

ΣΙΦΝΙΑΚΑ

ΕΠΕΤΗΡΙΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΥΛΗΣ ΤΗΣ ΣΙΦΝΟΥ

ΑΘΗΝΑΙ
2018

ΚΣΤ΄

Σιγνιακά

**ΑΘΗΝΑΙ 2018
ΕΤΟΣ 26ο - ΤΟΜΟΣ ΚΣΤ΄**

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΜΕ ΔΑΠΑΝΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΣΙΦΝΟΥ

ΣΙΦΝΙΑΚά

ΕΠΕΤΗΡΙΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΥΛΗΣ ΤΗΣ ΣΙΦΝΟΥ
ΑΘΗΝΑΙ 2018 ΤΟΜΟΣ ΚΣΤ΄

Συναγάγετε τά περισσεύσαντα κλάσματα ίνα μή τι απόλλυται.
Ίωάνν. ΣΤ΄, 12.

ΕΚΔΟΤΗΣ - ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: ΣΙΜΟΣ ΜΙΑΤ. ΣΥΜΕΩΝΙΔΗΣ

Γλαύκου 23 - Νηρέας - 190-09 Ραφήνα,

Τηλ.: 22940-24885, Κιν.: 693-2569774

Internet: Sifniaka.eu/books

Έκδοτική παραγωγή: ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ Α.Β.Ε.Ε., Άρδηττού 12-16,
116 36 Αθήναι, Τηλ. 210.9214.452, 210.9217.513 Fax: 210.9237033
www.eptalofos.gr E-mail: info@eptalofos.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

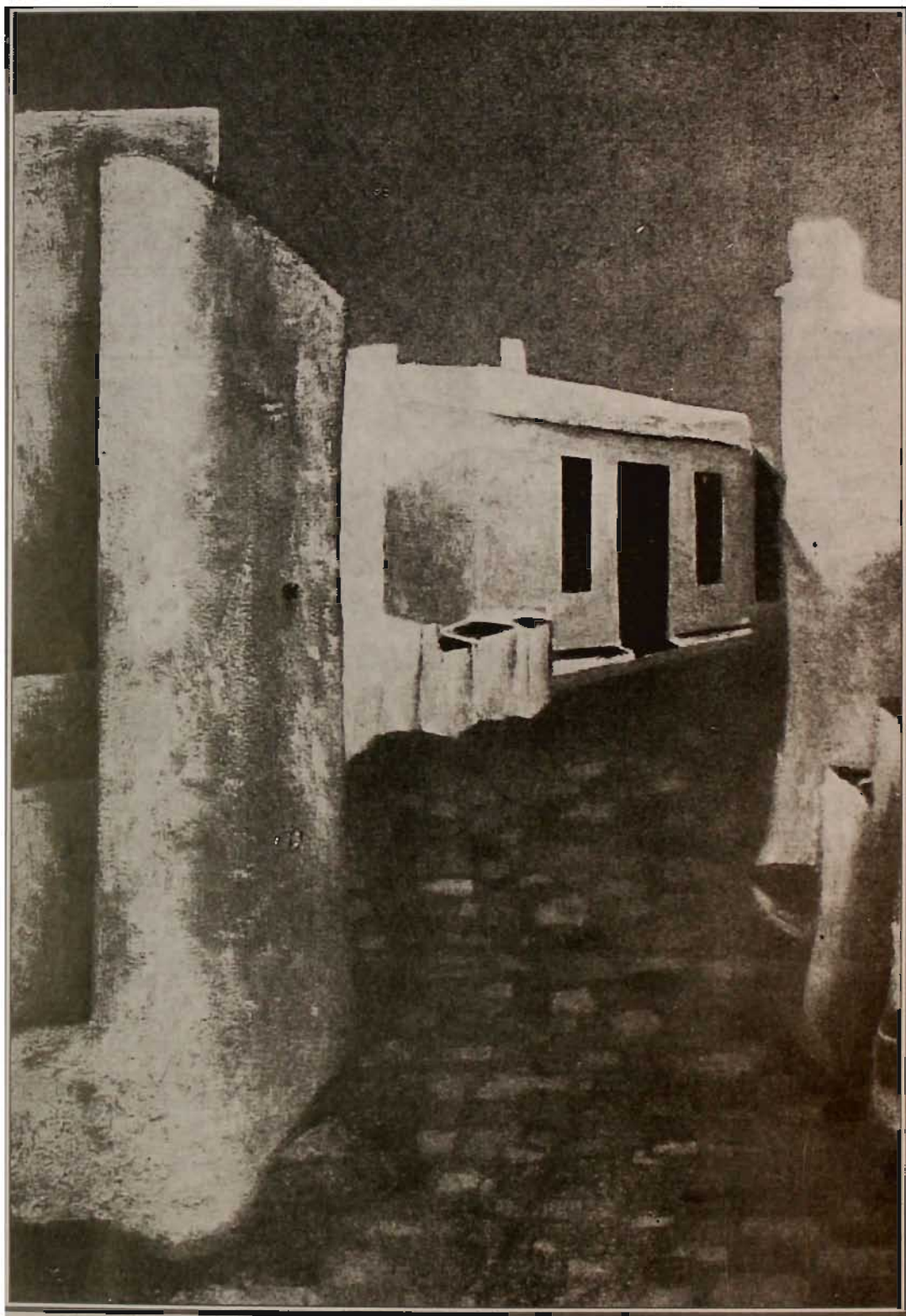
1. Ή Λογοτεχνική Σχολή τής Σίφνου	σελ. 5-32
2. Άνεκπλήρωτες εϋεργεσίες	σελ. 33-58
3. Κτηματικά ζητήματα Λατίνων	σελ. 59-78
4. Γεωργίου Πέρη ιστορία	σελ. 79-92
5. Σιφνία κόρη άνευ προίκας	σελ. 93-102
6. Σύμμεικτα	σελ. 103-132
7. Κείμενα λογοτεχνικά	σελ. 133-172
8. Σημειώματα - Βιβλιοπαρουσιάσεις	σελ. 173-179
9. Εύρετήρια	σελ. 181-189

Copyright Σ.Μ. Συμεωνίδη

ISSN 1105-4239

Η ΣΦΡΑΓΙΔΑ ΤΟΥ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ προέρχεται από έγγραφο τής 19ης Μαΐου 1822 πού απέστειλαν «οί κάτοικοι τής νήσου Σίφνου» πρὸς τοὺς Ἄρμοστὰς τοῦ Αἰγαίου Πελάγους. (Μπενάκειο Μουσείο. Ἀρχεῖο Ἀγώνος. Φάκ. 87/3). Εἶναι ἡ παλαιά «ΣΦΡΑΓΙΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΣΙΦΝΟΥ».

• Ὁ παρῶν ΚΣΤ΄ τόμος, ὅπως καί οἱ προηγούμενοι, διατίθενται ἀπὸ τὸν Δῆμο Σίφνου.

Σίφνος, Αρτεμώνας. (Σχέδιο Στεφ. Λαζαρίδη, 1970, σ. 175-177).

Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΤΗΣ ΣΙΦΝΟΥ¹

ΕΝΑΣ ΟΛΟΦΩΤΟΣ ΑΣΤΕΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Τοῦ
Γ. Βαλέτα (†)

Οἱ τοπικές λογοτεχνικές Σχολές, φωτίζουν καί πλουτίζουν μέ ἀπεριόριστες ποικιλίες καί ἰδιομορφίες τή νεοελληνική γραμματεία². Ἀδύνατον νά συλλάβει κανεῖς τόν πλοῦτο καί τίς προεκτάσεις τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας, ἂν δέν μελετήσῃ τούς ὅρους ἀνάπτυξης καί τήν προσφορά τῶν τοπικῶν Σχολῶν. Ἡ ἀνάπτυξη τῶν Σχολῶν αὐτῶν σέ τοπική κλίμακα ἀποτελεῖ συνάρτηση τῆς διασποράς καί τοῦ τεμαχισμοῦ τοῦ μείζονος ἑλληνικοῦ χώρου σέ μικρότερα πολιτιστικά παραρτήματα. Μιά ἀπό τίς σπουδαιότερες τοπικές Σχολές εἶναι ἡ λογοτεχνική Σχολή τῆς Σίφνου. Ἡ προσφορά τῆς στά νεοελληνικά γράμματα εἶναι πολύ σημαντική καί χαρακτηρίζεται ἀπό τόν προδρομικό καί, κατ' ἐξοχήν, πρωτοποριακό ρόλο πού ἔπαιξε ἡ νησιώτικη αὐτή Σχολή στήν ἀνάπτυξη τοῦ πνευματικοῦ μας πολιτισμοῦ καί ἰδιαίτερα τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας.

Ἡ λογοτεχνική Σχολή τῆς Σίφνου εἶναι δημιούργημα μιᾶς μεγάλης τοπικῆς ἐκπαιδευτικῆς παράδοσης. Ἡ παιδεία στή Σίφνο ἔχει νά δείξει μιᾶ φαεινή ἱστορία, πού ἐξασφαλίζει στό μικρό αὐτό νησί ἕνα ἀξιοθαύμαστο προβάδισμα ἀπό τά πρῶτα χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας καί τό ἀναδείχνει ὡς πνευματικό κέντρο τοῦ Ἀρχιπελάγους μέ πανελλήνια ἀκτινοβολία.

1. Ἀπό τήν Ἐπιθεώρηση «ἡ Σιφνιακή», τ. Γ' 1969, ἀριθ. τεύχους 25.

2. Τήν ἱστορική νομοτέλεια τοῦ κατατεμαχισμοῦ τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας, ἀπό τά χρόνια τῆς Φραγκοκρατίας μέχρι πού ἡ Ἀθήνα ἔγινε κέντρο τοῦ ἑλληνισμοῦ, δηλαδή γύρω στά 1890, ἔχω διαπραγματευθῆ γενικώτερα στό ἄρθρο μου «Ἡ Κυπριακή Λογοτεχνία», δημοσιευμένο στό περιοδικό «Πνευματική Κύπρος», τ. Θ', 1968, 30-31, καί παράλληλα στήν εἰσαγωγή μου στά «Ἄπαντα» τοῦ Πασαγιάννη Ἀθῆναι 1966, 7-13.

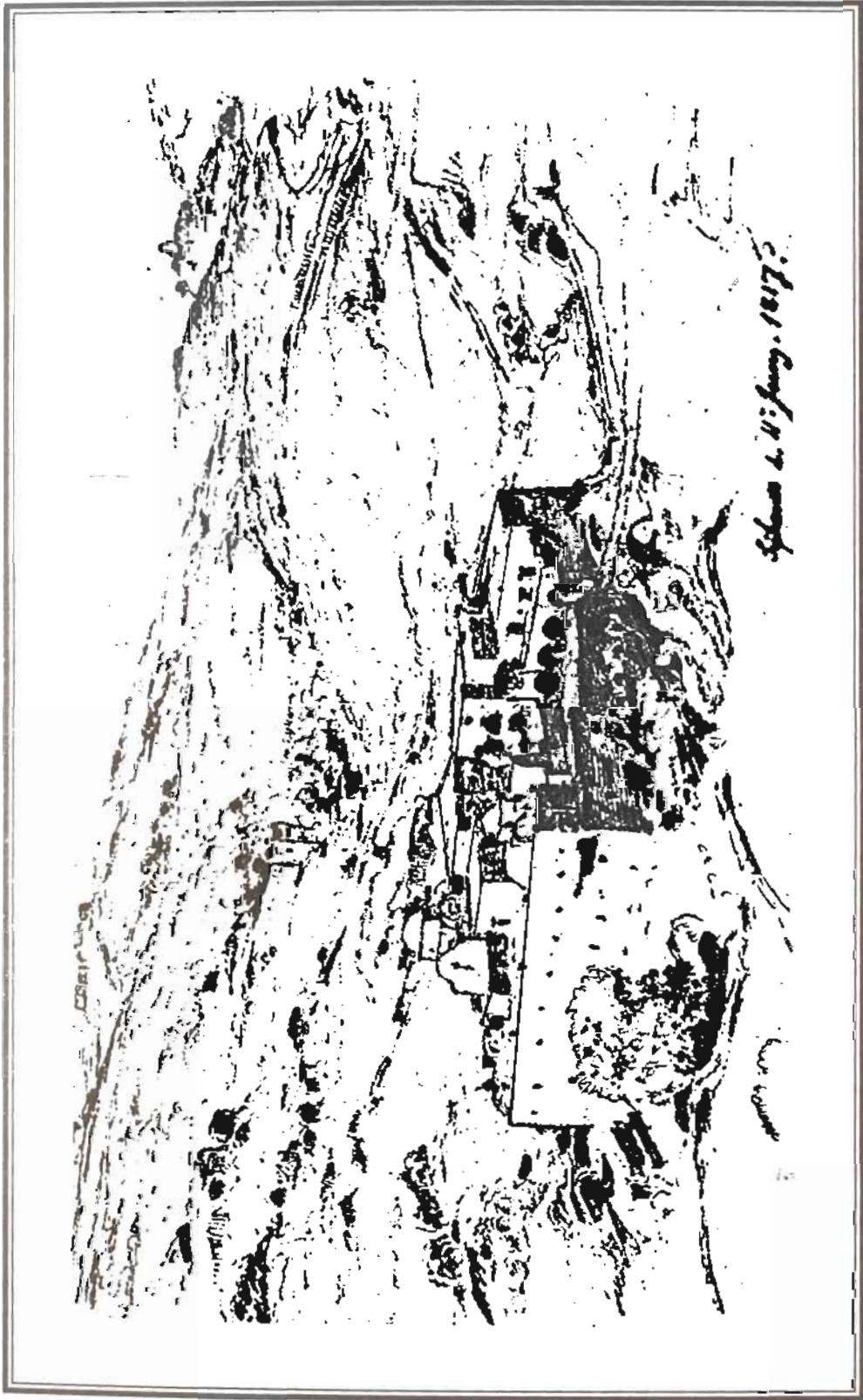
Πολλοί σύγχρονοι και παλαιότεροι ιστορικοί αποκαλούν δικαιοτάτα τή Σίφνο «πνευματικό όμφαλό τών Κυκλάδων» και τή σχολή του Παναγίου Τάφου «κοινόν παιδευτήριο του Αρχιπελάγους» και γενικώτερα «παιδευτήριο του γένους»³. Η σχολή του Παναγίου Τάφου στη Σίφνο, συστημένη στά 1687, είναι από τίς μεγαλύτερες και αρχαιότερες σχολές τής Τουρκοκρατίας και αναδείχθηκε πνευματικός φάρος, όχι μόνο του Αρχιπελάγους, αλλά και πλατύτερα όλου του έλληνισμού, άμιλλώμενη τίς μεγάλες σχολές του Άθωνα, τής Πάτμου, τών Ίωαννίνων, τής Δημητσάνας και τών Κυδωνιών. Από τό παιδευτικό αυτό φυτώριο βγήκαν κορυφαίες μορφές τής εκκλησίας και τής παιδείας πού έπαιξαν σημαντικό ρόλο στον διαφωτισμό. Αναστήματα πνευματικά τής Σχολής του Παναγίου Τάφου αναδείχθηκαν κατά καιρούς, μέσα στην πολύχρονη σταδιοδρομία της στά μαύρα χρόνια τής σκλαβιάς φωτεινές προσωπικότητες, όπως ο Νικ. Μαυρογένης, ο μέγας δραγουμάνος του στόλου και ήγεμόνας ύστερα τής Μολδοβλαχίας, ο Νεόφυτος Βάμβας, ο Ίερόθεος Β΄ ο Σίφνιος, επιβλητικώτατος Πατριάρχης Αλεξανδρείας, ο Φιλόθεος Καισαρείας, ο Κυζίκου Αγάπιος Γρυπάρης, ο Άνθιμος Λαμψάκου, ο Βελιγραδίου και Σερβίας Άνθιμος Λαδόπουλος, ο πολύς Νικόλαος Χρυσόγελοσ, ένας από τούς μεγάλους στυλοβάτες τής σχολής του Παναγίου Τάφου και μετεπαναστατικά ύπουργός τής Παιδείας μέ πλουσιώτατη άναμορφωτική δράση ιδίως στον τομέα τής δημοτικής εκπαίδευσης, ο Γεώργιος Ψαραύτης, πού μέ τήν πολύχρονη φωτεινότατη διδασκαλία του έλάμπρυνε τή σχολή στά πιό κρίσιμα επαναστατικά χρόνια, ο Γρηγόριος Σίφνιος πού μαζί μέ τόν Ναθανάηλ Σίφνιο, έδρασε ως ιεραπόστολοσ στίς Ίνδιες και κίνησε τόν θαυμασμό του μεγάλου Ίνδολόγου και φιλοσόφου Γαλανού, ο Κων-

3. Τή δημιουργία, τήν ανάπτυξη, τούς δασκάλους και τά ιστορικά τής Σχολής αυτής έχει συγκεντρώσει ο Σίμος Μιλτ. Συμεωνίδης στο βιβλίο του *Τά Γράμματα στά νησί τής Σίφνου* (Άθήναι 1962, ανάτυπο από τήν έφημ. «Κυκλαδικόν Φώς»), όπου και σχετική βιβλιογραφία, παλαιότερη και νεώτερη. Άνάλογη μέ τήν ανάπτυξη τής παιδείας είναι και ή θρησκευτική ζωή του νησιού, μέ πολλά οργανωμένα μοναστήρια, αρχιτεκτονημένα ξωκλήσια, σεβάσματα προσκυνήματα, μετόχια κ.λπ., μέ κεντρικώτερο από όλα τό μοναστήρι τής Βρυσιανής, γιά τήν ιστορία του οποίου έχει αφιερώσει περισπούδαστη μελέτη, ο φίλος διευθυντής τής «Σιφνιακής» Σίμος Μιλτ. Συμεωνίδης: *Η Κυρία Βρυσιανή, ήγουν συμβολή εις τήν ιστορίαν τής έν Σίφνω ιεράσ μονής του Γενεθλίου τής Θεοτόκου*. Άθήναι 1966, όπου στίς σελίδες 215-216 καταχωρείται και κατάλογος άλλων εργασιών του συγγραφέα πού αναφέρονται σε σιφνιακά θέματα παιδείας, εκκλησιαστικού βίου, γραμμάτων κ.λπ.

σταντίνος Κορέσιος, γραμματέας του Πατριάρχου Γρηγορίου Ε΄ και τέλος –ό κατάλογος είναι ατέλειωτος– ο μεγάλος διαφωτιστής Ίώσηπος Μοισιόδαξ, που μεταλαμπαδεύει σε πανελλήνια κλίμακα το νησιώτικο αναμορφωτικό πνεύμα της Σίφνου. Κατά τη δεύτερη μεταπελευθερωτική περίοδο οι απόφοιτοι της σχολής του Παναγίου Τάφου είναι κατά το πλείστον φωτισμένα μυαλά και διακρίνονται: για την έμφυτη ροπή τους προς την πρόοδο, την πνευματικότητά τους και την εκπαιδευτική τους επίδοση. Η Σίφνος γίνεται με τον καιρό το πνευματικώτερο νησί του Αρχιπελάγους, έστια φωτισμού, τό νησί των δασκάλων, όπως τό είπαν, που είναι διασκορπισμένοι σ' όλο τον έλληνισμό και προσφέρουν σημαντικώτατες υπηρεσίες στή νεοελληνική παιδεία. Ο Κάρολος Γκιών, ο Ίωάννης Βαλέτας, ο Δημήτριος Φιλικός, ο Μιχαήλ Βαμβακερός, ο Λέανδρος Αρβανιτάκης, ο Νικόλαος Δεκαβάλλας, ο Παῦλος Κυλίτης, ο υπέροχος Ίάκωβος Δραγάτσης, ο Ίωάννης Γρυπάρης, για νά περιοριστούμε μόνο στους σπουδαιότερους, αναδείχθηκαν κορυφαίες μορφές της νεοελληνικής παιδείας, μορφές πνευματικώτατες μέ έξοχη παιδαγωγική δράση και μέ πλατύτερα φιλολογικά ενδιαφέροντα, που έκδηλώθηκαν και μέ τή συγγραφική τους παραγωγή. Γενάρχησ τής εκπαιδευτικής Σίφνου είναι ο Νικόλαος Βερνίκος, ένας θρυλικός κληρικός, γέννημα και θρέμμα του νησιού. Αὐτός μέ τή φλόγα του πατριωτισμού του έβαλε πολύ πριν από τά 1671 τίς βάσεις τής Σιφνιακής παιδείας και έγινε ή προδρομική μορφή τής μεταγενέστερης μεγάλης ακτινοβολίας του νησιού. Άνοιξε σχολείο σε εποχή που σ' όλη τήν άλλη Ελλάδα, ακόμη και στά μεγάλα κέντρα, δέν υπήρχαν σχολεία. Τό έργο του Βερνίκου είναι θεμελιακό και ανοίγει τόν δρόμο στή σχολή του Παναγίου Τάφου. Μπορούμε άδίσταχτα νά τόν θεωρήσουμε ως μακρυνό πρόδρομο τής Σιφνιακής παιδείας, που άρχισε πιθανώτατα τό έργο του στόν νάρθηκα τής μονής του Χρυσοστόμου μέ τό κρυφό σχολειό, και ύστερα είχε τήν τόλμη νά τό συνεχίσει σε πλατύτερη τοπική βάση.

Η εκπαιδευτική άνθηση τής Σίφνου είναι έμπνευσμένη από ένα πνεύμα ύψηλής φιλογενίας και πατριωτισμού⁴. Τό πνεύμα αυτό παρουσιάζεται πρώιμα στό νησί τής Σίφνου και έκδηλώνεται, όχι μόνο μέ τή ροπή των Σιφνίων προς τήν παιδεία και τά γράμματα, αλλά

4. Όπως καταφαίνεται από τήν ιστορία τής Σίφνου, στά παλιά χρόνια αναπτύχθηκε βιομηχανία νημάτων και έμπορική κίνηση, που βοήθησαν τήν εκπαιδευτική και πνευματική ανάπτυξη.

Σχέδιο της Σχολής Σίφνου του Γερμανού αρχιτέκτονα Haller von Hallerstein (έργο του 1817).

καί μέ ἄλλα καταπληκτικά καί πρωτόφαντα φανερώματα ψυχῆς καί φρονήματος, ὅπως εἶναι τά περίφημα χάραγμα πάνω σέ πέτρες καί τοίχους, πού μᾶς δείχνουν τήν προχωρημένη ἀνάπτυξη τῆς Σίφνου. Χαρακτηριστικό εἶναι τό χάραγμα πού βρέθηκε στό ἐρειπωμένο κελλί τοῦ Χρυσοστόμου, ὅπου μερικοί μυημένοι Σίφνιοι, πρόδρομοι μακρνοί τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, καί τῆς ἐθνεγεροσύας, ἀποτυπώνουν μ' ἓνα δυσανάγνωστο γραφικό σύμπλεγμα τήν ἀπόφασή τους γιά τήν ἐλευθερία καί τήν ἀνάσταση τοῦ δουλωμένου γένους: «Ἐν μηνί Φεβρουαρίῳ σωτηρίου ἔτους ,αχνγ' (1653) τῇ εὐλογία τῆς ἐκκλησίας ὁμώσαμεν τήν τῆς πατρίδος ἐλευθερίαν». Σέ ἄλλο πατριωτικό χάραγμα διαβάζουμε ὀλάκερο ἐθνικό μανιφέστο, πού ἐκδηλώνεται μέ τόν στιγματισμό τῆς ξενικῆς ἀφόρητης καί ἀνίερης δουλείας: «Κατάρα στούς Φράγκους καί στούς Τούρκους». Στά 1687, σέ ἐποχή πού σκότος βαθύ βασίλευε σ' ὅλη τήν Ἀναπολή, συστήνεται ἡ περίδοξη σχολή τοῦ Παναγίου Τάφου, πού ἐλάμπρυνε μέ τό ἔργο της τή Σίφνο καί τήν ἀνάδειξε, ὅπως εἶπαμε, σέ μεγάλο προδρομικό πνευματικό κέντρο τοῦ ἑλληνισμοῦ. Δώσαμε σέ γενικές γραμμές ἓνα διάγραμμα τῆς ἐκπαιδευτικῆς καί πνευματικῆς ἀνάπτυξης πού παρουσίασε ἡ Σίφνος στά προεπαναστατικά καί μετεπαναστατικά χρόνια. Ἡ ἀξιοθαύμαστη αὐτή ἀνάπτυξη, μέ τόν πλοῦτο, τήν ἀνθηση καί τή συνέχειά της, στάθηκε τό φυτώριο τῆς λογοτεχνικῆς Σχολῆς τῆς Σίφνου⁵.

Πολύ σπουδαιότερο ὅμως φυτώριο τῆς λογοτεχνικῆς Σχολῆς τῆς Σίφνου ἀποτελεῖ ἡ τοπική παράδοση πού ἔχει νά δείξει ἀπό τά πανάρχαια χρόνια τό νησί μέ τήν ἐπίδοσή του στίς λαϊκές τέχνες καί στήν πνευματικότητα, στή λαϊκή ποίηση, στή σάτιρα, στούς χορούς, στίς ἐνδυμασίες, στήν ἀρχιτεκτονική, στήν ἀγγειοπλαστική, στήν ὕφαντική κ.λπ. Ἐδῶ ὑπάρχει καί κυριαρχεῖ, κατά ἓνα ἀξιοθαύμαστο τρόπο τό νησιώτικο μεράκι πού δέν τό βρίσκουμε τόσο πολύμορφα καί συγκεντρωτικά ἀναπτυγμένο στά ἄλλα νησιά τοῦ Ἀρχιπελάγους. Οἱ ἐπιδόσεις τῶν Σιφνιῶν παρουσιάζουν

5. Γιά τήν προσφορά τῆς Σίφνου στήν παιδεία καί στά γράμματά μας, ἐκτός ἀπό τήν παραπάνω σημειωμένη, συγκεντρωτική μελέτη τοῦ Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, βλ. τίς περισπούδαστες ἐπιφυλλίδες τοῦ Ἡλία Βενέζη στήν ἐφημ. «Βῆμα», τ. 13, 27 Σεπτ. 1960 καί 11 Ὀκτ. 1960, ἰδίως δέ τήν ἐπιφυλλίδα τῆς 27ης Σεπτ. 1960 μέ τόν τίτλο «τό Παιδευτήριον τοῦ Ἀρχιπελάγους», καθὼς καί τήν ἐμβριθέστατη ἐργασία τοῦ Θ. Σπεράντσα: «ἡ συμβολή τῆς Σίφνου στόν νεοελληνικό πολιτισμό» (διάλεξη πού δόθηκε κατά τίς γιορτές Γρυπάρη στή Σίφνο 14-9-1959). «Σιφναϊκά Νέα», Ὀκτ. 1959, 6-7. Ἐπίσης πολλά ἔχουν σημειωθῆ στήν εἰσαγωγή μου στά «Ἄπαντα» τοῦ Γρυπάρη (ἐκδ. β'. Ἀθῆναι 1967, 17-20).

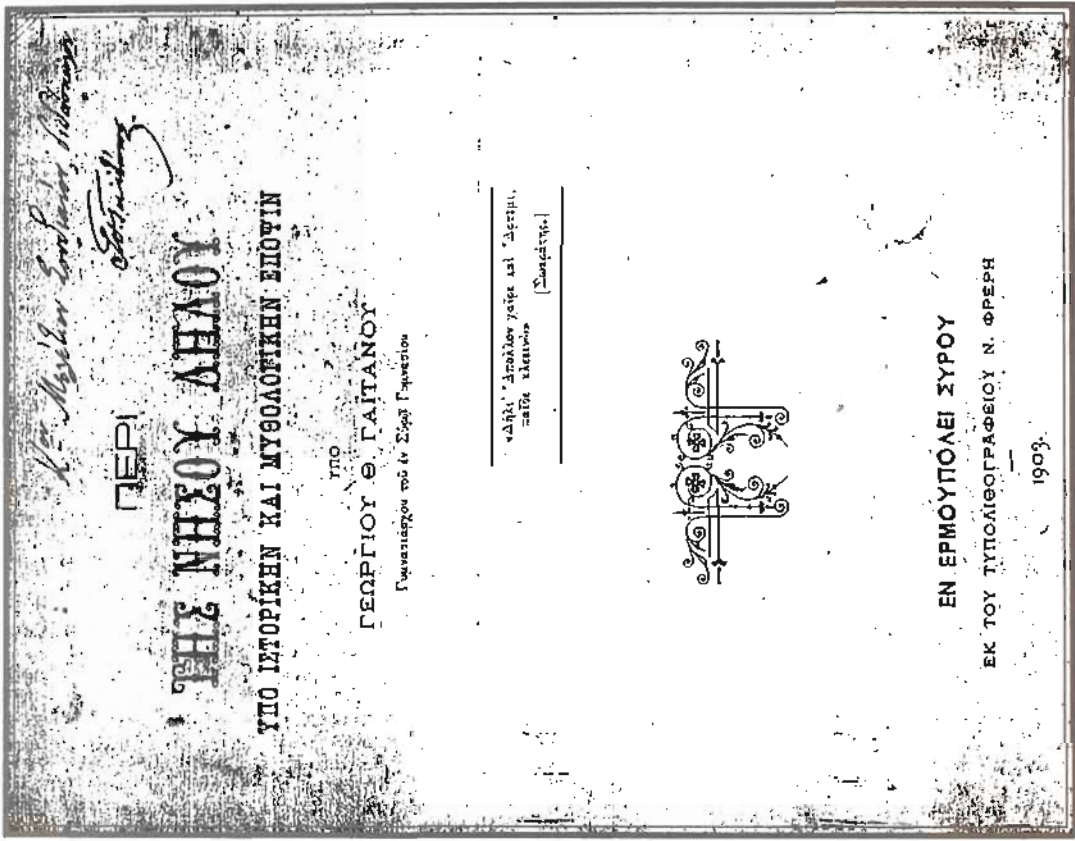
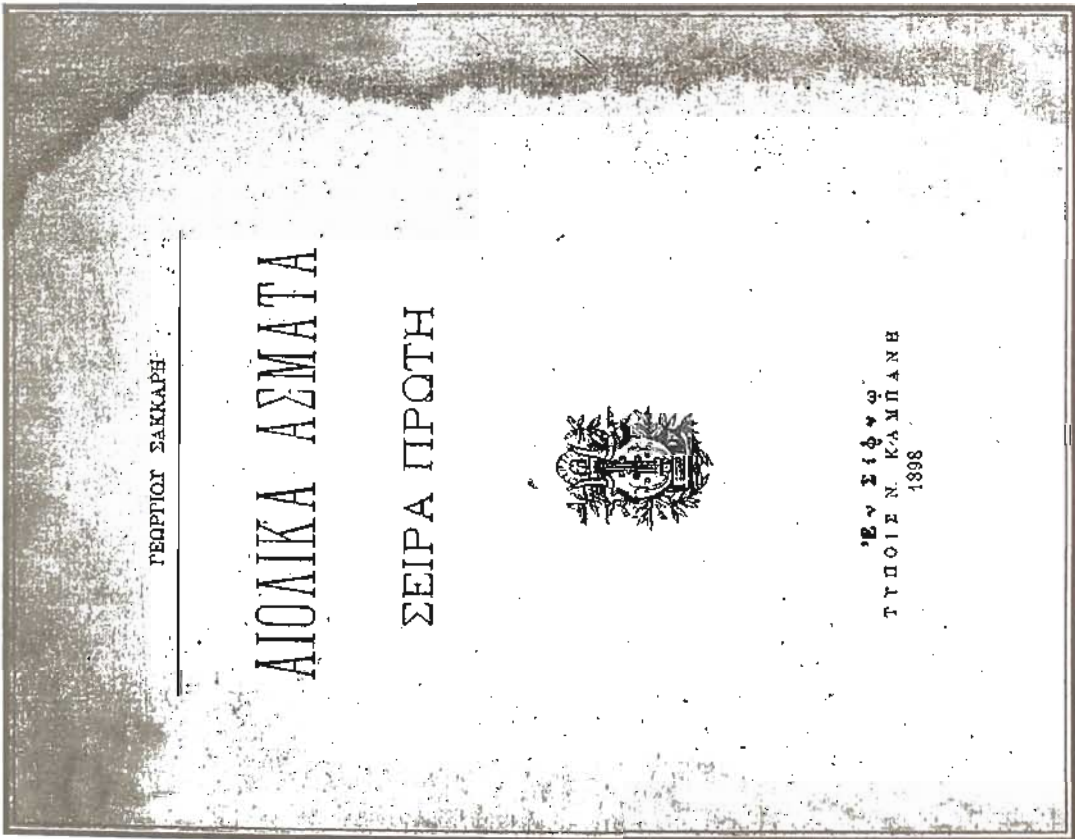
ιδιομορφία ἐξαιρετικῆς καλλιτεχνικότητος καί τούς ὠθοῦν πρὸς ὠρισμένα ἐπαγγέλματα πού προϋποθέτουν καλλιτεχνική δεξιότητα καί ἐσωτερικό γοῦστο. Ἡ ἀγγειοπλαστική, ἡ ὑφαντική μέ ἀργαλειό καί ἡ πλεκτική, ἄς τὴν ποῦμε ἔτσι τὴν κατασκευὴ καλοκαιρινῶν καπέλων (σκιάδια), ἀντήλιων, τσαντῶν καί ἄλλων μικροτεχνημάτων, ἀπὸ καλαμποκόφυλλα καί θεμωνιές, εἶναι οἱ κυριώτερες τέχνες τῶν Σιφνιῶν. στίς ὁποῖες βρίσκουμε ἀποτυπωμένη τὴν καλαισθησία τους καί τὴ λεπτὴ δουλειά τους. Ὁ Σιφνιὸς ὠθεῖται στό ἐπάγγελμά του ἀπὸ τὸ ἔμφυτο μεράκι του. Ἀποφεύγει τίς βαρεῖες χειρονακτικές δουλειές καί τρέπεται πρὸς τὰ πνευματικά καί καλλιτεχνικά ἐπαγγέλματα πού τοῦ δίνουν τὴν ἐλευθερία νά ἀναπτύξει τὸ ἔμφυτο ταλέντο του καί νά ἱκανοποιήσῃ τὸ βαθύτερο ψυχόρμητό του πρὸς τὸ ὠραῖο καί τὸ εὐγενικό. Οἱ περισσότεροὶ Σιφνιοὶ γινόνταν δάσκαλοι, τυπογράφοι, ἐξαίρετοὶ βιβλιοδέτες, πνευματικώτατοὶ βιβλιοπῶλες, καλλιτεχνικώτατοὶ διακοσμητές καί ἀγγειοπλάστες, μοναδικοὶ ὑποδηματοποιοί, σπουδαῖοι χρυσοῖ, ἀναντικατάστατοὶ λεπτουργοί, περιζήτητοὶ ζαχαροπλάστες, καταπληκτικοὶ μάγειροι μέ ὀλότελα δική τους προσωπικότητα⁶. Ἡ ἀνάπτυξη τῆς νεοελληνικῆς τυπογραφίας πολλὰ ὀφείλει στοὺς Σιφνιοὺς, ἡ δὲ νεοελληνικὴ μαγειρική εἶναι δημιούργημα τους μέ κορυφαῖο ἐκπρόσωπο τὸν Τσελεμεντέ. Οἱ ἐπιδόσεις αὐτές εἶναι δημιουργήματα τῆς τοπικῆς νησιώτικης καλλιέργειας, πού δίνει σ' ὅλα τὰ δημιουργήματά της τὸν χαρακτήρα τῆς καλαισθησίας, μιᾶς ἀκριβῆς δεξιοτεχνίας καί ἐπίμονης λεπτοδουλειᾶς. Ἀπὸ τὴν τυπογραφία καί τὸ δασκαλίκι, ἀπὸ τὴν καλλιτεχνικὴ τοπικὴ καλλιέργεια καί πνευματικότητα ἀνοίγεται σέ κάθε Σιφνιό ὁ δρόμος πρὸς τὴν ποίηση, τὴ δημοσιογραφία, τὴ συγγραφικὴ, κάθε μορφῆς, ἀρχίζοντας ἀπ' τὰ ἡμερολόγια, τίς

6. Ἡ σιφνιακὴ ἀγγειοπλαστικὴ ἔχει δημιουργήσει δικό της τύπο καί ἔχει ἐπιβληθῆ, μέ τὴ μεταφορὰ πολλῶν ἀγγειοπλαστῶν στό Μαρούσι, σέ πανελλήνια κλίμακα, ἔχει δὲ τὰ χαρακτηριστικά τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας. Ἔχουν γραφῆ κατά καιροὺς πολλὰ ἄρθρα καί μελετήματα γιὰ τοὺς Σιφνιοὺς ἀγγειοπλάστες, ἀκόμα ὅμως δέν ἔγινε ἀντικείμενο ἡ λαϊκὴ αὐτὴ τέχνη εἰδικῆς τεχνολογικῆς πραγματείας. Ὅσο γιὰ τὴ σκιαδοπλεκτική, αὐτὴ στὰ χρόνια τοῦ Ὁθωνα εἶχε μεγάλο ὄνομα καί διάδοση καί ἡ Σίφνος τροφοδοτοῦσε μέ σκιαδία ὅλη τὴν Ἀθήνα καί τὰ γύρω νησιά, τὰ δὲ «σκιαδικά», οἱ φοιτητικὲς ταραχές πού ἔγιναν στὰ 1859, εἶχαν ὡς ἔμβλημα τὴν ὑπεράσπιση τῆς ἐλληνικῆς παραγωγῆς καί τὴν ἀποφυγὴ τῶν ξένων συρμῶν. Τόση διάδοση καί ἐπιβολὴ εἶχε ἡ σιφνιακὴ σκιαδοπλεκτικὴ στὰ παλιότερα χρόνια. Σκιαδιστές δὲ ὀνομάστηκαν οἱ προοδευτικοὶ νέοι λόγιοι πού ἀντιπροσώπευαν τὸ νέο πνεῦμα στὴν Ἑλλάδα καί τίς ἀντιδυναστικὲς ιδέες, πού ὀδήγησαν στὴν ἔξωση τῶν Ὁθωνα.

τοπικές έφημερίδες, τά σχολικά βιβλία κ.λπ. Ή επίδοση αυτή βρήκε τό αποκορύφωμά της στή λογοτεχνία και στήν ποίηση και έγινε ή άφετηρία μιās ολόκληρης λογοτεχνικής Σχολής αποτυπώνοντας σ' αυτήν τά βαθύτερα τοπικά χαρακτηριστικά της. Ή Σίφνος λέγεται νησί τών ποιητών. Θα έπρεπε νά λέγεται τό νησί τής ποίησης, όχι μόνο γιατί έδωσε στά γράμματά μας κορυφαίους ποιητές, αλλά, περισσότερο, γιατί όλος ό κόσμος πάνω σ' αυτό τό νησί έκφράζεται μέ τόν στίχο, είναι στιχοπλέκτης, έχει μέσα του τήν ποίηση και περιτριγυρίζεται από τό γαλανό όραμα τής θάλασσας πού γέννησε τόν Απόλλωνα. Στά κάλαντα, στίς αποκρηές, στόν κλήδωνα, στίς γιορτές και καθημερινές, μέ πρώτη εύκαιρία, αυθόρμητα και άπρόσμενα παρουσιάζονται αυτοσχέδιοι στιχοπλόκοι και αυτοσχεδιαστές πού πολλές φορές συναγωνίζονται μέ τά δίστιχά τους μπροστά στόν λαό ή σέ σπιτικές συμποτικές συγκεντρώσεις. Κι άλλου υπάρχουν λαϊκοί ριμαδόροι και ποιητάρηδες (Κύπρος, Κρήτη, Μάνη κ.λπ.), στή Σίφνο όμως υπεραφθονοῦν και πολλοί άπ' αυτούς άφησαν έργο και όνομα. Ό έκδότης τής «Σίφνου» τακτικώτατα έβγαζε σέ μικρά τεύχη, στοιχειοθετημένα και τυπωμένα από τόν ίδιο, τ' αποκρηάτικα Σιφνιακά τραγούδια κάθε χρονιάς, πού τά κυκλοφοροῦσε κυρίως στήν Πόλη, φιλοδωρούμενος γενναιότατα από τήν πολυπληθή εκεί και πλούσια παροιμία τών Σιφνιῶν.

Στό τυπογραφείο του Καμπάνη στή Σίφνο τυπώθηκε μιά μοναδική Σιφνιακή ποιητική έκδοση του Γ. Σακάρη μέ τόν τίτλο «Αίολικά Άσματα» (Σίφνος, 1962). Είναι γνωστό ότι ό σημαντικός αυτός Κυδωνεάτης φιλόλογος και ιστορικός ήταν συμφοιτητής του Γρυπάρη και χρημάτισε στά πρώτα του χρόνια σχολάρχης Σίφνου (βλ. Είσαγωγή στά «Άπαντα» του Γρυπάρη, έκδ. β', 25-26).

Τραγούδια και ρίμες διακωμωδοῦν διάφορα συμβάντα τής κοινωνικής τοπικής ζωής. Και τά κάλαντά της δέν είναι τά στερεότυπα, αλλά ό κάθε καλαντιστής φτιάχνει δικά του. Ό Γρυπάρης μερικά από αυτά πολύ τά εκτιμοῦσε. Αλλά και όσα ήταν άνούσια στιχοπλοκία του άρέσανε, γιατί έκφράζανε τό λαϊκό πνεῦμα. Στή «Σάτιρα» αυτούς τούς ριμαδόρους και χαροκόπους ύπονοεί, πού από ένα άψήφιστο λόγο ή τυχαίο περιστατικό συνθέτουν ολάκερα τραγούδια. κι έρχεται μέ τή σειρά του σάν αληθινός ποιητής, νά δείξει πώς ή τέχνη βρίσκεται σ' ανώτερο σκαλί από τήν αυθόρμητη αυτή κι άμετουσίωτη διονυσιακή λαϊκή στιχοπλοκία, «σάν τριδιπλο άποσταγμα» τής μετουσιωμένης πραγματικότητας. Οι Σιφνιακές έφη-

μερίδες είναι γεμάτες από τέτοιες ρίμες και κάλαντα. Διακρίθηκαν πολλοί ριμαδόροι κατά καιρούς, άντρες και γυναίκες. Από αυτούς ξεχώρισε ο Κώστας Παπαγιάννης, για τον οποίο ο μελετητής της Σίφνου, θαυμαστής της τέχνης των ριμαδόρων, αφιέρωσε ειδική μελέτη⁷, ο Δεκαβάλλας, ο Καραβάς, η Μαρία Βασταρδή κ.λπ. (βλ. Άν. Κανακάρη «Σιφναϊκά Νέα», Ίαν. 1960). Είναι αυτονόητο, ότι τά δημοτικά τραγούδια της Σίφνου, ιδίως τά χορευτικά, έχουν τή δική τους άπαραγνώριστη αξία. Τή συλλογή τους όφείλουμε στον Σιφνιό δάσκαλο και λόγιο Άντωνή Τρουύλλο (Τά λαϊκά χορευτικά τραγούδια της Σίφνου. Άθηναι. 1960). Αύτή λοιπόν ή πληθωρική στίς έκδηλώσεις της λαϊκή ζωή, φέρνει κάθε Σιφνιό πιό κοντά στην τέχνη, προικίζοντάς τον μέ τ' άποχτήματα και τά έπιτεύγματα της λαϊκής παράδοσης. Μερικές από αυτές τίς έκδηλώσεις, όπως ο χορός του κύρ-Βοριά, τό Λωλοπανήγυρο, είναι άπομεινάρια αρχαιοτάτων διονυσιακών έορτών, και δείχνουν, μαζί μέ τόσα άλλα λαογραφικά στοιχεία, χορούς, φορεσιές, παροιμίες, γιορτές, πανηγύρια, χαροκόπια κ.λπ., πόσο ή χαρά και τό κέφι έμεινε άσβυστο μέσα στους αιώνες στην ψυχή των Σιφνιων, παρ' όλα τά δεινά και τούς ξενητεμούς. Από όλα αυτά βγαίνει μόνη της και αναμφισβήτητη ή διαπίστωση, ότι πρωταρχικό στοιχείο της Σιφνεϊκής ψυχής είναι ή έκδηλωτικότητα, δηλαδή ή ροπή προς τήν έκφραση. Τουτο φαίνεται κι από τίς έπιγραφές, σκαλισμένες σε πέτρες, μέ θυμήματα της Τουρκοκρατίας, πού αναφέραμε πιό πάνω⁸.

Οί Σιφνιοί, άνήσυχοι και φιλαποδημότατοι άνέκαθεν, σκορπίστηκαν σ' όλα τά κέντρα του έλληνισμού και πριν και μετά τήν Έπανάσταση. Παντου διακρίθηκαν μέ τά χαρίσματα του πνεύματος και της τέχνης τους. Τή μεγαλύτερη ανάπτυξη γνώρισε τό Σιφνιακό στοιχείο στην Πόλη, μέ τήν όποία ή Σίφνος είχε δική της συχνότατη

7. Θ. Σπεράντσα. Τό Κωσταντίνι -ένας άληθινός Σιφνιός και λαμπρός λαϊκός τραγουδιστής. Άθηναι 1958. Ό Παπαγιάννης αναδείχθηκε άληθινός λαϊκός βάρδος της Σίφνου. Πολλά κάλαντα και άλλα δημιουργήματα της λαϊκής σιφνιακής στιχοπλοκίας έχουν δημοσιευθή και έξακολουθούν νά δημοσιεύονται στίς τοπικές έφημερίδες της Σίφνου: «Σίφνος», «Σιφναϊκά Νέα», «Σιφναϊκή Φωνή» και παλαιότερα σε ξεχωριστά δυσεύρετα φυλλάδια. Όλα αυτά τά λαϊκά δημιουργήματα αποτελούν άληθινό θησαυρό και δίνουν πολλά στοιχεία για τή μελέτη του λαϊκού τραγουδιού στίς πρώτες άπαρχές του.

8. Μιχαήλ Γκητάκου. Άνέκδοτοι έπιγραφαι και χαράγματα εκ βυζαντινών μνημείων της Έλλάδος. Άθηναι 1957. 144.

ναυτική επικοινωνία, πού άρχισε από τά Όρλωφικά και αναπτύχθηκε μέ τά περίφημα τρεχαντήρια στά μετεπαναστατικά χρόνια. Στην Πόλη οί Σιφνιοί διαπρέψανε ώς τυπογράφοι, δημοσιογράφοι, εκπαιδευτικοί, επιστήμονες, ξενοδόχοι, έστιατόρες, κατ' έξοχήν μάγειροι, ζαχαροπλάστες, γιατροί, ύποδηματοποιοί, χρυσικοί, ράφτες, έπιπλοποιοί, κ.λπ. Ό Μπατής Μοσχόπουλος π.χ. είχε τό μεγαλύτερο ύποδηματοποιείο άνδρικών και άλλοι πολλοί Σιφνιοί ήταν μοναδικοί τεχνίτες σέ διάφορους κλάδους. Στά έκδοτικά καταστήματα του Σιφνιού Δεπάστα και στά τυπογραφεία τών Βέλληδων δούλευαν εκατοντάδες τυπογράφοι και βιβλιοδέτες, Σιφνιοί οί περισσότεροι, περιζήτητοι για τήν τέχνη και τή μάθησή τους. Στίς έπιστήμες έξ άλλου βρίσκουμε νά πρωτοστατούν πολλοί Σιφνιοί. Ό Μπαός, ό Σγουρδαίος, ό Δεπάστας, ό Βεντούρης κ.ά., ήταν φημισμένοι γιατροί μέ ειδικευση και μεγάλη κοινωνική έπιρροή. Διατηρούσαν τίς μεγαλύτερες κλινικές. Είχαν τήν ύψηλότερη πελατεία πού έφτανε ώς τά ανάκτορα. Άκουστός δικηγόρος και νομομαθής ήταν ό Ίωάννης Μαρούλης. Καμμιά παροιμία από τίς πολλές τής Πόλης, δέν είχε νά παρουσιάσει τήν ανάπτυξη τής παροιμίας του μικρού αυτου νησιού, τήν άνθηση και τήν ιδιομορφία της, πού έπιβαλλόταν και ξεχώριζε μέ τήν πνευματική, έπιστημονική και καλλιτεχνική πρωτοστασία τών Σιφνιων και τήν έπίδοσή τους σέ τέχνες και επαγγέλματα πνευματικώτερα. αλλά και μέ τό καλοκάγαθο ήθος τους και τόν μειλίχιο έντιμο, βολικό σ' όλες τίς έναντιότητες χαρακτήρα τους, πού τούς βοηθούσε αφάνταστα στην κοινωνική τους έπιβολή. Στην εκπαίδευση έπίσης, όχι μόνο τής Πόλης, αλλά όλης τής Ανατολής και του έλευθέρου έλληνισμού πρωτοστατούσαν σαν δάσκαλοι, καθηγητές, σχολάρχες, γυμνασιάρχες, λυκιάρχες και ιδρυτές ιδιωτικών σχολών, οί Σιφνιοί. Περίφημο ήταν τό ιδιωτικό λύκειο του Σπυρίδωνος Πατμίου, πού τό δόξασε μέ τή διδασκαλία του, στα πρώτα χρόνια τής πολυτάραχης σταδιοδρομίας του ό Απόστολος Μακράκης (1857-1860). Έπίσης τό εκπαιδευτήριο του Ίωάννη Βαλέτα στη Σύρα άφισε έποχή (1845-1858)⁹. Ό Δραγάτσης έπίσης στην Άθήνα, αφού αναδείχθηκε ένας από τούς σημαντικώτερους παράγοντες τής πνευματικής άκμής του Πειραιά και έδωσε μέ τή γόνιμη διδασκαλία του μεγάλα άναστήματα στίς έπιστήμες και στίς τέχνες –φτάνει νά μνημονευθούν όνόματα τριών κορυφαίων τής Πειραιϊκής Λογοτε-

9. Δ. Σ. Μπαλάνου, *Απόστολος Μακράκης*, Θεσσαλονίκη 1920, 7, 11-13 κ.λπ. Πρβλ. και Χρ. Παπαδοπούλου, *Απόστολος Μακράκης*, Άθήναι 1939, 15-16.

χνικῆς Σχολῆς: τοῦ Νιρβάνα, τοῦ Μελά και τοῦ Πορφύρα- ἴδρυσε τέλος ἓνα ἀπό τά λαμπρότερα ἰδιωτικά ἐκπαιδευτήρια, τό περίφημο «Δραγάτσειο». Ὁ μυσταγωγός αὐτός τῆς παιδείας συμβολίζει μέ τήν ὄλη προσωπικότητά του τό σιφνιακό δαιμόνιο στήν ἐκπαιδευτική του ἀκτινοβολία. Ἔτσι μπορούμε νά ποῦμε ὅτι, στήν ἱστορική της διαδρομή και στίς ἐξελίξεις της, εἴτε ὡς φάρος τοῦ Ἀρχιπελάγους, εἴτε ὡς σχολαρχεῖο ὑψηλῆς περιωπῆς, ἡ Σχολή τοῦ Παναγίου Τάφου ἐξακολουθοῦσε νά βγάζει τό δυναμικώτερο ἐκπαιδευτικό στοιχεῖο και νά ξαπλώνει μ' αὐτό τήν ἀκτινοβολία της σ' ὄλο τόν ἑλληνισμό, ἀναδείχνοντας τή Σίφνο παιδευτική ἐστία του.

Ἡ καταπληκτική σέ ἐπιδόσεις και ἐπιτεύγματα ἀνθήση τῆς Σιφνιακῆς παροικίας στήν Πόλη στηριζόταν στήν ἔνωση και στόν τοπικιστικώτατο σύνδεσμο τῶν παροίκων, ἀρχικά μέ τά περίφημα «ἐσνάφια», τίς συντεχνίες και ὕστερα μέ τήν πανίσχυρη Ἀδελφότητά τους πού ἄγρυπνη βοηθοῦσε τούς νεοφερμένους πατριῶτες στόν ἐπαγγελματικό τους προσανατολισμό και προκοπή, ἀλλά βοηθοῦσε παράλληλα μέ τή συνδρομή της σέ ἔργα κοινωφελῆ και τό μυριακρίβο νησί, ἐνισχύοντας τά σχολεῖα, τούς ναούς, τά ἱδρύματα, τούς ἀπόρους, και κρατώντας ἀδιάσπαστο δεσμό μέ τή γενέτειρα. Ἄπειρες εἶναι οἱ ἀγαθοεργίες και ἀνεκτίμητες οἱ χορηγίες τῶν Σιφνιῶν τῆς Πόλης πρὸς τήν πολυπόθητη μητρόπολή τους. Μοναδικός στά χρονικά τῆς διασποράς τοῦ ἑλληνισμοῦ ὁ σύνδεσμός τους πρὸς τή γενέτειρα γῆ. Ἔτσι ὁ δρόμος τῆς προκοπῆς γιά τά φτωχόπαιδα τοῦ νησιοῦ ἦταν ἀνοιγμένος ἀπό τήν πλούσια Σιφνιακή παροικία τῆς Πόλης, πού βοηθοῦσε κι ἔδινε εὐκαιρίες προκοπῆς σέ κάθε ἰδιοφυΐα. Χαρακτηριστικό εἶναι τό παράδειγμα τῆς σταδιοδρομίας τοῦ Μακράκη, πού ὁ πατέρας του, μάγειρος τοῦ ἰσχυρότατου και πλουσιώτατου Φαναριώτη, ἄρχοντος κομίσου Παναγιωτάκη Ἀγγελοπούλου τοῦ Χωλοῦ, κατάφερε μέ τή μεσολάβησή του νά βάλει τόν γιό του ὑπότροφο στή Μεγάλη τοῦ Γένους Σχολή και ν' ἀνοίξει τήν κατάπληκτική σταδιοδρομία του¹⁰.

Ἦστερα ἀπό τόση πνευματική παιδευτική τοπική παράδοση και τόση μεγάλη ἀνθήση τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ πάνω στό νησί τῆς Σίφνου, ὅπου μαζί μέ τίς λαϊκές τέχνες τῆς καλαισθησίας και τῆς

10. Πρβλ. Δ. Σ. Μπαλάνου, *Ἀπόστολος Μακράκης*, ὁ.π., 5-6 και ἰδίως Χρ. Παπαδοπούλου, ὁ.π., 7-8.

προσωπικής πνοής. βλέπουμε ν' αναβρύζει πολύμορφα ό λόγος και τό τραγούδι. ό ρυθμός. ό χορός. ή ρίμα. σατιρική. έρωτική. λυρική. εϋτράπελη. και νά παίρνουν όλα μιά έκφραστικότητα και μιά διάθεση δημιουργίας ήταν φυσικό ν' αναδειχθούν κορυφαίοι Σίφνιοι δημιουργοί. πού έκπροσώπησαν τό Σιφνιακό νησιώτικο πνεϋμα σ' όλες του τίς έκδηλώσεις και περισσότερο στην ποίηση. Έτσι μέ τό πέρασμα του χρόνου και τή δημιουργία εϋνοϊκών συνθηκών. τήν επικοινωνία μέ άνώτερα πολιτιστικά κέντρα. όπως τής Σύρας. τής Αθήνας και. κατ' έξοχήν. όπως είδαμε. τής Πόλης. τό άνήσυχο Σιφνιακό πνεϋμα έδωσε σ' όλους τούς τομείς πλουσιόδωρους καρπούς και χάρισε στην Ελλάδα μεγάλες κορυφές τής έπιστήμης. τής τέχνης και τών γραμμάτων. Η προσφορά αυτή τής Σίφνου στον πολιτισμό μας. κοιταγμένη στο σύνολό της. στά μοναδικά χαρακτηριστικά της. στην πληθώρα τών έκπροσώπων της. μικρών και μεγάλων. παρουσιάζεται σαν ξεχωριστό συγκρότημα και μās επιβάλλει μέ τό μέγεθος. τήν ακτινοβολία και τήν ιδιομορφία του. νά τό ξεχωρίσουμε μέσα στην ιστορία τής νεοελληνικής λογοτεχνίας και νά τό έξετάσουμε σαν αϋθυπόστατη λογοτεχνική σχολή μέ δική της φυσιογνωμία και δική της λαϊκή βάση. Αμέτρητα είναι τά πνευματικά στελέχη τής Σιφνιακής Λογοτεχνικής Σχολής. Απεριόριστη στον πλοϋτο και στην πρωτοτυπία της ή λαϊκή πολιτιστική της βάση. πού έκδηλώνεται μέ τήν περίφημη Σιφνιακή άγγειοπλαστική. τήν πλεχτική. τή δημοτική ποίηση. τά μνημεία του λαϊκού λόγου. τά πολύμορφα και πρωτογενέστατα λαϊκά δημιουργήματα και φανερώματα του φτωχού. του μικρού. αλλά προνομιούχου αυτού νησιού. Σ' όλους τούς τομείς θά βρούμε έξέχουσες και φωτεινές φυσιογνωμίες. Αποτελούν όλες τό δυναμικό τής Σιφνιακής Σχολής. Δείχνουν τήν τοπική τους προέλευση και άνθηση πού δέν είναι μέσα στο θέμα μας νά τήν έξετάσουμε πλατύτερα σ' όλα της τά φανερώματα. Θά χρειαζόταν τόμος όλόκληρος για νά δοθεί ή πνευματική και εκπαιδευτική ιστορία τής Σίφνου. Έμās έδώ μās ενδιαφέρει ή λογοτεχνική. ή ποιητική Σίφνος. πού άποτελεί ένα περίλαμπρο άστερισμό μέσα στην ιστορία τής νεοελληνικής λογοτεχνίας. ένα άστερισμό πολϋαστρο. πλαισιωμένο από πολλές μορφές τών γραμμάτων. τής έπιστήμης. τής δημοσιογραφίας και τής τέχνης. Περιοριζόμαστε νά μνημονεύσουμε μόνο τήν άνεξάντλητη σέ όνόματα μεγάλα και σέ φωτεινές μορφές περιοχή. πού άποτελεί τή βάση και πλαισιώνει τή λογοτεχνική δημιουργία τής Σίφνου. Στη δημοσιογραφία πρωτοστατούν πανελλήνια οί Βέλληδες.

Ὁ Δημήτριος Βέλλης (1852-1901), ἓνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους καὶ φωτεινότερους νεοέλληνες δημοσιογράφους, ἰδρυτὴς καὶ ἐκδότης τοῦ «Ταχυδρόμου» καὶ τοῦ «Ἀνατολικοῦ Μηνύτορος», χαλκέντερος, γλωσσομαθέστατος καὶ προοδευτικώτατος πού ἦρθε ἀπὸ τὴ Σίφνο φτωχὸς καὶ ἀπροστάτευτος, καὶ κατόρθωσε νὰ θαυματοουργήσει καὶ ν' ἀναδειχθεῖ σέ περιωπὴ πανελληνίας πνευματικῆς καὶ δημοσιογραφικῆς φυσιογνωμίας. Πέθανε νέος, ἀλλὰ δημιούργησε παράδοση. Εἶχε τὴ σφραγίδα τοῦ Σιφνιακοῦ πνεύματος. Τὸ ἔργο του συνέχισε ὁ ἀδελφὸς του Γεώργιος, ἐξ ἴσου φωτεινὸς καὶ δημιουργικὸς πού κι αὐτὸς πέθανε πρόωρα (1909) πάνω στὶς ἐπάλξεις τῆς ὑψηλότερης δημοσιογραφίας. Ἀλλὰ καὶ πάλι ἡ δημοσιογραφικὴ ἀκτινοβολία τῶν Βέλληδων ἀπὸ τὴν Ἐπτάλοφο δὲν σταμάτησε, γιατί καὶ ὁ τρίτος ἀδελφός, ὁ Χρυσόγελος Βέλλης, ἔβγαλε ἀργότερα στὴν Πόλη τὴν ἐφημερίδα «Ἀμερόληπτος» καὶ τὸν «Ἀνατολικὸ Ταχυδρόμο»¹¹. Δημιούργημα τοῦ Χρυσόγελου Βέλλη εἶναι ὁ ἠρωϊκὸς καὶ μαρτυρικὸς δημοσιογράφος Ἀνδρέας Καβαφάκης, πού ἀνύψωσε μὲ τὴν πνοή, καὶ τὴν πίστη του τὴν ἀθηναϊκὴ δημοσιογραφία στὰ κρισιμώτερα, ἀλλὰ καὶ ἀποδοτικώτερα χρόνια της. Ὡς δημοσιογράφος καὶ χρονογράφος διακρίθηκε στὸν Πειραιᾶ ὁ Ἄγγελος Κοσμῆς (†1951)¹². Ἐπίσης ξεχώρισε ὡς δημοσιογράφος καὶ ἐπιβλήθηκε σέ πανελλήνια κλίμακα ὁ Ἄριστος Καμπάνης. Ὑστερα ἔρχονται δύο τοπικοὶ ἀποδοτικώτατοι Σιφνιοὶ δημοσιογράφοι ὁ Νικόλαος Καμπάνης (1846-1936)¹³, ἰδρυτὴς τῆς πρώτης Σιφνιακῆς τοπικῆς ἐφημερίδας «Σίφνος», πού ἡ ἐκδόσή της κράτησε ἀπὸ τὸ 1880 καὶ ἐξακολουθεῖ μέχρι σήμερα μὲ συνεχιστὴ τοῦ Καμπάνη τὸν Ἀπόστολο Καλογήρου, ἓνα ζηλωτὴ τῆς νησιώτικης καλλιέργειας.

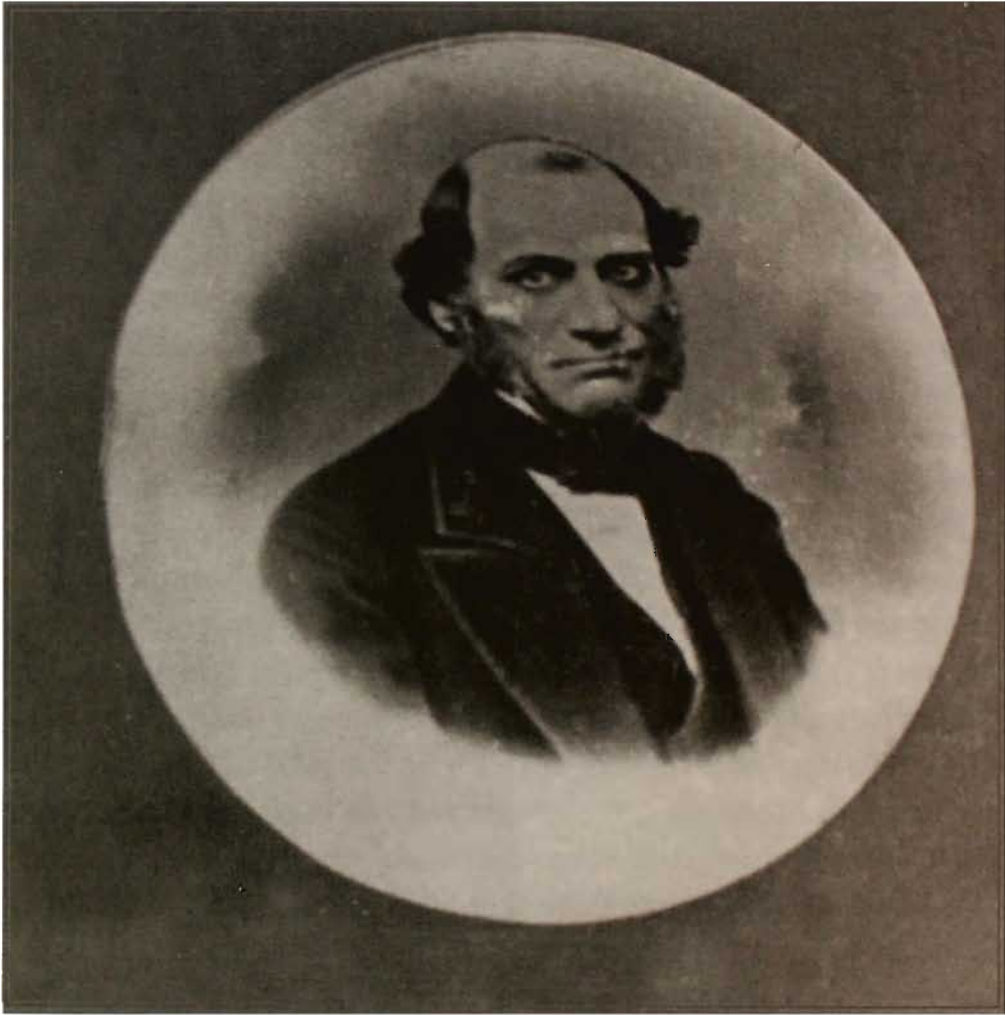

Πλουσιώτατο εἶναι τὸ δυναμικὸ τῆς Σιφνιακῆς Σχολῆς στὸν τομέα τῆς παιδείας. Ἦδη ἔχουμε ἐξάρει τὸν πλοῦτο καὶ τὴν προσφορά της. Ἀναδείχθηκαν κορυφαῖοι ἐκπαιδευτικοί, ἀναρίθμητοι δάσκαλοι,

11. Γιά τοὺς Βέλληδες ἔχει γράψει σχετικὰ ὁ Ἄντ. Κανακάρης: Δημήτριος Ἄντ. Βέλλης. «Σιφναϊκὴ Φωνή», Αὐγούστος 1968, σελ. 1 καὶ 4 (ὅπου καὶ φωτογραφία καὶ φωτοτυπία τοῦ «Ταχυδρόμου»).

12. Γιά τὸν Ἄγγελο Κοσμῆ βλ. σκιαγραφεῖα Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Ἄγγελος Κοσμῆς, «Σιφνιακά» Α' 1, Ἰαν. 1967, 6 καὶ Ἄντ. Κανακάρη, Ἄγγελος Κοσμῆς, «Σιφναϊκὴ Φωνή», Σεπτ. 1967.

13. Γιά τὸν Ν. Καμπάνη βλ. πανηγυρικὸν τεῦχος ἐφημ. «Σίφνος», ἀριθ. 2129 τοῦ 1930.

Ἰωάννης Βαλέτας, τῆς Σύρου καὶ τοῦ Λονδίνου.

μεγάλοι παιδαγωγοί, σεμνοί ιεροφάντες του φωτισμού σέ πανελλήνια κλίμακα. Καί ἡ ἀπλή ἀπαρίθμησή τους θά γέμιζε όλόκληρες σελίδες. Ἐδῶ πρέπει νά περιοριστοῦμε σέ μερικούς κορυφαίους, πού διαπρέψανε σάν φιλόλογοι καί παιδαγωγοί. Καί πρῶτος ὁ Ἰάκωβος Δραγάτσης (†1934), φιλόλογος ἀρχαιολόγος, λαογράφος τοῦ νησιοῦ του, προπαντός ὅμως ἐμπνευσμένος παιδαγωγός ἱεραποστολικῆς πνοῆς πού ἄφισε πίσω του ἔργο, ἔργο συγγραφικό καί ἔργο παιδευτικό μέ τούς ἀπειράριθμους καί μεγάλους μαθητές του. Ὁ Ἰάκωβος Δραγάτσης, ὅπως εἶπαμε, στάθηκε ὁ δημιουργός τῆς πνευματικῆς ἀκμῆς τοῦ Πειραιᾶ, ὁ στυλοβάτης τῆς Πειραιϊκῆς διανόησης¹⁴. Μεγάλοι ἐπίσης στήν παιδεία μας ἀναδείχθηκαν οἱ φιλόλογοι τῆς Σίφνου Μιχαήλ Βαμβακερός πρωτεξάδελφος τοῦ Γρυπάρη, φιλόλογος μέ φωτεινό μυαλό, ὁ Δημήτριος Φιλικός, μέ πλουσιώτατη δράση, μεθοδικώτατος συγγραφεύς σχολικῶν βιβλίων, πού ἄφισαν ἐποχή. Ὁ Ἰωάννης Βαλέτας (1814-1890), διαπρεπέστατος φιλόλογος, ὕστερα ἀπό γόνιμη ἐκπαιδευτική δράση στή Σύρα (1846-1858), ἐδόξασε τά ἑλληνικά γράμματα στό Λονδίνο, τόσο μέ τίς μελέτες του γιά τόν Ὅμηρο, ὅσο καί μέ τή μνημειώδη ἔκδοση τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Φωτίου καί μέ τό περίφημο θεολογικό σύγγραμμά του «Περί τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος». Ὁ Βαλέτας στάθηκε ὁ καθιδρυτής καί πρόδρομος τῆς πνευματικῆς ἀνθησης τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀγγλίας πού ἔδωσε ἀργότερα στή λογοτεχνία μας τήν Πλειάδα τῶν λογοτεχνῶν τῆς δημοτικιστικῆς, ἀγγλικῆς ὅπως λέγεται, Σχολῆς (Πάλλης, Ἐφταλιώτης, Βλαστός, Πετροκόκκινος, Μαρκέτης κ.λπ.)¹⁵.

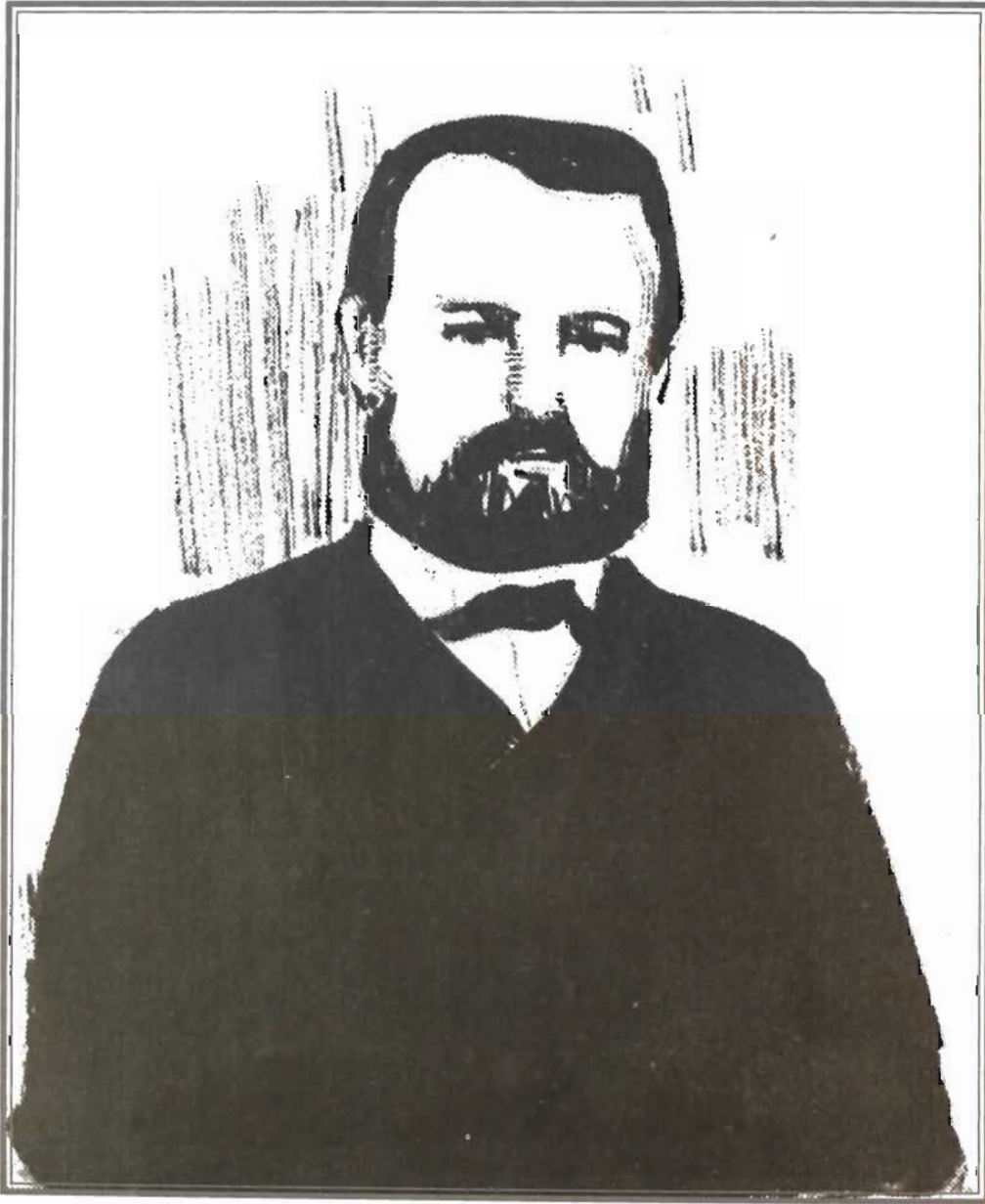
Παλαιότερα διακρίθηκε ὁ Σίφνιος τήν καταγωγή, πατέρας τοῦ Ἰωάννη, Σπυριδῶν Βαλέτας, μέ τή δράση του ὡς Φιλικῆ καί γραμματικῆ στίς Ἡγεμονίες. Χρημάτισε γιά ἕνα διάστημα ἐπί Ὁθωνος καί ὑπουργός Παιδείας, ἀλλά ἀναγκάστηκε νά παραιτηθεῖ «διότι εἶχε βαθεῖαν προσήλωσιν εἰς τά δημοκρατικά θέσμια»¹⁶.

14. Ἐκτός ἀπό τίς διάφορες νεκρολογίες πού δημοσιεύτηκαν στόν θάνατό του, χρησιμώτατο εἶναι τό τεῦχος πού ἔβγαλε ὁ ἴδιος μέ τήν ἀναγραφή τῶν ἔργων του καί τῶν σταθμῶν τῆς ἐκπαιδευτικῆς δράσης του μέ τόν τίτλο: Ἱστορία τῆς ζωῆς μου. Πέθανε τόν Ἀπρίλη τοῦ 1934. Ἄφισε ἀνέκδοτη τήν «Ἱστορία τοῦ Πειραιῶς», πού δέν βγήκε ἀκόμα.

15. Θ. Σπεράντσα, Ἀλέξανδρος Λυκοῦργος καί Ἰωάννης Βαλέτας. Ἀθῆναι 1959 (ἀνάτυπο ἀπό τήν Ἐπετηρίδα Ἐταιρείας Κυκλαδικῶν Μελετῶν).

16. Πρὸβλ. Θ. Σπεράντσα, ὁ.π., 21.

Ὁ Νικόλαος Χρυσόγελος
(Σχέδιο κ. Φ. Τριανταφύλλου).

Τρεις μεγάλοι σχολάρχες αφιέρωσαν τή ζωή τους στην πνευματική ανάπτυξη του νησιού. Και οι τρεις είναι μεγάλα αναστήματα της παιδείας. Ο Νικόλαος Χρυσόγελος (1780-1850) αφού έδωσε όλες του τις δυνάμεις ως σχολάρχης της Σίφνου από τά 1808-1821, έπαιξε στά κατοπινά κρισιμώτατα χρόνια φωτεινότατο διαφωτιστικό ρόλο από ύψηλότατες θέσεις και αξιώματα. πού του έξασφάλισε ή μόρφωση και τό ύψηλό του φρόνημα, ως γραμματικός του Δημητρίου Ύψηλάντη, ως γραμματικός των πρώτων Έθνοσυνελεύσεων και τέλος επί Καποδιστρίου και Όθωνος ξεπέρασε τόν Μουστοξύδη μέ τήν ώθηση πού έδωσε στην ανάπτυξη της δημοτικής εκπαίδευσης. Ο φωτεινός του νοός διαλάμπει στά κείμενα και στίς έγκυκλίους της έποχής. Είναι τό μεγαλύτερο πνευματικό αναστήμα της Σίφνου, πρόδρομος και δημιουργός του πνευματικού της μεγαλείου¹⁷.

Τό έργο του Χρυσόגעλου συνεχίζει ό μαθητής του και σεμνότατος παιδαγωγός Γεώργιος Ψαραύτης (1800 περίπου-1851), πού επί τριάντα και πάνω χρόνια (1821-1851) δούλεψε άποδοτικώτατα ως σχολάρχης της Σχολής του Παναγίου Τάφου και μόρφωσε όλόκληρες γενεές μέ τή φωτεινή του διδασκαλία¹⁸. Τόν ίδιο δρόμο άκολούθησε και ό Κάρολος Γκιών, πού μās χάρισε τήν πρώτη και μοναδική μέχρι σήμερα «Ιστορία της Νήσου Σίφνου» (Ερμούπολις, 1876), από τις σελίδες της όποιας ξεχύνεται ή αγάπη και ό πατριωτισμός του. Ο Γκιών, συνεχίζοντας τό εκπαιδευτικό έργο των προγενεστέρων του μεγάλων παιδαγωγών, αναδείχθηκε μοναδικός δάσκαλος και φωτιστής του Αρχιπελάγους. Διαβάζοντας τό έργο του διαπιστώνουμε σέ κάθε σελίδα του τήν έρευνητική και πατριωτική του φλόγα, πού τόν όδήγησε σ' ένα τόσο περίλαμπρο μνημείο – ύμνο άληθινό του νησιού του – σέ έποχή πού τά άλλα νησιά δέν είχαν ιδέα από τήν τοπική τους ιστορία. Ο Γκιών είναι ό πρόδρομος των Πασχάληδων, των Άμπελάδων, των Σάρρων, των Σταματιάδηδων, των Μηλιαράκηδων¹⁹.

Τήν προσοχή μας σταματά ή έπιβλητική φυσιογνωμία του διδα-

17. Θ. Σπεράντσα, Νικ. Χρυσόγελος, Άθηναι 1954. Θα χρειαστεί γρήγορα μία έξαντλητική έρευνητική μελέτη για τή ζωή της φωτεινής αυτής φυσιογνωμίας. Πρβλ. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Τά γράμματα στό νησί της Σίφνου, ό.π., 17-18, σχετικά μέ τή σχολαρχία του στη σχολή του Παναγίου Τάφου.

18. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Τά γράμματα κλπ., ό.π., 26-44.

19. Δυστυχώς δέν έχει γραφή μέχρι σήμερα μία μελέτη για τή ζωή και τό άθόρυβο, σεμνότατο έργο του. Η «Ιστορία» του άρχισε νά μεταφράζεται σέ συνέχειες σέ άπλούστερη γλώσσα στην έφημ. «Σιφναϊκή Φωνή», 1967-1968. Θα χρειαζόταν μία φωτοτυπημένη έκδοση του σπανιώτατου αυτού βιβλίου.

Ὁ Γρυπάρης εἶναι ἐκεῖνος ἀκριβῶς ὁ Σίφνιος λυράρης, πού πήρε ἀπό τό πνεῦμα καί τή λαϊκή τέχνη, τή γλῶσσα, τή ζωή τοῦ νησιοῦ του, τίς μορφές ἐκεῖνες τοῦ λυρισμοῦ, πού τό προνομιοῦχο ταλέντο του τίς ἀποτύπωσε σέ ἀνυπέρβλητα ἀριστουργήματα τοῦ ποιητικοῦ λόγου. Ὁ Γρυπάρης, ὅπως οἱ περισσότεροι Σίφνιοί πλαστουργήθηκε στό φλογισμένο καμίνι τῆς Πόλης καί ἀπό ἐκεῖ σκόρπισε σάν ἀστράπες τούς πρωτακουστούς παναρμόνιους σκοπούς του, φέροντας νέες μορφές καί νέα ρίγη στήν ποίηση τοῦ καιροῦ του, πρωτοπόρος αὐτός καί μουσηγέτης τοῦ μετασολωμικοῦ λυρισμοῦ, μέγας ἀνακαλεστής καί ἀνανεωτής του, ἀληθινός μύστης, Σάν παρνασσικός καί συμβολικός ποιητής, ἀναπτυγμένος σ' ἀνώτερο ἐκπολιτιστικό κέντρο ἔφερε στήν Ἑλλάδα τή γνήσια, τή βαθειά, τή μεγάλη, τήν ἀληθινή ποίηση καί ἀναδείχθηκε ὁ καθιδρυτής καί τολμηρὸς πρωτοστάτης τῆς σχολῆς τῆς Τέχνης, στήν ὁποία ὀφείλει ἡ Ἑλλάδα τήν ποιητική της ἀναγέννηση. Τό προβάδιμά του σφετερίσθηκαν ἄλλοι, ἡ ἀντικειμενική ὅμως ἱστορία ἀναγνωρίζει σ' αὐτόν τόν πολυτάλαντο Σίφνιο, τόν πρῶτο ἀναβιωτή τοῦ Σολωμοῦ, πού μέ τήν ποίηση καί τίς μεταφράσεις του ἀνύψωσε τήν ποιητική μας γλῶσσα καί ἄνοιξε τίς πηγές τοῦ γνήσιου νεοελληνικοῦ λυρισμοῦ. Μελετώντας τό ἔργο τοῦ Γρυπάρη πληθαίνουμε ἐσωτερικά, ἀνυψωνόμαστε καί χαιρόμαστε τά ἀκριβώτερα στοιχεῖα τοῦ Σιφνιακοῦ πνεύματος, καθὼς ξυπνᾶν μπροστά μας «τά ἔρμα τά πλακόστρωτα» καί τραγουδεῖ «ὁ μυριοθορυβούμενος γιαλός» τοῦ νησιοῦ²¹.

Πρόδρομος τοῦ Γρυπάρη ἀναδείχθηκε ὁ ἀνεκτίμητος μουσολάτρης καί λαμπρὸς πνευματικὸς ἀγωνιστής Κλεάνθης Τριανταφύλλου, πού ἔγινε περίφημος μέ τό περιοδικό καί τό ψευδώνυμό του «Ραμπαγάς». Αὐτός, μέ τό Σιφνιακό ἀθάνατο πνεῦμα του, ἄνοιξε στήν ψευτορομαντική Ἀθήνα τῶν Στηλητῶν μιὰ νέα ἐποχή

21. Γιά τήν ἀνανεωτική ἐπίδραση πού εἶχε ὁ Γρυπάρης στήν ποίησή μας γενικώτερα βλ. τή μελέτη μου: *Ἰωάννης Γρυπάρης, ὁ μουσηγέτης τοῦ μετασολωμικοῦ λυρισμοῦ*. «Σιφναϊκή Φωνή», Μάρτις 1967. Ἐπίσης στήν εἰσαγωγή μου στά «Ἄπαντα» τοῦ Γρυπάρη, Ἀθήναι 1967, β' ἔκδ., 36-43. Οἱ νεώτεροι γραμματολόγοι στό ὄνομα τοῦ Παλαμά μειώνουν καί σχεδόν διαγράφουν τήν προσφορά τοῦ Γρυπάρη στήν ἀνανέωση τοῦ μετασολωμικοῦ λυρισμοῦ. Κατά καιροὺς ἀκούστηκαν μερικές φωνές, ἀλλά ἔπεσαν στό κενό. Βλ. Ἰ. Θεοτοκά: *Συνέντευξη* στήν ἐφημ. «*Ἡχώ τῆς Ἑλλάδος*» 31.3.1935, ὅπου βάζει τόν Γρυπάρη στήν πρωτοκαθεδρία τῆς νεοελληνικῆς ποίησης, ὕστερα ἀπὸ τόν Σικελιανό. Γιά τή ζωή καί τό ἔργο του, καθὼς καί τὰ βιβλιογραφικά του βλ. ὁ.π., «Ἄπαντα» Γρυπάρη, εἰσαγωγή καί ὑπομνήματα. Ἐκεῖ προσκομίζονται ἄφθονα στοιχεῖα πού δείχνουν τό στενό πνευματικό σύνδεσμο τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ποιητῆ μέ τή γενέτειρά του. Ἀνέκδοτο παραμένει στά χέρια μου τό «Σιφνιακὸν γλωσσάριον» τοῦ Γρυπάρη, καθὼς καί ἡ ἀλληλογραφία του.

καί πρῶτος αὐτός μέ τόν Γαβριηλίδη ἔσυρε τόν χορό τῶν νέων ἰδεῶν. καί στόν τομέα τῆς λογοτεχνίας ἔγινε ὁ καθιδρυτής τῆς νέας σχολῆς τοῦ Καμπᾶ, τοῦ Παλαμᾶ καί τοῦ Δροσίνη. Μεγαλωμένος κι αὐτός στήν Πόλη, κατέβηκε στήν Ἀθήνα κυνηγημένος ἀπό τόν βάρβαρο χαμιτισμό καί ἀγωνίστηκε μέ τήν πέννα καί μέ τό στίχο του, μέ τό πνεῦμα καί μέ τήν τολμηρή σάτιρά του ν' ἀπολυτρώσει τήν Ἑλλάδα ἀπό τά δεσμά της, νά τή βγάλει ἀπό τήν καθυστέρηση καί νά τήν ὀδηγήσει μέ τό δαυλό τοῦ πρωτοπόρου καί πρωτομάρτυρα τῆς Ἰδέας στόν δρόμο τῶν ἰδανικῶν της. Δίκαια ὀνομάστηκε ὁ Ραμπαγᾶς ὁ δεύτερος Ρήγας Φερραῖος τοῦ νέου ἑλληνισμοῦ. Ἔφερε στήν Ἑλλάδα τήν κίνηση, τή χαρά, τό τραγούδι, τό εὐθυμο πνεῦμα, τήν αισιόδοξη ἀντίληψη τῆς ζωῆς. Δέν ὑπάρχει εὐγενικώτερη μορφή στά γράμματά μας. Οἱ αἰῶνες θά ἀπηχοῦν τούς ρυθμούς του²².

Ὁ Ἀριστομένης Προβελέγγιος διακρίθηκε στήν ἐποχή του ὡς μεταφραστής τοῦ Γκαίτε καί ὡς δραματικός καί λυρικός ποιητής. Τό ἔργο του ἔχει τή σφραγίδα τοῦ Σιφνιακοῦ πνεύματος. Ἀπηχεῖ τίς μορφές καί τά ὄραματα τοῦ νησιοῦ του. Ἄδολος, ἀγνός, ἀληθινός μύστης καί ἐμπνευσμένος ποιητής ἔφερε στά γράμματά μας τό ὑψηλό ἦθος τοῦ ἱεροφάντη, τοῦ ὀραματιστῆ, πού ἡ ψυχὴ του μετεωρίζεται ἀπό τίς πηγές τῆς Χρυσοπηγῆς του στό ἄπειρο. Εἶναι ἀπό τούς λιγοστούς παληούς λογίους τῆς ἐποχῆς του πού εἶδαν καί κήρυξαν στόν Φιλαδέλφειο διαγωνισμό τήν ἀξία τῆς δημοτικῆς. Καί εἶναι ὁ πρῶτος πού τραγούδησε τό ἔργο τοῦ Ρήγα καί τόν ἀνάστησε δραματικά μέσα στά ὑψηλά ἰδανικά του, ἀλλά καί ὁ πρῶτος φιλόσοφος ποιητής, γεμάτος εὐγένεια καί ἀνάταση²³.

22. Γ. Βαλέτα, Ὁ ἀληθινός Ραμπαγᾶς, Δοκίμιο ἱστοριοκριτικῆς ἀποκατάστασης, Ἀθήνα 1964 (ἀνάτυπο ἀπό τή «Νέα Ἑστία», 75 (1964), 218-234 ὅπου καί ἡ παλαιότερη βιβλιογραφία. Ἐπίσης βλ. τή μελέτη μου: Κλεάνθης Τριαντάφυλλος-Ραμπαγᾶς, «Ἐπιθεώρηση Τέχνης», τεύχ. 109, Ἰανουάριος 1964, 65-76. Μοναδική παραμένει μέχρι σήμερα ἡ μελέτη καί ἡ ἐκδοση τραγουδιῶν τοῦ Ραμπαγᾶ ἀπό τόν Σιφνιό ποιητῆ Ἀριστείδη Πρόχο: Ἡ ζωὴ, ἡ δράση καί τό ἔργο τοῦ Κλ. Τριανταφύλλου μαζί μέ μιάν ἐκλογή ἀπ' τά τραγούδια τοῦ Ραμπαγᾶ. Ἐκδοση Συνδέσμου Σιφνίων, Ἀθήναι 1933.

23. Βιβλιογραφία γιά τόν Προβελέγγιο δώσαμε στό φύλλο 22-23, 1968, τῆς «Σιφνιακῆς». Δυστυχῶς μέχρι σήμερα δέν ἔχει συνταχθῆ μιὰ ἐνημερωμένη καί βιβλιογραφικά ἐξαντλητικὴ μελέτη γιά τό ἔργο τοῦ Σιφνιοῦ αὐτοῦ ποιητῆ πού οἱ σύγχρονοί του τόν χαρακτήριζαν γιά τό ἦθος καί τήν ἔκφρασή του «Προφητάνακτα». Πολλά ἄρθρα ἔχει γράψει ὁ Παλαμᾶς. Δοκίμιο βιβλιογραφίας ὁ Τωμαδάκης (Φιλολογικά, Ἀθήναι 1935) κ.λπ. Νεκρολογία του στήν Ἀκαδημία, μέ θαυμάσιο χαρακτηρισμό, ἔκανε ὁ Παῦλος Νιρβάνας. Ἐχει καταχωρηθῆ στά «Ἄπαντα» Νιρβάνας. Γιά τή Χρυσοπηγὴ τοῦ Προβελέγγιου ἔχει γράψει εἰδικὴ μελέτη ὁ Θ. Σπεράντσας.

σκάλου τοῦ γένους Λεάνδρου Ἀρβανιτάκη (1823-1892). Συμμαθητής τοῦ Χαριλάου Τρικούπη καί τοῦ Ἰωάννη Βαλέτα στή Σύρα, διακρίθηκε ὡς καθηγητής τῆς ἑλληνικῆς καί λατινικῆς φιλολογίας στίς Σχολές τῶν Ἱεροσολύμων καί τῆς Χάλκης. Ὁ Ἀρβανιτάκης ἐπιδόθηκε σ' ὅλη τή ζωή του μέ πάθος στή μελέτη τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας καί ἔγραψε τήν «Ἱστορία τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων» ἀπό τόν Ὅμηρο ὡς τήν Ἄλωση. Σ' αὐτό τό ἔργο, πού δυστυχῶς ἔμεινε ἀνέκδοτο καί ἀγνοεῖται ἡ τύχη του, ὁ φωτεινότετος αὐτός Σίφνιος διδάχος ἀφιέρωσε τριάντα ὀλόκληρα χρόνια. Ἦταν τόση ἡ ἀρχαιομάθειά του, ὥστε ἐξασφάλισε τήν πρώτη θέση ἀνάμεσα στούς λιγοστούς νεοέλληνες ἐπιγραμματοποιούς.

Πιό ἀνήσυχη καί καθολική φυσιογνωμία, πού ἔλαμψε μέ τό πνεῦμα τῆς σέ πολλούς τομεῖς, εἶναι ὁ γιός τοῦ Λεάνδρου, Γεώργιος Ἀρβανιτάκης (1872-1937), μαθηματικός, γεωγράφος, ποιητής, ἐρευνητής, διανοητής, ἀραβιστής, ἐφευρέτης, μέ ἀμέτρητα δημοσιεύματα σέ περιοδικά καί ἐφημερίδες καί μέ δύο τραγωδίες, τόν «Ἀριστόδημο» καί τή «Βερενίκη», πού παίχθηκαν στό Κάιρο, ἕνα πνεῦμα δυνατό καί συγκροτημένο πού προκαλοῦσε μέ τίς ἐπιδόσεις του τόν θαυμασμό τῶν συγχρόνων του.

Ἐκτός ἀπό τούς μεγάλους δημοσιογράφους, φιλόλογους καί παιδαγωγούς, ἡ Σίφνος ἔχει νά δεῖξει καί μιά φωτεινή χορεία κορυφαίων νομολόγων καί νομομαθῶν, πού μέ τό ἔργο τους, τή δικανική ἢ πανεπιστημιακή δράση τους, ἐπλούτισαν τή νεοελληνική νομική ἐπιστήμη. Στό ἔργο τους λάμπει ὁ στοχασμός, ἡ σαφήνεια, ἡ πρωτοτυπία καί τό φωτεινό πνεῦμα. Στή χορεία αὐτή ἀνήκουν: Ὁ Κωνσταντῖνος Προβελέγγιος (1800-1880), Εἰσαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου καί Σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας μέ μεγάλο ἀνέκδοτο ἔργο. Ὁ Ἀντώνιος Ζηλήμων (1868-1944), πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου μέ ἐξαιρετική σταδιοδρομία. Ὁ Γεώργιος Μαριδάκης, καθηγητής τοῦ Πανεπιστημίου καί ἀκαδημαϊκός, πού ἡ διδασκαλία καί τό συγγραφικό του ἔργο ἐμόρφωσαν γενεές. Καί τέλος ὁ Γεώργιος Δεκαβάλλας, Ἀντιπρόεδρος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου.

Μέσα ἀπό τήν τόσο πλατεία καί πλούσια αὐτή πνευματική ἀνθηση, τό Σίφνιακό πνεῦμα ἔδωσε τίς ἀναλαμπές του καί στή λογοτεχνία καί, ὅπως εἶδαμε, δημιούργησε ὀλόκληρη τοπική λογοτεχνική σχολή, πού ξεχωρίζει σήμερα καί ἀποτελεῖ περίλαμπρη Πλειάδα

στήν ιστορία τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας, ὅπου διεκδικεῖ ξεχωριστό κεφάλαιο, ὄχι μόνο γιὰ τὴν οὐσιαστικὴ προσφορά της, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸ ρηξικέλευθο πρωτοποριακὸ πνεῦμα της, πού ἀνοίξε δρόμους κι ἔφερε νέους προσανατολισμούς στὴ δημιουργικὴ πορεία καὶ ἀνανεωτικὴ ἀνοδο τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας.

Κορυφαῖοι ἐκπρόσωποι τῆς Σιφνιακῆς Λογοτεχνικῆς Σχολῆς εἶναι ὁ Ἰωάννης Γρυπάρης, ὁ Κλεάνθης Τριανταφύλλου-Ραμπαγᾶς, ὁ Ἀριστομένης Προβελέγγιος, ὁ Ἄριστος Καμπάνης καὶ ὁ πολὺς Ἀπόστολος Μακράκης. Τὸ ἔργο τους συνεχίζουν παλαιότεροι καὶ νεώτεροι, πεζογράφοι, ποιητές καὶ κριτικοί, ὅπως ὁ Κων. Διαλησμάς, ὁ Ἄγγελος Κοσμῆς, ὁ Γεώργιος Ἀρβανιτάκης, ὁ Γεώργιος Σακελ. Βερνίκος, ὁ Θεοδόσης Σπεράντσας, ὁ Ἀντώνης Πρόκος, ὁ Ἀριστείδης Πρόκος, ὁ Γεώργιος Θεολόγος-Πεταλιανός, ὁ Νίκος Σταφυλοπάτης, ὁ Μάνος Φιλιππάκης, ὁ Μανώλης Κορρές, ὁ Ἀντώνης Τροῦλλος, ἡ Κατίνα Ψαχαροπούλου-Πολενάκη κ.ἄ. Θὰ ἦταν ὁμως ξεκρέμαστη καὶ ἀπλαισίωτη αὐτὴ ἡ χορεία τῶν νέων καὶ παλαιῶν Σιφνίων ποιητῶν καὶ πεζογράφων, ἂν δὲν ἀναφέραμε τοὺς ἀμέτρητους καὶ πνευματωδέστατους λαϊκοὺς ριμαδόρους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους διακρίθηκαν κατὰ καιροὺς, χωρὶς μέχρι σήμερα νὰ πάψει ἡ ἀστείρευτη αὐτὴ πηγὴ τοῦ λαϊκοῦ Σιφνιακοῦ πνεύματος, μερικοὶ ξεχωριστοὶ καὶ ὀνομαστοὶ ριμαδόροι, ὅπως ὁ Γιαννουλ. Παπαγιάννης ἢ Κωνσταντίνι²⁰, ὁ Ἀντώνης Δεκαβάλλας, ἡ περίφημη στιχοπλέχτρα Καλλίτσα, ἡ Βασταρδῆ, ὁ Καραβᾶς κ.ἄ. Τὰ στιχουργήματά τους, πολλές φορές διαλογικὰ μπροστὰ σὲ λαϊκὲς συγκεντρώσεις στὸν τύπο τοῦ λόγου (πειράγματος) καὶ τοῦ ἀντίλογου (ἀντιπειράγματος), κάνουν ἐντύπωση γιὰ τὴν ἐτοιμότητα καὶ τὴν εὐφυΐα τους καθὼς καὶ γιὰ τὴ στιχουργικὴ τους εὐχέρεια. Πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ ἔχουν συγκεντρωθεῖ σὲ ξεχωριστὲς συλλογές ἢ καταχωροῦνται κάθε τόσο, παλαιότερα καὶ νέα, στὰ τοπικὰ σιφνιακὰ φύλλα καὶ περιοδικὰ. Ἀποτελοῦν ἓνα ἰδιόμορφο λαογραφικὸ θησαυρὸ, ὅπου λάμπει τὸ πρόσχαρο νησιώτικο πνεῦμα καὶ ἡ ἀνήσυχη θαλασσινὴ ψυχὴ, ὅπως μᾶς τὴν παρουσιάζει στὴ «Σάτιρά» του ὁ Γρυπάρης. Ἐκεῖ βρίσκουμε τίς πηγές τῆς λαϊκῆς τέχνης μέσα στὴν ἀνοιξιάτικη βακχεία καὶ πανηγυριώτικη ἔξαρση τοῦ λαοῦ τῆς Σίφνου. Σὲ μιά στιγμή, ἀπὸ ἓνα ἀπλό περιστατικὸ, γεννιέται ὁ λόγος κι ἀπὸ στόμα σὲ στόμα γίνεται τραγούδι. Κι ἔρχεται ἡ τέχνη γιὰ νὰ δημιουργήσῃ τίς ἀνώτερες μορφές τῆς ποίησης ἀπὸ «τὸ τρίδιπλο ἀπόσταγμα τῶν πραγμάτων».

20. Βλ. σχετικὰ τὴν παραπάνω σημείωση 7.

Ὁ Γρυπάρης εἶναι ἐκεῖνος ἀκριβῶς ὁ Σίφνιος λυράρης, πού πῆρε ἀπό τό πνεῦμα καί τή λαϊκή τέχνη, τή γλῶσσα, τή ζωή τοῦ νησιοῦ του, τίς μορφές ἐκεῖνες τοῦ λυρισμοῦ, πού τό προνομιοῦχο ταλέντο του τίς ἀποτύπωσε σέ ἀνυπέβλητα ἀριστουργήματα τοῦ ποιητικοῦ λόγου. Ὁ Γρυπάρης, ὅπως οἱ περισσότεροι Σιφνιοί πλαστοργήθηκε στό φλογισμένο καμίνι τῆς Πόλης καί ἀπό ἐκεῖ σκόρπισε σάν ἀστράπες τούς πρωτάκουστους παναρμόνιους σκοπούς του, φέρνοντας νέες μορφές καί νέα ρίγη στήν ποίηση τοῦ καιροῦ του, πρωτοπόρος αὐτός καί μουσηγέτης τοῦ μετασολωμικοῦ λυρισμοῦ, μέγας ἀνακαλεστής καί ἀνανεωτής του, ἀληθινός μύστης, Σάν παρνασσικός καί συμβολικός ποιητής, ἀναπτυγμένος σ' ἀνώτερο ἐκπολιτιστικό κέντρο ἔφερε στήν Ἑλλάδα τή γνήσια, τή βαθειά, τή μεγάλη, τήν ἀληθινή ποίηση καί ἀναδείχθηκε ὁ καθιδρυτής καί τολμηρὸς πρωτοστάτης τῆς σχολῆς τῆς Τέχνης, στήν ὁποία ὀφείλει ἡ Ἑλλάδα τήν ποιητική της ἀναγέννηση. Τό προβάδισμά του σφετερίσθηκαν ἄλλοι, ἡ ἀντικειμενική ὁμῶς ἱστορία ἀναγνωρίζει σ' αὐτόν τόν πολυτάλαντο Σίφνιο, τόν πρῶτο ἀναβιωτή τοῦ Σολωμοῦ, πού μέ τήν ποίηση καί τίς μεταφράσεις του ἀνύψωσε τήν ποιητική μας γλῶσσα καί ἀνοιξε τίς πηγές τοῦ γνήσιου νεοελληνικοῦ λυρισμοῦ. Μελετώντας τό ἔργο τοῦ Γρυπάρη πληθαίνουμε ἐσωτερικά, ἀνυψωνόμαστε καί χαιρόμαστε τά ἀκριβώτερα στοιχεῖα τοῦ Σιφνιακοῦ πνεύματος, καθώς ξυπνᾶν μπροστά μας «τά ἔρμα τά πλακόστρωτα» καί τραγουδεῖ «ὁ μυριοθορυβούμενος γιαλός» τοῦ νησιοῦ²¹.

Πρόδρομος τοῦ Γρυπάρη ἀναδείχθηκε ὁ ἀνεκτίμητος μουσολάτρης καί λαμπρὸς πνευματικός ἀγωνιστής Κλεάνθης Τριανταφύλλου, πού ἔγινε περίφημος μέ τό περιοδικό καί τό ψευδώνυμό του «Ραμπαγᾶς». Αὐτός, μέ τό Σιφνιακό ἀθάνατο πνεῦμα του, ἀνοιξε στήν ψευτορομαντική Ἀθήνα τῶν Στηλητῶν μιά νέα ἐποχή

21. Γιά τήν ἀνανεωτική ἐπίδραση πού εἶχε ὁ Γρυπάρης στήν ποίησή μας γενικώτερα βλ. τή μελέτη μου: *Ἰωάννης Γρυπάρης, ὁ μουσηγέτης τοῦ μετασολωμικοῦ λυρισμοῦ*, «Σιφναϊκή Φωνή», Μάρτης 1967. Ἐπίσης στήν εἰσαγωγή μου στό «Ἄπαντα» τοῦ Γρυπάρη, Ἀθήναι 1967, β' ἐκδ., 36-43. Οἱ νεώτεροι γραμματολόγοι στό ὄνομα τοῦ Παλαμά μειώνουν καί σχεδόν διαγράφουν τήν προσφορά τοῦ Γρυπάρη στήν ἀνανέωση τοῦ μετασολωμικοῦ λυρισμοῦ. Κατά καιροῦς ἀκοίστηκαν μερικές φωνές, ἀλλά ἔπεσαν στό κενό. Βλ. Ἰ. Θεοδοῦκα: *Συνέντευξη* στήν ἐφημ. «*Ἠχώ τῆς Ἑλλάδος*» 31.3.1935, ὅπου βάζει τόν Γρυπάρη στήν πρωτοκαθεδρία τῆς νεοελληνικῆς ποίησης, ὕστερα ἀπό τόν Σικελιανό. Γιά τή ζωή καί τό ἔργο του, καθώς καί τά βιβλιογραφικά του βλ. ὁ.π., «Ἄπαντα» Γρυπάρη, εἰσαγωγή καί ὑπομνήματα. Ἐκεῖ προσκομίζονται ἄφθονα στοιχεῖα πού δείχνουν τό στενό πνευματικό σύνδεσμο τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ποιητῆ μέ τή γενέτειρά του. Ἀνέχδοτο παραμένει στό χέρι μου τό «*Σιφνιακόν γλωσσάριον*» τοῦ Γρυπάρη, καθώς καί ἡ ἀλληλογραφία του.

καί πρῶτος αὐτός μέ τόν Γαβριηλίδη ἔσυρε τόν χορό τῶν νέων ἰδεῶν. καί στόν τομέα τῆς λογοτεχνίας ἔγινε ὁ καθιδρυτής τῆς νέας σχολῆς τοῦ Καμπᾶ, τοῦ Παλαμᾶ καί τοῦ Δροσίνη. Μεγαλωμένος κι αὐτός στήν Πόλη, κατέβηκε στήν Ἀθήνα κυνηγημένος ἀπό τόν βάρβαρο χαμιτισμό καί ἀγωνίστηκε μέ τήν πέννα καί μέ τό στίχο του, μέ τό πνεῦμα καί μέ τήν τολμηρή σάτιρά του ν' ἀπολυτρώσει τήν Ἑλλάδα ἀπό τά δεσμά της, νά τή βγάλει ἀπό τήν καθυστέρηση καί νά τήν ὀδηγήσει μέ τό δαυλό τοῦ πρωτοπόρου καί πρωτομάρτυρα τῆς Ἰδέας στόν δρόμο τῶν ἰδανικῶν της. Δίκαια ὀνομάστηκε ὁ Ραμπαγᾶς ὁ δεύτερος Ρήγας Φερραῖος τοῦ νέου ἑλληνισμοῦ. Ἐφερε στήν Ἑλλάδα τήν κίνηση, τή χαρά, τό τραγούδι, τό εὐθυμο πνεῦμα, τήν αἰσιόδοξη ἀντίληψη τῆς ζωῆς. Δέν ὑπάρχει εὐγενικώτερη μορφή στά γράμματά μας. Οἱ αἰῶνες θά ἀπηχοῦν τούς ρυθμούς του²².

Ὁ Ἀριστομένης Προβελέγγιος διακρίθηκε στήν ἐποχή του ὡς μεταφραστής τοῦ Γκαίτε καί ὡς δραματικός καί λυρικός ποιητής. Τό ἔργο του ἔχει τή σφραγίδα τοῦ Σιφνιακοῦ πνεύματος. Ἀπηχεῖ τίς μορφές καί τά ὄραματα τοῦ νησιοῦ του. Ἄδολος, ἀγνός, ἀληθινός μύστης καί ἐμπνευσμένος ποιητής ἔφερε στά γράμματά μας τό ὑψηλό ἦθος τοῦ ἱεροφάντη, τοῦ ὄραματιστή, πού ἡ ψυχή του μετεωρίζεται ἀπό τίς πηγές τῆς Χρυσοπηγῆς του στό ἄπειρο. Εἶναι ἀπό τούς λιγοστούς παληούς λογίους τῆς ἐποχῆς του πού εἶδαν καί κήρυξαν στόν Φιλαδέλφειο διαγωνισμό τήν ἀξία τῆς δημοτικῆς. Καί εἶναι ὁ πρῶτος πού τραγούδησε τό ἔργο τοῦ Ρήγα καί τόν ἀνάστησε δραματικά μέσα στά ὑψηλά ἰδανικά του, ἀλλά καί ὁ πρῶτος φιλόσοφος ποιητής, γεμάτος εὐγένεια καί ἀνάταση²³.

22. Γ. Βαλέτα, Ὁ ἀληθινός Ραμπαγᾶς, Δοκίμιο ἱστοριοκριτικῆς ἀποκατάστασης, Ἀθήνα 1964 (ἀνάτυπο ἀπό τή «Νέα Ἐστία», 75 (1964), 218-234 ὅπου καί ἡ παλαιότερη βιβλιογραφία. Ἐπίσης βλ. τή μελέτη μου: Κλεάνθης Τριαντάφυλλος-Ραμπαγᾶς, «Ἐπιθεώρηση Τέχνης», τεύχ. 109, Ἰανουάριος 1964, 65-76. Μοναδική παραμένει μέχρι σήμερα ἡ μελέτη καί ἡ ἔκδοση τραγουδιῶν τοῦ Ραμπαγᾶ ἀπό τόν Σιφνιοῦ ποιητή Ἀριστείδη Πρόκο: Ἡ ζωῆ, ἡ δράση καί τό ἔργο τοῦ Κλ. Τριανταφυλλοῦ μαζί μέ μίαν ἐκλογή ἀπ' τά τραγούδια τοῦ Ραμπαγᾶ, Ἐκδοση Συνδέσμου Σιφνίων, Ἀθήνα 1933.

23. Βιβλιογραφία γιά τόν Προβελέγγιο δώσαμε στό φύλλο 22-23, 1968, τῆς «Σιφνιακῆς». Δυστυχῶς μέχρι σήμερα δέν ἔχει συνταχθῆ μιᾶ ἐνημερωμένη καί βιβλιογραφικά ἐξαντλητική μελέτη γιά τό ἔργο τοῦ Σιφνιοῦ αὐτοῦ ποιητή πού οἱ σύγχρονοί του τόν χαρακτήριζαν γιά τό ἦθος καί τήν ἔκφρασή του «Προφητάνακτα». Πολλά ἄρθρα ἔχει γράψει ὁ Παλαμᾶς. Δοκίμιο βιβλιογραφίας ὁ Γωμαδάκης (Φιλολογικά, Ἀθήνα 1935) κ.λπ. Νεκρολογία του στήν Ἀκαδημία, μέ θαυμάσιο χαρακτηρισμό, ἔκανε ὁ Παῦλος Νιρβάνας, Ἐχει καταχωρηθῆ στό «Ἄπαντα» Νιρβάνου. Γιά τή Χρυσοπηγή τοῦ Προβελέγγιοι ἔχει γράψει εἰδική μελέτη ὁ Θ. Σπεράντσας.

Ὁ Στέλιος Σπεράντσας, γεννημένος στή Σμύρνη στά 1888, εἶναι Σιφνίος ἀπό πατέρα καί μητέρα, περισσότερο ὅμως εἶναι Σιφνίος ἀπό τό βαθύτερο πνεῦμα τῆς ποίησής του. Ὅπως γράφει ἡ Ἑλένη Σοφρά: «τό αἷμα τοῦ Σιφνιοῦ καπετάν Γιώργη πατέρα του ρέει κοχλαστό στίς φλέβες του καί ἡ ἀρμύρα τοῦ ναυτικοῦ θαρρεῖς εἶναι διάχυτη σέ ὅλο του τό ποιητικό ἔργο».

Ἐκτός ἀπό τά λυρικά του τραγούδια, πού ἔχουν ὅλα τή σιφνεϊκή σφραγίδα καί διακρίνονται γιά τήν ἀπλότητα καί τήν τέχνη τους, ὁ Σπεράντσας εἶναι, μετά τόν Βιζυηνό, ὁ μεγαλύτερος ψάλτης τῆς παιδικῆς ψυχῆς, ἕνας ἀπό τούς δημιουργούς τῆς παιδικῆς λογοτεχνίας στήν Ἑλλάδα. Ἐκτός ἀπό τίς ἔξη ωραιότατες ποιητικές συλλογές του καί τά τρία δραματικά του ἔργα, ἡ προσφορά του στήν παιδική λογοτεχνία ἀποτελεῖται ἀπό τέσσερα παιδικά δραματικά ἔργα καί δέκα περίπου συλλογές παιδικῶν τραγουδιῶν. Πέθανε στά 1962²⁴.

Ὁ Ἄριστος Καμπάνης διακρίθηκε ὡς κριτικός καί ἱστορικός τῆς λογοτεχνίας. Ἐχει ὅμως γράψει καί μοναδικούς στίχους πού δείχνουν τήν ποιητική του εὐγένεια καί εὐαισθησία. Σοφός, πολυδιαβασμένος, βαθύς, ἐκλεκτικός, εἶχε συνδυάσει τήν κριτική του ὀξύτητα μέ τό πνεῦμα τῆς εἰλικρίνειας. Ἄν καί μεγάλωσε στήν Ἀθήνα, δέν ἔχασε ποτέ τό βαθύτερο σύνδεσμό του μέ τή Σίφνο, ἀπό τήν ὁποία κληροδότησε τήν αἴσθηση τῆς μορφῆς, τή χάρη καί τή σαφήνεια τῆς συντομίας, τήν ἀπέριττη καί ἀπροκατάληπτη στάση μπροστά στά κείμενα καί τίς μορφές τῶν συγχρόνων του, καθῶς καί τό διαφωτιστικό πνεῦμα. Γιά πολλά χρόνια ὁ Σίφνιος αὐτός στάθηκε μία ὀδηγητική παρουσία στήν πνευματική μας ζωή. Διακρίθηκε ὡς δημοσιογράφος καί ἐκδότης ἡμερολογίων ὡς καί φιλολογικῶν ἢ πολιτικοκοινωνικῶν περιοδικῶν. Πολλές φορές παραπλανήθηκε, ὅμως ποτέ δέν ἔχασε τήν πίστη του στό δημοτικισμό καί στίς βαθύτερες ἀξίες τῆς ἐλληνικῆς ζωῆς²⁵.

24. Γιά τό ἔργο του βλ. περισσότερα: Γ. Βαλέτα, *Νεοελληνικό Λεξικό. Βιογραφίες ποιητῶν καί συγγραφέων*. Ἀθήνα 1964, 161-162 καί Ἑλένης Σοφρά, *Στέλιος Σπεράντσας, Ὁ δάσκαλος, ὁ λογοτέχνης, ὁ ποιητής τοῦ παιδιοῦ*. «Σιφνιακή», Γ' 1969, 16-17.

25. Ἡ «Προσφορά στόν Ἥφαιστο» βγήκε στά 1914 σέ ἓνα, σπανιώτατο σῆμα, τεῦχος. Ἡ πρώτη ἐκδοση τῆς «Ἱστορίας τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας» ἔγινε στήν Ἀλεξάνδρεια τό 1925, ἡ β' στά 1935 στήν Ἀθήνα, καί ἡ γ' στά 1948 (παρουσιάζεται ὡς πέμπτη). Ἡ καλύτερη κριτική ἐργασία του βρῖσκεται στίς ἐφημερίδες «Ἑλλάς», «Βαλκανικός Ταχυδρόμος», «Νέος Κόσμος» καί στό περιοδικό «Ἐργασία». Εἶναι δημιούργημα τοῦ Πειραιᾶ, μαθητής τοῦ Νιρβάνα. Ἐβγαλε μέ τή διεύθυνσή του τήν ἐφημ. «Πρωτεύουσα», 1921-1923, καί δύο περιοδικά, τά

Ὁ Ἀπόστολος Μακράκης (1831-1905) ἀντιπροσωπεύει, ὅσο κανεῖς ἄλλος, τὸ Σιφνιακὸ πνεῦμα στὴ βαθύτερη γησιότητα καὶ εἰλικρίνειά του. Κανεῖς μέσα στὰ νεοελληνικά γράμματα καὶ τὴν ἱστορία δὲν ἔχει νὰ δείξει τὸ ἀποστολικὸ σθένος καὶ τὴν ἀλύγιστη ἀντοχὴ καὶ μαχητικότητά τοῦ πληθωρικότερου αὐτοῦ Σίφνιου ἰδεολόγου, πού ἦλθε κι αὐτός ἀπὸ τὴν Πόλη καὶ μέ τὰ κηρύγματά του ζήτησε νὰ ἐξυγιάνει θρησκευτικὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ τὴν ἀνεβάσει σὲ ὑψηλότερο ἐπίπεδο πνευματικότητας. Κατηγορήθηκε ὡς αἰρετικὸς, ἀποστάτης, λαοπλάνος, καταδικάστηκε, φυλακίστηκε, ἀλλὰ ποτέ δὲν ἐλύγισε οὔτε σταμάτησε τὸ μεγάλο καὶ ὑπεράνθρωπο διαφωτιστικὸ ἔργο του. Εἶχε μέσα του τὸ διδακτικὸ δαιμόνιο τῶν Σιφνιῶν. Ὁ λόγος του, ἀπλὸς ἢ ἀρχαϊστικὸς, συγκινοῦσε, μαγνήτιζε τὰ πλήθη, ἀκόμα καὶ τοὺς καθηγητὲς τοῦ Πανεπιστημίου. Κανεῖς ρήτορας στὴν Ἑλλάδα δὲν βρῆκε τόσο πολυάριθμο, αὐτόκλητο καὶ φανατισμένο ἀκροατήριό καὶ κανεῖς ἰδεολόγος δὲν κρατήθηκε ἀδιάσειστος στὶς ἐπάλλξεις τῶν ἀγῶνων του τόσα πολλὰ χρόνια καὶ μέ τόσο ἀκατάβλητη ἀντοχὴ, ὅσο ὁ Μακράκης. Ἀλλὰ καὶ κανεῖς κήρυκας τοῦ θεῖου λόγου δὲν εἶχε τόση ἐπιτυχία, τόση καρποφορία ὅσῃν ὁ σθεναρὸς αὐτός καὶ μεγαλόπνευστος ἀγωνιστὴς τῶν ἰδεῶν του, πού δημιούργησε ἰδρύματα, συλλόγους, ἔβγαλε ἀφοσιωμένους μαθητὲς καὶ κράτησε πάνω ἀπὸ τριάντα χρόνια ἀσταμάτητη τὴν ἐφημερίδα του, τὶς ἐκδόσεις, τὰ ἀκαταμέτρητα φιλοσοφικά, ἠθικά, κοινωνικά, πολιτικά ἔργα του. Γιὰ νὰ πραγματοποιήσει τὶς ἰδέες του δὲν ἐδίστασε καὶ νὰ πολιτευθῆ. Ὁ ἀπώτερος στόχος του ἦταν ἡ δρᾶση, ἡ ἔξοδος ἀπὸ τὸ τέλημα καὶ τὴν ἀκίνησιν, ἡ Μεγάλῃ Ἰδέᾳ, πού ὁ Μακράκης στάθηκε ὁ μεγαλύτερος φορέας καὶ διαπρύσιος κήρυκας της. Ἐφερε ἀπὸ τὴν Πόλη τὸν παλμό τοῦ ἀλύτρωτου ἑλληνισμοῦ καὶ ἀγωνίστηκε νὰ πραγματοποιήσει τὰ ἰδανικά του. Θαυμάζει κανεῖς τὸν πλοῦτο τῶν γνώσεων καὶ τῶν φιλοσοφικῶν του ἔργων καὶ περισσότερο θαυμάζει τὴν εἰλικρίνεια τοῦ κηρύγματος καὶ τῆς διδασκαλίας του, πού μόνο ἓνας Σίφνιος θά μπορούσε νὰ τὴν ἔχει τόσο βαθειά, ἀγνή καὶ ἀληθινή, ὅσο τὴν εἶχε ὁ Μακράκης. Τὸ «Ἐθνοδόξαστον Ἔργον», εἶναι ἓνας ὕμνος τοῦ Εἰκοσιένα, πού ὁ Μακράκης δραματίστηκε τὴν ἐπανάληψή του²⁶.

«Ἑλληνικά Χρονικά» καὶ τὸ «Νέον Κράτος». Σύντομη σχηματική δημοσίευσε πρόσφατα ὁ Ἄντ. Κανακάρης στὴ «Σιφνιακὴ Φωνή», Ὀκτώβριος 1968.

26. Γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο του ἔχουν γραφῆ δύο ἐνημερωμένες μελέτες τοῦ Δ. Σ. Μπαλάνου καὶ τοῦ Χρυσ. Παπαδοπούλου, πού ἀναγράψαμε παραπάνω. Στὸ ἔργο του εἶναι ἀφιερωμένος ἓνας συνολικὸς τόμος μέ τὸν τίτλο «Λεύκωμα ἀνα-

Άγγελος Κοσμής

Απόστολος Μιαζόρας

Τά ίδια χαρακτηριστικά παρουσιάζουν και οί ἄλλοι ἐκπρόσωποι τῆς Σιφνιακῆς Σχολῆς. Ἀπό τούς παλαιότερους, ὁ Κ. Διαλησιμᾶς, ἔγραψε πολλά στιχουργήματα, γιά νά ὑμνήσει καί νά διαδόσει τό ἔργο καί τήν προσωπικότητα τοῦ μεγάλου συμπατριώτη του Μακράκη. Ὁ οἶστρος του μέσα σ' ἓνα πέλαγος στιχουργικοῦ πληθωρισμοῦ εἶναι γέννημα τοῦ ἰδανικοῦ του. Ὁ Γεώργιος Βερνίκος ἐμπνεύστηκε ἀπό τούς θρύλους καί τίς λαϊκές ἱστορίες τοῦ νησιοῦ του²⁷. Εὐγενικιά μορφή τῆς Σιφνιακῆς Σχολῆς εἶναι ὁ Ἄγγελος Κοσμῆς. Διακρίθηκε ὡς δημοσιογράφος καί χρονογράφος στόν Πειραιᾶ στά μεγάλα χρόνια τῆς ἀκμῆς του. Ἐγραψε μικρά διηγήματα, χρονικά, λαογραφήματα κ.λπ., ἐμπνευσμένα ἀπό τή Σίφνο. Ἐβγαλε τό ἡμερολόγιο «Κυψέλη», δύο τόμους πεζῶν: «Τοῦ Νησιοῦ μου» καί «Περασμένα καί ἀλησμόνητα». Τόν διακρίνει ἡ εἰλικρίνεια τοῦ νησιοῦ του, ἡ καλαισθησία καί ἡ πίστη σ' ἓνα ὑψηλότερο ἰδανικό. Μεγάλη θέση πήρε στή δημοσιογραφία καί στήν ἱστοριογραφία ὁ Νικηφόρος Μοσχόπουλος. Τό ἔργο του εἶναι πολύπλευρο καί ἀπέραντο. Σ' αὐτόν ὀφείλουμε τόν ἐμπλουτισμό καί τή διαφώτιση τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας καί ἰδίως τοῦ Εἰκοσιένα μέ τήν ἀνεύρεση καί μετάφραση τῶν Τούρκων ἱστορικῶν. Ὁ Μοσχόπουλος σπούδασε καί ἔδρασε στήν Πόλη, ὅπως καί οἱ περισσότεροι Σιφνιοί λόγιοι. Ὁ Θεοδόσης Σπεράντσας μᾶς ἔδωσε ὀλόκληρη ποιητική συλλογή, ὅπου, μέ ἀληθινή συγκίνηση, τραγουδεῖ τίς ὁμορφιές, τά τοπία, τά ξωκκλήσια, τίς μορφές τῆς ἀγαπημένης του Σίφνου. Τό ἔργο του ὅμως εἶναι πλατύτερο, ἱστορικό, κριτικό, μεταφραστικό, θεολογικό, κ.λπ. Τό διακρίνει ὁ πλοῦτος καί ἡ καλλιπέπεια, μιά ἀνώτερη πνοή, πού προσιδιάζει στό Σιφνιακό πνεῦμα καί ἀποτελεῖ τό βαθύτερο χαρακτηριστικό του. Κανείς ἀπό τούς Σιφνιούς δέν ἔνοιωσε βαθύτερα, ἱστορικώτερα καί λυρικώτερα τό μεγαλεῖο καί τό βαθύτερο πνεῦμα τῆς πατρίδας του, ὅσο καί ὅπως τά ἔζησε καί τά ἱστόρησε στά ἀπειράριθμα ἔργα του ὁ ἀνεξάντλητος αὐτός μουσολάτρης.

μνηστικόν Ἀποστόλου Μακράκη ἐπί τῆ συμπληρώσει 50ετίας ἀπό τοῦ θανάτου αὐτοῦ». Ἀθῆναι 1956.

27. Ἐβγαλε μιά σειρά ἀπό παραστατικώτατα ἠθογραφικά νησιώτικα ἀφηγήματα, σέ τύπο νουβέλας. Ἀπό αὐτά ξεχωρίζουν «ὁ γάμος τῆς Ἀννίτσας», «ἡ Μαγδαληνή», «τό Μαργαρώ», «τό πάθημα τοῦ μαστροζαννῆ», «τά Χριστούγεννα τοῦ κοιμήση», «ὁ ἔξωμότης» κ.λπ. Ὁ ἴδιος φιλοτέχνησε καί μιά παράφραση στή δημοτική τῆς Ὀδύσσειας τοῦ Ὀμήρου, διάφορα ποιήματα καί τό ἀγροτικό μυθιστόρημα «ὁ караγκούνης» πού ἀναγράφεται ὡς ἀνέκδοτο στά 1928 μαζί μέ ἄλλα μικρότερα ἠθογραφήματα.

Ὁ Αἰμίλιος Δραγάτσης, γιὸς τοῦ Ἰακώβου Δραγάτση, διακρίθηκε ὡς θεατρικός συγγραφέας. Ἐγραψε τίς ἐπιθεωρήσεις «Καρναβάλι» (1917) καί «Πειρασμός» (1919). Ἀργότερα συνεργάστηκε μέ τούς Σμυρنيούς λαογράφους Λέλιο Καρανάση καί Ἄνδρ. Παπαδόπουλο-Σύλβιο. Μ' αὐτούς σύνθεσε τήν περίφημη «Βαβυλωνία», μιά ἐπιθεώρηση πού μέ τά τραγοῦδια καί τό πνεῦμα της ἄφισε ἐποχή. Ἦταν ποιητής. Εἶχε πνεῦμα. Τό σιφνέϊκό εὐθυμο. μουσικό στοιχείο. Δικό του. ποιήση καί σύνθεση, εἶναι τό περίφημο λαϊκό τραγοῦδι πού συγκίνησε γενιές «Νά, γιατί πίνω καί μεθῶ...» Γεννημένος στόν Πειραιᾶ. πέθανε στά 1929 νέος, σέ ἡλικία 36 ἐτῶν, τή στιγμή πού μέ τίς θεατρικές ἐπιτυχίες του, ἄρχισε νά τοῦ χαμογελά ἡ δόξα. Συνέχιζε τό δαιμόνιο τοῦ Ραμπαγᾶ.

Ὁ Ἀντώνιος Πρόκος, εἶναι ἀπό τούς πιό ἀξιόλογους τῆς νέας γενιάς τῶν Σιφνίων ποιητῶν. Ἐβγαλε τρεῖς ποιητικές συλλογές. Ὁ λυρισμός του εἶναι γνήσιος καί ἀνεπιτήδευτος, τά θέματά του τά πέρνει ἀπό τή ζωή καί ἀπό τή φύση. Τόν διακρίνει ἕνας βαθύτερος στοχασμός, μιά καθάρια, διάφανη σύλληψη τῆς μορφῆς. Σ' ὄλο τό ἔργο του κυριαρχεῖ ἡ εὐγένεια καί ἡ βαθύτερη ἀνθρωπιά.

Ὁ Ἀριστείδης Πρόκος μᾶς ἔδωσε στά πρῶτα του ἐφηβικά χρόνια μιά ποιητική συλλογή μέ πολλές ὑποσχέσεις. Ἐπίσης μιά ἀξιόλογη μελέτη γιά τή ζωή καί τό ἔργο τοῦ Ραμπαγᾶ, στό τέλος τῆς ὁποίας ἔχει καταχωρήσει καί τά ἀντιπροσωπευτικώτερα τραγοῦδια τοῦ Σιφνιοῦ βάρδου. Τό ποιητικό ἔργο τῆς ὠριμότητάς του, ποιητικά πολύ ἀνώτερο ἀπό τό πρωτολιακό, εἶναι σκορπισμένο σέ περιοδικά κι ἐφημερίδες καί κατά μέγα μέρος ἀνέκδοτο.

Τή λαϊκή πεζογραφία ἀντιπροσωπεύει μέ χαρακτηριστικά πεζογραφήματα ὁ Γεώργιος Θεολόγος-Πεταλιανός. Βαθύς γνώστης τῆς ζωῆς καί τῆς τοπογεωγραφίας τοῦ νησιοῦ του, κατορθώνει νά δώσει μέ τά ἠθογραφήματά του, γραμμένα στή Σιφνιακή διάλεκτο, μέ ἀπαράμιλλο χρωματισμό προσώπων καί καταστάσεων, σπαρταριστούς τύπους καί ζωντανούς ἀνθρώπους τοῦ νησιοῦ του. Ἐβγαλε δύο συλλογές πεζογραφημάτων: «Ἀπ' τή ζωή τοῦ νησιοῦ μου» (Ἀθήναι, 1943), «Σιφνέϊκες Παρόλες» (Ἀθήνα, 1968). Στίς σελίδες τῶν ἀφηγημάτων του ξαναζοῦμε, σέ ὅλες τῆς τίς ὁμορφιές καί στίς βαθύτερες ἰδιομορφίες τῆς τῆ Σιφνιακή ζωῆ.

Μεγάλη δραστηριότητα παρουσιάζει ὁ Νίκος Σταφυλοπάτης, πού ἐκδίδει καί διευθύνει τή μηνιαία ἐφημερίδα «Σιφνιακή Φωνή». Στίς σελίδες τῆς ἀντικατοπτρίζεται ἡ παληά καί ἡ σύγχρονη ζωή τῆς

Σίφνου. ή ιστορία της, ή λαογραφία της, οί μορφές της, δοσμένες από διαλεχτούς συνεργάτες και κριτικούς, ανάμεσα στους όποιους ξεχωρίζει ό Αντώνιος Κανακάρης, ένας άληθινός λάτρης της Σίφνου. Ό Νίκος Σταφυλοπάτης μάς έδωσε τή «Θαλασσινή Συμφωνία», μιά ποιητική συλλογή παραδοσιακής και σύγχρονης τεχνοτροπίας. Έξυμνει τή Σίφνο, τούς νησιώτες, τούς νόστους στό νησί, τούς ψαράδες, τή γαλήνη, τήν άγροτιά, ένω παράλληλα έξαπλώνεται και σε πλατύτερες έμπνεύσεις μέ ένα γνήσιο λυρισμό.

Βαθύς και έμπνευσμένος μελετητής της Σιφνιακής λαογραφίας και ζωής αναδείχθηκε ό Αντώνης Τρουύλλος. Τά λαογραφικά του σύλλεκτα, ανάμεσα στά όποια ξεχωρίζει και μιά συλλογή: «Τά λαϊκά χορευτικά τραγούδια της Σίφνου», μάς βοηθούν νά γνωρίσουμε τό πνεύμα και τήν ψυχή της Σίφνου στίς γνησιώτερες λαϊκές πηγές της.

Παράλληλα ό Μάνος Φιλιππάκης μέ διάφορα μελετήματα και άρθρα του μάς άποκαλύπτει άγνωστες πτυχές από τήν ιστορία, τήν άγιολογία και τό πλούσιο τοπωνυμικό της Σίφνου. Τήν ιστορική όμως έρευνα της Σίφνου, σ' όλες τίς μορφές, μέ βάση τό τοπικό ή άλλο άρχειακό ύλικό, τήν αντιπροσωπεύει ό έρευνητικώτατος ιστοριοδίφης Σίμος Μιλτ. Συμεωνίδης, ένας άκαταπόνητος έρευνητής, πού έχει πλουτίσει τή Σιφνιακή βιβλιογραφία μέ περισπούδαστα μελετήματα, αναφερόμενα στην άγιολογία, παιδεία, λαϊκή τέχνη, στην εκκλησία κ.λπ. της Σίφνου. Στά 1967 έβγαλε τό περιοδικό «ή Σιφνιακή» μέ πρόγραμμα τήν πολύπλευρη ιστορική μελέτη του νησιού του. Σέ τόμους έχουν έκδοθη τά έργα του: «Η Κυρία Βρυσιανή» και «Τά γράμματα στό νησί της Σίφνου».

Τέλος, ό άρχιμανδρίτης Φιλάρετος Βιτάλης έχει ασχοληθή συστηματικά μέ θέματα εκκλησιαστικής ιστορίας της Σίφνου και άλλων περιοχών καθώς και μέ άγιολογικές παρουσιάσεις και θεολογικές αναπτύξεις.

Χαρακτηριστικά της Σιφνιακής Λογοτεχνικής Σχολής, πού σε γενικές γραμμές χαράξαμε τήν περιοχή της, είναι τό προοδευτικό πνεύμα και ό ανθρωπισμός. Αυτά τά δύο στοιχεία καθορίζουν τίς κεντρικές γραμμές όλων τών Σιφνιων πεζογράφων και ποιητών. Από αυτά έμπνέεται ό λυρισμός και τό πνεύμα τους. Τοπικοί δάσκαλοι, πανελλήνιοι παιδαγωγοί, κορυφαίοι νομομαθείς, ιεροκήρυ-

κες ἢ θεολόγοι, ἐξαιρέτοι λυρικοί, μαχητικώτατοι σατιρικοί, λαϊκοί ριμαδόροι, ὅλοι οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι πού μᾶς ἔδωσε τό μικρό αὐτό, ἀλλά προνομιούχο νησί, ξεκινοῦν καί προχωροῦν στό ἔργο τους, διαποτισμένοι ἀπό τίς ἀρχές μιᾶς ἀνώτερης καί καλύτερης ἀντίληψης τῆς ἀποστολῆς τους, στήν ὁποία ἀφιερώνονται ὀλόψυχα καί πολλές φορές θυσιάζονται στόν βωμό της. Ἄλλο χαρακτηριστικό τῆς Σιφνιακῆς Σχολῆς εἶναι ὁ πλοῦτος, ἡ ζωντάνεια καί ἡ εἰλικρίνεια, πού μετουσιώνεται στίς μορφές τῆς τέχνης μέ μιᾶ μοναδική καλαισθησία καί ἐπεξεργασία τῆς λεπτομέρειας. Ἀπό τή μορφολογική αὐτή ἄποψη ἡ Σιφνιακή τέχνη σέ ὅλα της τά γνωρίσματα διέπεται ἀπό μιᾶ ἔμφυτη καλαισθησία, τόσο κυριαρχική καί καθολική, ὥστε νά γίνεται ὁ κυριώτερος ρυθμιστής σέ κάθε ἔργο καί σέ κάθε ἐκδήλωση. Ἡ καλαισθησία αὐτή, γίνεται πολλές φορές μεράκι καί πάθος, δημιουργεῖ συνδυασμούς καί κατορθώνει ἐξαιρετες μορφές τέχνης, ὄχι μόνο στήν ποίηση, ἀλλά καί στίς λαϊκές τέχνες, τήν ἀγγοειοπλαστική, τήν πλεχτική, τή χρυσοποιΐα κ.λπ. ὅπου θαυματουργεῖ ἡ ὑπομονετική καί λεπτή ἐπεξεργασία καί πνέει ἕνας ἀγέρας πού εὐωδιάζει ποίηση καί χαρούμενη, γελαστή διάθεση.

ΑΝΕΚΠΛΗΡΩΤΕΣ ΕΥΕΡΓΕΣΙΕΣ
ΥΠΕΡ ΑΝΑΠΑΥΣΕΩΣ ΨΥΧΩΝ
[1664-1723]

Α'. Για την τύχη των περιουσιών των μεγαλεμπόρων της Σίφνου του 17ου αιώνας έχουμε γράψει και άλλοτε στο περιοδικό μας [βλ. «Σιφνιακά», 12 (2004), 93-111 και 16 (2008), 26-41] με τη χρησιμοποίηση πληροφοριών αρχειακών πηγών. Στο τεύχος αριθμ. 16 κλείσαμε τό σχετικό κείμενο τονίζοντας ότι ο Νικολός Κοντόσταβλος (διαχειριστής στη Βενετία μεγάλων χρηματικών κεφαλαίων των μεγαλεμπόρων), στην περίπτωση του θανόντος αδελφού του Μιχελέτου, ο οποίος με την, από 4 Ιουνίου 1664, διαθήκη του δωρεοδότησε, εκτός από τον ναό του Αγίου Ανδρέου των καθολικών της πατρίδας τους Άνδρου με τό $\frac{1}{3}$ του εκεί κτήματος «Απατσιανό», ιδιοκτησίας του, ενίσχυσε «μέ 300 ρεάλια την εκκλησία των καθολικών της Σίφνου, από τά επενδεδυμένα στη Βενετία, υπέρ του βικαρίου της εποχής εκείνης για νά κάνη αριθμό λειτουργιών», όπως καταγράφεται στην έκθεση του αποστολικού επισκόπου Vincenzo Castelli, αρχιεπισκόπου Μαρκιανουπόλεως στις 7 Ιουλίου 1711 <ή επίσκεψη πραγματοποιήθηκε για την Άνδρο και τη Σίφνο, με έντολή του, από τον γραμματέα της Smaragdo Ruggieri, decano της Ναξίας, λόγω θαλασσιών κινδύνων>. Έγραψε δέ ο Ruggieri στην αναφορά του:

«Δέν γνωρίζω αν από άμέλεια δέν αναζητήθηκαν από τούς κληρονόμους του μακαρίτη Μιχελέτου ή αν αυτοί έναντιώθηκαν στη διαταγή του διαθέτη, θά ήταν όμως δυνατόν νά αναζητηθούν (τά 300 ρεάλια της Σίφνου) μέσω της Αγίας Προπαγάνδας από τούς διαμένοντες στη Βενετία κληρονόμους των Κοντόσταβλων. Ο κ. Αντώνιος Κοντόσταβλος, δόκτωρ της Νομικής και εκπρόσωπος αυτών των κληρονόμων, διατηρεί αντίγραφο της ειρημένης διαθήκης» του πατέρα του[«Σιφνιακά», 9 (2001), 184-185].

Ο Αντώνιος Κοντόσταβλος, μονάκριβος γιός του Μιχελέτου και της Κατερίνας, θυγατέρας της Μοσχούς Βασιλείου Λογοθέτη <συζύγου Μιχαήλ Νικ. Κοτάκη, από τη Μήλο>, γεννήθηκε στη Σίφνο τό έτος 1661. Ο ίδιος έγραψε στις 24 Σεπτεμβρίου 1712:

Πρός τήν Ἁγία Προπαγάνδα τῆς Ρώμης:

«Ὅταν ἀπεβίωσε ὁ πατέρας μου πρό 45ετίας, ἐγώ ἤμουν ἡλικίας ἕξι ἐτῶν καί εὕρισκόμουν ἐδῶ, στή Βενετία, ὅπου μέ φυγάδευσαν προκειμένου νά γλυτώσω ἀπό τοὺς Τούρκους ἐξ αἰτίας τῶν ὁποίων μάλιστα πέρασε στήν ἄλλη ζωὴ ὁ πατέρας μου, ἀπογυμνωμένος καί ἀπό ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του»¹.

Γιὰ τήν ἀλήθεια τῶν μαρτυρουμένων ἀπό τόν Ἀντώνιο γιὰ τόν πατέρα του ὑπάρχει καί λαϊκό στιχούργημα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τό ὁποῖο ἔχει δημοσιευθεῖ ἀποσπασματικά ἀπό τόν Κάρολο Ἴω. Γκιών, *Ἱστορία τῆς Νήσου Σίφνου*, ἐν Σύρω 1876, 155-157:

«Μισεύει τό λοιπόν ὁ Πασσᾶς καί πιάνει
εἰς τό Δεσποτικό καί ἄλλο δέν κάμνει,
μονάχα τόν Κιοσέ πάραυτα κράζει,
νά πάρη τήν βουλήν του ἔτσι λογιάζει·
Λέγει του ἦντα μου λές εἰς τοῦτο νά κάμω
ἐγώ ἔλεγα στή Σίφνο νά δράμω
μ' ἀπόφασιν νά τήν ἐξεμπιτάρω
γυναῖκες καί παιδιά καί ἄνδρες νά πάρω
γιατ' ἔχω γρηκητά καί κάτεχέ το
τό πλοῦτος ἐκεῖνο τοῦ Μιχελέτο
κι ἐμένα τὰ χαράτσια μου κρατίζει
καί χαρασιά καί τσόχαις μέ στολίζει.
Κ' ἐξ' ἀπ' ἐτοῦτο πέμπει καί μεγάλα
σοκόρσα (ἐφόδια) εἰς τό Κάστρο πλιά παρ' ἄλλα
καί τσ' ὀρισμούς μου ποτέ δέν ὀμπεδίρει
Μηδέ καί ἐμέ, μηδέ καί τοῦ Βιζύρη,
Μά τοῦ Κιοσέ πολλά τοῦ τεσπιαζέρει
καί τοῦ Καπλάν Πασσᾶ φιλά τό χέρι
πάσχοντας τήν βουλήν του νά γυρίση
κι ἀκούρσευτη τήν Σίφνον νά ἀφήση
γιατί ἦτον περίσσα φιλεμένος
μ' αὐτόν τόν Μιχελέτο ἄπαρημένος,
κι ἦπασχε μέ τὰ λόγια νά μαλάξη
τήν γνώμην τοῦ Πασσᾶ νά τήν ἀλλάξη».

Σ' αὐτό τό ποίημα, ἔργο στιχουργοῦ, ἀπό τήν Κρήτη, πολύ πιθανόν, πού εἶχε καταφύγει στά νησιά τῶν Κυκλάδων λόγω τῶν

1. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Ἀνδριακά Ἱστορικά Ἐγγραφα ἀπό Ἱταλικές ἀρχεακές πηγές (1629-1723)*, στά «*Ἀνδριακά Χρονικά*», τ. 22 (Ἄνδρος 1994), 81-82.

πολεμικῶν γεγονότων στήν πατρίδα του, περιγράφεται, τόσο ἡ ἐπικρατοῦσα φήμη γιά τήν οἰκονομική κατάσταση τοῦ μεγαλεμπόρου καί ἀρχιπροκρίτου τῆς Σίφνου Μιχελέτου Λεονάρδου Κοντόσταβλου, ὅσο καί ἡ συμμετοχή του στόν μακροχρόνιο πόλεμο Βενετίας - Τουρκίας (1645-1669) μέ πάσης φύσεως ἐνισχύσεις (χρηματικές εἰσφορές - πληροφορίες) πρός τούς Βενετούς πού, ὅπως φαίνεται, εἶχαν γίνει γνωστές καί στόν Τοῦρκο ναύαρχο. Ὁ τελευταῖος στάθμευσε στό νησί Δεσποτικό καί σέ συζήτηση πού εἶχε μέ τόν πρόκριτο Κιοσέ, τοῦ δήλωσε ὅτι σκόπευε νά καταστρέψει τή Σίφνο καί νά διαρπάξει τήν περιουσία τοῦ Μιχελέτου Κοντόσταβλου. Ἄλλ' ὁ Κιοσές, φίλος καί εὐεργετημένος ἀπό τόν Μιχελέτο, κατάφερε νά πείσει τόν Τοῦρκο ναύαρχο, ἀντί τῆς Σίφνου, νά καταστρέψει τήν Πάρο.

Διασώθηκε λοιπόν τότε ἡ Σίφνος, ἀλλ' ὁ Μιχελέτος δέν ἀπέφυγε, ὅπως φαίνεται, τή σύλληψή του ἀπό τούς Τούρκους στά χέρια τῶν ὁποίων κακοποιήθηκε ἀγρίως καί ἀπογυμνώθηκε ἀπό τά ὑπάρχοντά του μέ συνέπεια νά περάσει στήν ἄλλη ζωή, κατά τή μαρτυρία τοῦ γιοῦ του. Ἄλλη μαρτυρία, τοῦ ἀδελφοῦ του Γάσπαρη, ἔχει διαφορετική βάση ὅτι δηλ. «ὁ Μιχελέτος, ἐξαγοραστής τῶν φορολογιῶν τῆς Κέας, αἰχμαλωτίσθηκε ἀπό τόν Καπουδάν πασᾶ καί ὑποχρεώθηκε μέ βασανιστήρια νά πληρώσει γιά λογαριασμό τοῦ νησιοῦ μεγάλη ποσότητα (grossa summa) χρημάτων γιά τίς φορολογίες τους», ἦταν δέ ἀκόμη «ζῶσα ἡ καλή μνήμη του στούς κατοίκους τῆς Κέας» [Κρατικό Ἀρχεῖο Βενετίας, Bailo, busta 114/II-A3].

Ἀπό τούς βασανισμούς πού ὑπέστη ὁ Μιχελέτος ὑπέφερε ἐπί πολλούς μῆνες κατόπιν καί, τελικά, ἀπεβίωσε πρό τῆς 15ης Νοεμβρίου 1667. Τήν ἐν λόγω ἀποψη στηρίζουμε σέ δύο μαρτυρίες.

α) Ἡ πρώτη περιέχεται στήν ἔκθεση τῆς Ἀποστολικῆς Ἐπίσκεψης τοῦ ἐπισκόπου Ἱεραπόλεως Sebastiani ὁ ὁποῖος, μέ ἐντολή τοῦ Βατικανοῦ, διενεργοῦσε ἐπιθεώρηση τῶν Καθολικῶν Ἐκκλησιῶν τῶν νησιῶν. Τόν Μάρτιο τοῦ 1667 ὁ Ἱεραπόλεως εὐρίσκονταν στή Μῆλο καί «ἐπειδή ἦταν γνωστό ὅτι στή Σίφνο δέν ὑπῆρχαν παρά μόνο 11 καθολικοί, συμπεριλαμβανομένων γυναικῶν καί παιδιῶν...», ἀνέθεσε στόν γραμματέα του Καρμελιτάνο μοναχό Γοδεφρίγο, νά πραγματοποιήσει αὐτός τήν ἐπιθεώρηση Σίφνου ἐντός 10 ἡμερῶν, κατά δέ τήν ἐπιστροφή του στή Μῆλο νά συνοδεύεται μέ τόν βικάριο Σίφνου, τόν ἐκεῖ διαμένοντα μοναχό τοῦ Τάγματος τῶν Ἐλαχίστων Μικελλούτσι καί «τόν προϊστάμενο τοῦ Κοινοῦ τοῦ νησιοῦ» Μιχελέτο Κοντόσταβλο.

Ὁ Γοδεφρίγος πραγματοποίησε τήν ἀποστολή του ἀπό 13-22 Μαρτίου 1667 καί ἐπέστρεψε στή Μήλο, ὅπου παρέδωσε στόν Sebastiani, στίς 23 τοῦ μηνός, τήν ἔκθεση τοῦ ἐλέγχου πού διενήργησε στή Σίφνο κατά τίς ὁδηγίες του. Στήν εἰσαγωγή της ἀνέγραψε ὅτι ἐπέστρεψε συνοδευόμενος «μόνο ἀπό τόν ἀποστολικό βικάριο (Giovanni Battista Grimani Paterii) ἐπειδή ὁ Κοντόσταβλος ἦταν ἀσθενής καί, λίγο ἀργότερα, ἦλθε ὁ πατήρ Μικελλούτσι». Κατά Μάρτιον λοιπόν τοῦ 1667 ὁ Μιχελέτος ἦταν ἤδη, κατά Γοδεφρίγον, σοβαρά ἀσθενής (essendo infermo, ὅπως ἔγραψε)².

β) Ἡ δεύτερη συνάγεται ἀπό τό γεγονός ὅτι, ἀπό τῆς 15ης Νοεμβρίου 1667 (παλ. ἡμερ.), εἶχε ἀρχίσει ἡ ἔκδοση ἀντιγράφων τῆς διαθήκης τοῦ Μιχελέτου, γεγονός πού βεβαιώνει ὅτι εἶχε ἤδη ἐπέλθει ὁ θάνατός του· πρῶτο γνωστό ἀντίγραφο μ' αὐτήν τή χρονική ἔνδειξη (15-11-1667) ἐξέδωκεν ὁ ἀποστολικός βικάριος Σίφνου Giovanni Patterii, ὁ ὁποῖος σημείωσε ὅτι τό ἀντέγραψε πιστά ἀπό τό αὐθεντικό κείμενο τῆς διαθήκης, ἡ ὁποία ὑπῆρχε «*appressonoi*» (= σ' ἐμᾶς, ἢ στό ἀρχεῖο μας)³. Ἄλλο ἀντίγραφο εἶναι τοῦ Michel Fidele, ἐπιτρόπου τοῦ Κοινοῦ τῆς Σίφνου, μέ βεβαίωση ἐπ' αὐτοῦ τοῦ προξένου τῆς Γαλλίας στό νησί Κωνσταντίνου Μπάου ὅτι ἀντεγράφη πιστά, ἀλλά δέ ἀντίγραφα σέ διαφόρους ἐνδιαφερομένους ἢ ὑπηρεσίες, ὅπως λ.χ. στούς συμβολαιογράφους τῆς Βενετίας Francesco Velano, Pietro Martinengo κ.ἄ. πού κάποιοι ἐνδιαφερόμενοι (εὐεργετούμενοι;) εἶχαν καταθέσει σ' αὐτούς⁴.

Β'. Ἐπανερχόμενοι στά ζητήματα τοῦ θεματός μας, μπορούμε νά δεχτοῦμε ὅτι ὁ decano Ναξίας Ruggieri, μέ τήν ιδιότητα τοῦ ἀποστολικοῦ ἐπισκέπτη Σίφνου καί Ἄνδρου, καλῶς πρότεινε νά ἐρωτηθεῖ ὁ Ἀντώνιος Κοντόσταβλος, γνώστης βέβαια καί τῶν νομικῶν κανόνων, ἄν προβλήθηκαν ἀπό τούς ἐξαδέλφους του (τά τέκνα δηλαδή τοῦ θείου του Γάσπαρη Κοντόσταβλου) νομικά ἐμπόδια κ.λπ. Ἄλλωστε δέν ἦταν, μετά τόσα χρόνια, μόνο ζήτημα τό 1/3 τοῦ κτήματος «Ἀπατσιανό» (ἀξίας, μόνου αὐτοῦ, 800 ρεαλιῶν, κατά μία μαρτυρία), ἀλλά καί οἱ λοιπές δωρεές σέ ρεάλια τῆς διαθήκης τοῦ Μιχελέτου Κοντόσταβλου, κατονομαζόμενες ἀπό τόν ἴδιο λεπτομερῶς ὡς *elemosine* = ἐλεημοσύνες. Ἐγραψε:

2. «Σιφνιακά», 7 (1999), 123-133, ὅπου ἡ ἔκθεση Sebastiani.

3. Σίμου Μιλτ. Συμειωνίδη, Ἀνδριακά Ἱστορικά Ἐγγραφα. 31-33, ὅπου ἡ διαθήκη.

4. SCPF/Scr. Rif. Congr., ARCIPEL. vol. 4, 504^R-505^R.

α) «... και πρώτον 1000 ρεάλια νά διανεμηθούν μεταξύ τῶν παιδιῶν τῆς Κρυσταλίας, τῆς Καλλίτσας Καντιώτη και τῆς Μαρουδιᾶς· β) 150 ρεάλια ὑπέρ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῆς Σύρας γιά τή συνέχιση τῆς ἐπισκευῆς του (νά δοθοῦν στά χέρια τοῦ πατρός Ἰωάννη Δούναβη και πατρός Γεωργίου Πριβιλέγγιου)· γ) 200 ρεάλια στίς μοναχές τῆς Σαντορίνης νά ἀγοράσουν ἀκίνητα· δ) τό $\frac{1}{3}$ τοῦ κήπου Ἀπατσιανό, ἰδιοκτησίας μου, νά εἶναι τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέα <καθολικῶν τῆς Ἄνδρου>· ε) πενήντα ρεάλια ὑπέρ τῶν στενῶν συγγενῶν τοῦ κυρίου Βασιλείου, στ) 200 ρεάλια γιά τέλεση λειτουργιῶν· ζ) τό χωράφι στίς Ἐρκιές <τῆς Σίφνου> ἀφίνω στόν Ἅγιο Ἀντωνίό μας τοῦ Κάστρου μέ 50 ρεάλια και ἄλλα 300 νά τοποθετηθούν στή Βενετία μέ ἀπόδοση <δηλ. τόκου> ἢ ὁποία νά στέλλεται στή Σίφνο γιά ἀνάλογες λειτουργίες ὑπέρ τῆς ψυχῆς μου ἀπό τόν ἐφημέριο· η) 1.000 πινάκια σιτάρι ὑπέρ τῶν πτωχῶν τῆς Σίφνου· θ) στούς πτωχοῦς τῆς Κέας και τῶν ἄλλων νησιῶν, δηλ. τῆς Σερίφου, Κιμῶλου, Ἀντιπάρου, Πολυκάνδρου, Σικίνου και Κέας, κατά τήν ἐξόφληση τῶν χρεῶν τους 20% λιγώτερο και ὅ,τι ἀπομένει στά χέρια τοῦ ἀδελφοῦ μου κυρίου Νικολοῦ, ἀφίεται στήν καλή του διάθεση ὑπέρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς μου»⁵.

Οἱ καταγεγραμμένες ἀπό τόν διαθέτη Μιχελέτο στή διαθήκη του «ἐλεημοσύνες», σημαντικοῦ συνολικοῦ ποσοῦ, δέν εἶναι γνωστό ἄν ἐνεργοποιήθηκαν ὅλες, ἢ ἔστω, μερικές ἀπό τόν ἐκτελεστή τῆς διαθήκης του και ἀδελφόν του Νικολό. Γνωρίζουμε μόνο ὅτι, τό ὑπέρ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου τῆς Σίφνου, κτῆμα στήν τοποθεσία Ἐρκιές, ἐνῶ δέν περιέχεται στόν πίνακα κτημάτων τοῦ ναοῦ τῆς Ἀποστολικῆς Ἐπίσκεψης Sebastiani, ἔτους 1667, καταγράφεται σ' ἐκεῖνον τῆς Ἐπίσκεψης Luigi Guarchi, ἔτους 1723 ὡς ἐξῆς:

«Τό κτῆμα στίς Ἐρκιές μέ ἀμπέλι και δύο πηγάδια· στό κτῆμα αὐτό ἀνήκει και τό μισό νερό στέρνας πού βρίσκεται στό ἀμπέλι τοῦ κ. Γιωργάκη Γρυπάρη, τό ὁποῖο ἀγόρασε ἢ κυρά Μοσχοῦ, σύζυγος τοῦ παπα Φραντζέσκου Δολφῆ»⁶.

Τά χρηματικά ὅμως εὐεργετήματα 50 ρεαλιῶν ἄμεσης καταβολῆς στήν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου και τῶν 300 σέ ἀποδοτική κατάθεση στή Βενετία ὥστε ἡ ἐτήσια ἀπόδοσή της (τόκος) νά περιέρχεται σ' αὐτήν γιά τίς ἀπαραίτητες ἀνάγκες της, δέν εἶχαν ἱκανοποιηθεῖ οὔτε και τό ἔτος 1711, μετά 47 χρόνια ἀπό τίς ἐντολές

5. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη. Ἀνδριακά Ἱστορικά Ἐγγραφα. 31-33.

6. «Σιφνιακά». 10 (2002), 165.

του διαθέτη. Ἀλλά, στά ἀνακύψαντα ζητήματα, κατά τ' ἀνωτέρω, εἶχαν ἤδη ἀναφανεί καί ἄλλα ἐνδιαφέροντα πρόσωπα τῆς οἰκογενείας Κοντόσταβλου ἀφοῦ, μετά τόν δευτερότοκο Μιχελέτο, εἶχε ἀποβιώσει, μεταξύ 1686-1690, ὁ πρωτότοκος Γάσπαρης καί, μετ' αὐτόν, τό ἔτος 1701, Δεκεμβρίου 28, ὁ τρίτος ἀδελφός τους Νικολός, ὁ τῆς Βενετίας καί δημιουργός τοῦ ζητήματος μὴ ἐνεργοποίησης τῶν εὐεργετημάτων τῆς διαθήκης Μιχελέτου. Ἦταν δέ αὐτά τά πρόσωπα τά νεώτερα μέλη της: α) ὁ πρωτότοκος γιός τοῦ Γάσπαρη Νικολός Β' (ἀπό τόν πρῶτο γάμο του, σπουδαγμένος καί αὐτός στό Πανεπιστήμιο τῆς Πάδοβας, καί β) τά δύο ἄρρενα τέκνα τοῦ ἰδίου Γάσπαρη, ἀπό δεύτερον γάμο, οἱ Alvise καί Michele. Ὁ μονάκριβος γιός τοῦ πρώτου θανόντος ἀπό τουρκικά βασανιστήρια Μιχελέτου, ὁ γεννημένος στή Σίφνο Ἀντώνιος, *dotto*re τῆς Νομικῆς Σχολῆς τῆς Πάδοβας, ἦταν ὁ σύμβουλος τους πού τούς συνιστοῦσε καταλαγή καί ἀδελφική λύση στή διαφορά τους, ἀλλά ματαιίως, ἀφοῦ ἐτοιμάζονταν νά προσφύγουν στά τουρκικά δικαστήρια⁷. Ἐλάχιστος ἀριθμός ἱστορικῶν εἰδήσεων δηλώνει ὅτι ὁ Ἀντώνιος, μετά τόν θάνατο τοῦ θείου του Νικολοῦ τό ἔτος 1701, διεκπεραίωνε, τόσο ἐμπορικές ὑποθέσεις τοῦ θανόντος πού εἶχαν καθυστερήσει στή διεκπεραίωσή τους, λόγω τῆς πολύμηνης ἀσθένειάς του, ὅσο καί διαχείριση-διανομή χρηματικῶν κεφαλαίων πρὸς συνεργάτες.

Γ'. Ἀναζητήσεις τῶν εὐεργετημάτων

Οἱ ἀναζητήσεις τῶν ἀνεκπλήρωτων εὐεργετημάτων πού κατέγραφαν στίς διαθήκες τους οἱ μεγαλέμποροι τῆς Σίφνου φαίνεται πῶς ἀνεκινούντο εἴτε κατά τή διενέργεια τῶν ἀποστολικῶν ἐπισκέψεων πού διέτασσε κατά διαστήματα τό Βατικανό, εἴτε κατά τήν ἀνάληψη καθηκόντων ἀπό νεοδιοριζομένους βικαρίους στίς καθολικές Ἐκκλησίες τῶν νησιῶν, οἱ ὁποῖοι ἀντιμετώπιζαν πάντοτε οἰκονομικά προβλήματα κανονικῆς λειτουργίας τῶν ναῶν, πληρωμῶν φορολογιῶν καί ἀναγκῶν διαβίωσης.

Ἔτσι, στίς 24 Φεβρουαρίου 1702 (παλ. ἡμ.) ὁ βικάριος Σίφνου Leonardo Privileggio ἔγραψε στήν Ἁγία Προπαγάνδα ὅτι «*μέ τήν τελευταία διαθήκη του ὁ ἀποβιώσας Μιχελέτος Κοντόσταβλος κατέλιπε ἱερό κληροδότημα κατατεθειμένο στό Δημόσιο Ταμεῖο τῆς*

7. Βλ. γιά τά τέκνα ταῦτα Δημ. Ἴ. Πολέμη, *Οἱ Κοντόσταβλοι τῆς Ἄνδρου*, Δελτίο τῆς Καίρειου Βιβλιοθήκης «Ἄγκυρα», 2 (2004), 149 ἐπ.

Βενετίας (= Cecha) 300 σκούδων, εὐεργέτημα ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας μας· τοῦτο, ἐξ αἰτίας τῶν κληρονόμων του τῶν διαμενόντων στή Βενετία, δέν κατέστη δυνατόν νά ἐνεργοποιηθεῖ, ὅπως ὑποθέτω μετά τά ὅσα ἀνέφερε ὁ τελευταῖος ἀποστολικός ἐπισκέπτης σεβασμιώτατος Giustignani, ὥστε ἂν δέν καταστεῖ δυνατή ἡ ἐκτέλεσή του πιστεύω ὅτι θά εἶναι δύσκολο ἀκόμη καί νά κρατῶ ἀναμένο τό κανδύλι στήν ἀγία τράπεζα»⁸. Ἀπάντηση δέν ἔλαβε, γι' αὐτό μέ νέα ἐπιστολή του τῆς 21ης Μαρτίου 1703 (s.v.), μέ ἴδιο περιεχόμενο, ὑπενθύμισε τό ζήτημα στούς προϊσταμένους του ἀλλά καί πάλι χωρίς ἀποτέλεσμα⁹.

Ἀλλά καί ὁ νέος βικάριος τῆς Ἄνδρου Νικόλαος Μαραγκός ἔγραψε στίς 15 Ἰουνίου 1711 στό Βατικανό:

«... ἀναφέρω εὐσεβάστως στίς σεβασμιότητές σας ὅτι ὁ καθεδρικός ναός τῆς Ἄνδρου, εὐρισκόμενος σέ ὀρφάνια λόγω τῆς μακρᾶς χηρείας του ἀπό ἐπίσκοπον, ἀλλά καί τῆς ἐλαχίστης φροντίδος τῶν ὑπευθύνων βικαρίων, περιέπεσε σέ κακή κατάσταση, τόσο πνευματική, ὅσο καί κοσμική. Γι' αὐτούς τοὺς λόγους καί τῆ μεγάλη ὑποχρέωσή μου πρὸς τίς σεβασμιότητές σας καί τὴν Ἁγία Προπαγάνδα Πίστewς, σέ συνδυασμό καί μέ τίς πληροφορίες πού ἀπεκόμισε ἡ ἐλαχιστότητά μου γιά τὴν παροῦσα κατάσταση τῆς εἰρημένης ἐκκλησίας κατὰ τὴν Ἀποστολική Ἐπίσκεψη πού πραγματοποίησε ὁ σεβάσμιος κύριος Smaragdo Ruggieri, ἐφημέριος τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τῆς Νάξου, προσωπικότητα ἀληθινά προικισμένη, γι' αὐτό καί ἐπιλεγμένη γιά τό ἔργο τοῦτο ἀπό τόν Ἀποστολικό Ἐπισκέπτη <ἐπίσκ. Vincenzo Castelli> θεώρησα ὑποχρέωσή μου νά θέσω τά δίκαια τῆς ἐκκλησίας στήν κρίση τῶν σεβασμιότητων σας προκειμένου νά διευκρινισθοῦν ὀριστικά μέ τίς ἀκριβοδίκαιες ἀποφάσεις σας ὥστε νά ἀποκατασταθοῦν στίς πραγματικές διαστάσεις τους ἀπό τοὺς ἄρπαγες τῶν ἀκινήτων τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου:

1. Ἀναφέρω ὅτι εὐρίσκεται ἐστερημένη μιᾶς πολὺ ωραίας κατοικίας μέ ἀποθήκη τὴν ὁποία περιέλαβαν στήν ἐξουσία τους οἱ αἰδέσιμοι πατέρες καπουτσίνοι ὅπως θά διακριβώσετε καί ἀπὸ τὴν ἔκθεση τῆς Ἀποστολικῆς Ἐπισκέψεως.

2. Παρακαλῶ ἰδιαίτερα νά ἐξετάσετε τά ἐπόμενα ζητήματα πού θέτω γιά προστασία τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ ὡς πρὸς τόν κήπο πού

8. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη. Ἀνδριακά Ἱστορικά Ἐγγραφα, 73-74.

9. Αὐτόθι.

εύρίσκεται στήν τοποθεσία «Φονιάς», τόν όποιο ή έκκλησία κατεΐχε από πεντηκονταετίας. Ό έκτιμητής του Σουλτάνου, αποκαλούμενος ταχριτζής, τόν είχε καταγράψει στή μερίδα τής έκκλησίας μας, τήν όποία καί θεωρούσε τόν άληθινό ιδιοκτήτη της έδω καί σαράντα χρόνια.

3. Καί τελευταίο, νά διατάξετε τήν ένεργοποίηση του εϋεργετήματος του θανόντος κυρίου Γάσπαρη Κοντόσταβλου πού μέχρι τώρα παραμελείται.

Άνδρος, 15 Ιουνίου 1711 s.v.
pre Nicolo Maragon
vicario apostolico d'Andro»¹⁰.

Δ'. Η αναφορά του βικαρίου τής Άνδρου προς τήν Προπαγάνδα τής Ρώμης, κυρίως όμως οι παραστάσεις του στον Άποστολικό Έπιτηρητή τής Έκκλησίας Άνδρου αρχιεπίσκοπο Νάξου Άντώνιο Giustignani, υπήρξαν άφορμή μιās ακόμη ανακίνησης του ζητήματος των ανεξοφλήτων εϋεργετημάτων υπέρ των έκκλησιών Σύρου, Σίφνου, Σαντορίνης καί Άνδρου μέ προεξέχον θέμα τό κτήμα «Άπατσιανό». Επίμονος ανακινητής ό βικάριος Νικόλαος Maragon για τόν όποιο δέν είχαμε πολλές πληροφορίες παρά μόνον ότι «περί τό έτος 1710 αναφέρεται ως άποστολικός τοποτηρητής Άνδρου, Σύριος ιερεύς, φέρων όφφίκιον πρωτονοταρίου, όστις είχε προδιατελέσει γραμματεύς του επισκόπου Άντωνίου Ιουστινιάνη. Ούτος υπήρξεν άνήρ δράσεως καί, αναλόγως προς τήν έποχήν εκείνην, εϋπαίδευτος». [Βλ. Δημητρίου Π. Πασχάλη, Ιστορία τής Νήσου Άνδρου, Άθήναι 1927, τ. Β', 143-144], έπεισε δέ τόν έπίσκοπο Ιουστινιάνη νά γράψει στή Ρώμη. Όχι μόνον δέ τουτο, αλλά καί νά μεταφέρει στό Βατικανό τήν έπιστολή ό ίδιος!

Στήν, από 4 Σεπτεμβρίου 1711, έπιστολή του προς τήν Προπαγάνδα ό Ιουστινιάνη έγραψε, μετά τό ιστορικό του ζητήματος δωρεών τής διαθήκης του Μιχελέτου Κοντόσταβλου (τό 1/3 του κτήματος «Άπατσιανό» κ.λπ.) «... εκτός από αυτό τό κληροδότημα, κατέλιπε μέ τή διαθήκη του καί άλλες ιερές χορηγίες υπέρ των Έκκλησιών Σύρου, Σίφνου καί Σανταρίνης πού δέν αποδίδονται μέχρι σήμερα μέ άποτέλεσμα νά μήν ικανοποιείται ή θέληση του εϋεργέτη χάριν αναπαύσεως τής ψυχής του, ούτε βέβαια καί οι άνωτέρω Έκκλησίες.

10. Αὐτόθι, 75-76.

Γιὰ τούς λόγους αὐτούς θεώρησα ἀπαραίτητο νά ἀποστείλω στή Δικαιοκρισία σας τόν γενικό βικάριο Ἄνδρου δόν Νικόλαο Maragon, κληρικό αὐτῆς τῆς Ἐκκλησίας μέ προτερήματα καί ικανότητα νά παρουσιάσει στήν Ἁγία Προπαγάνδα τά δίκαιά της ἀπ' ὅταν ἐχῆρευσε μετά τόν θάνατο τοῦ σεβασμιωτάτου Ρόζα, προκειμένου νά ἐγκρίνουν οἱ σεβασμιότητές σας τήν ἐνεργοποίηση τοῦ εἰρημένου κληροδοτήματος μεταφέροντας αὐτήν τήν ἐντολή σας ὁ ἴδιος στόν σεβασμ. νούντσιο τῆς Βενετίας προκειμένου νά προέλθει σέ ἐνεργειες κατά τῆς παράνομης κατακράτησης...»¹¹ ἀπό τούς συγγενεῖς τοῦ διαθέτη στό Δημόσιο Ταμεῖο (= Cecca) τῆς Βενετίας.

Ὁ δόν Νικόλαος Maragon πραγματοποίησε τό ταξίδι στή Ρώμη, ἐξέθεσε στούς σεβασμίους τῆς Προπαγάνδας τό ὄλο ζήτημα στίς λεπτομέρειές του, τούς ἔπεισε γιά τό δίκαιο τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν νησιῶν, ἔλαβε ἔγγραφό τους μέ ὁδηγίες πρὸς τόν νούντσιο τῆς Βενετίας καί κατευθύνθηκε στήν πόλη τῶν δόγηδων ὅπου ἔφθασε πρό τῆς 24ης Σεπτεμβρίου 1712. Συνήντησε τόν νούντσιο Girolamo, arcivescovo di Nazareto, καί τοῦ παρέδωσε τήν ἐντολή-ὁδηγίες τῆς Προπαγάνδας. Μετά τήν ἐνημέρωσή του ὁ νούντιος θεώρησε σκόπιμο ὅτι ἔπρεπε νά συναντήσῃ τόν Ἀντώνιο Κοντόσταβλο, τόν μονάκριβο γιό τοῦ διαθέτη Μιχελέτου (τόν Σίφνιο, ἀπό ἕξι ἐτῶν στή Βενετία, δικηγόρο πλέον στήν ἴδια πόλη). Ἡ συνάντηση πραγματοποιήθηκε παρουσία καί τοῦ δόν Νικολάου Μαραγκοῦ.

Μετά τήν πραγματοποίηση τῆς «σύσκεψης» ἐκείνης τῶν τριῶν (νούντσιου-Maragon-Ἀντωνίου), τόσο ὁ νούντιος, ὅσο καί ὁ Ἀντώνιος Κοντόσταβλος ἔγραψαν τίς θέσεις-ἀπόψεις τους ἐπὶ τοῦ ζητήματος στήν Προπαγάνδα μέ σχετικές ἐπιστολές τῆς 24ης Σεπτεμβρίου 1712.

Ἡ ἀναφορά τοῦ νούντσιου

«Σεβασμιώτατε

Τῆ σεβαστῆ ἐπιστολή σας τῆς 10ης παρελθόντος Μαΐου ἔλαβα μόλις αὐτές τίς ἡμέρες ἀπό τόν δόν Νικολό Μαραγκό, κληρικό τῆς νήσου Σύρου καί βικάριο τώρα τῆς Ἐκκλησίας Ἄνδρου. Ἀφοῦ λοιπόν ἐνημερώθηκα γιά τήν ἀνάγκη προώθησης τῶν, ὑπέρ τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Ἄνδρου, Σίφνου, Σύρου καί Σαντορίνης δωρεῶν τῆς κληρονομίας πού κατέλιπε ὁ αἰμίμηστος Μιχελέτος Κοντόσταβλος,

11. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη. Ἀνδριακά Ἱστορικά Ἐγγραφα, 79-80.

ἔκρινα ὅτι ἔπρεπε νά πάρω καί τήν ἀποψη τοῦ κυρίου Ἀντωνίου Κοντόσταβλου, ὁ ὁποῖος διαμένει σ' αὐτήν τήν πόλη <τή Βενετία> καί εἶναι ἐξάδελφος τοῦ κυρίου Νικολοῦ, κατόχου τῆς ἀνωτέρω κληρονομίας. Πρός τοῦτο ἔπρεπε νά συγκεντρώσω πληροφορίες ἐπειδή ἔκρινα ὅτι τά κίνητρα τοῦ Μαραγκοῦ δέν προέρχονταν ἀπό ἐνδιαφέρον ἀπαίτησης ἐνός μέρους τῆς ἀνωτέρω κληρονομίας ὑπέρ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἄνδρου, δεδομένου ὅτι ἐδῶ καί χρόνια οἱ ἀπόγονοι τῶν Κοντόσταβλων ἔχουν παραχωρήσει σ' αὐτήν ἀριθμό κτημάτων ἰσοδύναμης ἀξίας μέ τό τμήμα τῆς καταληφθείσης περιουσίας. Γι' αὐτόν τόν λόγο ἔπρεπε νά ἀσχοληθῶ καί μέ τήν ἀπαραίτητη ἐξέταση ὅσων κληρικῶν εἶχαν διατελέσει σ' αὐτήν τήν Ἐκκλησία διαπιστευμένοι προηγουμένως ἐπειδή ὑπέθεσα ὅτι σήμερα εἶναι δυνατόν οἱ νέες ἀπαιτήσεις νά προέρχονται, κατά κάποιον τρόπο, ἀπό ἄλλα κίνητρα πρὸς τήν οἰκογένεια τῶν Κοντόσταβλων, ὥστε νά ἱκανοποιηθοῦν κάποιες ἀνάγκες μερικῶν κληρικῶν μισσιοναρίων καπουτσίνων τῆς Ἄνδρου, ὥστε νά μὴν εὐεργετηθοῦν οἱ σήμερα ὑπεύθυνοι αὐτῆς τῆς Ἐκκλησίας. Τοῦτο δέ ἐπειδή δέν γνωρίζω πῶς νά ἐκτιμήσω τόν ζήλο τοῦ δόν Νικολάου Μαραγκοῦ, πρὸς τόν ὁποῖο πάντως ἐπεσήμανα τά πάντα ὥστε νά λάβει τά πιό κατάλληλα μέτρα, πρὸς τόν ὁποῖο, ἐπί πλέον, προτίθεμαι νά προσφέρω κάθε σχετική βοήθεια καί συμπαράστασή μου, ὅπως θά κάνω βέβαια μέ ὅλες τίς δυνάμεις μου προκειμένου νά δοθεῖ αἴσιο τέλος πρὸς ὄφελος τῆς Ἐκκλησίας αὐτῆς σέ ἐκπλήρωση τῶν ἐντολῶν τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας, ὅπως καί τῶν ἰδικῶν σας καί προσκυνῶ τή σεβασμιότητά σας.

Βενετία, 24 Σεπτεμβρίου 1712

Τῆς σεβασμιότητός σας
Girolamo Arcivescovo di Nazareto»¹².

[SCPF/SC.ARCIP. vol 9, 406^R-407^V]

Ἡ ἐπιστολή τοῦ Ἀντωνίου στήν Ἁγία Προπαγάνδα

«Σεβασμιώτατοι

Ἐπιθυμῶ νά διαβεβαιώσω τοὺς σεβασμίους τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας καί τόν φρά βικάριο Διευθυντή αὐτῆς Digrasamo ὅτι ἐάν ἐξηρτάτο ἀπό ἐμένα ἡ τήρηση τῆς εὐσεβοῦς ἐντολῆς τῶν ἰδικῶν

12. Αὐτόθι, 81-82.

μου χάριν τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Ἀρχιεπελάγου, θά ἀδυνατοῦσα νά τό εἰπῶ. Ὄταν ἐκεῖ ἀπεβίωσε ὁ πατέρας μου πρό τεσσαράκοντα πέντε χρόνων, ἐγώ ἤμουν ἐδῶ στή Βενετία, ἡλικίας 6 ἐτῶν, ἀποσταλείς προκειμένου νά ἀποφύγω τή σκλαβιά καί κακοποιήσεις τῶν Τούρκων, μέ τίς ὁποῖες ἐπέρασε στήν ἄλλη ζωή ὁ πατέρας μου ἀπογυμνωμένος καί ἀπό τά ὑπάρχοντά του.

Ἐάν πράγματι οἱ ὑπεύθυνοι ἐκεῖνοι τῶν ἐκκλησιῶν εἶχαν εἰσπράξει τά κληροδοτήματα ἀμέσως μετά τήν ἐκδημία του πρός ἱκανοποίηση τῆς ἐντολῆς του καί ἀκολούθως τά κατεχράσθησαν, δέν τό γνωρίζω, οὔτε μπορῶ νά τό ἀποδείξω, δύναμαι ὅμως κάλλιστα νά εἰπῶ ὅτι ἦταν δυνατόν καί εἶχαν χρέος νά τά ἀναζητήσουν δεδομένου ὅτι ὑπῆρχε ἡ Δικαιοσύνη τοῦ Βενετσιάνικου Στόλου ὁ ὁποῖος κυριαρχοῦσε τότε καί διοικοῦσε τό Ἀρχιεπάγος πρό τῆς παράδοσης τῆς Κάντιας <Ηρακλείου τῆς Κρήτης> ἡ ὁποία συνέβη δύο χρόνια μετά τόν θάνατό του, τό ἔτος 1669.

Ἐκτός ἀπό τά ἀνωτέρω, ὁ πατέρας μου κατέλιπε ὑπέρ τοῦ ναοῦ τῆς Ἄνδρου τό $\frac{1}{3}$ ἐνός κήπου, λεγομένου τό Ἀπατσιανό, ὁ δέ ἀδελφός του Νικολός προῆλθε μεταγενέστερα σέ δωρεά τοῦ ἰδικοῦ του $\frac{1}{3}$ τοῦ ἰδίου κήπου ὑπέρ τοῦ Νικολοῦ, ἐπίσης, ἀνεψιοῦ του, τέκνου τοῦ Γάσπαρη, τρίτου ἀδελφοῦ, μέ τήν ὑποχρέωση νά ἀποδίδει τό $\frac{1}{3}$ τῶν εἰσοδημάτων τούτου στήν ἐκκλησία τῆς Ἄνδρου γιά τήν ἐκτέλεση <ἐννοεῖ τοῦ ὄρου> τῆς διαθήκης τοῦ πατέρα μου. Ἀλλά ὁ Γάσπαρης, ὁ τρίτος ἀδελφός τοῦ πατέρα μου, ὁ μεγαλύτερος στήν ἡλικία <δηλ. ὁ πρωτότοκος> θεώρησε ὅτι ἡ εἰρημένη διαθήκη καί ἡ δωρεά, ἂν καί ἔγινε πρός χάριν τοῦ Νικολοῦ, δικοῦ του τέκνου καί πρωτοτόκου, δέν ἔχουν ἀξία καί κατά τόν θάνατό του, μέ τή δική του διαθήκη, κατέλιπε τόν εἰρημένο κῆπο στούς Alvise καί Michele, καί αὐτά τέκνα του ἀλλά ἀπό δεύτερον γάμο του, προκειμένου νά ἀποκλείσει τόν Νικολό, ἐπίσης τέκνο του πρωτότοκο.

Ἴδου λοιπόν μέ ποιόν τρόπο προέκυψε ἡ διαφορά μεταξύ ἀδελφῶν ἀπό τόν Ἐξουσιαστή <ἐννοεῖ τόν μεγαλύτερο-πρωτότοκο-ἀδελφό Γάσπαρη Λεον. Κοντόσταβλο> αὐτοῦ τοῦ κήπου γιά τόν ὁποῖο προσέφυγαν ἤδη στήν τουρκική Δικαιοσύνη ὁπότε, ὡς συνέπεια, βγαίνει ζημιωμένη ἡ ἐκκλησία. Σ' αὐτό τό κληροδοτήμα, τοῦ ὁποῖου πρόθεση ἦταν τό καλό, δέν ὑπάρχει δυνατότητα δική μου, οὔτε καί στήν Τουρκία νά ἀσκήσει ἐπιρροή, γι' αὐτό δέν δύναμαι νά συνεισφέρω ἄλλο παρά μόνο τήν καλή στάση ἐναντι τῶν ἀντιτιθεμένων κυρίων στήν ἐπιθυμία τῶν μεγαλυτέρων, ἀλλά τό μῖσος μεταξύ

ἀδελφῶν πού ἔχουν γεννηθεῖ ἀπό δύο μητέρες δέν τούς ἐπιτρέπει τήν καθαρή σκέψη νά εἰρηνεύσουν καί νά σταθοῦν σέ ἀδελφική Ἐνωσι, γι' αὐτό καί δέν ἀποδίδουν οἱ δικές μου καλές συμβουλές.

Παρουσία τοῦ σεβασμίου δόν Νικολοῦ Μαραγκοῦ, ἐκπροσώπου τοῦ Ποντίφικος στίς ἐκκλησίες <τοῦ Ἀρχιπελάγους>, ὥστε νά εἶναι ἀδύνατον νά διαφρευθοῦν αὐτές οἱ ἀλήθειες, παρουσίασα τά ἀνωτέρω καταγραφέντα στόν σεβασμιώτατο nunzio ὁ ὁποῖος μοῦ ἐπέδειξε τό σεβαστό σημεῖωμα τῶν σεβασμιότητων σας τῆς 22ας Αὐγούστου, τό ὁποῖο μοῦ προσέφερε τήν τιμή γιά πολλές πληροφορίες. Οἱ σεβασμιότητές σας καί αὐτή ἡ Ἁγία Προπαγάνδα εἶχατε σχηματίσει κακήν ἐντύπωση καί γνώμη γιά ἐμένα καί θεωρήσει ὅτι ἔχω ἐλάχιστον ζῆλο στή λατρεία τοῦ Κυρίου καί Θεοῦ.

Πέρα ἀπό τά ἀνωτέρω πιστεύω ὅτι <ὁ νούντσιος> ἔχει ἀναφέρει πρὸς τήν Ἁγία Προπαγάνδα ὅτι ὁ θεῖος μου Νικολός βοήθησε τή μετὰβαση στήν Ἄνδρο μισσιοναρίων καπουτσίνων μέ χρηματοδότηση κατασκευῆς ναοῦ καί ὅτι μεριμνοῦσε καί διέθετε χρηματικές χορηγίες διαρκῶς γιά τήν ἐκεῖ παραμονή τους βλέποντας τήν Ἐκκλησία νά καταστρέφεται ἀπό τόν ποτέ ἐπίσκοπο Ρόζα καί τόν φόβο τῶν Ὀθωμανῶν, ἐγώ δέ ἀκολούθησα κατά τήν ἐπιθυμία του καί τά ἔφερα σέ πέρας.

Ζητῶ συγγνώμη ἀπό τίς Σεβασμιότητές σας ἐάν ὑπῆρξα πολύ ἐκδηλωτικός ἀπό ἀνάγκη νά δικαιολογηθῶ καί νά σᾶς παρακαλέσω ἐντίμως νά μέ διατάξετε γιά ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀπό ἐμένα. Μέ ταπεινότητα κατασπάζομαι τίς ἅγιες πορφύρες σας.

Βενετία, 24 Σεπτεμβρίου 1712

Ταπεινός καί εὐσεβής ὑπηρέτης
Ἀντώνιος Κοντόσταβλος»¹³.

[SCPF/SC.ARCIPEL, vol. 9, 410^{RV}]

Ε'. Ἄκαρπη ἡ σύσκεψη Βενετίας

Ἡ σύσκεψη τῆς Βενετίας, κατά τ' ἀνωτέρω, δέν ἀπέδωσε, οὔτε αὐτή, τούς ἐπιζητούμενους καρπούς ὅπως συνάγεται ἀπό τά κείμενα τῶν δύο ἐπιστολῶν πρὸς τήν Προπαγάνδα, δηλ. τοῦ νούντσιου καί τοῦ Ἀντωνίου Κοντόσταβλου. Ὁ μὲν πρῶτος, παρά τίς ὁδηγίες πού εἶχε, τίς ἐξηγήσεις τοῦ Ἀντωνίου καί τοῦ Νικολάου Μαραγκοῦ.

13. Αὐτόθι, 82-83.

ἀπέφυγε νά πάρει θέση ἐπί τοῦ ζητήματος καί περιορίστηκε σέ καταγγελία ὅτι, δῆθεν, ὁ βικάριος τῆς Ἄνδρου «πρέπει νά ἐπαιζε ὑποπτον ρόλο ἐπειδὴ τὸν θεώρησε ἐχθρικά διακείμενον πρὸς τὰ μέλη τῆς οἰκογένειας Κοντόσταβλου»¹⁴, ὁ δὲ Ἀντώνιος περιέγραψε μὲν ὅλη τὴν ἀλήθεια, ὅμως ἐντελῶς ἐπιτήδεια (ὡς νομικός)· ὅτι δηλαδή ὁ ἴδιος, κατὰ τὸν θάνατο τοῦ πατέρα του, ἦταν μόλις ἔξι ἐτῶν παιδί καί παρ' ὄλο πού εὑρίσκονταν στή Βενετία (ὅπου εἶχε φυγαδευθεῖ ἀπὸ τὸν πατέρα του), δέν ἦταν δυνατόν νά προέλθει σέ σχετικές ἐνέργειες, παρά μόνο ὁ ἐκεῖ θεῖος του Νικολός καί ἐκτελεστής, μόνος αὐτός, τῆς διαθήκης καί τῶν ἐντολῶν τοῦ διαθέτη. Τά ἐν συνέχεια καί ἐπὶ χρόνια συντρέξαντα γεγονότα, μέ πρωταγωνιστές τοὺς ἀδελφούς τοῦ πατέρα του Γάσπαρη (πρωτότοκον) καί Νικολό, τὸν νεώτερο (τριτότοκο), τὰ πληροφορήθηκε ἢ τὰ ἔζησε ὅσο μεγάλωνε σέ ἡλικία διαμένοντας μέ τὸν θεῖο του Νικολό στή Βενετία. Στό διάστημα αὐτό, ὁ μὲν Γάσπαρης φέρεται ὅτι ἀπεβίωσε μεταξύ 1686-1690 (στήν Ἄνδρο ἢ στή Σίφνο;), ὁ δὲ Νικολός στίς 28 Δεκεμβρίου 1701 στή Βενετία, μετά πολύχρονη ἀσθένεια πού τὸν βασάνισε φρικτὰ τοὺς τελευταίους μῆνες τῆς ζωῆς του.

Κατὰ τίς ἐξηγήσεις τοῦ Ἀντωνίου:

α) Ὁ θεῖος του Νικολός (καί ἐκτελεστής τῆς διαθήκης τοῦ πατέρα του) δέν προῆλθε στήν ἐνεργοποίηση τῶν κληροδοτημάτων ἐπειδὴ θεωροῦσε ὅτι ἡ ἐπιθυμία τοῦ ἀδελφοῦ του νά διατεθεῖ τό $\frac{1}{3}$ τοῦ κτήματος Ἀπατσιανό, ἰδιοκτησίας του, ὑπὲρ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου καθολικῶν τῆς Ἄνδρου, δέν ἦταν νόμιμη. Τοῦτο δὲ ἐπειδὴ ὀλόκληρο τό κτῆμα, σύμφωνα μέ τό ἐθιμικὸ δίκαιο τοῦ νησιοῦ τους, περιέρχονταν στὸν πρωτότοκο γιό τῆς οἰκογένειας, τὸν Γάσπαρη, καί ὅτι ὁ διαθέτης Μιχελέτος ἐννοοῦσε, ἀλλὰ δέν τό ἀπέδωσε σωστά στή διαθήκη του, ὅτι περιέρχονταν στό νάο μόνο τὰ ἐτήσια εἰσοδήματα τῶν παραγομένων στό $\frac{1}{3}$ τοῦ δικοῦ του τμήματος προϊόντων.

β) Ὁ θεῖος του Γάσπαρης, κύριος κατὰ τὸν ἀδελφό του Νικολό, ὄλου τοῦ κτήματος (ὁ Ἀντώνιος τὸν ἀποκαλεῖ «ἐξουσιαστή» του), παρ' ὄλο πού ὁ δεύτερος τοῦ πρότεινε νά δωρήσει τό δικό του $\frac{1}{3}$ τοῦ Ἀπατσιανοῦ στὸν συνονόματό του Νικολό (πρωτότοκον τοῦ Γάσπαρη), αὐτός δήλωσε ὅτι τόσο ἡ διαθήκη τοῦ Μιχελέτου, πού περιλάμβανε τὴ δωρεά τοῦ $\frac{1}{3}$ τοῦ κτήματος, ὅσο καί ἡ δωρεά πρὸς

14. Αὐτόθι, 81-82.

τόν γιό του Νικολό από τόν ἀδελφό του Νικολό, «δέν εἶχαν ἀξία», ἐπειδή, προφανῶς, θεώρησε ὅτι κύριός του, κατά τό ἐθιμικό δίκαιο τῆς Ἰνδρου, ἦταν ὁ ἴδιος. Ἔτσι, μέ τή διαθήκη του κληροδότησε τό Ἀπατσιανό, ὄχι στόν πρωτότοκο γιό του ἀπό τόν πρῶτο γάμο του Νικολό, ἀλλά στούς γιουούς του, ἀπό τόν δεύτερο γάμο του, Alvisè καί Michele, ἀνατρέποντας τά πάντα. Ἔς σημειωθεῖ ὅτι ὁ Γάσπαρης Κοντόσταβλος ἦταν σκληροτράχηλος ἄνθρωπος κατά χαρακτηρισμό τοῦ καθολικοῦ ἐπισκόπου Μήλου Ἰωάννη Ἀντωνίου Καμίλλη ὁ τελευταῖος σέ ἀναφορά του πρὸς τήν Προπαγάνδα χαρακτήρισε τόν κληρικό τῆς Ἰνδρου Zuane Dupanè «ἄξεστον καί μὴ σεβόμενον οὔτε τόν Θεόν», τόν δέ Γάσπαρη, προστάτην του, «*homo quasi dello stesso legnaio*», δηλαδή τοῦ ἰδίου φυράματος¹⁵.

γ) Μετά τόν θάνατο τοῦ Γάσπαρη, πρὸ τῆς 7ης Δεκεμβρίου 1690, ὁ τρίτοκος ἀδελφός του Νικολός, ὁ μόνος ἐναπομείνας στή ζωή, προῆλθε κατά τήν ἀνωτέρω ἡμερομηνία καί χρόνο στή σύνταξη δημοσίου συμβολαίου, τοῦ συμβολαιογράφου Βενετίας Φραγκίσκου Βελάνο, ἐγκατάστασης κληρονόμων καί διαδόχων του «μέ δική του αὐθόρμητη συγκατάθεση καί ἐλεύθερη γνώμη, ἡ ὁποία πιστοποιήθηκε πρωτίστως ἀπό τόν συμβολαιογράφο, παρόντων καί τῶν ὑπογεγραμμένων μαρτύρων Zorzi Roidi, τέκνο τοῦ κυρίου Zuane ἀπό τήν Τήνο καί κ. Antonio Antoniatì, θανόντος κ. Νικολοῦ ἀπό τὰ Γιάννενα...» Μέ τό ἐν λόγω συμβόλαιο «δίδει, ἐκχωρεῖ, παραιτεῖται, δωρίζει καί ἀμετάκλητα μεταβιβάζει... στόν ἐξοχώτατο κύριο Νικολό Κοντόσταβλο, ἀνιψιόν του, τέκνο τοῦ θανόντος κυρίου Γάσπαρη, παρόντα, καί μέ τούς ἐπομένους ὄρους καί τίς ἀκόλουθες προϋποθέσεις, ἀποδεχόμενος αὐτόν κληρονόμον καί διάδοχόν του, μία τοποθεσία ὀνομαζόμενη "τοῦ Ἀπατσιανοῦ", εὕρισκομένην εἰς τό νησί τῆς Ἰνδρου, εἰς τό χωριό Λιβάδεια περικλειστην μέ τοῖχο, μέ τά οἰκήματά της, περιβόλι καί ὄλες τίς ἀναγκαῖες εὐκολίες· ἔτσι, ἀπό σήμερα καί εἰς τό ἐξῆς ὅλα τά ἀνωτέρω ἀκίνητα ἀνήκουν καί ἐφορεύονται ἀπό τόν ἐξοχώτατο κύριο Νικολό δωρεοδόχο καί τῶν κληρονόμων καί διαδόχων του...»¹⁶.

Τήν ἔκδοση τῆς ἀνωτέρω συμβολαιογραφικῆς πράξης ἀπεφάσισε ὁ Νικολός Α΄ ὑπέρ τοῦ ἀνιψιοῦ του *dotto* Νικολοῦ Β΄, τέκνου τοῦ ἀδελφοῦ του Γάσπαρη, ἐπειδή ὁ τελευταῖος μέ τή διαθήκη του δέν τόν εἶχε καταστήσει κύριον τοῦ κτήματος «Ἀπατσιανό» μολονότι

15. Αὐτόθι, 82-83.

16. Αὐτόθι, 60-61.

πρωτότοκος από τόν πρώτο γάμο τοῦ πατέρα του, ἀλλά τούς δύο γιούς του Alvisè καί Michele, ἀπό τόν δεύτερο γάμο του. Ἦθελε δηλαδή νά τόν διασφαλίσει οικονομικά, ἐπικαλούμενος τό ἔθιμικό δίκαιο τῆς Ἄνδρου περί «πρωτοτοκίων» [ὡς φανατικός ὀπαδός του (;)], ὅταν στό ἴδιο συμβόλαιο ἔκανε ὅπως ἰδιαίτερον λόγον περί τήρησής του ἀπό γενεά σέ γενεά μέ αὐστηρή ἐξαίρεση τῶν γυναικῶν.

Ἀπέβλεπε πράγματι στήν οικονομική διασφάλιση καί ἐνίσχυση τοῦ ἀνιψιοῦ του dottore Νικολό Β' ὁ συνονόματος θεῖος του λόγω τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας του στήν Ἄνδρο καί τῆς συντήρησής τους. Τό ἔτος 1702 ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ τοῦ ἀνιψιοῦ, ἐκτός ἀπό τόν ἴδιο καί τή σύζυγό του Μαργκερίτα, περιελάμβανε καί ἑπτά παιδιά, τρία ἀγόρια καί τέσσερα κορίτσια μέ προοπτική, ὅπως ἀναγράφηκε, αὐξήσης τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τέκνων. Οἱ οικονομικές ἀνάγκες τῆς λοιπῶν θά ἐπιτυγχάνονταν μέσω τοῦ προσοδοφόρου κτήματος «Ἀπατσιανό» τά ἔτησια εἰσοδήματα τοῦ ὁποίου, μετά τά προκύπτοντα ἀποτελέσματα τῆς παραγωγῆς καί διάθεσής τῆς, διένεμε στή συνέχεια στούς δικαιούχους ὁ Ἀντώνιος Κοντόσταβλος, ὁ Σίφνιος, ὅπως δήλωσε στόν Ἀποστολικό Ἐπισκέπτη Luigi Guarachi τό ἔτος 1723 ὁ Λεονάρδος Γάσπ. Κοντόσταβλος πού περιέγραψε καί τόν τρόπο διανομῆς.

Ἦτι δηλαδή:

«Τό εἰσόδημα <τοῦ κτήματος “Ἀπατσιανό”> κατά τήν *ad huc* ἀδελφική τάξη, διαμοιράζονταν σέ ἰσομερῆ τμήματα μεταξύ Μιχελέτου καί Γάσπαρη», δηλαδή τῶν ἀδελφῶν πού παρέμεναν στήν Ἀνατολή. Ὅμως, ἐπειδή μετά τόν θάνατον αὐτῶν, τά παιδιά τους εἶχαν ἐγκατασταθεῖ στή Βενετία, <τό εἰσόδημα> ἀποστέλλονταν στά χέρια τοῦ ἐκεῖ τριτοτόκου ἀδελφοῦ τους Νικολοῦ «καί ἀπ' αὐτόν, κατά τήν ἀδελφικήν πάντοτε συνήθειαν, παραδίδονταν στή διαχείριση τοῦ Ἀντωνίου, νομίμου τέκνου τοῦ Μιχελέτου, ἀποκλειομένων πλησιεστέρων συγγενῶν, ὄχι μόνον ἀπό τά μερίδια τά ἀνήκοντα στούς Νικολό καί Μικέλε, ἀλλά καί τοῦ μεριδίου τοῦ ἀνήκοντος στόν πατέρα τους Γάσπαρη».

Ἀπό τά ἀνωτέρω καί ἀπό τά λοιπά ὑπάρχοντα ἱστορικά στοιχεῖα [βλ. Δημ. Ἰ. Πολέμη, *Οἱ Κοντόσταβλοι τῆς Ἄνδρου*, Δελτίο τῆς Καίρειου Βιβλιοθήκης «Ἄγκυρα», Ἄνδρος 2004, 149-263], συνάγεται τό συμπέρασμα ὅτι τά νεώτερα μέλη τῆς οἰκογενείας τῶν Κοντόσταβλων, τά προελθόντα ἀπό τούς δύο γάμους τοῦ Γάσπαρη, δέν διέπρεψαν ἐπαγγελματικά ὅπως ὁ πατέρας τους καί οἱ δύο θεῖοι τους

Μιχελέτος και Νικολός (μεγαλέμποροι, οικονομικοί παράγοντες στις Κυκλάδες και στο εξωτερικό, πλοιοκτήτες, δανειστές κεφαλαίων κ.λπ.), πλὴν τοῦ μονάκριβου τέκνου τοῦ Μιχελέτου, τοῦ Ἀντώνιου Σίφνιου, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἀνέμεναν οικονομικὲς ἐνισχύσεις, κατὰ τ' ἀνωτέρω, ἢ ἀπὸ τόκους κεφαλαίων τοῦ θείου τους Νικολοῦ, κατὰ τὴ διαθήκη του, πού εἶχε κατανεῖμει ὑπὲρ αὐτῶν ὁ ἴδιος ὁ διαθέτης και διαχειρίζονταν, μετὰ τὸν θάνατό του (1701), ὁ ἐξάδελφός τους Ἀντώνιος.

ΣΤ'. Ἡ διαθήκη τοῦ Νικολοῦ Κοντόσταβλου

Ὁ Νικολός Λεον. Κοντόσταβλος ἐπιθυμοῦσε ἢ διαθήκη του νὰ εἶναι ιδιόχειρη, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀδυνατοῦσε νὰ τὴν γράψει λόγω μακρᾶς ἀσθενείας του, ἀνέθεσε τὸ ἔργο αὐτὸ στὸν ἀνιψιὸ του Ἀντώνιο Μιχελέτου Κοντόσταβλο, τὸν Σίφνιο βέβαια, σύμφωνα μὲ τὶς ὁδηγίες πού τοῦ ἔδωσε παρόντος και τοῦ ἄλλου ἀνιψιοῦ του Michele Γάσπαρη Κοντόσταβλου¹⁷.

Ὅταν ἐτοιμάσθηκε τὸ κείμενό της προσκλήθηκε ὁ νοτάριος τῆς Βενετίας Φραγκίσκος Velano, στὸν ὁποῖο και παραδόθηκε, προέταξε δ' αὐτός σχετικῶς τὰ ἐπόμενα:

«Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, ἀμήν. Ἔτος ἀπὸ τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ 1701. ἰνδικτ. 9. μηνός Ἀπριλίου 27. Βενετία.

Ὁ ἐκλαμπρότατος κύριος Νικολός Κοντόσταβλος τοῦ Λεονάρδου, ἔμπορος, ὑγιᾶς χάριτι Κυρίου και Θεοῦ ἡμῶν κατὰ τὸν νοῦ και τὴ διάνοια, μολονότι ἀσθενῆς κατὰ τὸ σῶμα και κλινήρης στὴν κατοικία του ἐναντι τοῦ Ἀγίου Σεβήρου, ἐκάλεσε ἐμένα τὸν Φραντσέσκο Βελάνο, νοτάριον Βενετίας, παρόντων δὲ και τῶν ὑπογεγραμμένων μαρτύρων, και μοῦ παρουσίασε τὴν παροῦσα γραφὴ λέγοντας ὅτι εἶναι ἢ διαθήκη και τελευταία ἐπιθυμία του συντεταγμένη ἀπὸ τὸν *dotto* Ἀντώνιο Κοντόσταβλο, ἀνιψιὸν του, κατ' ἐπιθυμίαν δική του, τοῦ κυρίου Νικολοῦ. Κατόπιν τούτου προσεκάλεσα τοὺς μάρτυρες και τὴν ἐδιάβασα ἐγώ, ὁ νοτάριος, λέξη πρὸς λέξη, σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους. Κατόπιν ἐπιβεβαίωσε ὅτι πράγματι αὐτὴ ἦταν ἢ ἐπιθυμία του ἐνώπιον τῶν μαρτύρων και ὑπέγραψε, παρόντος μου, σελίδα πρὸς σελίδα μὲ τὸ χέρι του και μὲ παρεκάλεσε νὰ τὴν ἀποδεκτῶ.

17. Δημ. Ἰ. Πολέμη, *Οἱ Κοντόσταβλοι τῆς Ἄνδρου*, 215-228, ὅπου τὸ κείμενο τῆς διαθήκης στὴν ἰταλική.

σφραγίσω, φυλάξω και καταθέσω, όταν δέ επέλθη ο θάνατός του νά τήν δημοσιοποιήσω σύμφωνα μέ τίς διατάξεις και τή συνήθεια αὐτῆς τῆς πόλης», ἀκολούθησε δέ τό κείμενο τῆς διαθήκης γραμμένο σέ τέσσερα φύλλα διαστάσεων 0,29x0,195 μ. στήν ἰταλική γλῶσσα. Ἀντιγράφουμε τήν ἀρχή τῆς σέ ἐλεύθερη ἀπόδοση στα ἑλληνικά:

«Δόξα τῷ Θεῷ, 26 Ἀπριλίου 1701, Βενετία.

...Ἀκυρώνω κάθε προηγουμένη διαθήκη μου, κωδῖκελλο ἢ ἄλλη τελευταία θέλησή μου προκειμένου νά δώσω κῦρος στήν παρούσα τελευταία διάταξη ὅταν δέν θά ἀναιρεῖται κατά τήν πάροδο τοῦ χρόνου και ἄν ἀληθινά ἐπιθυμῆι ὁ Κύριος νά μέ διατηρήσει σ' αὐτή τή ζωή, ἄν και αὐτή ὑπῆρξε τόσο μίζερη ἀπέναντί μου περισσότερο ἀπό ὅποιοδήποτε ἄλλο ζωντανό πλάσμα και μάλιστα γιά τόσο μεγάλο συνεχές διάστημα εἴκοσι ἕξι και πλέον ἐτῶν κατ' αὐτό βασανίζομαι ἀπό μιά τραγική κατάσταση ἢ ὁποία μέ κρατᾶ δέσμιο μέ ἀφορήτους πόνους σέ τέτοιο βαθμό, ὥστε νά ἔχω ἐγκαταλείψει ὅλες τίς ὑποθέσεις μου. τίς ὁποῖες ἀδυνατῶ νά φροντίζω μέ τήν ἀπαραίτητη ἐπιμέλεια. Τούς τελευταίους μάλιστα μῆνες μέ κρατᾶ ἀβοήθητον μέ ἓνα μεγαλύτερο κακό ἀπό ὅτι προηγουμένως, ὅταν δηλαδή γιά μεγάλο διάστημα μηνῶν μέ ἔχει καθηλώσει στό κρεβάτι και, κατά περιόδους, σέ ἀδυναμία νά γράφω ἀπό τούς ἀνυπόφορους πόνους τῆς πέτρας. Γι' αὐτούς τούς λόγους, εὐρισκόμενος σέ ἀδυναμία νά γράψω ἰδιοχείρως τήν τελευταία αὐτή διαθήκη μου, ὅπως ἐπιθυμοῦσα, ἐκάλεσα πρὸς τοῦτο τόν *dotto*re Ἀντώνιο Κοντόσταβλο και τόν *Michele*, ἀνιψιόν μου, προκειμένου νά γράψει ὡς δικός μου πῖό ἐμπιστος ἄνθρωπος ἀπό ὅποιοδήποτε ἄλλον <ὁ Ἀντώνιος> τήν παρούσα, ἀφοῦ τοῦ ἐξήγησα και διευκρίνισα τί ἀκριβῶς ἐπιθυμῶ και κατά ποῖον τρόπο ἔπρεπε νά διατυπώσει τά τῆς τήρησής τῆς μετά τά ὅσα μέ ἔχουν εὔρει ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου, μέ ὑγιές πνεῦμα και διάνοια».

Ἀπό τό κείμενο και, ἰδιαίτερα, ἀπό τή λέξη *pietra* (= πέτρα), ὑποθέτουμε ὅτι ὁ δυστυχῆς Νικολός ὑπέφερε ἀπό λιθίαση, δηλ. πέτρα στα νεφρά, γι' αὐτό και οἱ ἀφόρητοι πόνοι ὅταν χειρότερε ἢ ἀσθένειά του, ὅπως περιέγραψε στήν, ἀπό 6 Ἰανουαρίου 1702, ἐπιστολή του πρὸς τόν Λεονάρδο Καῖρη ὁ Ἀντώνιος Κοντόσταβλος πρὸς τόν ὁποῖο ἀνεκοίνωσε τόν ἐπελθόντα θάνατο τοῦ θείου του στίς 28 Δεκεμβρίου 1701 διατυπώνοντας τήν ἄποψη ὅτι ἡ σύζυγος τοῦ Καῖρη Εἰρήνη, θυγατέρα τοῦ θείου του Γάσπαρη και ἀνιψιά τοῦ θανόντος, θά ἐλυπεῖτο πολύ.

Ἔγραψε ὁ Ἀντώνιος:

«Ἐκλαμπρότατε Κύριε.

Δέν γνωρίζω μέ ποιόν τρόπο θά μπορέσω νά σᾶς ἀνακοινώσω τό θλιβερό ἄγγελμα τοῦ θανάτου τοῦ κυρίου Νικολοῦ, θείου μου, πού συνέβη τό βράδυ τῆς 28 Δεκεμβρίου στίς ἑπτὰ καί τέταρτο. Ἐπί δεκαπέντε καί πλέον μῆνες ἦταν ἀσθενής, περισσότερο ὅμως ὑπέφερε ἀπό τόν Ὀκτώβριο μέχρι πού παρέδωσε τήν τελευταία του πνοή στόν Ὑψιστο. Γνωρίζω ὅτι ἡ σύζυγός σας θά λυπηθεῖ πολύ ἀπό τήν ἐν λόγῳ ἀπώλεια ὡς ἀνιψιά του. Κύριος ὁ Θεός ἠθέλησε νά μοῦ δώσει τή μεγάλη αὐτή λύπη σέ καιρό πού ἡ πατρική παρουσία του ἦταν τόσο ἀπαραίτητη πρὸς τά πολλά ἀνίψια πού ἐγκατέλειψε, τέκνα τοῦ θανόντος κυρίου Γάσπαρη, ὅπως οἱ *dottoři* Νικολός, *Alvise*, Λεονάρδος καί *Michele*, μετὰ δέ τόν γάμο τοῦ Νικολοῦ, τέσσερα παιδιά του θηλυκά καί τρία ἄρρενα καί, τό πιό σπουδαῖο, πολύ νέα ἀκόμη <στήν ἡλικία> γιά νά συνεχίσουν νά τεκνοποιοῦν.

Καθ' ὅσον ἀφορᾶ ἐμένα, Κύριος ὁ Θεός ἠθέλησε νά μὴν εἶμαι ἔγγαμος, οὔτε νά ἔχω παιδιά ἢ ἀδελφία, παρ' ὅλα αὐτά εὐρίσκομαι ἀναμειγμένος σέ πολύ δύσκολες ὑποθέσεις, τόσο πού μέ ταλαιπωροῦν ὑπερβολικά. Ὁ Ὑψιστος εἶναι ἐκεῖνος πού συμπαρίσταται, ἐγὼ ὅμως θά κοπιᾶζω γιά ὅλους <τούς ἀνωτέρω συγγενεῖς>, λές καί εἶμαι ὁ πατέρας τους ἐπειδή ὁ Κύριος ὁ Θεός ἔτσι ἠθέλησε.

Μέ σεβασμό πρὸς τή συγγενή μου καί κυρία σύζυγό σας καί τόν πατέρα σας, διατελῶ πάντοτε στή διάθεσή σας.

Βενετία, 6 Ἰανουαρίου 1702

Τῆς ἐξοχότητός σας
ὁμέτερος

Ἀντώνιος Κοντόσταβλος»¹⁸.

Ἐξί ἡμέρες μετὰ ὁ Ἀντώνιος ἔστειλε καί δεύτερη ἐπιστολή στόν Λεονάρδο Καῖρη. Μέ αὐτήν τοῦ γνωστοποίησε τήν ἀποστολή ἐμπορευμάτων πού ὁ θεῖος του Νικολός, λόγω τῆς ἀσθενείας του δέν μπόρεσε νά τοῦ ἀποστείλει ἔγκαιρα, ἀλλά καί τοῦ περιέγραψε τά ὅσα ἀντιμετώπιζε ἀπό τά λοιπά μέλη τῆς οἰκογενείας του καί τοῦ ζητοῦσε νά τά συμβουλευθεῖ ὥστε νά ἀκολουθήσουν τά ὅσα ἐπιθυμοῦσε καί προσδιόριζε ὁ ἀποθανών θεῖος τους Νικολός στή διαθήκη του ὑπέρ αὐτῶν.

18. Αὐτόθι, 229-230.

Τό κείμενο τῆς ἐπιστολῆς:

«Ἐξοχότατε κύριε ἐξάδελφε.

Κατά τὴν ἀναχώρηση τοῦ πλοίου Εὐρώπη γιὰ τὴν Ἀθήνα καὶ τὴν Κέα συνεβούλευσα τὸν κύριο Λεονάρδο Καπετανάκη νὰ προσέξει ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἐμπορεύματα τὰ ὁποῖα παρήγγειλε ἡ ἐξοχότητά σας ἀκόμη καὶ τὴν ὥρα πού ἐπρόκειτο νὰ σαλπάρει, ὅμως εἶχε ἤδη προνοήσει, κατὰ μεγάλο μέρος, αὐτός ὁ ἴδιος προκειμένου νὰ τὰ ἀποστείλει στὴν Κέα κατὰ τὶς ὁδηγίες πού τοῦ εἶχαν δοθεῖ. Μὲ τὴν εὐκαιρία καὶ τῆς μεταφορᾶς ἐνός φορτίου στὴν Ἄνδρο μὲ πράγματα πού ἀποστέλλω στὸν *dottoire* Νικολό, τὸν κουνιάδο σας, νὰ τὸν εἰδοποιήσει ἡ ἐξοχότητά σας προκειμένου νὰ τοῦ δώσετε ὁδηγίες νὰ ἐνεργήσει ὅ,τι πρέπει. Ἔτσι θὰ γράφει αὐτός στὸν ἀνταποκριτὴ του κύριο Πάγκαλο νὰ τὸν ἐνημερώσει γιὰ τὴν εἰρημένη ἀποστολή, ὥστε νὰ σᾶς γράφει γιὰ ὅ,τι χρειασθεῖ.

Ἐκρίνα καλύτερα νὰ ἀκολουθήσω αὐτὸν τὸν τρόπο προκειμένου νὰ πεισθεῖ ὁ κύριος Καπετανάκης νὰ μεταφέρει τὰ πράγματα στὴν... καὶ τὴν Κέα παρά στὴ *Romania* ἐπειδὴ τὴ θεωρεῖ πιὸ ἀσφαλῆ καὶ τὸν ἀποδέχτηκε εὐχαρίστως. Δέν πιστεύω ὅτι θὰ μπορούσε νὰ προνοήσει κάθε λεπτομέρεια ἐπειδὴ ὁ χρόνος δέν βοηθοῦσε.

Ἔτσι ἡ ἐξοχότητά σας γνωρίζει πλέον ὅτι τὰ γράμματά της ἐφθασαν τὸν καιρὸ τῆς ἀσθένειας τοῦ κυρίου θείου, ὅταν δηλ. ἤμασταν ἀναστατωμένοι καὶ ἐκεῖνος πολὺ ἄρρωστος, μέχρι πού τὸν προσεκάλεσε κοντά του ὁ Κύριος· γι' αὐτὸ μάλιστα δέν πρόλαβε νὰ σᾶς στείλει καὶ τὰ κέρδη ἀπὸ τοὺς κυρίους συνεργάτες τοῦ ἔτους αὐτοῦ, ὁ δὲ κύριος Λεονάρδος ἀδυνατοῦσε νὰ πληρώσει ἀκόμη καὶ τὸ ἐλάχιστο, οὔτε ἀπὸ τὸν κύριο Νικολό μπορούσε νὰ λάβει μετρητὰ ἐπειδὴ πλέον εἶχε ἐγκαταλείψει αὐτὸν τὸν κόσμον. Γιὰ ὅλα αὐτὰ καὶ τὴν ἀγάπη πού ἔχομε, ὁ κύριος Λεονάρδος καὶ ἐγὼ ἤμαστε στὴ διάθεση τῆς ἐξοχότητός σας· γι' αὐτὸ καὶ ὁ κύριος Καπετανάκης ἀποδέχτηκε εὐχαρίστως τὴ συμβουλή μου καὶ πιστεύω ὅτι θὰ τὴν τηρήσει, ὅποτε ἡ ἐξοχότητά σας πρέπει νὰ τοῦ ἀνταποδώσει ἄλλη τόση ἱκανοποίηση, γι' αὐτὸ στὸν εἰρημένο κύριο Καπετανάκη... θὰ ἰδοῦμε ὅ,τι ἐπακολουθήσει μὲ τὰ κέρδη του ἔχοντας (ὑποσχεθεῖ;) ὅτι θὰ ἔκανε ἓνα βιβλίον ληψοδοσίας γιὰ τὴν εὐταξία τῶν εἰσπράξεων πού θὰ γίνουν. Λυποῦμαι μόνο πού θὰ σᾶς ἀναφέρω ὅτι ὑπάρχει κάποια διαφορά μὲ τὰ χρήματα, ἀλλὰ μὴ τὸ θεωρήσετε ἀπώλεια γιατί, κατὰ τὶς δυνάμεις μου, νὰ μὲ εἰδοποιήσετε <γιὰ νὰ σᾶς ἱκανοποιήσω>. Σέβομαι τὸν κύριο πατέρα σας καὶ παρακαλῶ

νά πείσετε τούς κυρίους κουνιάδους σας νά τόν ἀγαποῦν ὅπως ἐπιτάσσει ἡ χριστιανική ἀγάπη.

Ὁ κύριος Λεονάρδος Κοντόσταβλος ἔγινε μοναχός τοῦ Τάγματος τῶν Σομάσκων στό νάο τῆς Santa Maria della Salute <τῆς Βενετίας> καί περνᾷ ὡς πρίγκηπας. Ἄν ὁ κύριος Micheleto θελήσει νά γίνῃ κληρικός, θά εἶναι δυνατόν νά ἱεουργεῖ στή θέση τῶν καπουτσίνων <τῆς Ἄνδρου> ἄν αὐτοί δέν παραμείνουν στήν Ἄνδρο καί θά ἔχει ἐτησίως 60 δουκάτα τά ὁποῖα κατέλιπε ὁ κύριος Barba νά ψάλλεται μία λειτουργία στήν Ἄνδρο, θά ἔχει δέ καί τό εἰσόδημα ἀπό αὐτά πού τοῦ κατέλιπε ἐδῶ. Ἄν μάλιστα γίνῃ κατόπιν ἱερέας καί θελήσει νά ἔλθῃ στή Χριστιανοσύνη, θά δύναται νά ἱεουργεῖ κατά τήν ὑπόδειξη τοῦ κυρίου Barba καί νά ἔχει τό εἰσόδημα πού τοῦ ἄφισε. Ἡ ἐξοχότητά σας ἄς τόν συμβουλευθεῖ νά πάρῃ τόν καλό δρόμο γιά νά διαβιώσῃ ἀξιοπρεπῶς. Ἐγώ δέν ὀμιλῶ παρά μόνο γιά τό καλό του. Βέβαια δέν πιστεύει ὅτι αὐτό ἐπιθυμῶ. Ἄς πάρῃ παράδειγμα ἀπό τόν Λεονάρδο, τόν ἀδελφό του, ὁ ὁποῖος ἔχει ἤδη διπλῆ κληρονομία, ἐπειδή ἔγινε κληρικός. Δέν πιστεύω ὅμως ἄν τώρα ἐπιθυμῇ νά παντρευτεῖ βλέποντας ἕναν ἀδελφό του νά ἔχει πάμπολλα παιδιά, ἡ ἀφ(εντία) σου ὡς καλός κουνιάδος βάλῃ τὸ ἡσσε καλι στράτα et di nuono resto.

Βενετία, 12 Ἰανουαρίου 1701

di Vostra Signoria Illustre
ἀγαπητός ἐξάδελφος
Ἀντώνιος Κοντόσταβλος»¹⁹.

Ὅπως συνάγεται ἀπό τά ἀνωτέρω ἐκτεθέντα, ἀλλά καί τά λοιπά γνωστά ἱστορικά στοιχεῖα (βλ. Δημ. Ἰ. Πολέμη, Οἱ Κοντόσταβλοι τῆς Ἄνδρου, στό Δελτίο τῆς Καϊρείου Βιβλιοθήκης «Ἄγκυρα», Ἄνδρος 2004, 149-263) στά χρόνια πού ἀκολούθησαν τήν ἀποβίωση τοῦ Νικολοῦ Λεον. Κοντόσταβλου, οἱ ἐναπομείναντες διάδοχοι δέν ἀκολούθησαν τά βήματα τῶν προγενεστέρων, εἶχαν δέ περιπέσει σέ οἰκονομική κατάσταση δυσπερίγραπτη, ὅπως θεωροῦσε ὁ πρωτεξάδελφός τους Ἀντώνιος τοῦ Μιχελέτου, dottore τῆς Νομικῆς στή Βενετία, ὁ γεννημένος στή Σίφνο καί προστάτης τῶν ἄλλων. Ὡς πρὸς τίς ἐκκρεμότητες τῆς διαθήκης τοῦ Μιχελέτου φαίνεται πῶς δέν εὑρίσκαν ἕνα τέλος οὔτε καί τό ἔτος 1723. Τοῦτο δέ ἐπειδή ἡ Ἁγία Προπαγάνδα τῆς Ρώμης κατά τήν ἀνάθεση διεξαγωγῆς νέας

19. Αὐτόθι, 230-231.

Ἀποστολικῆς Ἐπίσκεψης στίς καθολικῆς ἐπισκοπῆς τῶν νησιῶν τοῦ Αἰγαίου στόν ἐπίσκοπο Σαντορίνης Luigi Guarchi τό ἔτος αὐτό, τοῦ παρήγγειλε «ἀναφορικά μέ τή δωρεά τοῦ εἰρημένου Μιχελέτου σέ καθεδρικούς ναούς τοῦ ἑνός τρίτου τῆς τοποθεσίας Ἀπατσιανό τῆς Ἄνδρου», νά ἐρευνήσει μέ περίσκεψη καί νά τήν ἐνημερώσει σχετικῶς.

Γιά τό ζήτημα αὐτό ὁ ἀποστολικός ἐπισκέπτης ἔγραψε στήν ἔκθεσή του τά ἐπόμενα, στά ὁποῖα, λόγω καί τῆς παρέλευσης τόσων πολλῶν χρόνων ἀπό τῆς ἐποχῆς πού ἀνέκυψαν τά ζητήματα αὐτά, περιέχονται καί ἱκανά σφάλματα στή διατύπωσή τους, ὥστε νά μήν ἀποδίδεται, ὡς πρός αὐτά, ἡ ἀλήθεια. Σχετικές οἱ παραπομπές 20-25.

Ἄπό τήν ἔκθεση τοῦ ἀποστολικοῦ ἐπισκέπτη

«Ὁ ἐπίσκοπος Τήνου σεβασμιώτατος Σιγάλας παρέδωσε στόν σεβασμιώτατο Ἀποστολικόν Ἐπισκέπτη ἀντίγραφο τῆς διαθήκης τοῦ ἀειμνήστου Μιχελέτου Κοντόσταβλου τό ὁποῖο ἀντέγραψε στίς 4 Ἰουνίου 1667, ὁ Ἰωάννης Πατίστα Πατέριο, ἀποστολικός βικάριος τῆς Σίφνου, γιά νά ἔχει αὐθεντικές ἀπόψεις μετά ἀπό ἐξέτασή τῆς καί ἐπί τῶν ὄσων ζητᾶ ἡ Ἁγία Προπαγάνδα ἀναφορικά μέ τήν δωρεά τοῦ εἰρημένου Μιχελέτου σέ καθεδρικούς ναούς τοῦ ἑνός τρίτου τῆς τοποθεσίας Ἀπατσιανό τῆς Ἄνδρου²⁰, ἕνα τμήμα τῆς ὁποίας ἐφάπτεται τώρα στό ὑπόλοιπο τμήμα τῆς μετά τόν διαχωρισμό πού πραγματοποιήσαν οἱ ἄλλοι δύο ἀδελφοί του Νικολός καί Γάσπαρης²¹. <ὄρος τοῦ διαθέτη> ἡ ὑποχρέωση τέλεσης λειτουργιῶν σύμφωνα μέ τό ἐτήσιο εἰσόδημα τῆς δωρεᾶς κατ' ἀναλογίαν ἑνός ρεαλιού πέντε λειτουργιῶν. Ἀναγνώσθηκε τό περιεχόμενο τῆς

20. Ἡ δωρεά τοῦ 1/3 τοῦ κτήματος «Ἀπατσιανό» τῆς Ἄνδρου, κατά τήν ἐπιθυμία τοῦ Μιχελέτου Κοντόσταβλου (διαθήκη τοῦ ἔτους 1664) παρεχωρεῖτο ἀποκλειστικά καί μόνο στόν καθεδρικό καθολικό ναό τοῦ νησιοῦ αὐτοῦ καί ὄχι «σέ καθεδρικούς ναούς» ἄλλων νησιῶν ὑπέρ τῶν τελευταίων κατέλιπε χρηματικά ποσά, μέ τήν ἴδια διαθήκη, σέ ναούς τῆς Σύρου, Σίφνου καί στίς μοναχές τίς καθολικῆς Μονῆς τῆς Σαντορίνης.

21. Δέν εἶναι γνωστές, ἱστορικά, οἱ λεπτομέρειες γιά τήν πραγματοποίηση τοῦ διαχωρισμοῦ αὐτοῦ, ὁ δέ χρόνος πού ἔγινε, δηλ. πρό τοῦ ἔτους 1686, πρό τοῦ θανάτου τοῦ Γάσπαρη, ἔχει λογική ἐκδοχή καί, ὅπως ὁποῖοτε, πρό τοῦ ἔτους 1690, κατά τό ὁποῖο ἀναφέρεται ὡς θανῶν (quodam signor Gasparo) σέ συμβολαιογραφική πράξη τοῦ ἀδελφοῦ του Νικολοῦ, τῆς 7ης Δεκεμβρίου 1690, μέ τήν ὁποία δωρεοδότησε τόν ἀνιψιό του, Νικολό καί αὐτόν, τέκνο τοῦ Γάσπαρη, μέ τό δικό του 1/3 τοῦ κτήματος «Ἀπατσιανό» [«Ἀνδριακά Χρονικά», τεύχος ἀριθ. 22 (Ἄνδρος, 1994, 59-61)]. Πολύ πιθανόν ὁ διαχωρισμός νά ἔγινε γι' αὐτόν τόν λόγο.

διαθήκης και αξιολογήθηκε με άλλες σημαντικές πληροφορίες που άπεστάλησαν από τό Δικαστήριο τής Ρώμης και έντολές ακριβεστεράς εξέτασης τών πραγμάτων για ένα τόσο σοβαρό ζήτημα χάριν τής ψυχής του δωρεοδότη. Αναφέρεται λοιπόν ότι αναζητήθηκαν οί άνεψιοί και κληρονόμοι του άνωτέρω Μιχελέτου Κοντόσταβλου κατά τήν παρούσα επίσκεψη τής έκκλησίας τής Άνδρου, αλλά δέν έμφανίσθηκε άλλος στό Δικαστήριο του Άποστολικού Έπισκέπτη παρά μόνον ό Λεονάρδος Κοντόσταβλος, τέκνο του άποθανόντος Γάσπαρη, έπειδή τά άλλα άδέλφια του άπουσίαζαν στη Βενετία²². Άνεφερε λοιπόν προς υπεράσπισή του ότι δέν υπήρξε καταχρηστικός σφετερισμός τής άνωτέρω δωρεάς του ενός τρίτου τής τοποθεσίας Άπατσιανό προς τόν καθεδρικό ναό τής Άνδρου από τόν άποθανόντα Μιχελέτο, θείο του, κατά τούς έπομένους λόγους:

Κατά τούς ισχυρισμούς του δέν είναι δυνατόν νά ύφίσταται ζήτημα και άπαίτηση τής Έκκλησίας για τήν τήρηση έντολής του ποτέ Μικέλε Κοντόσταβλου έπειδή:

Πρώτον, ή άνωτέρω διαθήκη συντάχθηκε όταν ό διαθέτης ήταν άνίκανος προς σύνταξή της λόγω πνευματικής άδυναμίας του²³. 2ο) ή ειρημένη τοποθεσία άνήκε δικαιοματικά στον άείμνηστο Γάσπαρη, πατέρα του, ως πρωτοτόκου κατά τό τοπικό έθιμο και τήν άποδοχή τούτου από τό Κοινό του τόπου. 3ο) ή άνωτέρω έθιμική συνήθεια υπήρχε άνέκαθεν και για άλλον θεμελιώδη λόγον, άφου οί δύο άδελφοί Γάσπαρης και Νικολός δέν άντιμάχονταν γι' αϋτήν τήν τοποθεσία του Άπατσιανού, μολονότι άπέδιδε περισσότερα στον Γάσπαρη, ως πρώτον άδελφό, παρά στον Μικέλε. 4ο) δέν είναι δίκαιο νά άποκλεισθουν τά τέκνα του άποθανόντος Γάσπαρη από τό τελευταίο αϋτό έναπομείναν περιουσιακό στοιχείο στην Άνατολή, όταν από τό

22. Για τά άδέλφια του Λεονάρδου Κοντόσταβλου, από δύο γάμους του πατέρα του Γάσπαρη, βλ. πολλές λεπτομέρειες στον Δημ. Ίω. Πολέμη, Οί Κοντόσταβλοι τής Άνδρου, Δελτίο τής Καίρειου Βιβλιοθήκης «Άγκυρα», 2, 2004, 149-263.

23. Δέν πρέπει νά είναι ή αλήθεια: κατά τή σύνταξη τής διαθήκης του στις 4 Ίουνίου 1664 ό Μιχελέτος είχε σώας τās φρένας άφου ή κακοποίησή του από τούς Τούρκους διαδραματίσθηκε περί τά τέλη του έτους 1666 με άρχές του 1667 και άπεβίωσε κατά τό τελευταίο αϋτό έτος. Τούτο βέβαια αν ύποτεθει ότι ή κακοποίησή του τόν κατέστησε και άνίκανο διανοητικά. Σημειώνεται, πάντως, ότι ό Μιχελέτος Κοντόσταβλος, στις 20 Άπριλίου 1666, χορήγησε (θαλασσο)δάνειο ποσού 355 ρεαλιών στον καρaboκύρη Άποστολάκη Πρίντο [βλ. τον Δημ. Ίω. Πολέμη, ό.π., 195-196], γεγονός που βεβαιώνει ότι έξακολουθούσε νά ασκεί τίς έργασίες του.

είσοδήματά του κατά τήν *ad huc* ἀδελφική τάξη διαμοιράζονταν σέ ἴση ποσότητα μεταξύ Μικέλε καί Γάσπαρη· ἐπειδή δέ τά παιδιά εἶχαν ἤδη ἐγκατασταθεῖ στή Βενετία, ἀποστέλλονταν <τό εισόδημα> στά χέρια τοῦ τρίτου ἀδελφοῦ Νικολοῦ καί ἀπ' αὐτόν, κατά τήν ἀδελφική πάντοτε συνήθεια, παραδίδονταν στή διαχείριση τοῦ Ἀντωνίου, νομίμου τέκνου τοῦ Μικέλε, ἀποκλειομένων πλησιεστέρων συγγενῶν, ὄχι μόνον ἀπό τά μερίδια τά ἀνήκοντα στούς Νικολό καί Μικέλε, ἀλλ' ἐπίσης καί τοῦ μεριδίου τοῦ ἀνήκοντος στόν πατέρα τους Γάσπαρη. Τέλος, διαβεβαιώνει ὅτι, μέ τό νά ἔχει ἰσχυρότερη θέση ἢ δύναμη παρά τό δίκαιο, ὑπεισηλθάν, γιά μιάν ἀπαίτηση χρέους τοῦ Μικέλε, τρίτοι στήν κατοχή τοῦ ἡμίσεος τοῦ εἰρημένου Ἀπατσιανοῦ καί ὡς ἐκ τούτου τελευταία συνέπεια ὑπάρχει τό γεγονός ὅτι τό ἀνήκον τμήμα στόν Μικέλε κατά τό $\frac{1}{3}$ εἶχε μεταβιβασθεῖ ἔγκαιρα στήν Ἐκκλησία καί ὡς ἐκ τούτου δέν ἀπομένει σ' αὐτήν κανένας λόγος ἀναζήτησής του ἀπό τούς κληρονόμους, ὅπως καί γιά τό χρέος τοῦ Μικέλε πού προαναφέρθηκε, καταπατήθηκε τμήμα τῆς ἔκτασης πού ἀνήκει στούς κληρονόμους αὐτούς²⁴.

Ἐπί πλέον, ὁ ἀνωτέρω Λεονάρδος Κοντόσταβλος, προκειμένου νά θέσει φραγμό καί προστασία στό ἐναπομείναν τμήμα τοῦ Ἀπατσιανοῦ, καθιέρωσε τήν τέλεση λειτουργιῶν στόν ἀγαθῆς μνήμης σεβασμιώτατον Ἰγνάτιο Ρόζα, διατελέσαντα ἐπίσκοπον τῆς Ἄνδρου καί μέ προσφορά ἑνός κήπου στήν περιοχή τοῦ Φάλικα, ἑνός ἀκόμη χωραφιοῦ στή Σπίλα καί ἑνός ἄλλου στή Λουριά· γιά τά κτήματα αὐτά διαβεβαιώνει ὅτι ἀκόμη μέχρι σήμερα οἱ κληρονόμοι πληρώνουν τά μακτοῦ (= φορολογία) σύμφωνα μέ τό κατάστιχο τοῦ ταχριτζῆ καί ἡ Ἐκκλησία ἀπολαμβάνει τά εισοδήματα ἐπί χρόνια ἐπειδή δέν ὑπῆρξε κάποιος ἀπό τούς κληρονόμους νά ἔχει γνώσεις γιά νά διεκδικήσει τό δίκαιο τῶν διασκορπισμένων στό ἐξωτερικό ἀδελφῶν, ὥστε ἡ Ἐκκλησία παραμένει εὐεργετηθεῖσα ἀπό τούς νόμιμους ἰδιοκτῆτες καί ἀπολαμβάνει σήμερα κτήματα στόν Φάλικα, Ψιλοῦ καί Λουριά, ὅμορα μέ ἐκεῖνα τῶν ἀνωτέρω τά ὁποῖα λέγει ὅτι διηρπάγησαν <χωρίς νά πληρώνει τούς φόρους>.

Ὁ σεβασμιώτατος Ἀποστολικός Ἐπισκέπτης δέν παρέλειψε νά ἐπιδείξει ἰδιαίτερη ἐπιμέλεια στήν ἐξέταση ἂν ἀληθινά ὁ θανών Μιχελέτος Κοντόσταβλος, σύμφωνα μέ διαβεβαίωση τοῦ γιοῦ του Ἀντωνίου, διέθεσε στούς καπουτσίνους τῆς Ἄνδρου τά οἰκονομικά

24. Ἡ ἱστορική ἔρευνα δέν προσήγγισε στοιχεῖα ἐπί τοῦ θέματος αὐτοῦ.

μέσα για τήν διατροφή τους και τήν ανέγερση ξενώνα και εκκλησίας, αλλά δέν εύρηκε εκεί, στό Ἀρχεῖο τους, τίποτε ἄλλο, ἐκτός ἀπό τό κείμενο τῆς διαθήκης του, γραμμένης τό ἔτος 1721, Ἀπριλίου 27²⁵:

“Δηλώνω ἀκόμη ὅτι κατέχω κεφάλαιο δέκα χιλιάδων δουκάτων ἔντοκο πρὸς 4% προερχόμενο ἀπό τήν ἀποταμίευση τῶν εἰσοδημάτων μου· σύμφωνα λοιπόν μέ τήν ἐλεύθερη βούλησή μου τόν τόκο αὐτοῦ, μετά τήν ἀποβίωσή μου, ἀφήνω στόν ἐν ζωῇ dottore Νικολό Κοντόσταβλο, ἀνεψιόν μου, κάτοικον τῆς νήσου Ἄνδρου, τέκνο τοῦ κυρίου Γάσπαρη, ἀδελφοῦ μου, μέ τήν ὑποχρέωση ὅτι ὀφείλει νά πληρώνει ἐτησίως ἐξήντα δουκάτα βενέτικα πρὸς 26:4 τό δουκάτο γιά νά τελεῖται καθημερινά στήν Ἄνδρο μία λειτουργία στούς πατέρες καπουτσίνους μισσιοναρίους σ’ αὐτό τό νησί, στό ὁποῖο ἐγκαταστάθηκαν πρόσφατα, κατόπιν αἰτήσεώς μου, ὅπως πληροφορήθηκα ἀπό τοὺς ἰδίους αὐτές τῆς ἡμέρες. Ἐάν δέν παραμείνουν ἐκεῖ οἱ ἐν λόγῳ πατέρες, <τά χρήματα> θά προσφέρονται σέ ἄλλους κληρικούς, καθολικούς μισσιοναρίους, οἱ ὁποῖοι καί θά διαμένουν, ἐάν δέ καί αὐτοί δέν ἐγκατασταθοῦν, νά διορίζεται ἓνας ἄλλος κληρικός, ὄχι ὁ βικάριος, οὔτε ὁ ἐπίσκοπος τοῦ νησιοῦ, ἀλλ’ ἓνας τρίτος, ὅπως ἐπιθυμῶ, πρὸς ἐξυπηρέτηση τῶν πιστῶν καί αὔξηση τοῦ ἀριθμοῦ τους· ὅταν ὁ εἰρημένος Νικολός ἔλθει σέ θέση ἀδυναμίας καταβολῆς τῶν τόκων αὐτῶν, καί ἐφ’ ὅσον δέν θά ἔχουν καταβληθεῖ ἀπό ἐξάμηνο σέ ἐξάμηνο μέ ἔνορκη βεβαίωση καί εἰλικρίνεια ὅτι πραγματοποιοῦσε τῆς λειτουργίες ἀξιοσέβαστα μέ ὅλην τήν οἰκογένειά του καί κατὰ τό ἅγιο ρωμαϊκό καθολικό δόγμα μέ τό ὁποῖο γεννήθηκε, διαβίωσε καί ἀνατράφηκε, ὄντας ὁμοία καί ἡ δική μου ὀλόφυχη ἐπιθυμία, νά μεταβιβάζονται κεφάλαιο καί τόκοι στούς ὑπάρχοντες ἀπό πρωτοτοκία κληρονόμους μου μέ τήν ὑποχρέωση νά ἀνταποκρίνονται στήν εἰρημένη ἐφημερία τῆς Ἄνδρου μέ τρέχοντα βενέτικα δουκάτα 60 πρὸς 26:4 (ἀνά δουκάτο), ὅπως προανέφερα.

Στούς πατέρες καπουτσίνους, ἂν ἐγκατασταθοῦν στήν Ἄνδρο, ἔχω ὑποσχεθεῖ βοήθειαν 100 ρεαλιῶν γιά νά ἀνεγείρουν τό οἶκημά τους· αὐτό τό ποσόν εἶναι πρό διετίας κατατεθειμένο στόν κύριο

25. Γιά τήν ἐγκατάσταση καπουτσίνων μοναχῶν στήν Ἄνδρο δέν φρόντισε ὁ Μιχελέτος Κοντόσταβλος, ἀλλ’ ὁ ἀδελφός του Νικολός, ὅπως συναγεται ἀπό τήν διαθήκη του τῆς 27ης Ἀπριλίου 1701 [Δημ. Ἰω. Πολέμη, ὁ.π., 220]. Ἡ μνημονευόμενη διαθήκη ἀπό 27 Ἀπριλίου 1721 εἶναι βέβαια ἡ διαθήκη τοῦ Νικολοῦ, στό ὀρθόν 27 Ἀπριλίου 1701, ὅπως καί τό κείμενο πού ἀκολουθεῖ, ὅπου καί τά περι καπουτσίνων.

Γεώργιο Πατρίνη τῆς Τήνου γιά νά διατεθοῦν, μέσω τοῦ κυρίου Ἰωάννη Καλονά, καντζηλιέρη τοῦ νησιοῦ ἐκείνου, συνολικά βενέτικα δουκάτα cortoveniti(;) πού ἀντιστοιχοῦν σέ ἑκατόν δέκα περίπου ρεάλια, τά ὁποῖα ἔπιβεβαίωσα πρόσφατα, <ὥστε νά καταβληθοῦν> ὅταν οἱ πατέρες θά ἀνεγείρουν πράγματι τό κτίριο γιά τή διαμονή τους καί ὄχι στά λόγια”.

Ὁ σεβασμιώτατος Ἐπισκέπτης ὡς ἀπόδειξη σ’ αὐτά πού ἔχει πραγματοποιήσει σχετικά μέ τήν σπουδαία αὐτή ὑπόθεση ἀναφέρει στήν Ἁγία Προπαγάνδα ξεκαθαρίζοντας ὅτι ὁ ἀποθανών Νικολός, ἀδελφός τοῦ διαθέτη Μιχελέτου Κοντόσταβλου, συμβούλευσε μέ συστατικές ἐπιστολές του τόν γιό του δοττόρε Νικολό ἀπό τό εἰσόδημα πού ἀποδίδει ἐτησίως τό 1/3 τοῦ εἰρημένου Ἀπατσιανοῦ νά πληρώνονται οἱ λειτουργίες πού τελοῦσε ὁ ἀποβιώσας δόν Ἰωάννης Σομμαρίπας, κληρικός τῆς Ἄνδρου· αὐτές οἱ ἐπιστολές εὑρίσκονται μεταξύ τῶν ἐγγράφων τοῦ Ἀρχείου τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ, ἔλαβε ὁμως καί πληροφορία ὅτι οἱ ἀνωτέρω ὑποχρεώσεις δέν ἐκπληρώνονταν ἀπό ἄλλες ἐπιστολές του πρὸς τόν εἰρημένο ἱερέα, πρὸς τόν ὁποῖο δήλωνε ὅτι θά τοῦ ἔστελνε τά χρήματα γιά νά συνεχίσει τίς λειτουργίες πού τελοῦσε, μέ ἀνάλογες πῆχες ὑφασμάτων ἢ καί ἄλλης ποιότητος ἐμπόρευμα τῆς ἀρεσκείας του πέραν τῶν ὄσων ἀναφέρονται στήν μνημονευθεῖσα διαθήκη, στήν ὁποῖα ἀνέγραψε τή διάθεση στους πατέρες καπουτσίνους βενέτικων δουκάτων 60 πρὸς 26:4 ἀνά δουκάτο ἐτησίως γιά νά τελοῦν μία λειτουργία ἀδι-αλείπτως καί στό διηνεκές εἰς μνημόσυνο ὑπό τούς σημειουμένους ὄρους, ὅπως καί ἡ ἐφ’ ἅπαξ συνεισφορά 100 ρεαλιῶν γιά τήν ἀνέγερση τοῦ κτιρίου τους, πέραν τῆς προσφοράς τοῦ τμήματος τοῦ Ἀπατσιανοῦ. Μετά ταῦτα ἄς ἔλθῃ ἡ Ἁγία Προπαγάνδα νά κλείσει τό ζήτημα καθ’ ὅποιον θεωρεῖ καλύτερον τρόπο.

Στό ἴδιο Ἀρχεῖο εὑρήκε μιάν ἀκόμη ἀπόφαση τοῦ Don Smaragdo Rughieri ὅταν αὐτός εἶχε ἀποσταλεῖ ἀπό τόν σεβασμιώτατο Καστέλλη γιά ἐπίσκεψη τῆς Ἄνδρου, ἀλλά δέν τήν ἀποδέχτηκε σημειώνοντας ὅτι δέν ἦταν παρών <ὁ Rughieri> γιά νά ὑποστηρίξει τίς θέσεις του. Ἀκόμη, ὁ Ἀποστολ. Ἐπισκέπτης ἔδωσε ἐντολή στόν διορισμένο πρόσφατα βικάριο δόν Νικόλαο Μαραγκό νά μεταβεῖ καί ἐξετάσει τά κτήματα Φάλικα, Ψιλοῦ καί Λουριά ὅπως καί τά ὄριά τους, ἂν ὑπάρχουν ὅπως ἀκριβῶς παραχωρήθηκαν ἀπό τούς δωρητές καί κατέχονται ἀπό τήν ἐκκλησία προκειμένου νά σβυστεῖ ἡ συκοφαντία πού διαδίδεται ἀπό τούς ἀντιθέτους ὅτι ἀνηρπάγη-

σαν από τον αοίδιμο σεβασμιώτατο Ρόζα χωρίς νόμιμο λόγο και να αναφέρει στην Αγία Προπαγάνδα.

Γιά την περάτωση αυτής της υπόθεσης κατά τους κανόνες δικαίου ο σεβασμ. Επισκέπτης έχει τή γνώμη ότι πρέπει να ανατεθεί σε προσωπικότητα με ιδιαίτερες γνώσεις για να εκμηδενίσει κάθε έναντίωση ξεχωριστά έπειδή αυτήν την χρονική περίοδο υπάρχει ολίγιστη ή καθόλου υπάκουη εκκλησιαστική έξουσία, αν δέν υπάρχει προστασία από τους Χριστιανούς».

[SCPF/CONGREG. PARTICOLARI, vol. 66, ff 150^v-152^r]

**ΚΤΗΜΑΤΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ - ΔΙΑΦΟΡΕΣ
ΜΕΤΑΞΥ ΔΥΟ ΛΑΤΙΝΙΚΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ,
ΤΗΣ ΣΙΦΝΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΔΡΟΥ [1637-1698]**

1. Ο καθολικός κληρικός Giacomo della Rocca, Χιώτης, τοποθετημένος από τό Βατικανό στό νησί τῆς Ἄνδρου, μετατέθηκε τό ἔτος 1625 στή Σίφνο μέ τό ἀξίωμα τοῦ βικαρίου καί ἐντολή ἀνασύστασης τῆς λειτουργικότητος τῆς ἐκεῖ καθολικῆς ἐκκλησίας, ἔργο σημαντικό καί δύσκολο, τό ὁποῖο ἐπετέλεσε πράγματι μέ ἐπιτυχία. Σέ ἀναγνώριση τοῦ ἐπιτεύγματός του ἐπιβραβεύτηκε ἀπό τή Ρώμη, περί τά τέλη τοῦ 1634, μέ τό ἀξίωμα τοῦ ἐπισκόπου τῆς παλαιᾶς λατινικῆς ἐπισκοπῆς Σίφνου-Θερμίων-Κέας, παρ' ὄλο πού τότε εἶχε ἐγκαταλείψει τή Σίφνο καί ἐπιστρέφει στήν Ἄνδρο. Τοῦτο δέ ἐπειδή ἐκεῖ κατεῖχε μικρή κτηματική περιουσία μέ τήν ὁποία θά ἀντιμετώπιζε τά ἔξοδα διαβίωσής του, ἀλλά θά εὔρισκε καί συμπαράσταση οἰκείων του στίς ἀνάγκες τῆς μεγάλης πλέον ἡλικίας του. Στή δυσχερῆ ἐκείνη κατάσταση εἶχε περιέλθει στή Σίφνο ἐπειδή εἶχε στερηθεῖ τῶν ἀποδοχῶν του ἀπό τό 1629-1634. Πάντως καί μετά τή χειροτονία του σέ ἐπίσκοπο ἐπέστρεψε καί πάλι στήν Ἄνδρο, ἀπό ὅπου ἐτόλμησε καί πραγματοποιοίησε, τό ἔτος 1637, ἐπισκοπική ἐπίσκεψη στή Ρώμη (= ὑποχρέωση τῶν καθολικῶν ἐπισκόπων ἀνά τριετία, τήν λεγομένη *limina apostolica*)¹, ὅπου, ἀφοῦ περιέγραψε στούς προϊσταμένους του καί ὑπέβαλε στίς 18 Ἰουνίου 1637 ἔκθεση γιά τήν κατάσταση τῆς ἐπισκοπῆς του, ἐπέστρεψε στίς Κυκλάδες, ὄχι στήν ἔδρα του τῆς Σίφνου, ἀλλά καί πάλι στήν Ἄνδρο.

2. Ἀπό τίς συζητήσεις πού εἶχε στή Ρώμη καί τήν ἔκθεση πού ὑπέβαλε στήν Προπαγάνδα ἐξασφάλισε σημαντική χορηγία γιά τήν ἐπένδυσή της σέ παραγωγικά κτήματα ἀπό τήν ἐκμετάλλευση τῶν ὁποίων θά ἀπελάμβανε εἰσοδήματα γιά τήν ἀντιμετώπιση τῶν διαφόρων ἀναγκῶν τῆς ἐκκλησίας καί τοῦ ἰδίου. Ἐξασφάλισε μάλιστα

1. Βλ. λεπτομέρειες γιά τόν Della Rocca στά «Σιφνιακά», 4 (1994), 34-39, καί τήν ἔκθεσή του στό 15 (2007), 154-161.

τότε και ἔγκριση νά ἀγορασθοῦν κτήματα σέ ὁποιοδήποτε νησί τοῦ Ἀρχιπελάγους θεωροῦσε αὐτός σκόπιμο. τό προϊόν δέ τῆς χορηγίας θά διαχειρίζονταν ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Βατικανοῦ στή Χίο Vincenzo Morone². Μετά τήν ἐπιστροφή του ἀπό τή Ρώμη ὁ della Rocca συνεννοήθηκε μέ τόν Morone, πρὸς τόν ὁποῖο δήλωσε ὅτι εἶχε ὁ ἴδιος στήν Ἄνδρο δύο κτήματα-προσωπική περιουσία του γιά πώληση. Ἡ ἀξία τῶν κτημάτων, ἐνός ἀμπελιοῦ ὀνομαζομένου «Κορωνιά» καί ἐνός χωραφιοῦ, ὀνομαζομένου «Δημοσιά», ἐκτιμήθηκε στό ποσόν τῶν 290 ρεαλιῶν καί βεβαιώθηκε μέ πιστοποίηση τῆς 4ης Ἀπριλίου 1639 τοῦ καθολικοῦ ἐπισκόπου Ἄνδρου Domenico, ἡ ὁποία, μαζί μέ τούς τίτλους ἰδιοκτησίας τοῦ della Rocca, ἀπεστάλη στή Χίο, στόν Vincenzo Morone γιά τά περαιτέρω. Στίς 10 Σεπτεμβρίου 1639 ὁ Morone ἐπώλησε τά κτήματα στόν Giacomo della Rocca, ἐπίσκοπο Σίφνου «et a suoi successori» (= καί τούς διαδόχους του ἐπισκόπους), δηλαδή στή Λατινική Ἐπισκοπή Σίφνου. Συνεπῶς, ὁ della Rocca ἀποξενώθηκε τῆς προσωπικῆς περιουσίας του (εἰσπράττοντας 290 ρεάλια) καί τήν ἐπανέκτησεν ὡς ἐπίσκοπος Σίφνου μέ κληρονόμους του τούς, μετά τόν θάνατό του, ἐπισκόπους³.

Ἔτσι, ἡ καθολική ἐπισκοπή Σίφνου ἀπέκτησε τότε καί κτηματική περιουσία στήν Ἄνδρο (τά κτήματα «Κορωνιά» καί «Δημοσιά»), ὅπως καί μέ τό ὑπόλοιπο ποσόν τῆς χορηγίας τρία κτήματα στή Σίφνο (στίς τοποθεσίες Καλομασιά, Φυτιές, Ἅγιος Νικήτας) καί πέντε στήν Κίμωλο (στίς τοποθεσίες Ἄλυκές, Πράσα, Λεῦκες, Δέκα καί Μάτσα) συνολικῆς ἀξίας 628 ½ ρεαλιῶν.

3. Μετά εἴκοσι χρόνια (11 Ἀπριλίου 1660) ὁ καθολικός ἐπίσκοπος Τήνου Mauricio Doria, σέ ἀναφορά του τῆς 26ης Ἀπριλίου 1659, μετά ἐπίσκεψή του στή Σίφνο κατόπιν ἐντολῆς τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας, περιέγραφε λεπτομερῶς τήν κτηματική περιουσία τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας της καί ἐν τέλει σημείωσε:

«Ὅλα τά περιγραφέντα ἀνωτέρω ἀκίνητα ἀποδίδουν ἐτησίως εἰσόδημα τό λιγώτερο πενήντα, ρεάλια 50, πληρώνοντας ὁμως ἐτήσιο χαραῖσι, τόσο σέ Τούρκους, ὅσο καί σέ Βενετούς 15 ρεάλια ἐν συνόλῳ κατά τόν προσδιορισμό τῆς Κοινότητος, ἡ ὁποία ὁμως προσφέρει τιμητικά ἔκπτωση 5 ρεαλιῶν, ὅποτε ἀπομένουν καθαρὰ μόνο δέκα ρεάλια γιά πληρωμή καί ὀλικό εἰσόδημα σαράντα ρεα-

2. «Σιφνιακά», 12 (2004), 117-126.

3. Αὐτόθι.

λιών. Από αυτά λαμβάνουν οί κολλήγοι τό έν τρίτο καί απομένουν στην ιδιοκτησία τά δύο, κατά τήν τοπική συνήθεια καί χρήση όλα βέβαια τά κτήματα είναι καλής ποιότητας, ιδιαίτερα εκείνο τής Λαγκάδας, εϋνοημένο μέ τή δωρεά του νερού, τό όποιο, μέ μία δαπάνη 15 περίπου ρεαλιών, μπορώ νά διαβεβαιώσω ότι είναι δυνατόν νά αποδώσει πέντε βαρέλια κρασί ετησίως, τά όποια άρκοϋν για τή συντήρηση του έφημερίου. Από τήν πρόσοδο, μετά πώληση τών κτημάτων τών κειμένων στην Κίμωλο καί τήν Άνδρο καί αντίστοιχη επένδυσή τους έδω στή Σίφνο, άν καί δέν υπάρχουν άμεσα διαθέσιμα κτήματα για αγορά, είναι δυνατόν νά κατατεθούν τά χρήματα σε πρόσωπα αξιόπιστα μέ ετήσιο τόκο πρόσ 10% καί ενεχυρίαση ισάξιας απόδοσης κτημάτων, μέχρι νά γίνει δυνατή ή επένδυση σε κτήματα»⁴.

4. Τά υποβληθέντα από τόν επίσκοπο Doria λεπτομερή στοιχεία στην Άγία Προπαγάνδα απέτύπωσε υπάλληλός της περιληπτικά σε σημείωμα τής 28ης Ιουνίου 1660 προς τόν καρδινάλιο Rospi gliosi για ενημέρωσή του. Σ' αυτό σημείωσε, μεταξύ άλλων, ότι «τά κτήματα πού κατέχει ή εκκλησία στην Άνδρο... ό επίσκοπος Τήνου μάς γνωστοποιεί τώρα... ότι ό εκεί αποστολικός βικάριος του έγραψε ότι θά μπορούσαν νά πωληθούν αντί 200 ρεαλιών, τά όποια επενδύμενα στή Σίφνο, ιδιαίτερα σε άμπέλια, θά απέδιδαν εισόδημα 40 ρεαλιών καθαρά, ένω στην Άνδρο αποδίδουν μόλις 18, από τά όποια πληρώνονται σε έξοδα περί τά 16 καί δέν απομένουν στην εκκλησία περισσότερα από πέντε»⁵.

Άλλά καί μετά δέκα χρόνια, στίς 20 Νοεμβρίου 1670, ό επίσκοπος Μήλου καί αποστολικός διαχειριστής τής Έκκλησίας Σίφνου Ιωάννης Άντώνιος Καμίλλης έγραψε στην Προπαγάνδα:

«Τό προαναφερθέν ακίνητο πού εύρίσκεται στην Άνδρο, μέ τό νά είναι τόσο μακριά από τή Σίφνο (τό όποιο, επίσης, αποδίδει ελάχιστα για τήν απληστία μέ τήν όποία τώρα άρπάζουν οί Τουρκοί από έμάς τόσα χρήματα), δέν είναι δυνατόν νά αποδώσει ποτέ τόσο εισόδημα, όσο θά μπορούσε νά αποδώσει άν τό είχαμε στή Σίφνο, όπου μέ μεγαλύτερη φροντίδα θά τό καλλιεργούσαμε. Δεδομένου λοιπόν ότι γνωρίζω πώς ό κύριος Γάσπαρης Κοντόσταβλος κατέχει πολλά κτήματα στή Σίφνο, όπως καί στην Άνδρο, νά του γίνει πρόταση,

4. Αυτόθι. 137.

5. Αυτόθι. 139-140.

ἐπειδὴ εἶναι πολὺ εὐκόλο γι' αὐτόν καί καλό γιὰ ἐμᾶς, ἐάν συμφωνεῖτε, νὰ πραγματοποιηθεῖ μία ἀνταλλαγή πρὸς μεγάλην εὐεργεσία ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας τῆς Σίφνου μέ τὴν προσφορά ἑνὸς ἰσαξίου μέ ἐκείνου πού ἔχομε στὴν Ἄνδρο ἀκινήτου. Προτείνω εὐσεβάστως πρὸς τὴν Ἁγία Προπαγάνδα, ἐάν ἱκανοποιεῖται μ' αὐτὴν τὴν ἀνταλλαγή, νὰ μοῦ κάνει τὴν τιμὴ μέ τίς ἐντολές τῆς καί τὴν ἀνάθεση νὰ προέλθω στὶς σχετικὲς ἐνέργειες διὰ τοῦ δημοσίου συμβολαιογράφου»⁶.

5. Δύο χρόνια μετὰ, στίς 20 Μαΐου 1672, ὁ ἴδιος ἔγραψε σέ ἐπίσκοπον τῆς Ρώμης «ὅτι ὁ κύριος Γάσπαρης μέ ἔχει σέ μεγάλην ἐκτίμησι, ἔχω δέ μαζί του ξεχωριστὴ οἰκειότητα. Γιὰ τὴν ἀνταλλαγή πού λέγει τοῦ κτήματος τῆς ἐκκλησίας τῆς Σίφνου στὴν Ἄνδρο μέ ἓνα ἄλλο ἐπὶ τῆς Σίφνου συζήτησα μέ τὸν κύριο Γάσπαρη, ἀλλὰ δέν προῆλθα σέ συμφωνία, ὥστε πρῶτα νὰ ἔχω ἐνημερώσει τὴν Ἁγία Προπαγάνδα καί λάβω τίς ὁδηγίες τῆς. Ἐάν τὴν ἐξυπηρετεῖ ἢ σύναψη τῆς ἀνταλλαγῆς αὐτῆς, θά εἶναι ἓνα διαρκὲς καλό γιὰ τὴν ἐκκλησία τῆς Σίφνου καί ταυτόχρονα εὐεργεσία τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἄνδρου, στὴν ὁποία ὁ κ. Γάσπαρης ἐπιθυμεῖ νὰ τὸ παραχωρήσει ἀπὸ τώρα, ἐπειδὴ εὐρίσκεται κοντὰ στὰ λοιπὰ κτήματα τῆς ἐκκλησίας ἐκείνης»⁷.

Στὴν ἀνωτέρω ἐπιστολὴ τοῦ ἐπισκόπου Μήλου εἶχε προηγηθεῖ ὁμοία τῆς 1ης Μαΐου 1672 τοῦ Γάσπαρη Κοντόσταβλου πρὸς τὴν Ἁγία Προπαγάνδα (μέ τὴν ιδιότητά του μάλιστα τοῦ προξένου τῆς Βενετίας στὴν τουρκοκρατούμενη Κρήτη) πρὸς τὴν ὁποία ἔθεσε, μετὰξὺ διαφόρων ἄλλων, καί τὸ ζήτημα τῆς ἀνταλλαγῆς τοῦ κτήματος τῆς ἐκκλησίας Σίφνου στὴν Ἄνδρο μέ δικό του ἐκεῖ ἴσης ἀξίας πού θά τὸ παραχωροῦσε στὴν καθολικὴ Ἐκκλησία «ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ ἀδελφοῦ του Μιχελέτου» σέ ἀντικατάστασι κληροδοτήματος τοῦ θανόντος πού δέν εἶχε πραγματοποιηθεῖ⁸.

6. Ἡ πρότασι λοιπόν τῆς ἀνταλλαγῆς τοῦ κτήματος εἶχε τότε πραγματοποιηθεῖ, τόσο ἀπὸ τὸν Γάσπαρη Κοντόσταβλο, ὅσο καί ἀπὸ τὸν Ἰωάννη Ἀντώνιο Καμίλλη, ἐπίσκοπον Μήλου καί ἀποστολικὸν διαχειριστὴ τῆς Ἐκκλησίας Σίφνου. Καί, ὅπως συνάγεται ἀπὸ

6. Βλ. στό παράρτημα ἐγγράφων τὸ ὑπ' ἀριθ. 1.

7. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Ἀνδριακὰ Ἱστορικὰ Ἐγγραφα ἀπὸ Ἰταλικὲς ἀρχεῖα-κὲς πηγές (1629-1723), στὰ «Ἀνδριακὰ Χρονικά», 22 (1994), 50-51.

8. Αὐτόθι, 47-48.

ἀναφορά τοῦ Καμίλλη τῆς 25ης Ἰουλίου 1684 πρὸς τὴν Προπαγάνδα, τότε, δηλ. κατὰ τὸ ἔτος 1672 ἢ λίγο μετὰ, ἡ ἀνταλλαγή εἶχε πραγματοποιηθεῖ μετὰ τὴν ἔγκριση τῆς Ρώμης. Ἐγγραψε συγκεκριμένα ὁ ἐπίσκοπος τῆς Μήλου:

«... Ἐγὼ προσέφερα στὸν βικάριο πού πάντοτε διατηροῦσα στή Σίφνο τὸ ἥμισυ τῶν εἰσοδημάτων τῆς ἐκεῖ ἐκκλησίας, δηλαδή ἐκεῖνο πού ἀπέδιδαν τὰ κτήματα τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται στὸ ἴδιο αὐτὸ νησί τῆς Σίφνου, ἀλλὰ τῶν κτημάτων πού ὑπάρχουν ἐπὶ τῆς νήσου τῆς Ἀρζεντιέρας, ὅπως καὶ ἐκεῖνου στήν Ἄνδρο, πού ἤδη τὸ ἀντάλλαξα μετὰ ἓνα ἄλλο ἴσης ἀξίας στήν Ἀρζεντιέρα μετὰ ἔγκριση τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας, τὰ διατηροῦσα γιὰ τὸν ἑαυτό μου, διαφορετικὰ δὲν θὰ μπορούσα νὰ ζήσω»⁹.

7. Τὸ ἓνα λοιπὸν ἀπὸ τὰ δύο κτήματα ἐπὶ τῆς Ἄνδρου εἶχε ἀνταλλαγῆ μετὰ κτῆμα ἰδιοκτησίας τοῦ Γάσπαρη Κοντόσταβλου, τὸ ὁποῖο εὐρίσκονταν στήν Κίμωλο, περὶ τὸ ἔτος 1672. Μετὰ ἕξι χρόνια, κατὰ Μάϊον τοῦ ἔτους 1678 ὁ ἀποστολικὸς ἐπισκέπτης Angelo Venier, ἐπίσκοπος Τήνου, στήν ἐκθεσὴ του περὶ τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας Σίφνου ἀνέφερε, μεταξὺ ἄλλων:

«Ἡ εἰρημένη Ἐκκλησία τῆς Σίφνου ἔχει πολλὰ ἀκίνητα, μέρος τῶν ὁποίων εὐρίσκεται στή Σίφνο, ἄλλα στήν Κίμωλο καὶ ἓνα κτῆμα στήν Ἄνδρο, οἱ ἀγορές τῶν ὁποίων ἐγιναν ἀπὸ τὸν σεβασμιώτατον Della Rocca, τελευταῖον ἐπίσκοπον τοῦ νησιοῦ μετὰ χρήματα τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας» καὶ ἀπαρίθμησε μία οἰκία (κατοικία τοῦ βικαρίου), στή θέση κῆπος κτῆμα μετὰ ἀμπελώννα, μετὰ κηπευτικά, ἐλαιόδενδρα, μετὰ ἐκκλησία τῆς Παναγίας καὶ δεκαῆξι (16) ἀγρούς σὲ διάφορες τοποθεσίες καὶ στὸ νησί τῆς Ἄνδρου ἓνα κτῆμα. «Τὸ εἰσόδημα τῶν ἀκινήτων στὸ νησί τῆς Σίφνου μπορεῖ νὰ ἀνέλθει σὲ 30 ρεάλια περίπου ἐτησίως καὶ εἶναι ἀπηλλαγμένο φόρου· τὰ ἀκίνητα ἐπὶ τῆς νήσου Κιμώλου ἀποδίδουν ἄλλα 30 ρεάλια τὸ χρόνο, ἀλλὰ πληρώνουν χαράτσι, ἄλλοτε πέντε καὶ ἄλλοτε ἕξι ρεάλια. Τὸ κτῆμα πού ἔχει στήν Ἄνδρο ἀποδίδει ἐλάχιστα γιατί εἶναι μακριὰ καὶ δίνεται γιὰ καλλιέργεια σὲ ἐντόπιον ὁ ὁποῖος, μετὰ ἀφαίρεσιν τῶν ἐξόδων, ὅπως φορολογίες καὶ μέρος τῆς κολληγιάς, ἀπορροφᾷ τὸ εἰσόδημα. Τώρα ὁμως ὁ κ. Γάσπαρης Κοντόσταβλος προτείνει τὴ λύση τῆς ἀνταλλαγῆς του μετὰ ἄλλα κτήματα ἰδιοκτησίας του, κείμενα στὸ νησί

9. Βλ. ἔγγραφο ὑπ' ἀριθ. 3.

τῆς Κιμώλου, τὰ ὅποια εὐρισκόμενα πῖο κοντά <στή Σίφνο> καί ὑπό τήν ἐπίβλεψη τοῦ σεβασμιωτάτου Καμίλλη, ἐκτιμᾶται ὡς λύση ἱκανοποιητική πού μπορεῖ νά δώσει ὄφελος στήν ἐκκλησία. πλὴν θά ἀναμένει τήν ἐγκριση τῶν σεβασμιότητων σας»¹⁰.

8. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ νέα προσπάθεια τοῦ ἐπισκόπου Μήλου γιά τήν ἀνταλλαγή καί τοῦ δευτέρου κτήματος στήν Ἄνδρο δέν εἶχε ἀποτέλεσμα. Τό ζήτημα βέβαια παρέμενε πάντοτε ἐπικαίρο καί, παρ' ὄλο πού μεταξύ τῶν ἐτῶν 1686-1690, ἀπεβίωσε καί ὁ Γάσπαρης Κοντόσταβλος, εὐρέθηκε νέο πρόσωπο μέ δυνατοτήτες νά προέλθει στήν ἀνταλλαγή τοῦ κτήματος μέ ὅμοιο ἢ καί μέ περισσότερα ἰσόποσης ἀξίας καί μάλιστα στή Σίφνο. Ἦταν ὁ Ἄνδριος Μιχαήλ Καῖρης, τέκνο τοῦ Λεονάρδου Καῖρη καί τῆς Μοσχοῦς, θυγατέρας Πέτρου Ρόζα, τοῦ μεγαλεμπόρου τῆς Σίφνου. Θεωροῦμε ὅτι ἡ προσέγγιση ἐπισκόπου Μήλου Καμίλλη καί Καῖρη πραγματοποιήθηκε τό ἔτος 1696, ὅταν ἡ σύζυγός του Μοσχοῦ δωρεοδότησε στίς 30 Μαρτίου τοῦ ἔτους αὐτοῦ τή Μονή τῆς Παναγίας Βρυσιανῆς τῆς Σίφνου μέ κτήματα «εἰς θέσιν Πλατύ Γιαλός», παρουσία τοῦ γιοῦ της Λεονάρδου μέ τήν ὑποχρέωση «οἱ πατέρες κατά διαδοχὴν αἰωνίως νά κάμουν μίαν λειτουργίαν τόν κάθε μήνα εἰς τό καθολικόν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, μέρα Σάββατο», προσέθεσε δέ ὁ γιός της «νά δίδουν ἢ νά στέλνουν πρὸς τήν ἰδίαν μου μητέρα ἓνα ταβλομάντηλο καί δώδεκα πετζέτες σωστές καί ὁμορφες ἕως ἐπί ζωῆς της»¹¹. Δέν ἀποκλείεται νά εὐρίσκονταν τότε στή Σίφνο καί ὁ πατέρας Μιχαήλ Καῖρης, τόν ὅποιο ἐνημέρωσε ὁ ἐπίσκοπος γιά τήν προσπάθειά του ἀνταλλαγῆς τοῦ κτήματος τῆς Ἄνδρου μέ ἀποτέλεσμα τῆ σχετικῆ συγκατάθεσής του. Τότε ὅμως καί ἀφοῦ τό Βατικανό εἶχε παράσχει τή συγκατάθεσή του, προέκυψε ἓνα σοβαρό ἐμπόδιο, τό ὅποιο καταγράφεται στό ἐπόμενο γράμμα τοῦ ἐπισκόπου Μήλου:

9. «Σεβασμιώτατε

Ἡ πτωχὴ ἐκκλησία τῆς Σίφνου δέν θά μπορούσε ποτέ νά ἔχει κάποιαν ἀνακούφιση ἀπό τό κτῆμα της στήν Ἄνδρο. Τώρα, μέ τήν ἀδεια τῆς Ἁγίας Προπχγάνδας, ὅπως μέ ἐνημέρωσε ὁ σεβασμιώ-

10. «Σιφνιακά», 8 (2000), 175-176.

11. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Ἡ Κυρία Βρυσιανή, Ἀθῆναι 1966, 64 καί τοῦ ἰδίου, Παρθένιος Χαϊρέτης, «τεύχη τοῦ Ε.Λ.Ι.Α.», τ. δεύτερος 1989, 87 (καί σέ ἀνάτυπο).

τατος <ἐπίσκοπος> τῆς Σύρας, ἀνακαλύπτω ὅτι, ἐνῶ μπορῶ νά προέλθω σέ μιά σίγουρη ἀνταλλαγή ἐδῶ σ' αὐτό τό νησί τῆς Σίφνου μέ τόν κύριο Καΐρη τῆς Ἄνδρου, ὁ ὁποῖος μοῦ προσφέρει ἱκανῆς ἐκτάσεως κτῆμα του γιά τήν ἐκκλησία μας, ἐμφανίζεται ὁ σεβασμιώτατος <ἐπίσκοπος> τῆς Ἄνδρου νά διεκδικεῖ τό εἰρημένο κτῆμα τῆς Σίφνου πού ὑπάρχει στήν Ἄνδρο γιά τό ὁποῖο ζητᾶ ὀγδόντα καί πλέον ρεάλια γιά φορολογίες πού ἐπλήρωνε στούς Τούρκους γιά τό ἐν λόγω κτῆμα μέ συνέπεια νά ἐμποδίζεται ὁ Καΐρης καί νά γεννᾶται μεγάλο πρόβλημα στήν ἐκκλησία. Δέν γνωρίζω μέ ποιόν τρόπο ἐφεῦρε παρόμοια πανουργία. Αὐτός δέν πληρώνει τόν φόρο τῶν ἀκινήτων τῆς ἐπισκοπῆς του, γιά τόν ὁποῖο πάντοτε δραπετεύει <ἀπό τήν Ἄνδρο> μέ κίνδυνο κάποιαν ἡμέρα, ἐάν οἱ Τούρκοι ἐπιστρέψουν γιά νά παραμείνουν στήν Ἄνδρο, πού νά μὴν τό δώσει ὁ Κύριος, νά δημεύσουν ὅλα τά κτήματα τῆς ἐκεῖ ἐπισκοπῆς, ἐν τούτοις διατείνεται ὅτι ἔχει πληρώσει γιά τό κτῆμα τῆς Σίφνου τόν φόρο 25 χρόνων καί πλέον, ἄν καί δέν ἔχει 25 χρόνια πού ἔγινε ἐπίσκοπος. Ἐφευρίσκει μύριες μπερδεψοδουλιές ὑπό τήν σκιά τοῦ ἐπισκόπου τῆς Σύρας, ἐνῶ ὅλοι ἀποφεύγουν κάθε σχέση μαζί του ἐπειδή φέρνει τόν ἄνθρωπο στόν γκρεμό. Παρ' ὅλα ταῦτα εἶναι δύο χρόνια τώρα πού ἔκλεψε τό κτῆμα μέ ἀποτέλεσμα νά καρποῦται ἐτησίως περί τά 20 ρεάλια. Αἰσθάνεσαι ὅτι σέ κοροϊδεύει ὅταν δηλώνει ὅτι θά γράψει στήν Προπαγάνδα, ἄν δέ ἡ Ρώμη τόν διατάξει διαφορετικά, θά ἐξηγήσει τά δίκαιά του καί θά ἱκανοποιηθεῖ. Μέ ἐπιστολή του μοῦ πρότεινε ὅτι μοῦ προσφέρει 60 ρεάλια γιά νά ἄγοράσω ἓνα κτῆμα στή Σίφνο, ἐγώ ὅμως δέν μπορῶ νά συμφωνήσω χωρίς τήν ἔγκριση τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας ἐπειδή τό κτῆμα τῆς Ἄνδρου ἔχει ἐκτιμηθεῖ ἀξίας ἑκατόν δέκα ρεαλιῶν, ἡ δέ φορολογία του ἀνέρχεται σέ λίγο περισσότερα ἀπό τρία ρεάλια ἐτησίως.

Ὁ κύριος Καΐρης, πρὸς γενική ἱκανοποίηση, προσφέρει ὅ,τι νόμιμο καί πρὸς τό καλό ἐπειδή δέχεται νά παραμείνει τό κτῆμα <ἐνν. στήν ἐκκλησία τῆς Ἄνδρου> καί νά προσφέρει ἐπί πλέον στήν ἐκκλησία τῆς Σίφνου καί δεύτερο κτῆμα μεγαλύτερης ἀξίας ἐπειδή ὅλοι οἱ πρόγονοί του ἔχουν ἐνταφιασθεῖ στήν ἐκκλησία τῆς Σίφνου καί ἐπιθυμεῖ νά κάνει αὐτή τή δωρεά, ἀλλ' ὁ σεβασμιώτατος τῆς Ἄνδρου δέν ὑπολογίζει τίποτα. Ἐάν ἡ Ἁγία Προπαγάνδα δέν εἰσφέρει ἱκανοποιητική βοήθεια, μπορῶ νά διαβεβαιώσω ὅτι ἡ πτωχή ἐκκλησία τῆς Σίφνου ἔχει ἀπωλέσει αὐτό τό καλό γιά πάντα ἐπειδή ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ἄνδρου εἶναι ἀκατανόητος.

Δύο φορές ἤδη ὑπέβαλα στή σεβασμιότητά σας τίς πληροφορίες πού μέ διέταξε γιά τόν Ἄγγελο Μπαρμπαρίγο ὁ ὁποῖος ἐπέστρεψε ἤδη μέ τό δεκανάτο τῆς Σαντορίνης καί πρωτονοτάριος, ὅπως καί μέ ἄλλες ματαιοδοξίες. Καταφιλιῶ ταπεινά τά χέρια τῆς σεβασμιότητός σας.

Μήλος, πρώτη Ὀκτωβρίου 1698

Ταπεινός κτλ. ὑπηρετῆς
Giovanni Antonio Camillis
Vescovo di Milos»¹²

Κατά τά ἀναφερόμενα ἀπό τόν ἐπίσκοπο Μήλου, ὁ συνάδελφός του τῆς Ἄνδρου Ἰγνάτιος Ρόζα εἶχε πρό διετίας (1696) «κλέπει τό κτήμα» τῆς Σίφνου γιά «νά καρποῦται ἐτησίως ἀπ' αὐτό περί τά 20 ρεάλια». Ὡς δικαιολογία τῆς καταπάτησής του, μέ τήν ἀνοχή μάλιστα τοῦ ἐπισκόπου τῆς Σύρας Ἀντωνίου Γιουστινιάνη, στόν ὁποῖο ἡ Ρώμη εἶχε ἀναθέσει τήν ἔρευνα γιά ἀνταλλαγή του μέ τή συνδρομή τοῦ Μιχαήλ Καΐρη, προέβαλε ψευδῶς ὅτι τοῦτο ἦταν καταγεγραμμένο πρό 25ετίας στήν ἐπισκοπική περιουσία τῆς Ἄνδρου, κατά τό τουρκικό κατάστιχο, καί ὅτι καθ' ὄλο ἐκεῖνο τό χρονικό διάστημα ἐπλήρωνε τόν ἐπιρριπτόμενο σ' αὐτό φόρο ἄν καί, κατά τόν ἐπίσκοπο Μήλου Καμίλλη, ὁ Ρόζα δέν ἐπλήρωνε οὔτε τούς δικούς του φόρους. Καί γι' αὐτούς, ὅταν κάθε χρόνο ἔφθανε ἡ ἐποχή καταβολῆς τους, ὁ Ρόζα, ἀναγκάζονταν νά δραπετεύει ἀπό τήν Ἄνδρο γιά νά ἀποφεύγει τίς πληρωμές. Κατ' αὐτές τίς δραπετεύσεις, κατά δική του ὁμολογία, εἶχε συλληφθεῖ ὁ Ρόζα τέσσερις φορές σκλάβος καί χρεωστοῦσε 1000 ρεάλια τά ὁποῖα δανείζονταν γιά νά ἀπελευθερώνεται.

Τή λύση στό ἀνακύψαν ζήτημα ἔδωσε ὁ Μιχαήλ Καΐρης, ὁ ὁποῖος χρησιμοποίησε τήν ἄδεια τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας γιά τήν ἀνταλλαγή τοῦ σιφνιακοῦ κτήματος δίνοντας ἀπλῶς δικά του ἐπί τῆς Σίφνου ἀφίνοντας τό καταπατημένο τῆς Ἄνδρου στήν ἐπισκοπική mensa τῆς. Ἔτσι ἔγινε δωρεοδότης καί τῶν δύο καθολικῶν Ἐκκλησιῶν.

Τά κτήματα πού παρεχώρησε ὁ Μιχ. Καΐρης στήν Ἐκκλησία τῆς Σίφνου ἔχουν καταγραφεῖ στήν ἔκθεση τοῦ ἀποστολικοῦ ἐπισκέπτη Vincenzo Castelli τοῦ Αὐγούστου 1711 ὡς ἑξῆς:

«— Τό ἀμπέλι τοῦ Μιχαλάκη Καΐρη στόν Κῆπο· τό ἀμπέλι αὐτό ἀνταλλάχθηκε μέ ἀκίνητο πού διατηροῦσε ἡ ἐκκλησία Σίφνου στήν Ἄνδρο.

12. Σίμου Μιλτ. Συμμεωνίδη, Ἀνδριακά Ἱστορικά Ἐγγραφα, 68-69.

– Τά δύο κτήματα στίς Λίμνες πού προέρχονται από τήν ανταλλαγή τοῦ ἀκινήτου τῆς Ἄνδρου».

Δέν προσδιορίζεται εὐκολά ἄν ὁ ἐπίσκοπος Μήλου Ἰωάννης Ἀντώνιος Καμίλλης ἔζησε καί χάρηκε, μετά τόσους ἀγῶνες του, τό σημαντικό γεγονός περιέλευσης στήν Ἐκκλησία τῆς Σίφνου τῶν κτημάτων τοῦ Μιχαήλ Καΐρη τῆς ανταλλαγῆς. Τοῦτο δέ γιατί ἀπεβίωσε στίς 14 Νοεμβρίου 1698 καί «ἀποκουράστηκε», ὅπως λέμε στή Σίφνο¹³.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

1. «Σεβασμιώτατε

Ἡ Ἁγία Προπαγάνδα εἶναι ἐξαιρετικά ἐνημερωμένη ὡς πρός τήν πολύ μικρή παραγωγή πού ἀποδίδουν τά κτήματα τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Σίφνου καί ἐγώ, σ' αὐτά τά δύο χρόνια πού τά ἐποπτεύω, ἔχω προβληματισθεῖ κατά πόσο μποροῦν νά συντηρήσουν τόν ἐφημέριο πού ἔχω διορίσει ἐπειδή δυσκολεύομαι νά πληρώνω τοὺς φόρους 25 ἢ 28 pezze da otto ἐτησίως διότι ὁ ἱερέας δέν ἱκανοποιεῖται μέ τό νά ὑπηρετεῖ καί νά πληρώνει τόσο χαράτσι ἀπό τόσον ὀλίγη παραγωγή τῆς ἐν λόγω ἐκκλησίας. Οἱ φόροι νά ὑπερβαίνουν (τοῦλάχιστον γι' αὐτά πού διεπίστωσα τόν, κατά τόν προηγούμενο καί τόν παρόντα χρόνους) κατά πολύ περισσότερο τά εἰσοδήματα.

Στήν Κίμωλο ὑπάρχουν μερικά κτήματα πού ἀνήκουν στήν ἴδια Ἐκκλησία τῆς Σίφνου ἀπό τά ὅποια αὐτά τά δύο χρόνια ἀπεκόμισα κριθάρι καί φασόλια ἀξίας δέκα pezze καί ἐπλήρωσα δεκαέξι γιά χαράτσι. Στήν Ἄνδρο ἐπίσης ἔχει ἡ ἴδια Ἐκκλησία ἀκόμη ἓνα κτήμα τό ὅποιο παρομοίως δέν ἀποδίδει ἱκανοποιητικό εἰσόδημα γιά νά καλύπτει τό χαράτσι του. Νά μή σᾶς φανοῦν παράξενα αὐτά πού σᾶς γράφω γιατί οἱ Τούρκοι μᾶς ἔχουν ταλαιπωρήσει αὐτόν τόν χρόνο τόσο πολύ τυραννικά, παρ' ὅσο συνήθιζαν, μέ βασανισμούς καί οικονομικές ἀφαιμάξεις σ' αὐτά τά πτωχά νησιά καί συνεχίζουν καθημερινά νά μηχανεύονται τρόπους γιά νά καταπιέζουν αὐτούς τοὺς λαούς.

Δέν ὑπάρχει νησί στό Ἀρχιπέλαγος, ὅσο μικρό καί ἄν εἶναι, τό ὅποιο νά μήν εὐρίσκεται καταχρεωμένο μέ 15, 20 καί 30 χιλιάδες σκοῦδα στοὺς Τούρκους καί ἄν δέν μποροῦν νά πληρώσουν, συλλαμβάνουν τοὺς ἄνδρες, ἄλλους τοὺς δολοφονοῦν μέ μπαστουνιές, ἄλλους μέ ἓνα σίδερο στή γαλέρα, ὥστε σέ ὅλα τά νησιά νά μήν

13. «Σιφνιακά», 9 (2001), 186-187.

αίσθάνονται παρά *ploratus et ululatus*. Εὐτυχησμένος εἶναι ὅποιος ἔχει κρύψει τέσσερα γρόσια μέ τά ὅποια νά διατρέφεται στή μίζερη αὐτή ζωή, ἐνῶ ἐγώ πού δέν ἔχω καί εὐρίσκομαι καί χρεωμένος μέ 300 *pezze* γι' αὐτήν τήν ἐκκλησία τῆς Μήλου, τί νά κάνω; Μόνο ἡ ἀγαθοεργία τῶν σεβασμιότητων σας μέ συμβουλεύει ὅτι δέν θά μέ ἐγκαταλείψετε. ἀλλά θά χρησιμοποιήσετε καί γιά ἐμένα τό ἔλεος πού παρέχετε σέ τόσους ἄλλους πτωχοῦς ἐπισκόπους καί βικαρίους τῆς Σίφνου διά τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας μέ χορηγίες 25 σκούδων ἐτησίως· παρακαλῶ ἐπίσης ταπεινά τή μεγαλοσύνη τῶν σεβασμιότητων σας νά μέ θεωρήσετε ἄξιον τῆς συνεισφορᾶς σας ἐπειδή, ἀπό κάθε ἄποψη ἔχω μεγάλες ἀνάγκες, ιδιαίτερα αὐτές γιά καταβολές φορολογιῶν στούς Τούρκους, δεδομένου αὐτό τό ἐλάχιστο εἰσόδημα προορίζεται γιά τήν παραμονή τοῦ ἱερέως.

Τό προαναφερθέν ἀκίνητο πού εὐρίσκεται στήν Ἄνδρο, μέ τό νά εἶναι τόσο μακριά ἀπό τή Σίφνο (τό ὅποιο, ἐπίσης, ἀποδίδει ἐλάχιστα γιά τήν ἀπληστία μέ τήν ὅποια τώρα ἀρπάζουν οἱ Τοῦρκοι ἀπό ἐμᾶς τόσα χρήματα), δέν εἶναι δυνατόν νά ἀποδώσει ποτέ τόσο εἰσόδημα, ὅσο θά μπορούσε νά ἀποδώσει ἄν τό εἶχαμε στή Σίφνο, ὅπου μέ μεγαλύτερη φροντίδα θά τό καλλιεργούσαμε. Δεδομένου λοιπόν ὅτι γνωρίζω πώς ὁ κύριος Γάσπαρης Κοντόσταβλος κατέχει πολλά κτήματα στή Σίφνο, ὅπως ἐπίσης καί στήν Ἄνδρο, νά τοῦ γίνῃ πρόταση, ἐπειδή εἶναι πολύ εὐκολο γι' αὐτόν καί καλό γιά ἐμᾶς, ἐάν συμφωνεῖτε, νά πραγματοποιηθεῖ μία ἀνταλλαγή πρός μεγάλην εὐεργεσία ὑπέρ τῆς ἐκκλησίας τῆς Σίφνου μέ τήν προσφορά ἑνός ἰσάξιου μέ ἐκεῖνου πού ἔχουμε στήν Ἄνδρο ἀκινήτου. Προτείνω εὐσεβάστως πρός τήν Ἁγία Προπαγάνδα, ἐάν ἱκανοποιεῖται μ' αὐτήν τήν ἀνταλλαγή, νά μοῦ κάνει τήν τιμή μέ τίς ἐντολές τῆς καί τήν ἀνάθεση νά προέλθω στίς σχετικές ἐνέργειες διά τοῦ δημοσίου συμβολαιογράφου.

Τόν προηγούμενο χρόνο εἶχα πληροφορήσει τίς σεβασμιότητές σας ὅτι κάποιος καπετάν Λούκας Μπρόντζας κατέλιπε στήν Ἐκκλησία Σίφνου 150 *pezze*, προκειμένου νά ἐπισκευασθεῖ ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Μιχαήλ τά ὅποια ἔλαβε ὁ δόν Ἀντώνιος Γοζαδίνος καί μετά ὁ Ζώρξης Νταπόλλα, κατόπιν ὁ παπα-οἰκονόμος Σίφνου μέ συνέπεια νά ἀπωλεσθοῦν τά 50. Τέλος ὁ δόν Giovanni Battista Paterio ἤδη βικάριος παρέλαβε τά ὑπόλοιπα, κανένας δέ ἀπ' αὐτούς δέν μερίμνησε νά ἱκανοποιήσῃ τίς ἐπιθυμίες τοῦ εὐεργέτη. Μέ τό νά τό ζητήσῃ ὁ ἴδιος καί γιά τήν ἐλαχίστη ἱκανοποίηση τῆς ζημίας πρός τούς κατοίκους, προῆλθα στήν ἀπόλυση τοῦ εἰρημένου Paterio ἀπό

τόν ὁποῖο ἐζήτησα, μεταξύ ἄλλων πραγμάτων τῆς ἐκκλησίας, ὅτι χρεωστεῖ νά μοῦ παραδώσει καί τίς ἑκατό pezze, ἀλλά ἀρνήθηκε, ὁπότε εὐρήκε εὐκαιρία ὁ Vincenzo Bronza, ἀδελφός τοῦ εἰρημένου Λούκα καί τ' ἄρπαξε ἀπό τά χέρια τοῦ Πατέριο καί ἀνεχώρησε ἀπό τή Σίφνο, τώρα δέ εὐρίσκεται στό Περάστο, στή Δαλματία, πατρίδα του. Παρακαλῶ εὐσεβάστως τίς σεβασμιότητές σας νά μεριμνήσει μέ τήν ὑπέριστα ἐξουσία τους νά ἀναληφθοῦν ἐκ νέου αὐτά τά χρήματα γιατί ἡ μικρή ἐκείνη ἐκκλησία σύντομα θά καταπέσει καί κατόπιν δέν θά ὑπάρξει τρόπος νά ἀνακατασκευασθεῖ.

Μέ ταπεινότητα κατασπάζομαι τίς ἅγιες πορφύρες σας.

Μῆλος, 20 Νοεμβρίου 1670

Τῶν σεβασμιότητων σας
G.A. Camilli, vescovo di Milo».

[SCPF/SC.ARCIP. 2^A. 76^{RV}]

2. «Σεβασμιώτατοι

Ἀναφέρω εὐσεβάστως στίς σεβασμιότητές σας αὐτό μέ τό ὁποῖο ἀσχολοῦμαι μέ ἀληθινόν ζήλο, στήν ὑπηρεσία δηλαδή τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τῆς Ἁνδρου, πατρίδας μου, παράλληλα μέ τίς λοιπές ἐκκλησίες τοῦ Ἀρχιπελάγους· ἔτσι στηρίζω καί ἀξιοποιῶ τό ἀξίωμά μου τοῦ προξένου καί τοῦ προστάτη τους ἐκλεγμένος ἀπό τόν σεβασμιώτατο Ἀποστολικόν Ἐπισκέπτη στό Αἰγαῖο Πέλαγος. Γιά τίς συνέπειες πού περικλείουν διάφοροι κίνδυνοι τόν ἴδιο καθεδρικό ἀναμένοντας τόν σεβασμιώτατο ἐπίσκοπο Τήνου, ὡς προϊστάμενον, <γιά διευθέτησή τους>, πρὸς τόν ὁποῖο ἔκανα ἔντονες παραστάσεις μέχρι νά φροντίσει γιά ἱερέα καί ἐφημέριον τῆς ἴδιας ἐκκλησίας σέ ἀντικατάσταση τοῦ δόν Ἰωάννη Πρίντζη, κατόπιν δέ αἰτήσεώς μου ἀπέστειλε τόν δόν Ἰωάννη Δούναβη, μέ ἐτήσια χορηγία πού, ὅταν τελείωσε, ἀκολούθησε ἀδυναμία τοῦ εἰρημένου ἐπισκόπου νά ἀποστείλει ἄλλον κληρικό στήν ὑπηρεσία τῆς ἐκκλησίας, ἐγώ δέ τόν ἐπέλεξα δικόν μου ἐφημέριον, ὡς πρόξενος, δυνάμει τῆς ἐξουσίας πού μοῦ χορηγήθηκε ἀπό τόν ἀγαθῆς μνήμης ἀοίδιμο καρδινάλιο Ἀντώνιο Μπαρμπερίνη, προϊστάμενον τῆς Προπαγάνδας, μέ ἔγγραφο τῆς 7ης Ἰουλίου 1670.

Τώρα ὁ σεβασμιώτατος ἐπίσκοπος, ὡς διαχειριστής τῶν τῆς Ἁνδρου προσκάλεσε στήν Τήνο τόν ἐν λόγῳ ἐφημέριό μου προκειμένου νά λογοδοτήσῃ γιά τήν ὑπηρεσία πού τοῦ εἶχε ἐμπιστευθεῖ μεταφέροντας ἐκεῖ καί τά ἀσημικά μέ ὅλα τά ἱερά ἀντικείμενα τῆς ἐκκλησίας. Ἐγώ ὅμως δέν τοῦ τό ἐπέτρεψα, τόσο ἐπειδή στήν Τήνο ὑπάρχει

έρημωση από λοιμό. Όσο και διότι δεν κατανοώ γιατί νά ζητᾶ τά ιερά ἀντικείμενα, δισκοπότηρα καί ἀσημικά τοῦ ναοῦ, τά ὅποια, στό μεγαλύτερο μέρος τους, γιά νά μήν εἰπῶ ὅλα, ἔχουν δωρηθεῖ ἀπό τήν οἰκογένειά μας καί μάλιστα ἀπό παμπάλαια χρόνια· λόγω ἐπικινδύνων καταστάσεων, ὅπως καί σ' αὐτά τά χρόνια, τά διατηρῶ ἐγώ ἀσφαλῆ, ὅπως ἔχω ἐνημερώσει τίς σεβασμιότητές σας, ὄχι γιά ἄλλον λόγο, ἀλλ' ἐπειδή οἱ πρόγονοί μας καί ἐγώ δέν ἔχομε κατά νοῦν ἄλλον σκοπό παρά νά διατηροῦμε, διασφαλίζουμε καί εὐεργετοῦμε τήν ἐκκλησία μας ὡς ἀληθinoί καί καλοί καθολικοί. Γιά καλύτερη διαβεβαίωση τῶν σεβασμιότητων σας, ὄχι μέ ὀλίγον κόπο καί ἔξοδα ἐπέτυχα, μέ τόν ἀρμόδιο τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας πού κανόνιζε τούς βασιλικούς φόρους, ὁ καθεδρικός ναός τῆς Ἄνδρου καί ἐκεῖνος τῆς Σίφνου νά μή πληρώνουν κατά τό 1/5 τοῦ ἐτησίου φόρου πού πλήρωναν, οὐδέποτε δέ λησμόνησα, οὔτε θά λησμονήσω στίς ἀναγκαῖες περιστάσεις, ὄχι μόνο τίς ἐκκλησίες, ἀλλά κι αὐτούς τούς κληρικούς τοῦ δόγματός μας.

Ὅφειλω ἀκόμη νά προτείνω στίς σεβασμιότητές σας εὐσεβάστως ὅτι ἡ ἐπισκοπή τῆς Σίφνου κατέχει στήν Ἄνδρο μερικά κτήματα ἀπό τά ὅποια δέν πορίζεται κάποιο ὄφελος, γι' αὐτό θεωρῶ, ἂν τό ἐγκρίνετε, σέ μιάν ἀνταλλαγή τους, νά δοθοῦν δηλαδή ἐδῶ στή Σίφνο ἄλλα κτήματα ἴσης ἀξίας, μέ ἐκτίμηση εἰδικῶν, ὅπως μέ τό ἀποστελλόμενο σημείωμα τῆς ἐκτίμησης αὐτῶν τῆς Ἄνδρου νά παρασχεθεῖ ἡ ἔγκριση μεταξύ τῆς μιᾶς καί τῆς ἄλλης ἐπισκοπῆς, ἐνῶ τά κτήματα τά ἐπί τῆς Ἄνδρου θά παραμένουν στήν ἐκεῖ Ἐκκλησία ὥστε νά ἱκανοποιηθεῖ καί ἓνα κληροδότημα ὑπέρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ ἀδελφοῦ μου Μιχελέτου πού τό κατέλιπε διά διαθήκης, ἀναμένω δέ τή σύντομη ἀπάντησή σας γιά σύμφωνη γνώμη ὥστε νά ἱκανοποιηθεῖ καί ἡ ἐπιθυμία τοῦ διαθέτη.

Σεβασμιώτατοι Κύριοί μου, ὁ καθεδρικός ναός τῆς Ἄνδρου εἶναι ἀνάγκη νά πληρωθεῖ μέ ἐπίσκοπον ἐπειδή ποτέ δέν θά κυβερνηθεῖ μέ τήν πρέπουσα διοίκηση, ἰδιαίτερα δέ μ' αὐτήν τῶν Ὀθωμανῶν, ὥστε μέ τίς ἀκαταστασίες τους μπορεῖ νά ἀπωλεσθεῖ ἡ Ἐκκλησία, ὅπως ἐκινδύνευσε τά προηγούμενα χρόνια ὅταν ἀπό ἐλάχιστη ἢ ἀνύπαρκτη <διοίκηση>, ἀνηρπάγη ἀπό τούς Τούρκους λόγω ἀπουσίας ἐπισκόπου καί ἐξάρτησής της ἀπό τόν σεβασμιώτατο τῆς Τήνου. Γι' αὐτόν τόν λόγο λάβετε μέ εὐμένεια τό αἴτημά μου γιά τήν καλή προάσπιση τῶν ψυχῶν καί ἀνάδειξη τῆς Ἁγίας Καθολικῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ εἰρημένος καθεδρικός ναός παραμένει ἐπί τοῦ παρόντος καί ἀπό τετραμήνου χωρίς λειτουργία ἢ ὅποιανδήποτε ἄλλην τελετουρ-

γία λόγω έλλειψης έφημερίου. ὥστε ὅπως γιά παρόμοια κατάσταση σέ διάφορες περιοχές χάσαμε τίς ἐκκλησίες καί οἱ Λατῖνοι μεταστράφηκαν στό ἑλληνικό δόγμα. Μέ τό νά ἔχει ὀριστικοποιηθεῖ ἡ ἀνάδειξή μου σέ πρόξενον τῆς Γαληνοτάτης Δημοκρατίας τῆς Βενετίας in Regno di Gandia (= Βασίλειο τῆς Κρήτης), ἔχω χρέος νά παρακαλέσω μετά σεβασμοῦ τίς σεβασμιότητές σας νά μοῦ παραχωρήσουν σύντομα τό δικαίωμα νά πάρω μαζί μου τόν σεβάσμιο πατέρα Μικελλούτσι τοῦ Τάγματος τῶν *Minori Osservanti* τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου, ὑποδειγματικόν κληρικό καί ἱκανόν στή γλῶσσα μέ τό νά εἶναι ἐπί πολλά χρόνια δεξιότηχης στήν ὑπηρεσία διάσωσης ψυχῶν καί μάλιστα ἐγκεκριμένος ἀπό καθολικούς τοῦ <Βενέτικου> Στόλου πού εὐρίσκονται σέ αἰχμαλωσία. Ἐπίσης οἱ σεβασμιότητές σας θά μπορούσαν νά τόν ἀναδείξουν βικάριον ἢ ἀποστολικόν μισσιονάριον στό Βασίλειο <τῆς Κρήτης> πρὸς μεγιστοποίησιν τοῦ ζήλου του στήν ὑπηρεσία τῶν ψυχῶν προσφέροντας καί σέ ἐμένα, μέ ἄδεια τῶν προϊσταμένων μου νά διατηρήσω μιάν ἐκκλησία ἢ νά ἀνεγείρω παρεκκλήσιο τῆς θείας λατρείας, ὑποκλινομαι δέ εὐσεβᾶστως κατασπαζόμενος τίς πορφύρες σας καί διά πάντα πιστός στίς ὑπέρτατες διαταγές τῶν σεβασμιότητων σας.

Σίφνος, 1 Μαΐου 1672

Ταπεινός ὑπηρέτης
Gasparo Condostaulo».

[ΑΝΔΡΙΑΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ, 22 (1994), 47-48]

3. «Σεβασμιώτατε

Παρόλο πού ἔχω πάρει τήν προειδοποίηση μέ τήν τελευταία ἀγαπητή σας <ἐπιστολή> νά μὴν πραγματοποιήσω τό ταξεῖδι στή Ρώμη πρὶν πάρω τήν ἔγκριση τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας, ὀφείλω νά ὑπακούσω στίς διαταγές σας, ὅμως δέν ἠμπορῶ νά συνταιριάσω μέ τήν ὑψηλότητά σας τήν, ἐπί τόσες φορές, παρουσιασθεῖσα φτώχεια μου. Δέν ἐπιθυμεῖ ἡ Ἁγία Προπαγάνδα νά ἔλθω ἐκεῖ, ἔχε ὅμως ὑποχρέωση νά μέ συντρέξει μέ κάποιαν βοήθεια. Θά ἔπρεπε νά μοῦ εἶχε στείλει τά 300 ρεάλια κεφαλαίου δανείου καί τούς τόκους των πού τρέχουν ἐδῶ καί πολλά χρόνια. Ὅπωςδῆποτε γνωρίζετε ὅτι οἱ πιστωτές μου ἀφήρεσαν τό κτῆμα πού ἦταν τό μοναδικό στήριγμά μου καί καρπώνονται τά εἰσοδήματά του μέχρι νά ἱκανοποιηθοῦν γιά τά χρήματά τους. Καί ἀλήθεια, τόν ἴδιο καιρό πού ἐπιζητοῦσα συμπαράσταση, πρὸς μεγίστη κατάπτωσή μου μέ ἀποκλείσατε

ἀπό τήν ἐκκλησία τῆς Σίφνου, διορίζοντας στή διοίκησή της τόν κ. Φραντσέσκο Λορεντάνο γιά νά μέ κάνετε πέρα. Ὁ δόν Μικέλε Κορφιάτης, ἀπό τή Νάξο, μοῦ ἀνέφερε ὅτι πληροφορήθηκε ἀπό τήν Ἁγία Προπαγάνδα ὅτι εἶχα πάρει διαταγή της νά ἀφαιρέσω τή φροντίδα ἐκείνης τῆς ἐκκλησίας ἀπό ἕναν σκανδαλώδη κληρικό πού εἶχα στήν ὑπηρεσία μου τοποθετώντας ἄλλον, ἐγώ δέν ὑπέικουσα, γι' αὐτό καί ἀποκλείσθηκα ἀπό ἐκείνην τή διοίκηση.

Σεβασμιώτατε, ὀρκίζομαι ὁ πτωχός κληρικός στό ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ὅτι δέν ἔλαβα ποτέ παρόμοια διαταγή, οὐδέποτε δέ παρήκουσα τίς ὑπέρτατες διαταγές σας· ἐν τούτοις, ἐάν ἠθέλατε νά ἀποστείλετε τόν εἰρημένο δόν Φραντσέσκο, μπορούσατε νά τόν θέσετε ὑπό τήν διοίκησή μου καί ἴσως νά μὴν προέρχονταν σέ τόσες ἀσχημονίες, ἀπ' ὅσες ἔκανε κάθε ἡμέρα. Μάλιστα, δέν θά παρατηροῦσαν μέ θαυμασμό ὅλοι αὐτοί οἱ Ἕλληνες ὅτι, μετὰ τά εἴκοσι χρόνια πού ὑπηρετῶ τήν Ἁγία Προπαγάνδα μέ κάθε δυνατή φροντίδα, νά περιμένω στά γεράματά μου ἀπό ἕναν ἱερέα νά μοῦ παραχωρεῖ, ὅποτε θέλει, λίγο σιτάρι καί μερικά φασόλια ἀπό ἐλεημοσύνη. Ἐγώ προσέφερα στόν βικάριο πού πάντοτε διατηροῦσα στή Σίφνο τό ἡμισυ τῶν εἰσοδημάτων τῆς ἐκεῖ ἐκκλησίας, δηλαδή ἐκείνην πού ἀπέδιδαν τά κτήματα πού εὑρίσκονται στό ἴδιο αὐτό νησί τῆς Σίφνου, ἀλλά τῶν κτημάτων πού ὑπάρχουν ἐπί τῆς νήσου τῆς Ἀρζεντιέρας, ὅπως καί ἐκείνου στήν Ἄνδρο, πού ἤδη τό ἀντάλλαξα μέ ἕνα ἄλλο ἴσης ἀξίας στήν Ἀρζεντιέρα μέ ἔγκριση τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας τά διατηροῦσα γιά τόν ἑαυτό μου, διαφορετικά δέν θά μπορούσα νά ζήσω. Καί τοῦτο ἐπειδή ἡ ἐκκλησία τῆς Σίφνου μοῦ δόθηκε, τήν ἴδια ἡμέρα, μ' αὐτήν τῆς Μήλου, τήν ὁποία ἀποδέχτηκα, διαφορετικά δέν θά δεχόμουν μόνο του τό ἐπισκοπάτο Μήλου, γνωρίζοντας ἀπό τότε πού διατελοῦσα βικάριός του τή φτώχεια αὐτῆς τῆς ἐπισκοπῆς καί τά χρέη πού εὑρῆκα κατά τήν ἄφιξή μου καί ἐκεῖνα πού ἀναδέχτηκα μέ τίς δίκες γιά νά διατηρήσω τά κτίρια καί αὐτά τά ἐλάχιστα κτήματα, ἔκτοτε καταπατημένα ἀπό τοὺς σχισματικούς καί τοὺς κληρονόμους τοῦ προκατόχου μου. Σήμερα μέ βλέπω ἀποκλεισμένον καί ἀπό τά μέν καί ἀπό τά δέ, ἐνῶ ταυτόχρονα ὀδηγοῦμαι στή ζητιανιά μέ τήν κοροϊδία στήν πλάτη μου. Αὐτός εἶναι ὁ λόγος τῆς ἀπελπισίας γιά νά ἐγκαταλείψω τό ἄλλο αὐτό τμήμα τῆς ἐπισκοπῆς καί νά πάω κάπου ἄλλοῦ νά εὔρω τρόπον νά ζήσω.

Καί, ἀναπόφευκτα, σεβασμιώτατε Κύριέ μου, ἐάν ἡ καλωσύνη σας δέν μέ ικανοποιήσει, μοῦ ἐπιτρέπει, δέν μοῦ ἐπιτρέπει ἡ Ἁγία

Προπαγάνδα νά ἔλθω στή Ρώμη, ἐγώ θά ἀναχωρήσω ἀπό ἐδῶ καί θά ἔλθω νά προσπέσω στά πόδια σας γιατί διαφορετικά εἶναι ἀδύνατον νά σωθῶ. Παρακαλῶ λοιπόν τήν μεγαλοσύνη τῆς σεβασμιότητός σας νά εὐδοκήσει νά μέ ἐπανατοποθετήσει στήν ἐκκλησία τῆς Σίφνου πού μοῦ ἀφαιρέθηκε ὅλως ἀδικαιολόγητα ἀποδεχόμενος ἐξουσιοδότησή μου γιά ὑπεράσπιση τῶν αἰτημάτων μου στήν Ἁγία Προπαγάνδα γι' αὐτό καί σᾶς τά ἐκθέτω μέ τήν παροῦσα ταπεινή μου ἐπιστολή. Γι' αὐτό καί θά παραμείνω αἰώνια ὑποχρεωμένος νά παρακαλῶ τόν Κύριο γιά τήν μεγαλύτερη ἐξύψωσή σας.

Ἐνημερώνω τή σεβασμιότητά σας πῶς, μή δυνάμενοι πλέον νά ὑποφέρουν τίς τυραννικές ἀπαιτήσεις καί τούς σιμονιακοὺς ἐξαναγκασμούς τοῦ Ἑλληνα ἐπίσκοπου τῆς Σίφνου, ἀπεφάσισαν εἰκοσιπέντε ὀρθόδοξοι ἱερεῖς μέ ὅλους τούς ἐνορίτες τους νά τεθοῦν ὑπό τήν σκέπη τῆς Καθολικῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ὑπό τήν διοίκησή μου. Γι' αὐτό μοῦ ἔκαναν πολλές αἰτήσεις παρακαλώντας νά τούς ἐναγκαλισθῶ καί τούς διοικήσω κατά τό δόγμα τους. Ὅμως, ἐκτιμῶ καλύτερα νά περιμένω τήν ἄφιξη τοῦ ἐκλαμπροτάτου Καπετάν Τζενεράλε τῆς Βενέτικης Ἀρμάδας στό νησί αὐτό γιά ἐπιβεβαίωση μέ τήν ὑπέρτατη ἐξουσιοδότησή του τῆς εἰλικρινοῦς ἐπιθυμίας τους, προκειμένου νά μήν ἀνακαλέσουν κάποτε τίς ὑποσχέσεις τους. Κατόπιν θά ἀρχίσω τήν διακυβέρνησή τους κατά τό δόγμα τους κατά τόν σωστό τρόπο ὥστε νά ἀποδεχτοῦν τή δική μας ἐκκλησία "κλαδεύοντας" καί ἀκυρώνοντας τόσα καί τόσα σφάλματα καί ἄγνοιές τους στίς ὁποῖες ἔχουν καταβυθιστεῖ ἐπαναφέροντάς τους στόν Καθολικισμό.

Παρακαλῶ ἀκόμη τήν ἐπιείκεια τῆς σεβασμιότητός σας νά εὐαρεστηθεῖ νά γίνει κάποια σύσταση τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας πρὸς τόν εἰρημένο ἐκλαμπρότατο Καπετάν Τζενεράλε, μέ τή συμπαράσταση τοῦ ὁποίου μπορῶ νά ἀνακαταλάβω πολλά κτήματα αὐτῆς τῆς ἐκκλησίας <Μήλου> πού ἄρπαξαν. ἐδῶ καί ἐξήντα χρόνια, οἱ Ἕλληνες καί ὁ Ἑλληνας ἐπίσκοπος πού κατέχει ἓνα τεμάχιο δικοῦ μας κτήματος καί μία ἐκκλησία στό ἀρχαῖο Κάστρο τῆς Μήλου, ὅπως καί νά μοῦ παράσχει κάθε βοήθεια νά ἐπαναφέρω στόν Καθολικισμό τούς ἱερεῖς καί ὅλους ἐκείνους πού ἐπιθυμοῦν νά τεθοῦν ὑπό τήν σκέπη τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, τελειώνοντας καταφιλῶ εὐσεβάστως τά χέρια σας.

Μῆλος, 25 Ἰουλίου 1684

Τῆς σεβασμιότητός σας
Ταπεινός καί ὑπόχρεος δούλος
G.A. Camilis, Vescovo di Milo».

4. «Σεβασμιώτατοι

Σέ ἐκτέλεση τῶν ἀπό 9 Ἰανουαρίου 1696, διαταγῶν τῶν σεβασμιότητων σας, περί τῆς ἀνταλλαγῆς, γιά τήν ὁποία ἐνδιαφέρεται ὁ σεβασμιώτατος ἐπίσκοπος Μήλου, κτήματος στήν Ἄνδρο, ἰδιοκτησίας τῆς Ἐκκλησίας Σίφνου, μέ ἄλλο τοῦ κυρίου Μιχαήλ Καίρη τό ὁποιο εὑρίσκεται στό νησί τῆς Σίφνου, μετέβην λοιπόν αὐτοπροσώπως στήν Ἄνδρο ὅπου ἀνεζήτησα μέ ἐπιμέλεια τίς συνήθειες καί ἀκριβεῖς πληροφορίες νά εὔρω ἄν ὁ σεβασμ. ἐπίσκοπος <Ἄνδρου> Ρόζας, ὅταν ἐπαναπατρίσθηκε, εἶχε κυριότητα ἢ σχέση ἐξουσίας μέ τό εἰρημένο κτῆμα πού ἀνήκει στήν Ἐκκλησία τῆς Σίφνου, ἢ ὁποία δηλώνει ὅτι τοῦτο καταπατήθηκε καί ἐνσωματώθηκε στά ἀκίνητα τῆς ἐπισκοπικῆς περιουσίας τῆς Ἄνδρου, δηλωμένο μάλιστα καί καταγεγραμμένο (ἄγνωστο μέ ποιόν τρόπο) στό Κατάστιχο (= κτηματολόγιο), δηλαδή τόν γενικό κατάλογο τῶν ἀκινήτων τῆς δικῆς τοῦ Ἐκκλησίας Ἄνδρου, κατηρτισμένο πρό πολλῶν χρόνων ἀπό τόν ἀρμόδιο ὑπάλληλο τοῦ Μεγάλου Κυρίου (= σουλτάνου) ἐδῶ καί 28 χρόνια, ὅπως ἀναφέρει ὁ εἰρημένος ἱερωμένος καί ὅπως βεβαιώνεται ἀπό τά ἀποδεικτικά στοιχεῖα πού μοῦ ἐπέδειξαν ὁ γενικός βικάριος καί πληρεξούσιός του γιά τό εἰρημένο κτῆμα τῆς Σίφνου, ὅπως καί ὁ οἰκονόμος τῆς ἐπισκοπικῆς περιουσίας τῆς Ἄνδρου, ὅτι κατεβλήθησαν οἱ ἀπαραίτητοι φόροι καί προκαθορισμένες ἐπιβαρύνσεις τοῦ ἀκινήτου τῆς Σίφνου.

Ἐξ αἰτίας λοιπόν τῶν ἐτησίων αὐτῶν καταβολῶν, διεκδικεῖ ὁ σεβασμ. Ρόζας τό εἰρημένο ἀκίνητο τῆς Ἐκκλησίας Σίφνου ἐπειδή περιλαμβάνεται μεταξύ τῶν ἀκινήτων τῆς ἐπισκοπικῆς περιουσίας τῆς Ἄνδρου, ἄν ὅμως ἀκολουθήσει ἢ ἀνταλλαγή τῶν ἀκινήτων, πού διεκδικεῖ ὁ σεβασμ. Μήλου μέ τό κτῆμα τοῦ κυρίου Καίρη, χωρίς ἄλλο ἢ Ἐκκλησία τῆς Ἄνδρου, γιά ὅλο αὐτό τό διάστημα πού τό νησί ὑπόκειται στήν Τούρκικη διοίκηση, θά ὀφείλει νά πληρώνει τόν ἐτήσιο προκαθορισμένο φόρο τῆς εἰρημένης ἐκτάσεως χωρίς νά εἶναι δυνατός ὁ διαμερισμός του κατά τόν νόμο καί τή συνήθεια τῶν Τούρκων οἱ ὁποῖο διατηροῦν τά στοιχεῖα τους ἀμετάβλητα καί ἀναλλοίωτα ὅπως τήν πρώτη φορά ὅταν καταχωρίζονται στά βιβλία ἢ βασιλικά κατάστιχα πού κατατίθενται στά Ἀρχεῖα τοῦ Μεγάλου Κυρίου.

Ἀντιθέτως, ὁ σεβασμιώτατος τῆς Μήλου, ὁ ὁποῖος εἶναι πολύ καλός γνώστης τῶν τοῦ εἰρημένου κτήματος, ὅτι δηλ. ἀγοράσθηκε ἀπό εὐεργέτημα πρὸς τήν ἐκκλησία τῆς Σίφνου πλῆν, λόγω ἀποστάσεως τοῦ τόπου καί ἔλλειψης προσώπου πού θά τό καλλιεργοῦσε μέ ἐλάχιστο ἢ καί κανένα ὄφελος, δέν θά ἀπέδιδε ὑπέρ τῆς εἰρημένης

Ἐκκλησίας, γι' αὐτό καί λογικά διερωτᾶται γιατί νά χρειάζεται ἡ ἀνταλλαγή του μέ ἀκίνητο ἄλλου <έννοεῖ τρίτου προσώπου> στήν εἰρημένη νῆσο <Σίφνο> μέ ἱκανοποιητικό ὄφελος ὑπέρ τῆς Ἐκκλησίας, ὥστε εὐκόλα θά ἔπρεπε νά παραχωρηθεῖ ἡ ἐπιζητούμενη ἀνταλλαγή, ἂν δέν προέκυπτε ζημία καί σημαντικός κίνδυνος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἄνδρου γιά τίς προλεχθεῖσες αἰτίες, δηλαδή ἐπειδή ἡ ἐν λόγω τοποθεσία τῆς Σίφνου ἔχει καταγραφεῖ στό Κατάστιχο τοῦ Μεγάλου Κυρίου μεταξύ τῆς ἐπισκοπικῆς περιουσίας τῆς Ἄνδρου, ὥστε θά μπορούσε νά ἐκποιηθεῖ, ἢ μέ ὅποιονδήποτε ἄλλον τρόπο νά ἀνταλλαγεῖ ἢ νά περάσει στήν ἐξουσία ιδιώτου, ἢ θά ἀπέμενε σ' αὐτήν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Σίφνου, ἂν ἡ ἐπισκοπική περιουσία <= mensa> τῆς Ἄνδρου δέν θά περιέπιπτε σέ σημαντικό κίνδυνο λόγω ὑποχρέωσης πληρωμῆς τοῦ ἐτησίου φόρου γιά τό κτῆμα τῆς Σίφνου.

Ἐπειδή γιά παρόμοιες ἀντιθέσεις κρίνω σωστό νά μὴ προτείνω τελικά τήν ἀνταλλαγή, ἂν καί δίκαιη, πού ἐπιθυμεῖ ὁ σεβασμ. Μήλου, ἂν δέν κριθοῦν τά πάντα ἀπό τό Ἱερό Δικαστήριο τῶν σεβασμιότητων σας, ἀπό τό ὅποιο ἀναμένω σαφείς ἐντολές γιά τήν ἀκριβοδίκαιη τακτοποίηση αὐτοῦ τοῦ ζητήματος. Τελικά, γι' αὐτές τίς διαφορές μεταξύ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, τῆς Ἄνδρου καί τῆς Σίφνου, θεωρῶ σκόπιμο ὅτι τό ἐν λόγω κτῆμα τῆς Σίφνου θά πρέπει νά κοστολογηθεῖ καί ἀξιοποιηθεῖ μέχρι τοῦ ποσοῦ πού ἔχει καταβληθεῖ ἀπό τήν mensa τῆς Ἄνδρου γιά λογαριασμό του, πού παρέμενε δηλαδή στή διαχείριση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἄνδρου καί μέ τό ὑπόλοιπο τῆς ἀξίας νά ἀγορασθοῦν ἄλλα ἀκίνητα ἐπί τῆς Σίφνου ὡς εὐεργέτημα ὑπέρ τῆς ἐκεῖ πτωχῆς Ἐκκλησίας παρά νά πραγματοποιηθεῖ ἡ ἀνταλλαγή, ὅπως ἐξαιτεῖται ὁ σεβασμιώτατος τῆς Μήλου μέ τόν εἰρημένο κύριο Καῖρη, ὁ ὁποῖος εὐχαρίστως ὑποκαθιστᾶ τόν σεβασμ. Ρόζα, ἐπί πλέον δέ θά ἀποδείξει, κατόπιν ἐξετάσεων, τά ὅσα κατέβαλε γιά λογαριασμό τῆς Ἐκκλησίας Σίφνου καί ἀπομένει ἡ εἰρημένη ἐδαφική ἔκταση ὑποχρεωμένη στήν ἐτήσια καταβολή φόρου, σύμφωνα μέ τά ἰσχύοντα στό νησί. τῆς ἐπισκοπικῆς περιουσίας δηλαδή Ἄνδρου· ἐπαναθέτω βεβαίως τά πάντα στό ἀλάθητο Κριτήριό Σας, τό ὅποιον μέ αἴσιο τελικό ἀποτέλεσμα θά συμφωνοῦμε πάντοτε.

Μετά βαθυτάτης ὑποκλίσεως μένω κατασπαζόμενος τίς ἱερές πορφύρες σας.

Σύρα, 7 Ἀπριλίου 1698

Ταπεινός καί ὑπόχρεως
Ἀντώνιος Γιουστινιάνη
ἐπίσκοπος Σύρας».

[ΑΝΔΡΙΑΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ, 22 (1994), 64-66]

5. «Αντίγραφο

Σέ ἀπάντηση τῶν σεβαστῶν διαταγῶν τῶν σεβασμιότητων σας πού περιέχονταν σέ ἐπιστολή τῆς 9 Ἰανουαρίου 1696, σχετικῶν μέ τήν ἀνταλλαγή πού ἐπιθυμεῖ ὁ σεβασμιώτατος ἐπίσκοπος τῆς Μήλου τοῦ κτήματος πού κατέχει ἡ ἐκκλησία τῆς Σίφνου στό νησί τῆς Ἄνδρου μέ ἄλλο τοῦ κυρίου Μιχαήλ Καΐρη κειμένου στό νησί τῆς Σίφνου, σᾶς γνωστοποιῶ ὅτι μετέβην αὐτοπροσώπως στήν εἰρημένη νῆσο Ἄνδρο, ὅπου φροντίζοντας νά ἔχω μέ κάθε λεπτομέρεια σίγουρες καί ἀκριβεῖς πληροφορίες, ἀνεκάλυψα ὅτι ὁ σεβασμιώτατος ἐπίσκοπος <Λατῖνος τῆς Ἄνδρου> Ρόζα ἐφέρετο ἰδιοκτήτης, ὅπως ψευδῶς διέδιδε, τοῦ κτήματος πού ἀνήκε στήν ἐκκλησία τῆς Σίφνου τό ὁποῖο διεκδικεῖ αὐθαίρετα ὡς ἐνσωματωμένο μεταξύ τῶν ἀκινήτων τῆς ἐπισκοπῆς του καί ἐκείνων τῆς Ἄνδρου, τοῦτο δ' ἐπειδή τό ἐν λόγω κτῆμα περιλαμβάνονταν καί ἦταν καταγεγραμμένο, ἄγνωστο κατά ποιόν τρόπο, στό Μακτοῦ, δηλ. τήν γενική καταγραφή τῶν ἀκινήτων τῆς ἐκκλησίας του τῆς Ἄνδρου, γενομένην πρό χρόνων ἀπό ἀπεσταλμένο τοῦ Μεγάλου Κυρίου (= σουλτάνου), στόν ὁποῖο ἐπί 28 χρόνια (ὅπως ἀναφέρει ὁ εἰρημένος κληρικός καί ὅπως καταφαίνεται στά πιστοποιητικά πού μοῦ ἐπεδείχθησαν ἀπό τόν γενικό βικαρίο του, ἐξουσιοδοτημένο γιά τή φροντίδα τοῦ κτήματος καί τόν Οἰκονόμο τῆς Ἐκκλησίας Ἄνδρου) πλήρωνε σταθερά φόρο ἢ οἰκονομικό βᾶρος γιά τό κτῆμα τῆς Σίφνου. Ὡς ἐκ τούτου, γι' αὐτήν τήν ἐτήσια οἰκονομική ἐπιβάρυνση, διεκδικεῖ ὁ σεβασμ. Ρόζα τό εἰρημένο κτῆμα τῆς ἐκκλησίας Σίφνου ὡς σχεδόν ἐξαγορασμένο μεταξύ τῶν ἀκινήτων τῆς ἐκκλησίας Ἄνδρου.

Ἐν συνεχείᾳ, ὡς πρός τήν ἀνταλλαγή πού ἐπιθυμεῖ ὁ σεβασμιώτατος τῆς Μήλου μέ τό ἀκίνητο τοῦ κ. Καΐρη ἢ, κατά κάποιον τρόπο, τῆς ἐκκλησίας Ἄνδρου γιά τό χρονικό διάστημα κατά τό ὁποῖο αὐτό τό νησί, ὡς τμήμα τῆς Διοίκησης τοῦ Τούρκου, ἐξεπλήρωνε κανονικά τόν ἐτήσιο φόρο τῶν ἐπιβαρύνσεών του, χωρίς νά εἶναι πλέον δυνατόν νά ἀποσπασθεῖ ἀπ' αὐτήν <τήν ἐκκλησία Ἄνδρου> σύμφωνα μέ τούς νόμους καί τή συνήθεια τῶν Τούρκων οἱ ὁποῖοι διατηροῦν ἀμετάβλητα καί ἀναλλοίωτα ὅσα, μία φορά, κατεστρώθησαν στά βιβλία ἢ βασιλικά κατάστιχα, τά ὁποῖα διατηροῦνται στά Ἀρχεῖα τοῦ Μεγάλου Κυρίου.

Ἐξ ἀντιθέτου, ὁ σεβασμιώτατος Μήλου, γνωρίζοντας πολύ καλά τό εἰρημένο κτῆμα, τό ὁποῖο ἀγοράσθηκε μέ εὐεργέτημα ὑπέρ τῆς

Ἐκκλησίας Σίφνου καί λόγω τῆς ἀποστάσεως καί ἔλλειψης καλλι-
εργητοῦ, ἐλάχιστο ἢ μηδενικό ὄφελος εἶχε ἡ εἰρημένη ἐκκλησία, γι'
αὐτό, πολύ λογικά, ἐπιζητεῖ τήν ἀνταλλαγή μέ ἄλλο κείμενο στό
εἰρημένο νησί μέ ἀξιόλογο πλεονέκτημα ὑπέρ τῆς ἴδιας ἐκκλησίας,
ὥστε εὐκόλα νά μπορέσει νά προέλθει σ' αὐτήν προτείνει, ἐάν δέν
ἀποβαίνει σέ ζημία καί ἀξιόλογο βάρος τῆς ἐκκλησίας Ἄνδρου γιά
τούς ἀνωτέρω λόγους, δηλαδή ἐπειδή τό εἰρημένο κτῆμα τῆς Σίφ-
νου καταχωρίσθηκε στό Βασιλικό Κατάστιχο τοῦ Μεγάλου Κυρίου
μεταξύ τῶν ἀκινήτων τῆς ἐπισκοπῆς Ἄνδρου, νά ἐκποιηθεῖ ἢ κατ'
ὅποιονδήποτε ἄλλον τρόπο νά ἀνταλλαγεῖ ἢ νά μεταβιβασθεῖ σέ
σημαίνουσα προσωπικότητα, ἢ σέ δυνάμενον τῆς ἐκκλησίας τῆς
Σίφνου στήν εἰρημένη ἐκκλησία τῆς Ἄνδρου ὑπομένοντας ἀξιόλογο
βάρος γιά τήν ὑποχρέωση καταβολῆς τοῦ ἐτησίου φόρου ἢ προκα-
θορισμένου φόρου τοῦ ἀκινήτου τῆς Σίφνου.

Εὐρίσκοντας ἐν τούτοις παρόμοιες ἀντιθέσεις δέν προέκρινα
νά ἐπαναφέρω τήν ἀνταλλαγή γιά νά δώσετε ἕνα τέλος, ἂν εἶναι
σωστό, ὅπως ἐπιθυμεῖ ὁ σεβασμιώτατος τῆς Μήλου, ἐάν προη-
γουμένως δέν συνεργήσει πρὸς τοῦτο τό Ἱερό Δικαστήριο τῶν σε-
βασμιότητων σας ἀπό τό ὁποῖο ἀναμένω τίς ὑπέρτατες διαταγές
γιά νά διορθωθεῖ ἐπιτυχῶς αὐτό τό ἀτύχημα. Γιά τά ὑπόλοιπα,
δηλαδή τά πρὸς τακτοποίηση τῶν διαφορῶν πού ὑπάρχουν μεταξύ
τῶν εἰρημένων δύο Ἐκκλησιῶν, τῆς Ἄνδρου καί τῆς Σίφνου, λέγε-
ται ὅτι τό ἐν λόγω κτῆμα τῆς Σίφνου θά μπορούσε, πολύ πιθανόν,
νά διευθετηθεῖ καί ἀξιοποιηθεῖ κατά τόν καλύτερο δυνατό τρόπο
μέχρι τώρα ἔχει καταβληθεῖ ἀπό τήν ἐκκλησία τῆς Ἄνδρου γιά
τήν φορολογία τοῦ κτήματος τῆς Σίφνου ἕνα ποσόν ἰσοδύναμο μέ
τμήμα τῆς ἀξίας του, μέ τό ἐναπομένον δέ τοῦ ὑπολοίπου τμήμα-
τος τῆς ἀξίας του μποροῦν νά ἀγορασθοῦν ἄλλα κτήματα ἐπὶ τῆς
Σίφνου δίκην εὐεργετήματος ὑπέρ τῆς πτωχῆς ἐκείνης ἐκκλησίας·
ὡς πρὸς τήν πραγματοποίηση τῆς ἀνταλλαγῆς πού ζητεῖ ὁ σεβασμ.
Μήλου μέ τόν ἀνωτέρω κύριο Καίρη, ὁ τελευταῖος ἀποδέχεται εὐ-
χαρίστως νά ἱκανοποιήσει τόν σεβασμ. Ρόζα γιά τό ποσόν πού θά
παραυσιάσει μέ ἀποδείξεις ὅτι ἐπλήρωσε γιά τήν φορολογία τοῦ
κτήματος τῆς ἐκκλησίας Σίφνου ὑπό τόν ὄρο νά πληρώνει αὐτός τόν
ἐτήσιο φόρο κατά τά τηρούμενα <φορολογικά> ἀπό τήν ἐκκλησία
τῆς Ἄνδρου κατάστιχα.

Ἐπαναθέτω λοιπόν τά πάντα στό ἀλάθητο Κριτήριο τῶν σεβα-
σμιότητων σας τίς ἀξιολάτρευτες περαιώσεις τῶν ὁποίων θά προ-

σαρμόζω πάντοτε. Τέλος, προσκυνῶ βαθυσεβάστως καί κατασπάζομαι ταπεινά τήν ἱερή πορφύρα σας.

Σύρα 12 Ὀκτωβρ. 1698, νέο ἡμ.

[SCPF/ARCIP., v. 7, 292^R-293^R]

Τῶν σεβασμιότητων σας

Antonio Giustiniani

Vescovo di Sira».

Σημείωση

- Ὅμοιο (περίπου) μέ τό προηγούμενο μέ φραστικές πᾶραλλαγές.
- Τά ἔγγραφα ὑπ' ἀριθ. 2 καί 4, δημοσιευμένα στήν ἰταλική στά «Ἀνδριακά Χρονικά» ἀποδίδονται σέ ἑλληνική μετάφραση.

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΕΡΗ
ΙΕΡΕΩΣ - ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ ΣΙΦΝΟΥ
ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ο Γεώργιος Πέρης, καθολικοῦ δόγματος, γεννήθηκε περί τό ἔτος 1625 στή Σύρο καί διδάχτηκε τά Γράμματα καί Εἰσαγωγή στούς ἀρχαίους Ἑλλήνες καί Λατίνους συγγραφεῖς (Humanitá Greca et Latina) ἀπό καπουταίνους μοναχοῦς. Συνέχισε ἀνώτερες σπουδές στή Ρώμη, στό Κολλέγιο Urbano τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ὅπου ἀπέκτησε ἀξιόλογη μόρφωση καί εἰδικότητα θεολόγου-πνευματικοῦ. Μετά τήν περαίωση τῶν σπουδῶν του στά 1654/1655 χειροτονήθηκε ἱερέας καί στάμισά τοῦ ἔτους 1655, ὅταν εὐρίσκονταν στή Βενετία, διορίστηκε, κατόπιν ἐντολῆς τῆς 17ης Ἰουλίου 1655 τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας, ἀποστολικός μισσιονάριος Μήλου καί βοηθός τοῦ ἐκεῖ ἐπισκόπου τῶν καθολικῶν Ἀντωνίου Σέρρα «ἐπί τοῦ πνευματικοῦ ἔργου»¹. Γιά τήν ἀξιοσύνη του σ' αὐτήν τήν εἰδικότητα ἔγραψε γι' αὐτόν, μεταξύ ἄλλων, ὁ ἐπίσκοπος Σέρρα στήν Προπαγάνδα, σχολιάζοντας τήν ἔκδοση ἀπό τόν πρῶην Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Ἰωαννίκιον συγχωροχαρτιοῦ:

«Ἐπ' εὐκαιρία σᾶς στέλνω ἓνα καινούργιο συγχωροχάρτι τοῦ Πατριάρχου Ἰωαννίκιου μέ τό ὅποιο ἐξαπατᾶται ὁ κόσμος καί παρέχεται, χωρίς μυστική ἐξομολόγηση, ἄφεση κάθε ἀμαρτήματος. Λυπήθηκα πού δέν ἦταν ἐδῶ ὁ δόν Γεώργιος (Πέρης), ὁ ὁποῖος, μέ τήν διακρίνουσα αὐτόν ἐξυπνάδα γνωρίζει νά καταρρίπτει κάθε παρόμοιο σφάλμα. Νομίζω ὅτι βρίσκεται ἀκόμη στή Ρώμη, ὡς ἀπεσταλμένος μου, γιά νά ἀναπτύξει στίς σεβασμιότητές σας σοβαρές ἀνάγκες τῆς ἐπισκοπῆς μου. Ὅθεν, εὐσεβάστως παρακαλῶ, ἐάν παραμένει ἀκόμη ἐκεῖ, νά μοῦ τόν στείλετε ὅπως πρίν, γιατί ἡ παρουσία του ἐδῶ κρίνεται ἀπαραίτητη, ἰδιαίτερα γιατί βλάπτονται ἀρκετοί νέοι στούς ὁποίους αὐτός μέ ἰδιαίτερη ἐπιμέλεια δίδασκε τά γράμματα καί κατηχοῦσε στήν Ἁγία Πίστη» (Ἐπιστολή τῆς 24 Δεκ. 1657)².

1. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Ἱστορικά Ἑγγραφα Μήλου [1628-1683] ἀπό τά Ἀρχεῖα τοῦ Βατικανοῦ. «Μηλιακά», τ. Β' (1985), 117 ἐπ. (καί σέ ἀνάτυπο).

2. Αὐτόθι, 123-124.

Τόν διορισμό του τό έτος 1655 στή Μήλο παρέλαβε ό Πέρης από τόν νούντσιο τής Άγίας Έδρας στή Βενετία καί 50 σκούδα ως προκαταβολή τοῦ πρώτου έτους (τής 5ετοῦς θητείας) τῶν ὑπηρεσιῶν πού θά προσέφερε από 23 Ἰουλίου 1655. Τήν έπομένη ήμέρα γνωστοποίησε στήν Άγία Προπαγάνδα ότι «τήν προσεχῆ Δευτέρα 26 Ἰουλίου θά μπαρκάρω, Θεοῦ θέλοντος, μέ δεκαπέντε άλλους συμπολίτες μου (ένν. Συριανούς) σέ έμπορικό πλοίο χωρίς νά περιμένουμε τόν έπίσκοπό μας (τόν Λατίνο έπίσκοπο Σύρου), ό όποίος θέλει νά ταξιδέψει μέ πολεμικό. Εγώ δέν θέλω νά πάω μέ πολεμικό γιά νά μή δώσω άφορμή στους σχισματικούς (έννοει τούς όρθοδόξους) νά μέ κατηγορήσουν στους Τούρκους...» Σημείωσε άκόμη: «έλαβα τόν μισθό ενός έτους μέ προπληρωμή τοῦ σεβασμιωτάτου νούντσιου, δηλ. πενήντα σκούδα σέ νόμισμα Βενετίας (πρός έννέα Ἰούλιους ανά σκούδο) καί παρακαλῶ, έπειδή άντιλαμβάνομαι ότι πρόκειται νά ὑπηρετήσω τήν Άγία Προπαγάνδα σέ έναν τόπο όπου θά χρειαστῶ τόν Κανονισμό πού παρέχεται στους μισσιοναρίους από τό Santo Ufficio (γιά τόν τρόπο άσκησης τοῦ έργου τους) νά μοῦ τόν άποστείλετε». Ζήτησε άκόμη συγγνώμη γιά τό άκατάστατο γραφῆς τής έπιστολῆς του έπειδή ἦταν αναστατωμένος «δεδομένου ότι πρέπει νά προνοήσω όλα τά άπαραίτητα γιά τό ταξειδι. όπως γαλέτες, κρασί, στρώμα καί λοιπά αναγκαία έπικειμένης τής αναχώρησης τοῦ πλοίου πού έχει προσδιοριστεί γιά τήν έρχομένη Δευτέρα» καί τελείωσε μέ τήν πληροφορία «περί νέας καταστροφῆς πού προξένησαν οί Βενετοί στους Τούρκους, δηλαδή σέ 16 βατσέλια, μία μαούνα, έξι γαλέρες καί 4000 Τούρκους αιχμαλώτους μέ μοναδική δική τους άπώλεια ένα σκάφος πού πυρπολήθηκε...»³.

Όταν έφθασε στή Μήλο, μέσα στόν ἴδιο χρόνο (1655), ενημέρωσε τούς προϊσταμένους του στή Ρώμη γιά τήν άνάληψη τῶν καθηκόντων του εκεί, αλλά καί μέ δεύτερη αναφορά του τής 19ης Ἰανουαρίου 1656 καί τρίτη τής 20ῆς ιδίου μηνός καί έτους, τά κείμενα τῶν όποίων έχουν ως έξῆς:

«Σεβασμιώτατε

Μέ άλλην ευκαιρία έγραφα στή σεβασμιότητά σας τήν καλή άφιξη μου στή Μήλο άν καί επίπονη καί επικίνδυνη έπειδή παρ' όλίγο νά πιαστῶ σκλάβος δύο φορές από όθωμανούς κουρσάρους από

3. Αὐτόθι, 119-121. SCPF/SOG. 187. 371^κ.

τούς οποίους μόνο ένας Θεός στην εὐσπλαγχνία του μέ ἐλευθέρωσε θαυματουργικά. Μέ τήν ἴδια εὐκαιρία σᾶς ἐνημέρωσα ἐπίσης γιά τήν ἀφιξη τοῦ σεβασμιωτάτου ἐπισκόπου Σοφριανοῦ στή Νάξο, ὅπως καί τοῦ ἐπισκόπου τῆς Σύρας στήν ἐπαρχία του, στήν ὁποία ἀρχικά ἔτυχε καλῆς ὑποδοχῆς ἀπό ὄλους, τόσο λαϊκοῦς, ὅσο καί ἐκκλησιαστικούς· τώρα ὅμως εὐρίσκονται ὄλοι σέ πόλεμο μέ τό νά εἶναι οἱ μισοί ἐκκλησιαστικοί καί ἕνα τμήμα τῶν λαϊκῶν ἀπό τό ἕνα μέρος καί οἱ ἄλλοι μισοί μέ τό ἄλλο, ἐνῶ στή Νάξο ἀρχισαν ἤδη νά ἐμφανίζονται πολλές ἀπρέπειες.

Ἐπανέρχομαι μέ τήν παροῦσα προκειμένου νά ἀναφέρω στή σεβασμιότητά σας, ὅπως ἔχω ὑποχρέωση, γιά νά τῆς ἐπισημάνω, τόσο τήν ἐπιστροφή τοῦ σεβασμιωτάτου ἐπισκόπου τῆς Μήλου ἀπό τήν Κρήτη, ὅσο καί τό δικό μου ἔργο πού εἶναι νά διατηρῶ σχολεῖο μέ εἴκοσι μαθητές στούς οποίους διδάσκω τή χριστιανική κατήχηση ὥστε νά εἶναι εὐσεβεῖς στό δόγμα μας, ὅπως καί νά ψάλλουν γονατιστοί τίς λιτανεῖες τῆς Παναγίας γιατί ἀγνοοῦσαν ὅτι ἔπρεπε νά γονατίζουν, ἀφοῦ εἶναι ὄλοι Ἕλληνες στό δόγμα καί σχημαστικοί χωρικοί· τοῦ δικοῦ μας δόγματος δέν ὑπάρχουν παρά μόνο τρεῖς ψυχές.

Μέ τήν προηγουμένη ἐπιστολή μου παρεκάλεσα τή σεβασμιότητά σας γιά τόν Κανονισμό πρὸς μισσιοναρίους ἐπειδή ὑπῆρχαν καί ὑπάρχουν, ἀκόμη καί σήμερα μερικοί ἀνύπανδροι, τρίτου βαθμοῦ συγγενεῖς, πλὴν ἐπειδή εἶναι πτωχοί ὁ ἐπίσκοπός τους δέν τοῦς νυμφεύει (ἄν καί κοιμοῦνται μαζί ἄνδρες μέ γυναῖκες καί κάνουν ἀκόμη καί παιδιά) κατὰ τίς συνήθειες τῶν Ἑλλήνων πού ἐξευτελίζουν ἱερά καί ὄσια. Αὐτοί λοιπόν προσῆλθαν στήν ἐκκλησία μας γιά ὁμολογία πίστεως καί γιά νά ἀκολουθοῦν τό δόγμα μας μαζί μέ τά παιδιά τους καί νά τοῦς νυμφεύσουμε χάριν ψυχικῆς ὠφέλειας καί συγχώρεσης ἁμαρτημάτων· ἐπειδή ὅμως δέν ἔχουμε τίς κανονικές ἐξουσιοδοτήσεις δέν μπορούμε νά τό ἐπιχειρήσουμε. Χρειαζονται ἐπίσης αὐτές οἱ ἐξουσιοδοτήσεις ἐπειδή, μή ὑπάρχοντος ἄλλου ἱερέως, συμβαίνει κατὰ καιρούς νά ἔρχονται νέοι τῆς Βενέτικης ἀρμάδας πού ἐπιθυμοῦν νά παρακολουθήσουν τή λειτουργία στό λιμάνι πού ἀποβιβάζονται, ἀλλά εἶναι καί ἀνάγκη νά τελεῖται καί στήν πόλη μία λειτουργία κατὰ τίς ἐορτές.

Παρακαλῶ λοιπόν τή σεβασμιότητά σας νά βοηθήσει ὥστε νά γίνει δυνατή καί αὐτή, ὅπως καί οἱ ἄλλες ἐξυπηρετήσεις πού ἔλαβα ἀπό ἐσᾶς κατὰ τίς ὑποχρεώσεις μου.

Τέλος, παρακαλῶ καθημερινά τόν Κύριο γιά κάθε ἀνώτερο ἀξιώ-
μά σας, κατασπάζομαι δέ τά χέρια καί τίς πορφύρες σας.

Μήλος, 1656 Ἰανουαρίου 19

Τῆς σεβασμιότητός σας

Δοῦλος ταπεινός

[SCPF/SOCC.187, 370^{RV}]

Γεώργιος Πέρης».

Σεβασμιώτατοι

Εὐρίσκομαι ἤδη σ' αὐτό τό νησί τῆς Μήλου ὅπου οἱ σεβασμιό-
τητές σας, μέ διαταγή τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας τῆς 17 Ἰουλίου
1655, πού μοῦ ἐστάλη στή Βενετία, μέ τοποθέτησαν καί διόρισαν
ὡς πνευματικόν βοηθό τοῦ σεβασμιοτάτου ἐπισκόπου Μήλου. Τώρα
ἔρχομαι νά σᾶς ἐνημερώσω γιά τό καθημερινό ἔργο μου πού εἶναι
τίς ἐργάσιμες ἡμέρες νά διδάσκω στό Σχολεῖο τό ὁποῖο εἶχε ἤδη
συστήσει ὁ ἀνωτέρω ἐπίσκοπος μέ αὐτοπρόσωπη διδασκαλία του,
τήν ὁποία τώρα ἀνέθεσε σ' ἐμένα καί τίς Κυριακές νά κάνω κατη-
χητικό καί ἄλλες πνευματικές ἀσκήσεις στήν ἐκκλησία, ἡ ὁποία, πρὶν
ἔλθει ἐδῶ ὁ εἰρημένος ἐπίσκοπος, εὐρίσκονταν σέ ἄθλια κατάσταση
σέ σημεῖο πού νά μή μπορεῖ νά διακρίνει κανεῖς ἂν ἦταν ἐκκλησία
ἢ ἀποθήκη. Τώρα, ξαναφτιαγμένη μεγαλύτερη καί κατάλληλα δια-
κοσμημένη προξενεῖ σέ ὅλους, τόσο Λατίνους, ὅσο καί Ἑλληνες, τόν
θαυμασμό γιατί ὅλοι γνωρίζουν τά ἐλάχιστα εἰσοδήματά της πού
δέν ξεπερνοῦν τά 40 σκουδα. Παρ' ὅλα ταῦτα ὁ σεβασμιώτατος
φρόντισε νά ἐξοπλίσει τήν ἐκκλησία μέ κατάλληλο διάκοσμο καί
μέ τήν ἀκατανίκητη προσπάθειά του, παρά τίς δυσχέρειες <δείχνει
ὅτι> ζεῖ μέ μεγαλοπρέπεια. Μή ἔχοντας ἄλλο τι ἐπί τοῦ παρόντος,
προσκυνῶ ἐδαφιαία τίς ἅγιες πορφύρες τῶν σεβασμιότητων σας
καί παρακαλῶ τόν Κύριο γιά μακρότητα τῶν ἡμερῶν σας ἔμπλεων
τιμῶν. Διατελῶ πάντοτε εὐπειθέστατος καί στά ἐλάχιστα νεύματα
τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας.

Μήλος, 20 Ἰανουαρίου 1656

Γεώργιος Πέρης

τέως μαθητής τοῦ Κολλεγίου

[SCPF/SOCC. 187, 369^R]

Venerabile.

Στή μνημονευθεῖσα ἐπιστολή τῆς 24ης Δεκεμβρίου 1657 τοῦ
καθολικοῦ ἐπισκόπου Μήλου Ἀντωνίου Σέρρα, ἀναφέρεται ὅτι ὁ
βοηθός του κληρικός Γεώργιος Πέρης ἀπουσίαζε ἀπό τό νησί μέ

ἄδεια πού τοῦ εἶχε χορηγήσει ὁ ἴδιος προκειμένου νά μεταβεῖ στή Ρώμη «γιά νά ἀναπτύξει σοβαρές ἀνάγκες τῆς ἐπισκοπῆς» καί νά ἐπιδιώξει τήν ἱκανοποίησή τους.

Μέχρι τότε δηλαδή ὅλα ἐπῆγαιναν καλά μεταξύ Γεωργίου Πέρη καί ἐπισκόπου Ἄντ. Σέρρα, προῖσταμένου του, ἀφοῦ μάλιστα ὁ ἐπίσκοπος ζητοῦσε «νά τοῦ τόν στείλουν πίσω, ὅπως πρίν, γιατί ἡ παρουσία του στή Μῆλο κρίνονταν ἀπαραίτητη» ὡς διδασκάλου παιδιῶν μάλιστα⁴. Κατά δική του μαρτυρία ὁ Πέρης παρέμεινε στή Ρώμη ἐπί 6½ μῆνες· ἀπουσίασε δηλαδή ἀπό τή Μῆλο τοῦλάχιστον ἀπό τά μισά Μαΐου τοῦ ἔτους 1657 καί, κατά τίς ὑπάρχουσες μαρτυρίες, ἄργησε νά ἐπιστρέψει στή θέση του παραμένοντας στή Ρώμη στήν ἐπιδιώξή του νά μετατεθεῖ σέ ἄλλην ἐπισκοπή ἐπειδή «ὁ ἐπίσκοπος καί ἐγώ ἔχομε ψυχρανθεῖ ἐπειδή... εὐρισκόμουν στή Ρώμη (καί μετά τούς 6½ μῆνες δηλαδή), ἀναμένοντας νέα ἀποστολή πού ἔγινε» μέν, ἀλλά «μέ ἐπανατοποθέτησή του <στή Μῆλο> κατά τήν ἀφιξη τοῦ <Βαρθολομαίου> Polla στή Ρώμη <ἐννοεῖ τόν βικάριο Σίφνου>, ὁ ὁποῖος, κατά τά διατυπούμενα ἀπό τόν Πέρη σέ ἐπιστολή του τῆς 7 Δεκεμβρίου 1658 φρόντισε νά μὴν ἱκανοποιηθεῖ τό αἴτημά του γιά μετάθεση, προφανῶς μέ διαβολές του στήν Προπαγάνδα λόγω τῆς ἐχθρας τους “ἀπό τότε πού ἦταν παιδιά καί μεγάλωναν μαζί” στή Σύρο.

Τό κείμενο τῆς ἐπιστολῆς αὐτῆς ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Σεβασμιώτατε

Τώρα πλέον οἱ προβλέψεις μου περιορίζονται στό γεγονός ὅτι σέ λίγο πλησιάζω τόν ἕνα περίπου χρόνο γι' αὐτήν τήν ἀντιμισθία πού οἱ ἄνθρωποι τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας μ' ἔφεραν ὡς ἐδῶ περιορίζοντας τίς ἀνάγκες μου. Ὡς πρός τήν συμπαράσταση τοῦ σεβασμ. ἐπισκόπου τῆς Μῆλου δέν τήν θεωρῶ τόσο ἀπαραίτητη γιατί ὅταν εὐρισκόμουν στή συγκεκριμένη θέση ἀρκοῦσαν οἱ προσωπικές δυνάμεις μου σέ κάθε περίσταση. Αὐτές εἶναι μάλιστα πού δέν μέ ἐμποδίζουν ἀπό τό ταξεῖδι ἂν καί δέν εἶναι ἐποχή νά βρεῖς πλοῖα γιά νά μπαρκάρεις.

Γνώρισα αὐτή τή θάλασσα ὅταν γιά πρώτη φορά ἠθέλησα νά κατασπασθῶ τίς πορφύρες τοῦ σεβασμ. νούντσιου· ἔφθασα ἐδῶ μόλις χθές ὕστερ' ἀπό ταξεῖδι εἴκοσι δύο ἡμερῶν λόγω τῆς ἀτελείωτης

4. Αὐτόθι, 123.

βροχῆς καί τῶν μεγάλων δυσχερειῶν στούς δρόμους ἀπό τήν τεράστια ποσότητα λάσπης. Δέν ἠθέλησα νά ταξειδέψω διά θαλάσσης γιατί εἶναι ἐποχή πού θέλεις μῆνες γιά νά φθάσεις ἀπό τήν Ἀγκόνα στή Βενετία, ὅπως ἤδη τό δοκίμασε ὁ σεβασμ. νούντσιος, ὁ ὁποῖος φόρτωσε τίς ἀποσκευές του τόν Σεπτέμβριο στήν Ἀγκόνα καί ἔφθασαν μόλις σήμερα, γι' αὐτό καί δέν τόν συνήντησα ἀκόμη, πράγμα πού θά γίνει τήν ἐρχομένη Δευτέρα.

Ἡθέλησα δύο ἤδη φορές νά τόν προσκυνήσω καί νά τόν ἐρωτήσω ἐπίσης ποιά ἐκκλησιαστικά εἶδη εἶχε διαταγή ἀπό τήν Ἁγία Προπαγάνδα νά αγοράσει γιά τήν ἐκκλησία τῆς Κιμώλου γιατί ἡ σεβασμιότητά σας δέν μοῦ προσδιόρισε στήν ἐπιστολή της καί μοῦ ἀπήντησε μόνον ἕνα ὠμοφόριο καί δύο φελόνια, στή δέ ἐρώτησή μου γιά ἅγιο ποτήριο μοῦ ἀπαντήσατε ἀρνητικά· παρακαλῶ λοιπόν τή σεβασμιότητά σας νά δώσει ἐντολή καί γιά ἅγιο ποτήριο, γιατί χωρίς αὐτό λίγη σημασία ἔχουν τά λοιπά ἱερατικά.

Ὡς πρός τή δυσκολία ἔπειτα πού θέτει ἡ σεβασμιότητά σας γιά τόν μισθό τοῦ δόν Γεωργίου Ρότσι ἐπειδή δέν ὑπάρχει ἐδῶ κάποιος ἀντιπρόσωπός του, εὐκολα τακτοποιεῖται τό ζήτημα ἐάν θελήσετε νά διατάξετε τόν σεβασμ. νούντσιο νά μοῦ τόν παραδώσει μέ ἀποδειξη, ἄν ἔχει ἀκόμη τά χρήματα πού θά δαπανοῦσε γιά τά ἱερατικά σκεύη. Παρακαλῶ τή σεβασμιότητά σας νά μήν παραλείψετε νά τό πράξετε γιά τούς ἐξῆς δύο λόγους· ὁ πρῶτος, γιατί ὁ περί οὗ ὁ λόγος, κατά τήν ἀνάληψη τῶν καθηκόντων του, δέν θά ἔχει χρήματα γιά τή διαβίωσή του, ὅποτε δέν πρόκειται νά μεταβεῖ στήν Κίμωλο καί ὁ δεύτερος γιατί θά τοῦ δώσω, μαζί μέ τόν μισθό του καί τό ἔγγραφο ἀνάδειξης του σέ μισσιονάριο τῆς Κιμώλου, ὅποτε μπορεῖ νά εὐχαριστηθῆ καί νά μή μοῦ ζητήσει τά 25 σκούδα πού τοῦ ὑποσχέθηκα γιά νά ἐπιβλέπει, ἀντί ἐμοῦ, τή λειτουργία τοῦ σχολείου μέχρι νά ἐπιστρέψω καί τοῦτο ἐπειδή ἡ Ἁγία Προπαγάνδα δέν θά θελήσει νά μοῦ ἀναγνωρίσει (ἐνν. μισθό) τῶν 6½ μηνῶν παραμονῆς μου στή Ρώμη, ἀλλά θά τόν ὑπολογίσει ὡς ἀμοιβή στίς τρέχουσες ἀποδοχές μου ἐπειδή ἄφισα ἄλλον στή θέση μου, γι' αὐτό σᾶς παρακαλῶ καί πάλι νά μοῦ κάνετε αὐτή τή χάρη.

Ὡς πρός τόν μισθό τοῦ σεβασμ. ἐπισκόπου τῆς Μήλου, δέν θά παραλείψω νά τόν ἐνημερώσω ὅτι ὁ ἴδιος, μ' ἐκεῖνο τό κίβδηλο γράμμα πού ἔστειλε στόν κύριο Βιντσέντσο Mainer, κατέστρεψε κάθε δίκαιό του. Θά ἤθελα ὅμως, ἐάν εὐαρεστεῖσθε, νά τοῦ προσφέρετε ἐκεῖνο τό βοήθημα τῶν 100 σκούδων γιά νά ἀνακτήσει τό

παλαιό κτήμα τῆς ἐκκλησίας, ὅπως εἶχατε δηλώσει, καί ἐγώ τοῦ εἶχα γράψει σχετικῶς, μέ δική σας συγκατάθεση, γιατί δέν θέλω νά φανῶ φεύτης στόν ἴδιο καί σέ τρίτους. Ὡς πρός τό ἄλλο ἀναγκαῖο βοήθημα πού ἡ σεβασμιότητά σας μοῦ ἔγραψε ὅτι θά προσφέρει μέ τήν ἄφιξη τοῦ σεβασμ. Polla, θά μοῦ κάνετε τή χάρη νά τό δώσετε ἐμένα γιατί... (ἀκολουθοῦν 12 ἀράδες τοῦ κειμένου δυσανάγνωστες ἀπό κακή κατάσταση τοῦ πρωτοτύπου).

Ἐάν λοιπόν ἡ σεβασμιότητά σας ἐπιθυμῆ νά προσφέρει κάποια βοήθεια, μπορεῖ νά τήν πραγματοποιήσῃ σ' ἐμένα, γιατί ὁ ἐπίσκοπος (τῆς Μήλου) καί ἐγώ ἔχομε ψυχρανθεῖ, ἐκεῖνος μέ τήν ἀπραγματοποίητη ὑπόσχεση καί ἐγώ ἐπειδῆ εὐρισκόμουν ἔξι μῆνες στή Ρώμη ἀναμένοντας (νέα) ἀποστολή πού ἔγινε μέ ἐπανατοποθέτηση κατά τήν ἄφιξη τοῦ Polla, αὐτοῦ πού θά ἐργασθῆ νά ἐπηρεάσῃ τήν ψυχή αὐτοῦ τοῦ ἐπισκόπου πού ἀγωνίζεται γιά τήν πρόοδο τῆς ἐκκλησίας του.

Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τήν τοποθέτησή μου στή Σίφνο, θά εἶχα νά φροντίσω, κατά τήν ἀποψή μου, δύο πράγματα, τόσο τή διάσωσή μου ἀπό ἐκεῖνο πού φοβᾶμαι διά τῶν Τούρκων, γιά τό ὅποιο σᾶς ἔχω ἐνημερώσει, ὅπως καί γιά νά μοῦ δοθῆ ἡ εὐκαιρία νά διαβιῶ μέ τά παθήματά μου, μιά καί αὐτό πού πραγματοποιῶ στή Μήλο εἶναι νά ὑπηρετῶ τόν ἐπίσκοπο, παρά ἐμένα.

Δέν ἐπιθυμῶ, ἐπίσης, νά μέ μεταθέσουν στή Σίφνο μέ κάποιαν ἐξάρτηση ἀπό τόν μονσινιόρ Polla, γιατί ἔτσι θά τελειώσῃ πιό γρήγορα ἡ πενταετία μου στή Μήλο, ὅποτε θά ἐπιστρέψω στή Σύρα ὑπηρετώντας τήν Ἁγία Προπαγάνδα χωρίς καμμιά ἐνίσχυση οἰκονομική καί θά ἔχω νά ἀναμένω χίλια σκουῖδα ἐτησίως (!) ἀπό τόν σεβασμ. Polla, ἡ προσωπικότητα τοῦ ὁποίου μοῦ εἶναι πάρα πολύ γνωστή ἀπό τότε πού ἤμασταν παιδιά καί μεγαλώναμε μαζί.

Γιά ὅλα αὐτά παρακαλῶ νά ἔχω ἀπάντησή σας καί νά μή λησμονήσετε νά μοῦ κάνετε αὐτή τή χάρη γιά νά μπορέσω, ἐπί τέλους, αὐτόν τόν μῆνα, πού πρόκειται νά ἀναχωρήσουν δύο πλοῖα νά ταξιδέψω ἱκανοποιημένος καί νά εὐχομαι γιά τήν καλή ὑγεία σας.

Βενετία, 7 Δεκεμβρίου 1658

Τῆς σεβασμιότητός σας
Ταπεινός δούλος
Γεώργιος Πέρης
Ἐλήφθη 14 Ἰουνίου 1659».

[SCPF/SOCG, 272, ff 247^r-248^v]

Καί ἐνῶ μ' αὐτήν τήν ἐπιστολή ζήτησε νά ἔχει ἀπάντηση «γιά νά μπορέσει, ἐπί τέλους, αὐτόν τόν μῆνα, πού πρόκειται νά ἀναχωρήσουν δύο πλοῖα νά ταξιδέψει ἱκανοποιημένος». λίγες ἡμέρες μετά, σέ ἄλλην ἐπιστολή του τῆς 14ης Δεκεμβρίου 1658, ἀπό τή Βενετία πάλι, ἔγραψε τήν πληροφορία ὅτι «ὁ σεβασμιώτατος Guarchi, ἐπίσκοπος τῆς Σύρας μέ δύο κληρικούς του, συνελήφθησαν πρό διμήνου ἀπό τόν καπετάν πασσά καί μεταφέρθηκαν σιδηροδέσμιοι στή Χίο μέ τήν κατηγορία ὅτι εἶναι κατάσκοποι· τό γεγονός ἄς εἶναι μία προειδοποίηση στόν σεβάσμιο Πόλλα καί ὄλους τούς μισσιοναρίους τοῦ Ἀρχιπελάγους καί τούς ἐπισκόπους πού δέν πρέπει, κατά κανένα τρόπο, νά προκαλοῦν τίς κρατικές Ἀρχές ἀφοῦ ἐπισύρουν κάποιαν τιμωρία. ἐπειδῆ ὁ Τοῦρκος εἶναι φθονερός· ὁ ἴδιος καπετάν πασσάς συνέλαβε ἀκόμη καί τούς πατέρες ἰησοῦίτες καί καπουτσίνους τῆς Νάξου. Παρόμοια γεγονότα μεγαλώνουν τόν τρόπο καί τόν φόβο νά ἐπιστρέψω στή Μῆλο, γι' αὐτό σᾶς παρακαλῶ νά μέ τοποθετήσετε κάπου ἄλλοῦ νά ὑπηρετῶ τήν Ἁγία Προπαγάνδα. γιατί μέ τό νά εἶναι καί ὁ ἐπίσκοπος τῆς Μήλου τό ἴδιο ὑποπτος, ὅπως αὐτός τῆς Σύρας, θά πάθει καί αὐτός τά ἴδια, ὅταν τόν ἀνακαλύψουν...»⁵.

Ἀσχολούμενος καί μέ ζητήματα τῆς ἐπισκοπῆς Μήλου, ὅπως τήν παραλαβή ἱερῶν ἀντικειμένων γιά τήν ἀνεγερθεῖσα στήν Κίμωλο καθολικήν ἐκκλησία, τήν ἀντιμισθία τοῦ τοποθετηθέντος στήν ὑπηρεσία αὐτῆς ἱερέως Γεωργίου Ρότσι, ἔγραψε ὅτι «στίς 8 Ἰανουαρίου <1659> θά μπαρκάρω σέ πλοῖο μέ προορισμό τήν Κρήτη (Candia), μή ὑπάρχοντος ἄλλου μεταφορικοῦ μέσου». τελικά δέν εἶχε ἀναχωρήσει οὔτε στίς 18 Ἰανουαρίου, ἀφοῦ καί κατ' αὐτήν τήν ἡμερομηνία ἔχομε καί ἄλλην ἐπιστολή του ἀπό τή Βενετία πρὸς ἐπίσκοπον στή Ρώμη⁶. Τελικά, τό Πάσχα τοῦ 1659 εὐρίσκονταν στήν Ἀγκώνα συνεχίζοντας ἓνα περιπετειῶδες ταξίδι «πρὸς τίς ἀκτές τῆς Σκιαβονίας» (= Δαλματίας), ἀπό ὅπου ἔγραψε σχετικῶς στόν Γραμματέα τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας (ἀπό Ραγούζα, στίς 17 Μαΐου) μέ προορισμό τίς Κυκλάδες [Βλ. τό κείμενο τῆς ἐπιστολῆς σά «Σιφνιακά», τεύχ. (2010), 99-100].

Ὅταν ἔφθασε στή Μῆλο ἦλθε σέ προστριβές μέ τόν ἐπίσκοπο Σέρρα γιά οικονομικά καί ἄλλα ζητήματα μέ ἀποτέλεσμα νά διαταραχθοῦν οἱ σχέσεις τους ἀνεπανόρθωτα καί νά ἀναγκασθεῖ νά ἐγκαταλείψει τή Μῆλο καί ἐπιστρέψει στή Σύρο, τήν πατρίδα του.

5. SCPF/SOCC. 272. 244^{RV}.

6. SCPF/SOCC. 275. 80^R-81^R.

Άγνωστο πώς, στις 21 Ὀκτωβρίου 1659 εὐρίσκονταν στή Νάξο «*συνοδεύοντας τόν σεβασμιώτατο ἀρχιεπίσκοπο Παροναξίας*» Βαρθολομαῖο Πόλλα, τόν συμμαθητή του στή Σύρο, ἀλλά καί ἐχθρόν του πού ἐπέστρεφε ἀπό τή Ρώμη, ὅπου εἶχε ἐπιτύχει τήν ἀνάδειξή του σέ ἀρχιεπίσκοπον.

Σχετικό τό ἐπόμενο γράμμα τοῦ Γ. Πέρη:

«*Σεβασμιώτατε*

Ἐφθασα στή Νάξο συνοδεύοντας τόν σεβασμιώτατο ἀρχιεπίσκοπο. Λόγω οἰκονομικῆς ἀνάγκης μου γιά δέκα σκούδα, ἔλαβα τό ποσόν αὐτό ἀπό κάποιον κύριο Λουκᾶ Ἀναπλιώτη ὁ ὁποῖος ἤθελε νά ἀποστείλει ἕνα χρηματικό ποσόν στό παιδί του, ὀνόματι Νικολό Ἀναπλιώτη, Νάξιο, μαθητή τοῦ Ἑλληνικοῦ Κολλεγίου <ένν. τῆς Ρώμης>. Παρακαλῶ λοιπόν τή σεβασμιότητά σας νά ἀποδώσει αὐτά τά δέκα σκούδα ἀπό τά δεδουλευμένα μου, μέ μείωση τοῦ μισθοῦ μου τῶν 50 σκούδων, μέ ἀπόδειξη τοῦ εἰρημένου Νικολοῦ.

Ἐπί δέ τούτοις κατασπάζομαι ταπεινά τίς πορφύρες σας.

Τῆς σεβασμιότητός σας

Νάξος, 21 Ὀκτωβρίου 1659

Δουλος ταπεινός

D(on) Giorgio Peris».

[SCPF/SOCG. 275, 116^R]

Καί μέ τήν αὐθαίρετη αὐτή ἐνέργειά του καί τά ὅσα, προφανῶς, κατεμαρτύρησε στή Ρώμη ἐναντίον του ὁ ἐπίσκοπος Μήλου Σέρρα, ὁ Γεώργιος Πέρης ἐπεβάρυνε τή θέση του, λόγω βέβαια μεγάλων πλέον οἰκονομικῶν ἀναγκῶν του. Στό γράμμα του μάλιστα ἀπό τή Ραγούζα τῆς Δαλματίας ἔγραψε ὅτι ἐπιθυμοῦσε «*νά εἶναι ἐνημερωμένοι οἱ καρδινάλιοι τῆς Ἀγίας Προπαγάνδας προκειμένου νά κατανοήσουν τίς ἀγωνίες καί ἰδιαιτέρως τά ἔξοδα πού κάνει κανεῖς γιά νά ὑπηρετήσῃ τήν Ἐκκλησία, ὅπως ἀκριβῶς ἐγώ πού ἀναγκάσθηκα νά κάνω τρεῖς φορές προμήθειες <λόγω τοῦ πολυημέρου ταξιδιοῦ του ἀπό ἐναντίους ἀνέμους>, μία στή Βενετία, μία στήν Ἀγκώνα καί μία στή Ραγούζα, ὥστε μόνο γιά γαλέτα ἔχω πληρώσει μέχρι σήμερα ὀκτώ σκούδα*»⁷.

Μετά τή Νάξο ὁ Γ. Πέρης ἐπέστρεψε στήν πατρίδα του, τή Σύρο, ἀπό ὅπου ἔστειλε στις 4 Ἀπριλίου 1660, ἐπιστολή σέ ἐπίσκοπο στή

7. «*Σιφνιακά*», 18 (2010), 99-100.

Ρώμη, στον οποίο γνωστοποίησε ότι «ἐξ αἰτίας τῆς ἀφόρητης δίωξης τοῦ σεβασμιωτάτου τῆς Μήλου» παρέμενε ἀκόμη ἐκεῖ «μέχρι νεωτέρας διαταγῆς τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας» [SCPF/SOCG. 272. f. 283]. Ἡ Προπαγάνδα ὅμως εἶχε ἀποφασίσει τὴν ὀριστική ἐγκατάλειψή του. «οὔτε ἐπιθυμοῦσε νὰ τὸν συγχωρήσει παρέχοντάς του ἔτσι κῦρος, μὴ ἀναγνωρίζοντάς τον» [SCPF/SOCG. 272. ff. 323^r-325^r].

Δύο χρόνια μετὰ, ὅταν ἡ Προπαγάνδα πληροφορήθηκε ὅτι ὁ Πέρης διδάσκει στὴ Σίφνο σὲ νέους μὲ τὴν οἰκονομική ἐνίσχυση τοῦ Μιχελέτου Κοντόσταβλου, ἀρχιεπισκόπου τοῦ τόπου, ἀξίωσε ἀπ' αὐτὸν νὰ τὸν ἀπολύσει, ἀλλὰ καὶ νὰ τὸν ἐκδιώξει ἀπὸ τὴ Σίφνο, ὅπως καὶ ἔγινε ἐπειδὴ ὁ καθολικοῦ δόγματος προστάτης του μεγαλέμπορος δὲν ἐπιθυμοῦσε νὰ παρακούσει τὴν Προπαγάνδα, ὅπως ἔχομε ἤδη ἱστορήσει⁸. Ἡ μετὰ ταῦτα, πορεία τοῦ Γ. Πέρη εἶναι ἐπίσης γνωστή ὡς διδασκάλου δηλαδὴ στὴ Σέριφο, νησιωτικὴ περιφέρεια τῆς ὀρθόδοξης ἀρχιεπισκοπῆς Σίφνου, μὲ τὴ φροντίδα τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀθανασίου ὁ ὁποῖος ἐκτιμοῦσε τὸν διδάσκαλο καὶ ἐπιθυμοῦσε τὴν ἀποκατάστασή του γι' αὐτὸ καὶ τὸν προώθησε στὴ Σέριφο ὅπου δὲν ὑπῆρχε οὔτε ἓνας καθολικός καὶ «δικαιοδοσία» τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας σ' αὐτήν, ὥστε νὰ ἐπιβιώσει προσφέροντας καὶ στοὺς ἐκεῖ νέους τίς πολύτιμες γνώσεις του. [Βλ. λεπτομέρειες στὰ «Σιφνιακά», 5 (1995), 54-63 καὶ 21 (2013), 94-108].

Κλείνοντας καὶ αὐτὸ τὸ κεφάλαιο περὶ τοῦ Γεωργίου Πέρη, ὡς διδασκάλου Σίφνου, (ἀπὸ τὸ 1660-1664) θεωροῦμε σκόπιμο νὰ σημειώσουμε καὶ τὰ ἐπόμενα, σχετικά μ' αὐτὸν καὶ τοὺς ἀδελφούς Κοντόσταβλους, προστάτες του:

α) Γιὰ τὴν παραμονὴ καὶ προσφορά ὑπηρεσιῶν διδασκάλου στὴ Σίφνο τοῦ Πέρη ἔγραψε στὴν Προπαγάνδα ὁ ἀρχιεπίσκοπος Νάξου Βαρθολομαῖος Πόλλα στὶς 28 Μαΐου 1662, (τὸν ὁποῖο φοβόταν ὁ Πέρης γιὰ κάθε κακὸ ἐναντίον του ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας τους στὴ Σύρο), ἀλλὰ καὶ ἐναντίον τοῦ τότε βικαρίου Σίφνου Ἀντωνίου Γοζαδίνου ὅτι «δὲν δίνει καὶ μεγάλη σημασία» στὴν ἐκπαίδευση τῶν νέων καὶ ὅτι ἦταν καταχρεωμένος μὲ δάνεια πού εἶχε συνάψει στὴ Ρώμη, στὴ Νάξο καὶ τὴ Σίφνο κ.λπ.

β) Οἱ ἀδελφοὶ Κοντόσταβλοι, Μιχελέτος στὴ Σίφνο καὶ Νικολός στὴ Βενετία, ἐξήντησαν κάθε προσπάθεια γιὰ νὰ παραμείνει στὴ

8. «Σιφνιακά», 21 (2013), 94-108.

Σίφνο ό Γ. Πέρης, αλλά τελικά αναγκάστηκαν νά ένδώσουν στίς απαιτήσεις τής Προπαγάνδας.

γ) Ό, μετά τόν θάνατο τοῦ βικαρίου Σίφνου Άντ. Γοζαδίνου, διάδοχος βικάριος Giovanni Bat. Paterii, σέ αναφορά του επί πολλῶν ζητημάτων πρός τήν Προπαγάνδα στίς 30 Αὐγούστου 1663 ἔγραψε ότι «θαύμαζε τόν Γ. Πέρη ως προσωπικότητα μέ ήθικό περιεχόμενο καί ἔξαιρετική μόρφωση» [SCPF/SOCC. 276, ff. 347^R-348^R], αλλά καί στίς 5 Φεβρουαρίου 1664, σέ ἄλλην αναφορά του ότι «ό ἐπίσκοπος τής Μήλου (Άντώνιος Σέρρα) είναι μεταννημένος γιατί διέβαλε τόν Peris» στήν Προπαγάνδα μέ αποτέλεσμα νά κινηθεῖ ἐναντίον του ἀνυποχώρητα [*«Σιφνιακά»*, 21 (2013), 107].

Τέλος, καταχωρίζουμε ἀριθμό ἐπιστολῶν πού ἔγραψε ό Γεώργιος Πέρης στή Σίφνο καί ἀπέστειλε στή Ρώμη, πρός τήν Άγία Προπαγάνδα καί σέ ἐπίσκοπον προστάτη του, μέχρι τότε. Άπό τό περιεχόμενο τους διαφαίνεται ή ἀγωνιώδης προσπάθειά του νά ἀπαλλαγεί ἀπό κατηγορίες ψευδεῖς, πολύ πιθανόν, μέσα στό έν γένει κλίμα πού ἐπικρατοῦσε στους καθολικούς ἐκκλησιαστικούς κύκλους τῶν Κυκλαδονήσων κατά τόν 17ο αἰῶνα. Τό κλίμα δηλαδή τῶν διαβολῶν, κατασυκοφαντήσεων, ραδιουργιῶν πού δημιουργοῦσαν καταστάσεις ἀπερίγραπτες. Ός παράδειγμα γιά τό τί συνέβαινε μέ γραπτά (καί πόσο μᾶλλον προφορικά) τό ἐπόμενο γράμμα τοῦ δόν Άντωνίου Γοζαδίνου πρός ἐπίσκοπον, προκειμένου νά ἐπιβαρυνθεῖ ό Γεώργιος Πέρης ότι κατηγορήσε τόν Βαρθολομαῖο Πόλλα καί όχι ό ἐπίσκοπος, ό πραγματικός κατήγορος, ἄγνωστο ἂν ό Πέρης εἶχε διατυπώσει τίς κατηγορίες.

«Σεβασμιώτατε

Σᾶς γράφω ἀκόμη ἓνα γράμμα γιά νά πληροφορηθεῖτε ότι ή ἐπιστολή πού μοῦ στείλατε ταχυδρομικῶς ἔπεσε στά χέρια τοῦ δόν Βαρθολομαίου στήν ἐπιθυμία του νά μέ ἔξυπηρετήσει, τήν ἄνοιξε καί διάβασε πού μοῦ γράφατε γι' αὐτόν ότι είναι ποταπίς καί ἀνυπόληπτη προσωπικότητα. Ἰσχυρίζεται λοιπόν ότι αὐτά τά λόγια είναι ἀδύνατον νά τά εἶπε ή σεβασμιότητά σας, αλλά ό δόν Γεώργιος Πέρης, συμπολίτης του, γιατί καί ἄλλες φορές πού βρέθηκε ἐδῶ ἔλεγε διάφορα ἐναντίον του. Ἄς ἔχετε λοιπόν ὑπόψη ότι πρόκειται νά σᾶς γράψω καί ἐπειδή πιστεύει ότι γνωρίζει ποιός σᾶς τά εἶπε αὐτά τά λόγια, ή σεβασμιότητά σας θά θελήσει νά ὁμολογήσει τόν δόν Γεώργιο καί νά τοῦ ζητήσετε συγγνώμη, όποτε θά καταλάβει

ὅτι σᾶς τά εἶπε προφορικά καί θά γράφει καί σ' ἐμένα γιά νά μοῦ δείξει τό γράμμα σας ἐμπιστευτικῶς.

Γιά τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ δέν σᾶς γράφω τίποτε ἄλλο καί κατασπάζομαι τά χέρια σας.

Ρώμη, 4 Ἰανουαρίου 1658

Τῆς σεβασμιότητός σας
D. Antonio Gozadino».

[SCPF/SOCG. 275. 79^R]

ΓΡΑΜΜΑΤΑ Γ. ΠΕΡΗ ΑΠΟ ΤΗ ΣΙΦΝΟ

1. «Σεβασμιώτατοι

Ἡθέλησα νά προσθέσω εὐσεβάστως πρὸς ἐνημέρωσή σας ὅτι κατά τήν ἀναχώρησή του ὁ ἐπίσκοπος Μήλου ἀπό τήν ἐπαρχία του δέν εὐρῆκε ἄλλον νά καταστήσει βικαρίον του παρά τόν πατέρα Φραντσέσκο Μικελλούτση, πολύ γνωστόν στίς σεβασμιότητές σας, ὁ ὁποῖος παρέμεινε ἐκεῖ <στή Μήλο> μόνο τρεῖς ἐβδομάδες καί ἀκολούθως ἐπέστρεψε ἐδῶ, στή Σίφνο, ὅπου καί παραμένει ἕως τώρα. Ἀλλά, ἐρχόμενος ὁ ἐπαρχιακός προϊστάμενός του στήν Πάρο, τόν προσεκάλεσε σέ ὑπακοή, γιά τήν ἀγάπη Θεοῦ, καί νά μεταβεῖ ἐκεῖ ὥστε νά μή ἀναγκασθεῖ νά τόν ὀδηγήσει σιδηροδέσμιον καί νά ἀποφύγει τή μετάβασή του στήν Κωνσταντινούπολη, γιά τίς ἰδιαίτερες ὑποθέσεις πού εἶχε μέ κουρσάρους.

Γι' αὐτούς τούς λόγους εὐρίσκεται τώρα σέ ἀναχώρηση, στή δέ Μήλο ἀπομένουν οἱ πατέρες καπουτσινοί, πού μόλις ἔφθασαν ἐκεῖ. πιστεύω ὅμως ὅτι δέν θά συνεχίσουν ἐπί πολύ διότι ζητοῦν ἀπό τούς Μηλίους τοποθεσία ν' ἀνεγείρουν ἐκκλησία, μοναστήρι καί κῆπο. αὐτοί δέ ἐπιδεικνύουν ἀδιαφορία. Ἄς δώσει ὁ Κύριος νά ἐπιτύχουν τό ἐπιδιωκόμενο μέσω τῶν σεβασμιότητων σας. Βαθυσεβάστως κατασπάζομαι τίς πορφύρες σας.

Σίφνος, 1662, Ἰανουαρίου 12

Τῶν σεβασμιότητων σας
Ταπεινός καί ὑπάκουος δοῦλος
Γεώργιος Πέρης».

[SCPF/SOCG. 276. 306^R]

2. «Σεβασμιώτατε

Ἐμπιστεύομαι στή σεβασμιότητά σας τά βαθύτερα τῶν αἰσθημάτων μου γιά τήν Ἁγία Προπαγάνδα καί ταυτόχρονα συνιστῶ ἐμέ τόν ἴδιο στήν προστασία της κατά τίς ἐλπίδες πού μου δώσατε ὅταν ἤμουν στή Ρώμη ὅτι δέν θά μέ ἐγκαταλείψετε. ἐπειδή, ὅταν εὔρεθῶ σέ ἐγκατάλειψη ἀπό τήν Ρώμη, θά μέ ἀγκαλιάσετε ἐσεῖς γιὰτί δέν θά πρέπει νά ἐπιδείξετε τόση πίστη στά ψεύδη ἐκείνων πού ἐλάχιστα εὐμενεῖς φέρονται σ' ἐμένα· τήν ἰκετεύω μέ κάθε πόνο καρδιάς νά ἐπιδείξει συμπάθεια ὥστε νά λάβω μία φορά ἀπάντηση στά τόσα καί τόσα γράμματά μου, γεγονός πού μέ ὀδηγεῖ σέ σωστή ἐξαφάνιση ἀφοῦ γράφω τόσες φορές καί δέν λαμβάνω οὔτε μίαν ἀπάντηση. Ἴδου γιὰτί ἀμφιβάλλω ἂν ἡ ἔλλειψη αὐτή ἀποτελεῖ τό μέσον νά γίνω βεβαία παράδοση, γι' αὐτό καί προτείνω στή σεβασμιότητά σας νά χρησιμοποιηθεῖ ὁ κύριος Νικολός Κοντόσταβλος τῆς Βενετίας, ὁ ὁποῖος θά μου τήν ἀποστείλει <ἐνν. τήν ἐπιστολή>· τελειώνω μέ βαθύτατο σεβασμό καί ἀσπασμό τῆς πορφύρας τῆς ὑμετέρας σεβασμιότητος πρός τήν ὁποία δέν ἀπευθύνω τίποτε ἄλλο ἐπειδή θά ἐνημερωθεῖ ἀπό τίς ἐσωκλειόμενες δικές μου.

Σίφνος, 13 Ἰανουαρίου 1662

Τῆς ὑμετέρας σεβασμιότητος
Ταπεινός καί ὑπόχρεος δούλος
Γεώργιος Πέρης».

[SCPF/SOCG. 276. 308^R]

3. «Σεβασμιώτατε

Θά διαπιστώσετε ἀπό τίς ἐδῶ ἐσωκλειόμενες (ἐπιστολές) ὅτι δέν μου ἀπομένει παρά μόνον ἡ Ἁγία Προπαγάνδα νά ἀποδεχθεῖ μέ τήν ἐπιείκειά της καί νά ἐνεργήσει στήν περίπτωσή μου τήν παραβολή τοῦ καλοῦ πατέρα τώρα πού προσπίπτω στά πόδια της κατά τήν παροῦσα ἀδυναμία μου ὅπως ὁ ἄσωτος υἱός, ἀφοῦ πλέον δέν μέ βοηθοῦν οἱ δυνάμεις μου νά προσπέσω αὐτοπροσώπως ἐνώπιόν της γιά νά καθαρθῶ ἀπό τό πταῖσμα πού τό πεπρωμένο μέ κατέστησε ἔνοχον. Διατηρῶ πάντοτε τίς ἐλπίδες μου στόν Κύριο καί στήν δική σας ἐπιείκεια νά μὴν μέ ἐγκαταλείψει αὐτές τίς σκληρές ἡμέρες τῶν διώξεων καί τοῦ κινδύνου νά μέ καταπνίξουν καί σᾶς διαβεβαιώνω ὅτι ἔχω ἤδη μάθει πολύ καλά νά προσέχω ἰδιαιτέρως.

Γνωστοποιῶ στή σεβασμιότητά σας ὅτι ἐδῶ στή Σίφνο πραγμα-
τοποιήθηκε μιὰ θεατρική παράσταση κατά τήν ὁποία γέλασαν ἰδι-
αιτέρως οἱ Ἕλληνες, ὅπως ἐμεῖς γελάμε μέ τούς ἐξάρχους τους πού
κάθε φορά περιδιαβαίνουν δύο-δύο ἢ καί τρεῖς καί ὁ ἕνας ἐναντίον
τοῦ ἄλλου, ἐνῶ τώρα, θανόντος τοῦ βικαρίου βρέθηκαν τέσσερις
(ἐνν. ἀντικαταστάτες του) ἀπό τούς δικούς μας: Ἐγώ, πού μέ ἐμπι-
στεύθηκε ὁ θανών πρό τοῦ θανάτου του, ὁ fra Francesco Michelluzi,
τόν ὁποῖο τοποθέτησε ὁ ἐπίσκοπος Μήλου, ἕνας νεαρός πρωτοετής
λειτουργός, τόν ὁποῖο ἀπέστειλε ὁ ἐπίσκοπος Σύρου, καί ἄλλος ἕνας
πού θά ἔστειλε ὁ ἀρχιεπίσκοπος, ἀλλ' ἐν τῷ μεταξύ βρίσκεται στή
φροντίδα τῆς ἐκκλησίας ὁ ἀδελφός του. Γνωστοποιῶ τ' ἀνωτέρω
στή σεβασμιότητά σας γιά τήν ἀνάπτυξη τῆς σύνεσης καί ἁρμονίας
τῶν πραγμάτων, ἐνῶ ταπεινά κατασπάζομαι τίς ἱερές πορφύρες τῆς.

Σίφνος, 14 Αὐγούστου 1662

Ταπεινός δοῦλος
Γεώργιος Πέρης».

Ἐπί τοῦ ἀριστεροῦ περιθωρίου:

Εὐρισκόμενος ἐδῶ ὁ ὀρθόδοξος ἐπίσκοπος Σαντορίνης μοῦ ζήτη-
σε νά σᾶς γράψω ἐάν εὐρίσκεται στόν Ἅγιο Ἀθανάσιο χηρεύου-
σα θέση προκειμένου νά ἔλθῃ νά ὑπηρετήσῃ τήν Ἁγία Ρωμαϊκή
Ἐκκλησία· παρακαλῶ τή σεβασμιότητά σας νά μοῦ δώσει κάποια
πληροφορία γιά νά γνωρίζω τί νά τοῦ εἰπῶ.

[SCPF/SOCG, 272, 329^a]

Σημείωση

Ἄλλα δύο γράμματά του ἀπό τή Σίφνο τῆς 14 Αὐγ. 1662 καί 2 Νοεμ. 1662
βλ. στά «Σιφνιακά», τ. 11 (2003), 123-129.

ΣΙΦΝΙΑ ΚΟΡΗ ΑΝΕΥ ΠΡΟΙΚΑΣ

1. Ὁ ἀείμνηστος Δημ. Π. Πασχάλης στό ἔργο του «*Τουρκοκρατούμεναι Κυκλάδες. Ἀρχαί ἐν Ἄνδρῳ ἐπί Τουρκοκρατίας*», στήν Ἐπετηρίδα Ἑταιρείας Κυκλαδικῶν Μελετῶν, τόμ. Β' (1962), σ. 41, περιέλαβε τό ἐξῆς κείμενο:

«Ὁ βοεβόδας Μιχαήλ Καΐρης εἶχε σύζυγον ἐκ Σίφνου, ἄγνωστον ποιᾶς οἰκογενείας. Ὅ,τι γνωρίζομεν εἶναι ὅτι ἡ προίξ αὐτῆς συνέκειτο ἀπό μίαν χουρμαδιάν ἐν Σίφνῳ, μίαν μεγάλην βενέτικην κασέλαν ἀπό ξύλον συκομωρέας (συκαμίνου) μέ γλυφάς, ἐξ ὧν ἡ ἐπί τοῦ καλύμματος παρίστανε μέγαν δικέφαλον ἀετόν ἐστεμμένον καί ἐν εἰκονοστάσιον τορνευτόν καί ἐπίχρυσον».

Το ἐν λόγω κείμενο διακωμωδοῦσε, πολύ πιθανόν, τόν βοεβόδα τῆς Ἄνδρου ἐπειδή εἶχε συζευχθεῖ Σιφνία κόρη ἡ ὁποία δέν εἶχε προίκα, ὅπως ἔπρεπε γιά τό ὕψος τοῦ ἀξιώματος τοῦ γαμπροῦ καί τά ἔθιμα, παρά ἓνα μόνο δένδρο χουρμαδιᾶς στή Σίφνο, μία κασέλα καί ἓνα εἰκονοστάσι. Παρά ταῦτα τό ἐν λόγω κείμενο ἔχει τήν ἐξήγησή του ἡ ὁποία βασίζεται σέ ἱστορικά στοιχεῖα πού ἀποκαλύπτουν καί τήν καταγωγή τῆς «ἀνευ προίκας», συζύγου καί τῆ μεγάλης ὁμως περιουσία της, τόσο σέ ἀκίνητα, ὅσο καί σέ χρηματικό κεφάλαιο, σύμφωνα μέ τή διαθήκη τοῦ πατέρα της Πετράκη Ρόζα, μεγαλεμπόρου Σίφνου καί τῶν Κυκλάδων νήσων, ἀλλά καί διαδόχου τοῦ μεγάλου Ἐμπορικοῦ Οἴκου Βασιλείου Λογοθέτη. Ἡ διακωμώδηση ἐν τούτοις τῆς προίκας τῆς νύφης ἔχει τόν λόγο της γιατί τό ἓνα τμῆμα της, τουλάχιστον, ἐκεῖνο τοῦ χρηματικοῦ κεφαλαίου, δέν περιέρχονταν σ' αὐτήν ἐπί πολλά χρόνια ἀπό ἀνακύψαντα ζητήματα καί σοβαρά γεγονότα πού ἐπέφεραν ἐμπόδια, ἀκόμη καί θάνατον! Σύζυγος λοιπόν τοῦ Μιχαήλ Καΐρη ὑπῆρξε ἡ Μοσχούλα θυγατέρα Πέτρου Ρόζα!

2. Ὁ Πέτρος Ρόζας, σοβαρά ἄρρωστος τόν Μάιο τοῦ ἔτους 1662, ὑπαγόρευσε στίς 23 τοῦ μηνός ἐκείνου τή διαθήκη του «φοβούμενος

1. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Παρθένιος Χαιρέτης, Τεύχη τοῦ Ε.Λ.Ι.Α., τόμ. δεύτερος (1989), 88 ἐπ.

τό αἰφνίδιον τοῦ θανάτου», τό ὁποῖον ἐπῆλθε μεταξύ 17-28 Ἰουνίου ἰδίου ἔτους². Κατά τόν ἐκδότη τῆς διαθήκης ἀείμνηστον συμπαραστάτη μας στή Βενετία Κων. Δ. Μέρτζιον, ὁ Ρόζας «κατώρθωσε νά ἀποκτήσῃ τεραστίαν περιουσίαν, ὑπολογιζομένην εἰς πολλάς χιλιάδας Ἰσπανικά ρεάλια (ένός ρεαλίου ὑπολογιζομένου τό ἔτος 1958. κατά τόν ἴδιο, σέ 4 δολλάρια)»³. Τήν τεράστια πράγματι περιουσία του παρεκάλεσε νά διαχειριστοῦν, ὡς ἐπίτροποί του, «εἰς ὅλα τά συμφέροντά του, διά τούς οἰκτιρμούς τοῦ Θεοῦ, νά εἶναι ὁ ἀφέντης ὁ κύρ Ἰωνᾶς, ὁ ἀφέντης Μιχελέτος Κοντόσταβλος, ὁ σύντεκνός του, καί ὁ κύρ διάκος σέρ Μαρτῆς, ὁ πρωτονοτάριος καί ἡ μητέρα του» κερά Κατερίνα. «ἀπάνω εἰς τό σπίτι του καί εἰς τά παιδιά του καί νά κάθεται μέ ταῦτα ἕως νά ὑπανδρεύσῃ τήν θηλυκὴν, ἔπειτα νά κάθεται μέ τ' ἀρσενικά καί ἔτσι νά εἶναι νοικοκυρά ὅσο ζεῖ εἰς τά παιδιά καί στό πρᾶγμα του <=περιουσία του> ὡσάν νά ἦταν ὁ ἴδιος». Καί πρόσθεσε:

«Ἀπό τό προικίον τῆς γυναίκας μου <ἐγγόνης τοῦ Βασιλείου Λογοθέτη> καί ἀπό τίς ἀγοράδες μου <ἐννοεῖ τό σύνολο τῶν οἰκονομικῶν δραστηριοτήτων του> θέλουν διανεμηθεῖ σέ κάθε παιδί τό ἓνα τρίτον, χωρίς νά εἶναι τό ἓνα περισσότερο εὐνοημένο ἀπό τό ἄλλο, ἐκτός ἀπό τό θηλυκόν εἰς τά σπίτια τοῦ Κάστρου καί τοῦ χωριοῦ, ὅπως καί στά λιανικά <= μικρά ζῶα> ὅπου ἔχω ἐδῶ καί στά Θερμιά, εἰς τά χέρια τοῦ Ἀγίου Τζίας... Μέ τόν ἀφέντην Μιχελέτον <Κοντόσταβλον> ἔχουμε πολλούς λογαριασμούς κατά πού φαίνεται εἰς τό διπλό κατάστιχό μου No Q No G No C καί ἀφίνω τον εἰς τήν ψυχὴν του καί εἰς τήν φοβερὰν ἡμέραν τῆς κρίσεως νά ἰδῆ νά τά ξεκαθαρίσῃ μαζί μέ τούς ἐπίλοιπούς μου ἐπιτρόπους χριστιανικά καί ὡσάν ἐδικός, ὡσάν νά ἤθελα κάμω καί ἐγώ εἰς τοῦ λόγου του»⁴.

3. Κατά τήν ἐποχὴ λοιπόν σύνταξης τῆς διαθήκης καί τοῦ, μετά ταύτην, θανάτου τοῦ Πέτρου Ρόζα [Μάιος/Ἰούνιος 1662], τά τέκνα του, ἓνα θηλυκό καί δύο ἄρρενα, ἦταν ἀνήλικα καί ἄγαμα, ἀνέλαβε δέ τήν προστασία τους ἡ γιαγιά τους Κατερίνα Ρόζα, κατά τήν παραγγελία τοῦ γιοῦ της, ὅπως καί τή διαφύλαξιν τῆς περιουσίας τους κατά τρόπον ἐντυπωσιακόν. Οἱ ἐπίτροποι «κύρ Ἰωνᾶς καί κύρ διάκος Σερμαρτῆς», τόν πρῶτο καιρό, τουλάχιστον, μετά τόν

2. «Σιφνιακά», 12 (2004), 96 ἐπ.

3. Αὐτόθι.

4. Αὐτόθι, σ. 97 τό κείμενο τῆς διαθήκης.

θάνατο του Π. Ρόζα, φαίνεται πώς δέν ασχολήθηκαν με τό ἔργο πού τούς ανέθεσε ὁ διαθέτης ἢ, κατά πᾶσαν πιθανότητα, δέν ἠμπόρεσαν νά ἀντιδράσουν στόν συνεπίτροπό τους Μιχελέτο Κοντόσταβλο, ὁ ὁποῖος φέρεται νά ἀσχολεῖται, μόνος αὐτός, μέ τήν προφανῆ δικαιολογία ὅτι ἔπρεπε λ.χ. νά ὀλοκληρωθοῦν «οἱ λογαριασμοί» πού εἶχαν συνεταιρικά μέ τόν Ρόζα, ὅπως χρονικές προθεσμίες καί ἄλλες ὑποχρεώσεις, προκειμένου νά ἐπέλθει ἡ ἐκκαθάρισή τους, βάζοντας ἔτσι τούς συνεπιτρόπους στό περιθώριο.

4. Ὅμως, ἡ διαχείριση-ἐκκαθάριση τῶν «λογαριασμῶν» φαίνεται πώς δέν εἶχε τέλος ἐπειδή ὁ Μιχελέτος δέν ἐνεργοῦσε ὡς «ἐπίτροπος» τῆς διαθήκης Ρόζα, ἀλλ' ὡς συνεχιστής τῶν ἐμπορικῶν, ναυτιλιακῶν κ.λπ. ἐργασιῶν, τόσο τοῦ θανόντος, ὅσο καί τῶν ἰδικῶν του, ἀναλαμβάνοντας χρηματικά ποσά καί ἐμπορεύματα ἰδιόκτητα τοῦ Ρόζα ὥστε νά μή γίνεται δυνατή ἡ ἐκκαθάριση τῆς περιουσίας τοῦ θανόντος μέ ἀποτέλεσμα τά παιδιά-κληρονόμοι, οἱ λοιποί συγγενεῖς καί ἱκανοῦ ἀριθμοῦ εὐεργετούμενοι τῆς διαθήκης του, νά παραμένουν ἅπαντες σέ μόνιμη ἀναμονή ἐπί δύο χρόνια. Καί ἐνῶ ἡ ἐκκαθάριση τῶν περιουσιακῶν τοῦ Ρόζα δέν εἶχε τέλος, ὁ Μιχελέτος Κοντόσταβλος προῆλθε στίς 4 Ἰουνίου 1664 στή σύνταξη τῆς διαθήκης του καθιστώντας μοναδικόν ἐκτελεστή τῆς τόν ἀδελφό του Νικολό, μόνιμον κάτοικον Βενετίας καί διαχειριστή τῶν ἐκεῖ σημαντικῶν καταθέσεών του. Σ' αὐτήν ξεκίνησε τίς ἐντολές του ὡς ἑξῆς:

«Κατ' ἀρχάς ἀφίνω ἐλεύθερον τόν ἀδελφόν μου Νικολόν νά διανεῖμι τό σύνολο τῶν καταγεγραφομένων ποσῶν, ἀφοῦ ἀφαιρέσει ὅσα πρέπει νά δώσω στά παιδιά τοῦ ἀγαθῆς μνήμης κυρίου Πετράκη καί στόν κουριάδο μου Ἀντώνιον καί ὅποιον ἄλλον θά ἰδεῖ στήν κατωτέρω λίσταν» τῶν εὐεργετουμένων προσώπων⁵.

5. Ἐπί δύο χρόνια μετά τόν θάνατο τοῦ Πέτρου Ρόζα, ὁ Μιχ. Κοντόσταβλος ἔδινε ἐντολή, διά διαθήκης, στόν ἀδελφό του Νικολό νά ἐκπληρώσει, ἂν βέβαια ἀπεβίωνε, «ὅσα ἔπρεπε νά δώσει στά παιδιά» τοῦ Ρόζα, ἄγνωστο ὅμως τό ὕψος τοῦ ποσοῦ χρημάτων πού περιέρχονταν σέ αὐτά. Ἡ κερά Κατερίνα Ρόζα, ἡ ὁποία φαίνεται πώς ἀμφέβαλε γιά τήν ἐντιμότητα τοῦ Μιχελέτου, εἶχε ἔγκαιρα σπεύσει νά ἀνοίξει Κατάστιχο στό ὁποῖο ἄρχισε νά καταγράφει

5. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Ἀνδριακά Ἱστορικά Ἐγγραφα ἀπό Ἱταλικές Ἀρχεακές Πηγές, Ἀνδριακά Χρονικά, 22 (1994), 31-33, ὅπου τό κείμενο τῆς διαθήκης.

λεπτομερῶς ὅλες τίς ἀναλήψεις χρηματικῶν ποσῶν ἢ ἐμπορευμάτων πού πραγματοποιοῦσε αὐτός ἀπό τὰ περιουσιακά τοῦ γιοῦ της (καί τῶν παιδιῶν πλέον) [βλ. τό Κατάστιχο στό «Σιφνιακά», 16 (2008), 27-32] μέ μόνη παράλειψη τή μή ἀναγραφή χρόνου καί ἡμερομηνιῶν τῶν ἀναλήψεων. Πρέπει νά σημειωθεῖ ὅτι οἱ ἐν λόγω καταγραφές ἀφοροῦσαν ἀποκλειστικά ἀναλήψεις χρηματικῶν ποσῶν ἢ ἐμπορευμάτων τῆς προσωπικῆς περιουσίας τοῦ ἀποβιώσαντος Ρόζα, κατά τὰ σημειούμενα στό Κατάστιχο μετά τό τέλος τῶν καταγραφῶν, ὅτι δηλαδή:

«... τζί ἐπίλοιπους κόντους (ἰταλ. conto = λ/σμός) ὁποῦ ἔχουσι ἀνάμεσά τους (Ρόζας καί Μιχελέτος), ἀφήνω τήν ἀφεντιά του <τόν Κοντόσταβλο> νά μὴν ἀγγανάρη (ἰταλ. anganare = ἐξαπατῶ) τὰ ὄρφανά καί, ἂν τὰ ἀγγανάρη, νᾶχη νά δώση κόντο σέ κείνο τό φοβερό τριμπουνάλε (ἰταλ. tribunale = κριτήριο, δικαστήριο) τοῦ Θεοῦ, τόσον ἢ ἀφεντιά του, ὅσο καί ὅποιος ἄλλος ἤθελέν τα δικάση»⁶.

Ἄλλά γιά ποιόν λόγο ὁ Μιχελέτος ἀπεφάσισε τότε, στό μισά τοῦ ἔτους 1664 (4 Ἰουνίου), νά συντάξει τή διαθήκη του; Θεωροῦμε ἀπό φόβο πρὸς «τό ἄωρον τοῦ θανάτου», ἂν καί δέν τό ἀνέγραφε στήν ἀρχή τῆς διαθήκης του, ὅπως συνηθίζονταν τότε, ἀλλά γιά ἄλλους λόγους πού μποροῦμε νά ἀναζητήσουμε σέ ἱστορικές μαρτυρίες. Μᾶς τίς γνωστοποιεῖ ὁ ἀδελφός του Νικολός σέ μακροσκελῆ ἐπιστολή του, ἀπό 22 Φεβρουαρίου 1662, πρὸς τήν Ἁγία Προπαγάνδα τῆς Ρώμης μέ τήν ἐπισήμανση ὅτι, τὰ γεγονότα πού περιγράφονταν σ' αὐτήν, πρέπει νά ἔλαβαν χώραν κατά τόν προηγούμενο χρόνο 1661, ἀλλά καί ὁ μεγαλύτερος ἀδελφός του Γάσπαρης, ἀπό παρεμφερῆ λόγο.

6. Ἐγγραψε λοιπόν ὁ Νικολός στοὺς καρδινάλιους τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας ὅτι «ἀπό μικροῦ χρόνου διώκεται ὀλόκληρη ἢ οἰκογένειά μας ἀπό τόν σεβασμιώτατο <καθολικόν> ἐπίσκοπο Σύρας Γκουάρκι, ὁ ὁποῖος ὄχι μόνο παροτρύνει τοὺς Τούρκους νά μᾶς ἀφαιρέσουν τίς περιουσίες μας, ἀκόμη καί τήν ἐλευθερία μας, ἀφοῦ καί πρό τινος φρόντισε μέ κάθε τρόπο νά μᾶς ἀποστερήσει μερικῶν ἐμπορικῶν πλοίων φορτωμένων μέ ἐμπορεύματα... ὁ ἴδιος προσπαθεῖ συνεχῶς μέ συκοφαντίες σ' ἐκείνους πού ἔχουν στό χέρια τους τήν πρόσκαιρη δύναμη νά τοὺς στρέφει ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ μου κ. Μιχελέτου, διαβάλλοντάς τον στοὺς Τούρκους... Κατεσκεύασε μιάν ἐπιστολή ἐναντίον ἐμοῦ, τοῦ ἀνωτέρω ἀδελφοῦ μου καί τοῦ κ.

6. «Σιφνιακά», 16 (2008), 32.

Πέτρου Ρόζα. Μ' αὐτὴν κατέδωσε <στὴν Κυβέρνηση τῆς Βενετίας> ὅτι ὁ ἀδελφός μου ἐνημέρωνε τοὺς Τούρκους γιὰ τίς κινήσεις τῆς βενετικῆς ἀρμάδας καὶ κατήγγειλε ὅτι, ὄντας ὁ Πέτρος Ρόζας στὸ Τσιρίγο, ξεσήκωσε τὰ σχέδια καὶ τίς δυνάμεις τῆς εἰρημένης ἀρμάδας, ὅπως ἐπίσης ὅτι ἐγὼ ἔγραφα ἀπὸ τῆ Βενετία στὸν ἀδελφὸ μου σχετικὲς πληροφορίες καὶ στὴ συνέχεια τὴν ἔστειλε ἐδῶ, στὰ χέρια τῶν ἐκλαμπροτάτων Ἐπιτηρητῶν τοῦ Κράτους, οἱ ὁποῖοι μὲ συνέλαβαν ἀμέσως καὶ μὲ φυλάκισαν σὲ σκοτεινὴ φυλακὴ ἐπὶ 50 ἡμέρες, ἀπὸ ὅπου ὁ Μεγαλοδύναμος καὶ ἡ ἀθωότητά μου μὲ βοήθησαν νὰ ἐλευθερωθῶ ἀπὸ ἐκείνην τὴν κόλαση...», σημείωσε δὲ ἀκόμη «ἂν οἱ σεβασμιότητές σας πιστεύουν ὅτι γράφω ἐναντίον τοῦ ἀπὸ πάθος, ἄς στείλουν κάποιον νὰ συγκεντρώσει πληροφορίες ἐπὶ τόπου καὶ τότε θὰ διαπιστώσουν τὴν κοινωνικὴ ὑπόληψη καὶ τὸ ποιὸν τοῦ σεβασμιωτάτου Γκουάρκη». Καὶ πράγματι, καμμίαν ὑπερβολὴ δὲν περιλάμβανε ἡ καταγγελία τοῦ Νικολοῦ Κοντόσταβλου, ἀφοῦ ὁ Guarchi, κατὰ τὰ ἱστορικὰ στοιχεῖα, ὑπῆρξε διάσημος σκανδαλοποιὸς στὴ Σύρο καὶ σὲ ἄλλα νησιά, ἕνας ἀνισόρροπος, προφανῶς, ἄνθρωπος κατὰ τοῦ ὁποῖου, ὅταν τὸ Βατικανὸ διέταξε σχετικὴν ἔρευνα, δὲν εὐρέθηκε οὔτε ἕνας ἀπὸ τοὺς πολυαρίθμους μάρτυρες πού ἐξετάσθηκαν (κατὰ τὴν ὀγκοδέστατη σχετικὴ δικογραφία)⁷, νὰ διατυπώσῃ γι' αὐτόν ἕναν καλὸ λόγο. Στόχος του δηλαδὴ ἦταν ἡ καταστροφὴ ἀκόμη καὶ ὁ θάνατος τῶν μεγαλεμπόρων, καθολικοῦ μάλιστα δόγματος καὶ τῶν τριῶν (Πέτρου Ρόζα, Μιχελέτου καὶ Νικολοῦ Κοντόσταβλων), μέσω τῶν Βενετῶν καὶ τῶν Τούρκων. Τέτοιος δόλιος ἄνθρωπος ὑπῆρξε ὁ ἐπίσκοπος ἐκεῖνος! Ὡστε μποροῦμε νὰ θεωρήσουμε ὅτι οἱ θάνατοι, τόσο τοῦ Πέτρου Ρόζα (πού κακοποιήθηκε ἀπὸ Βενετούς στὰ Κύθηρα), ὅσο καὶ τοῦ Μιχελέτου Κοντόσταβλου πού, κατὰ τὸν ἀδελφὸ του Γάσπαρη, μὲ τὸ νὰ εἶναι ἐξαγοραστὴς τῶν φορολογιῶν τῆς Κέας, αἰχμαλωτίσθηκε ἀπὸ τὸν Καπουδάν πασᾶ καὶ ὑποχρεώθηκε μὲ βασανιστήρια νὰ πληρώσῃ γιὰ λογαριασμὸ τοῦ νησιοῦ μεγάλη ποσότητα (grossa summa) χρημάτων γιὰ τίς φορολογίες του», ὥστε ἦταν ἀκόμη «ζῶσα ἢ καλὴ μνήμη του στοὺς κατοίκους τῆς Κέας ἐπειδὴ ἔχασε, γιὰ χάρη τους βέβαια, τὴ ζωὴ του»⁸. Ὁ θάνατος λοιπὸν τῶν Ρόζα καὶ

7. Στὸ Ἀρχεῖο μας ἕνα ἀντίγραφο καὶ δεῦτερο ἔχει κατατεθεῖ, κατόπιν αἰτήσεως, στὸ Ἀρχεῖο τῆς Καθολικῆς Ἐπισκοπῆς Σύρου πρὸ χρόνων.

8. Κρατικὸ Ἀρχεῖο Βενετίας (ASV), Bailo, busta 114/II-A3. Βλ. καὶ Σιφνιακά 9 (2001), 28.

Μιχελέτου δέν ἐπῆλθε ἀπό λόγους υγιείας, ἀλλά ἀπό βασανιστήρια Βενετῶν καί Τούρκων, λόγω τῶν καταγγελιῶν τοῦ Guarchi. Σημειώνεται μάλιστα ὅτι στήν ἀνωτέρω ἐπιστολή του πρὸς τὸ Βατικανὸ ἔγραψε ὁ Νικολός Κοντόσταβλος ὅτι ὁ ἐν λόγω ἐπίσκοπος ἐκόμπαζε στήν ἀγορά τῆς Βενετίας ὅτι αὐτὸς τοὺς ἔστειλε στὸν ἄλλο κόσμο!

7. Στήν. κατ' αὐτὸν τὸν δόλιο τρόπο, ἐξουδετέρωση δύο σημαντικῶν οἰκονομικῶν παραγόντων τῆς Σίφνου, ἡ ὁποία εἶχε βέβαια ἀντίκτυπο στήν πρόοδο τῆς οἰκονομίας της, ἀλλά καί αὐτῆς τῆς εὐρύτερης περιοχῆς, θά πρέπει νά ἀποδοθοῦν καί ἄλλες συνέπειες, ὅπως λ.χ. καί αὐτὴ ἡ καθυστέρηση ἐνεργοποίησης τῆς ἐκκαθάρισης τῶν περιουσιακῶν τοῦ Πετράκη Ρόζα γιὰ τὴ χρηματικὴ ἱκανοποίηση τῶν κληρονόμων-παιδιῶν του, ἀλλά καί τῶν εὐεργετουμένων διὰ τῆς διαθήκης του προσώπων, οὔτε καί τὸ ἔτος 1672. Γι' αὐτὸ καί τό. κατὰ τὸν Πασχάλη, διήγημα τῆς, ἄνευ προίκας, συζύγου τοῦ Μιχαήλ Λεον. Καίρη, Μοσχούλας Πέτρου Ρόζα, ἡ καταβολὴ τῆς ὁποίας παρατείνονταν ἀπὸ καθυστερήσεις τοῦ Μιχελέτου καί τοῦ ἐπελθόντος, κατὰ τ' ἀνωτέρω, θανάτου του.

Συμπερασματικά: α) Δέν εἶναι ἄστοχο νά θεωρήσουμε ὅτι ὁ Μιχελέτος Κοντόσταβλος, κατὰ τὴ σύλληψη καί τὸν σκληρὸ βασανισμό πού υπέστη ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ὑποχρεώθηκε νά παραδώσει σ' αὐτοὺς τὸ σύνολο τῶν χρηματικῶν κεφαλαίων πού διαχειρίζονταν στήν Ἀνατολή (grossa summa = μεγάλο χρηματικὸ ποσόν), ὅπως ἔγραψε βραδύτερα ὁ ἀδελφός του Γάσπαρης, γιὰ τὴν ἐξόφληση τῆς φορολογίας τῶν κατοίκων τῆς Κέας ὡς ἐξαγοραστῆς της κατὰ τὸν χρόνο ἐκεῖνον (μέ συμφωνία μαζί τους), παρόλο πού δέν εἶχε ἀρχίσει ἡ κανονικὴ περίοδος καταβολῆς τῶν φόρων ἀπὸ τοὺς ὑποχρέους⁹. β) Δέν ἀποκλείεται μάλιστα νά ὑποχρεώθηκε ὁ Μιχελέτος νά χρησιμοποιήσει ἀκόμη καί τὰ κεφάλαια πού διαχειρίζονταν τῆς κληρονομίας Π. Ρόζα προκειμένου νά συμπληρωθεῖ τὸ μεγάλο ποσόν πού ἀξίωσαν ἀπ' αὐτὸν οἱ Τούρκοι, μέ τὴν προοπτικὴ παράδοσής τους στοὺς κληρονόμους βραδύτερα καί τὴν ἐλπίδα ὅτι θά ἐπιβίωνε ἀπὸ τὴν κακοποίησή του· ἄλλωστε εἶχε προνοήσει γι' αὐτὸν τὸν σκοπὸ μέ τὴ διαθήκη του, δηλαδή ἀπὸ τίς καταθέσεις του στὴ Βενετία. γ) Στὴ δυσχερῆ ἐκείνη οἰκονομικὴ θέση, στήν ὁποία περιέπεσε ὁ Μιχελέτος, δέν ἀποκλείεται νά ἔχει θέση καί ἡ, ἀπὸ 19 Ἰανουαρίου 1666 (s.n), διαταγὴ τοῦ ἄλλου «κυριάρχου τῶν θαλασσῶν», ναυάρ-

9. Αὐτόθι.

χου του βενετσιάνικου στόλου Andrea Corner, προς τους προξένους και δημογεροντίες των νησιών σύμφωνα με την όποια, «κατόπιν των προσφερθεισών από τον Μιχελέτο Κοντόσταβλον μεγάλων υπηρεσιών προς την Βενετίαν», παρεχωρείτο σ' αυτόν «ἄδεια ἐλευθέρας διακινήσεως τῶν ἐμπορευμάτων του εἰς ὅλους τοὺς λιμένας τῶν νήσων ἄνευ καταβολῆς τελωνειακῶν δασμῶν»¹⁰, τοῦτο δέ, πολύ πιθανόν, γιά τήν οικονομική ἐνίσχυσή του μετά τά ὅσα ἔπαθε καί ἀπώλεσε. δ) Ὡς πρὸς τίς ἀφορμές πού ἐπιζητοῦσαν οἱ Τοῦρκοι γιά νά ἀξιῶνουν παράλογες εἰσπράξεις χρημάτων, ἔχομε καί ἄλλο παράδειγμα πού κατέγραψε ὁ βικάριος Σίφνου στήν, ἀπό 5-2-1664, ἀναφορά του πρὸς τό Βατικανό· κατ' αὐτήν καί πάλιν «οἱ Τζιῶτες εἶχαν κακοποιήσει τότε Τοῦρκο, ἄνθρωπον τοῦ Καπουδάν πασᾶ, γιά νά εἰσπράξει τοὺς φόρους ἐνῶ δέν εἶχε ἔλθει ἀκόμη ὁ τακτικός χρόνος καταβολῆς τους. Φοβούμενοι, ἀπό προηγούμενο γεγονός, τήν ὀργή τοῦ Καπουδάν πασᾶ, ὅλοι οἱ δημογέροντες τοῦ νησιού, μέ ἐπικεφαλῆς τόν Ἐνρίκο Ρόζα (ἀδελφόν τοῦ Π. Ρόζα, μόνιμον κάτοικον Κέας), κατέφυγαν στή Σίφνο γιά νά ἀποφύγουν τόν κίνδυνον καί γιά νά ζητήσουν δάνειο ἀπό τόν Μιχελέτο Κοντόσταβλο νά πληρώσουν τοὺς φόρους». [*«Σιφνιακά»*, 9 (2001), 61].

8. Ὁ δυστυχῆς Μιχελέτος δέν ἀπεβίωσε τότε στά χέρια τῶν Τοῦρκων βασιανιστῶν του, ἀλλ' ἐπέστρεψε στή Σίφνο (ἂν τά γεγονότα συνέβησαν στήν Κέα), ἀλλά σέ κακή κατάστασι, βαρῦτατα ἀσθενής. Τοῦτο συνάγεται ἀπό σχετική ἀναφορά στήν ἐκθεση τοῦ ἀποστολικοῦ ἐπισκέπτη Sebastiani, ἐπισκόπου Ἱεραπόλεως, ὁ ὁποῖος διενεργοῦσε, κατὰ Μάρτιον τοῦ ἔτους 1667, ἐπιθεώρηση στήν Καθολικὴ Ἐκκλησία τῆς Μήλου· κατ' αὐτήν, σέ πρόσκλησή του πρὸς τόν Μιχελέτο νά τόν ἐπισκεφθεῖ στή Μήλο, δέν κατέστη δυνατή ἡ πραγματοποίησή της «*essendo infermo il Condostavlo*» (= ὄντας σοβαρά ἀσθενής ὁ Κοντόσταβλος)¹¹, μέσα δέ στὸν ἴδιον χρόνο καί πρό τῆς 15ης Νοεμβρίου, ἀπεβίωσε, ἂν κρίνουμε ἀπὸ τό γεγονός ὅτι κατ' αὐτήν ἐκδόθηκε τό πρῶτο γνωστό ἀντίγραφο τῆς διαθήκης του [*«Ἀνδριακά Χρονικά»*, 22 (1994), 31-33].

Ὁ θάνατος τοῦ Μιχελέτου Κοντόσταβλου ἐπέφερε, ὅπως ἦταν ἐπόμενο, νέα καθυστέρηση στήν παράδοση τῆς κληρονομίας τοῦ Πέτρου Ρόζα στοὺς κληρονόμους του ἂν καί, κατὰ τή διαθήκη του,

10. Σίμου Μιλτ. Συμμεωνίδη, *Ἀνδριακά Ἱστορικά Ἐγγραφα*, 34-35.

11. *«Σιφνιακά»*, 7 (1999), 128.

τό ζήτημα αυτό έπρεπε νά τακτοποιηθεί από τά κεφάλαια πού διαχειρίζονταν ό άδελφός του Νικολός στή Βενετία κατά τά έκτεθέντα. Παραμένει όμως άδιευκρίνιστο αν είχε ολοκληρωθεί ή εκκαθάριση τών, μεταξύ Μιχελέτου και Ρόζα, λογαριασμών κατά τό χρονικό διάστημα πού υπέφερε ό πρώτος από τίς συνέπειες τών βασιανιστηρίων πού υπέστη. Άλλά και τοῦτο νά είχε πραγματοποιηθεί, ό διαχειριστής τών χρηματικῶν κεφαλαίων τοῦ Μιχελέτου άδελφός του Νικολός και έκτελεστής τῆς διαθήκης του δέν είχε εκπληρώσει τήν έντολή του νά έξοφληθοῦν πρώτα τά τέκνα τοῦ Ρόζα οὔτε και κατά τό έτος 1672!

Περί τά τέλη τοῦ έτους 1671 μέ αρχές τοῦ 1672 ή θυγατέρα τοῦ Πέτρου Ρόζα Μοσχουδάκι συζεύχθηκε τόν Άνδριο Μιχαήλ Λεονάρδου Καίρη, αλλά τό χρηματικό κεφάλαιο τῆς κληρονομίας τοῦ πατέρα της δέν είχε ακόμη περιέλθει σ' αὐτήν. Τότε ό πενθερός της Λεονάρδος Καίρης, προκειμένου νά προωθήσει τό ζήτημα αυτό, προήλθε σέ ενέργειες πού ένέπλεκαν τόν μεγαλύτερο άδελφό τών Κοντόσταβλων, τόν Γάσπαρη, έναν από τούς μάρτυρες τῆς διαθήκης τοῦ Π. Ρόζα, ό οποῖος αὐτήν τήν έποχή διατελοῦσε governatore (= αρχιπρόκριτος) τῆς Σίφνου και πρόξενος τῆς Βενετίας στήν Κρήτη (1672-1684). Έγραψε λοιπόν ό πατέρας Καίρης στόν προϊστάμενό του βάιλο τῆς Βενετίας στήν Κωνσταντινούπολη Querini και επικαλέσθηκε τή συνδρομή του για επίλυση τοῦ μακροχρόνιου εκείνου ζητήματος¹².

9. Η καταγγελία Λεον. Καίρη περιήλθε στόν Querini ό οποῖος έγραψε στίς 8 Μαρτίου 1672 στόν Γάσπαρη και τοῦ ζήτησε εξηγήσεις, αὐτός δέ άπάντησε στίς 10 Ιουνίου ιδίου έτους ότι στό ζήτημα αυτό δέν είχε καμμία σχέση, άλλ' όπως γνώριζε, μεταξύ Ρόζα και άδελφοῦ του Μιχελέτου, θανόντων πρό πολλοῦ, υπήρχαν κάποιοι λογαριασμοί από έμπορικές εργασίες τους για τήν εκκαθάριση τών οποίων συνέτρεχαν ακόμη (!) μερικές δυσκολίες πού τό καθυστέρουσαν ως τότε¹³.

Σημειώνεται ότι, μετά τήν αποβίωση (1667) τοῦ Μιχελέτου, οί έναπομείναντες άλλοι δύο επίτροποι τῆς διαθήκης Ρόζα ήταν έπόμενο νά δραστηριοποιηθοῦν έντονα για τήν εκκαθάριση τών λογαριασμών τών δύο θανόντων μεγαλεμπόρων, ιδιαίτερα μάλιστα μετά και τήν αποβίωση τῆς κερά-Κατερίνας Ρόζα <πρό τοῦ

12. «Σιφνιακά», 12 (2004), 43 έπ.

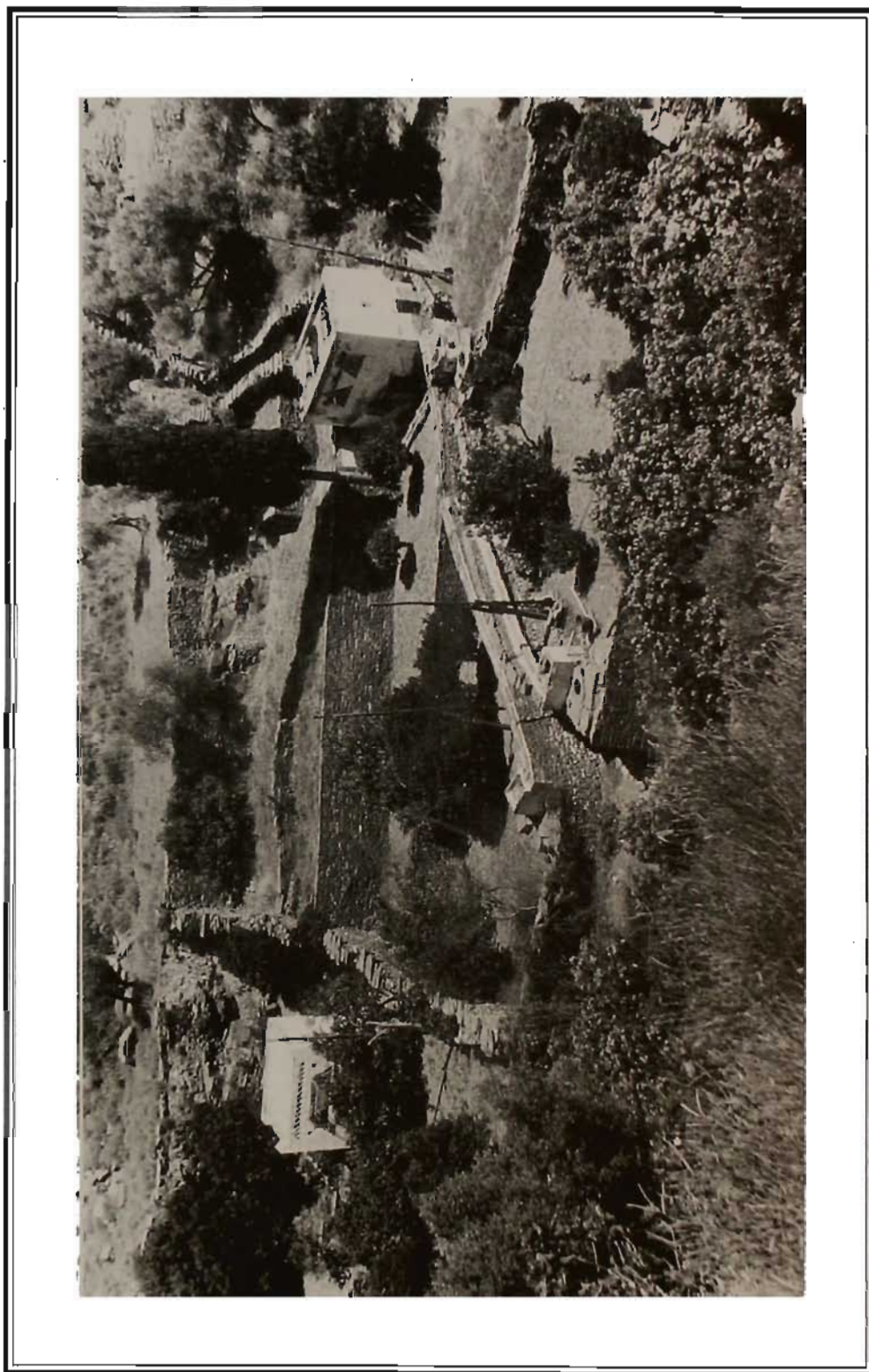
13. Σίμου Μιλτ. Συμειώνη. Άνδριακά Ιστορικά Έγγραφα, 53-54.

Μαρτίου 1670), παρόντος μάλιστα στή Σίφνο και τοῦ Γάσπαρη Κοντόσταβλου, ὡς *governatore* πλέον τοῦ νησιοῦ, μετακληθέντος πρὸς τοῦτο ἀπὸ τοὺς Σιφνίους. Σημειώνεται, πάντως, ὅτι αἴτιος στήν καθυστέρηση τῆς καταβολῆς τοῦ χρηματικοῦ κεφαλαίου τῆς κληρονομίας Π. Ρόζα πρὸς τὰ παιδιά του-κληρονόμους καὶ τοὺς πολλοὺς εὐεργετούμενους ἀπ' αὐτόν, διὰ τῆς διαθήκης του, ὑπῆρξε ὁ Νικολός Κοντόσταβλος τῆς Βενετίας, ὁ ὁποῖος, μέ διάφορες προφάσεις καθυστεροῦσε καὶ τὴν ἐνεργοποίηση τῶν ἐντολῶν τῆς, ἀπὸ 4 Ἰουνίου 1664, διαθήκης τοῦ ἀδελφοῦ του Μιχελέτου¹⁴. Στὴν περίπτωση λ.χ. τῆς διαθήκης Ρόζα μία ἀφορμὴ ὑπῆρξε ἢ, κατὰ τίς ἡμέρες τοῦ θανάτου τῆς κερά-Κατερίνας Ρόζα, ἀνάληψη ἀπὸ τὸν Μιχελέτο Κοντόσταβλο ποσοῦ 987 ρεαλιῶν ἀπὸ τὰ κεφάλαια τοῦ Π. Ρόζα σέ τρεῖς δόσεις [*«τὴν πρώτη βολὰ ρεάλια 500, τὴ δεύτερη ρεάλια 250 καὶ τὴν τρίτη ρεάλια 237»*, «Σιφνιακά», 12 (2004), 108], ποσὸν τὸ ὁποῖο δὲν ἀναγνώριζε ὁ Νικολός μέχρι πού τὸν Μάρτιο τοῦ ἔτους 1670 ἐπῆγε στή Βενετία (προφανῶς ἐκπρόσωπος τῶν ἐπιτρόπων τῆς διαθήκης τοῦ Π. Ρόζα) ὁ διάκος Ἀθανάσης μέ ἀποδεικτικά στοιχεῖα βεβαιωτικά τῆς ἀνάληψης ἀπὸ τὸν Μιχελέτο τῶν 987 ρεαλιῶν¹⁵.

10. Ἀπὸ τὰ μέχρι τώρα γνωστά ἀρχεῖακά στοιχεῖα, ὅπως ἤδη ἀναπτύχθηκαν, τὸ ζήτημα ἀπόδοσης τῆς κληρονομίας Πέτρου Ρόζα σὲ τὰ παιδιά του (τὸ χρηματικὸ κεφάλαιο) ἀκόμη καὶ μετὰ τίς, πρὸς τοῦτο, παρεμβάσεις τοῦ βαίλου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, δὲν προκύπτει ἂν τοῦτο εὐρῆκε τακτοποίηση. Βέβαια ὁ Γάσπαρης Κοντόσταβλος, ὡς ἀπλοῦς μάρτυς κατὰ τὴ σύνταξη τῆς διαθήκης Ρόζα, δὲν μαρτυρεῖται συμμέτοχος στήν καθυστέρηση τῆς ἐνεργοποίησης τῶν ἐντολῶν τῆς· ἄλλωστε αὐτὴν τὴ δικαιολογία ἐπικαλέσθηκε στὸν προϊστάμενό του βαίλο. Ὁ ἀδελφός του ὅμως Νικολός τῆς Βενετίας, ὡς μοναδικὸς ἐκτελεστής τῆς, ἀπὸ 4 Ἰουνίου 1664, διαθήκης τοῦ ἀδελφοῦ του Μιχελέτου εἶναι ὁ αἴτιος καὶ αὐτῆς τῆς πολυχρόνιας καθυστέρησης καταβολῆς τῶν χρηματικῶν κεφαλαίων τῆς διαθήκης Π. Ρόζα, ὅπως καὶ ἐκείνων τοῦ ἀδελφοῦ του, κατὰ τὰ ἱστορούμενα σέ ἄλλην ἐργασία τοῦ παρόντος τεύχους (βλ. τίς σελίδες 33-58).

14. Βλ. σὲ τὸ παρὸν τεύχος, σ. 33 ἐπ.

15. «Σιφνιακά», 12 (2004), 108.

Τό χαριτόβρυτο περιβάλλον τῆς Σίφνου. (Φωτ. Σ. Μ. Συμεωνίδη, 1963)

ΣΥΜΜΕΙΚΤΑ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΑΠΟ ΤΟ ΙΑΣΙΟ
[16 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1804]
ΚΑΙ ΕΝΑΣ ΑΚΟΜΗ ΣΙΦΝΙΟΣ ΑΡΧΙΕΡΕΑΣ

Ὁ Γεώργιος, ἀγνώστου ἐπωνύμου, ἀλλά Σίφνιος, ἐγκατεστημένος στό Ἰάσιο τῆς Μολδαβίας, ἀνεψιός «τῆς ὀσιωτάτης καί ἀγιωτάτης καλογραίας <τῆς Μονῆς Ἁγίου Ἰωάννου Θεολόγου τοῦ Μογκοῦ> κυρίας Θεοτίμης», τήν ὁποία ἀνεγνώριζε «κατά πνεῦμα μητέρα καί περιπόθητο θεία του», τῆς ἀπηύθυνε τή δημοσιευομένη κατωτέρω ἐπιστολή στίς 16 Αὐγούστου 1804 μέ τήν εὐκαιρία διέλευσης ἀπό ἐκεῖ, δηλ. τό Ἰάσιο, τοῦ θείου του Γιαννάκη, ἀδελφοῦ τῆς «κυρίας Θεοτίμης», ὁ ὁποῖος στίς 15 Ἰουνίου «εἶχε ἀναχωρήσει ἀπό Γιάσι... καί ἐπῆγεν εἰς Δουμπασπάρι καί ἀντάμωσε τόν αὐτάδελφόν του πανιερώτατον ἅγιον δεσπότην ὑγιαίνοντα».

Ὅφείλουμε ἐξ ἀρχῆς νά ἀναφέρουμε ὅτι ἡ ἐπιστολή αὐτή εἶναι διατυπωμένη ἀπό τόν συντάκτη της, τόν Γεώργιο, μέ ὑποδειγματικό τρόπο, ὥστε νά τόν ἀναδεικνύει σέ προσωπικότητα μέ ἀξιόλογη μόρφωση καί εὐγένεια ψυχῆς. Ἀκόμη ὅτι εἶναι πρό ἰκανῶν χρόνων δημοσιευμένη [στήν ἐφημερίδα «Σιφναϊκά Νέα», φ. Ἀπριλίου 1951], ἀλλά χωρίς τήν πηγὴ προέλευσής της, οὔτε σχολιασμούς γιά τόν συντάκτη ἢ τά λοιπά μνημονεύμενα συγγενικά του πρόσωπα. Ἔτσι, τόσο γι' αὐτόν, ὅσο καί γιά τούς συγγενεῖς του, ἡ προσέγγιση δέν ἔγινε δυνατή μέ ἱστορικά στοιχεῖα, παρά τίς καταβληθεῖσες προσπάθειες. Ὅφείλουμε ὅμως νά τήν καταγράψουμε ἐδῶ ὡς θέμα ἢ ζήτημα πού παραμένει σέ ἐκκρεμότητα πρὸς ἐπίλυσιν ἀπό τούς μελλοντικούς ἐρευνητές τῆς Ἱστορίας τοῦ νησιοῦ μας μέ τήν ἐλπίδα ὅτι θά φανοῦν πῶς τυχεροί.

Ἀκολουθεῖ τό κείμενο τῆς ἐπιστολῆς καί, μετ' αὐτό, σέ Ὑπόμνημα, ἀπόφεις μας ἐπί σημείων αὐτοῦ:

«Τῆ ὀσιωτάτη καί ἀγιωτάτη Καλογραία κυρία Θεοτίμη, τῆ σεβασμιωτάτη μοι κατά πνεῦμα μητρί καί περιποθήτω μοί θεία.

Προσκυνητῶς.

Εἰς τό Ἱερόν μοναστήριον τοῦ Θεολόγου

εἰς νῆσον Σίφνον

Τὴν ὑμετέραν ὀσιότητά τε καὶ ἀγιωσύνην δουλικῶς προσκυνῶ καὶ τὴν αὐτῆς δεξιάν εὐλαβῶς ἀσπάζομαι. Περιφρουροῖοι αὐτὴν ὁ πάνσοφος Θεὸς ὁ ἐν τῷ ὄρει τό Θαβῶρ μεταμορφωθείς ἔμπροσθεν τῶν αὐτοῦ μαθητῶν διὰ πρεσβειῶν τοῦ ἀγίου ἐνδόξου καὶ εὐαγγελιστοῦ ἐπιστηθίου φίλου τε καὶ παρθένου ἡγαπημένου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. ὑγιαίνουσιν καὶ πανευδαιμονοῦσιν μετὰ μακροβιότητος καὶ εὐτυχίας τῶν ὧν ποτε παρά Θεοῦ ἐφίεται ἀγαθῶν καὶ σωτηριωδῶν ἐξαιτημάτων. οὐ τῷ ἀπείρῳ ἐλέει καὶ διὰ τῶν ἀγίων τῆς εὐχῶν ὑγιαίνω μέχρι τοῦδε ὁ ἐλάχιστος ἀνεψιὸς τῆς Γεώργιος. Μετὰ τὰς δουλικὰς καὶ ὀφειλομένας μοι προσκυνήσεις, δηλοποιῶ τῇ ὀσιότητι τῆς, ὅτι αὐτόθεν ἐνταῦθα τοῦ αὐταδέλφου τῆς κύρ Γιαννάκη ἐλθόντος τοῦ καὶ περιποθήτου μοι θείου, ἔμαθον ἀκριβῶς παρά τῆς εὐγενείας του περὶ πάντων τῶν συγγενῶν μου. ἐξαιρέτως περὶ τῆς ἀγαθῆς ὑγείας τῆς ὀσιότητός τῆς. Ὁ ἐνταῦθα ἐρχομὸς του μεγάλως μέ ἐχαροποίησε, ἀλλ' ἢ ταχεῖα ὑστέρησίς του κατὰ βάθος μέ ἐλύπησε. Εἰς τὰς ιε' (= 15) Ἰουνίου ἀναχώρησεν ἀπὸ Γιάσι ὅπου ἐγὼ εὐρίσκομαι καὶ ἐπῆγεν εἰς Δουμπασπάρι καὶ ἀντάμωσε τὸν αὐτάδελφόν του πανιερώτατον ἅγιον Δεσπότην ὑγιαίνοντα, ὡς ἐπόθει, ὅς τις καὶ εὐχόμενος σᾶς εὐλογεῖ ἐκ μέσης ψυχῆς καὶ καρδίας. Ἐλπίζω ὅτι ἕως τὸν Ὀκτώβριον θέλει κατευοδωθῆ εἰς πατρίδα καὶ ὁ θεῖος μου κύρ Γιαννάκης, ἀφ' οὗ τελειώσῃ τὰς ὑποθέσεις του μετὰ τοῦ πανιερωτάτου αὐταδέλφου του.

Ἄσπασον οὖν ἐκ μέρους μου τὴν εὐγενεστάτην ἀρχόντισσά του τὴν περιπόθητόν μοι θείαν κυρίαν Φλουρί καὶ εἰπέ τῇ εὐγενεία τῆς νά μή λυπῆται καὶ θέλει τον ἀπολαύσει ὑγιαίνοντα ἐντός ὀλίγου. Τὸν γλυκύτατον καὶ περιπόθητόν τους υἱόν, τὸν χρυσοῦν μοι λογιώτατον ἐξάδελφον κύρ Ἀποστολάκη ἀδελφικῶς προσκυνῶ καὶ νά εἰπῆς τῇ λογιότητι του διὰ νά μοί γράφῃ ἐνίστε νά χαίρω διὰ τὴν ἀγαθὴν ὑγείαν του. Τὴν θείαν μου τὴν γερόντισσάν τῆς καὶ διδασκάλισάν μοι κυρίαν Παρθενίαν δουλικῶς προσκυνῶ καὶ τὴν αὐτῆς δεξιάν μεθ' ὅσης πλείστης εὐλαβείας κατασπάζομαι.

Κυρία Θεοτίμη, μέ τό νά ἔμαθον παρά τοῦ θείου κύρ Γιαννάκη ὅτι μεταχειρίζεσθε τὸν ταμπάκον, ἔδωσα τῇ εὐγενεία του μίαν ταμπακιέραν μαύρην καλογερίστικην διὰ νά σᾶς τὴν δώσῃ ὅταν σύν Θεῷ ἔλθῃ εἰς πατρίδα καὶ παρακαλῶ τὴν ἀγιωσύνην τῆς νά τὴν δεχθῆ εὐμενῶς καὶ νά μοί συγχωρήσῃ διὰ τὴν εὐτέλειαν τοῦ χαρίσματος. Ἐτι δέ ἄς λάβῃ παρ' αὐτοῦ καὶ ἐν κοντογούνι τζόχινον καὶ ἄς τό δώσῃ τῇ ἀνεψιᾷ μου τῇ παρακόρη τῆς τῇ δοκίμῳ καλογραία διὰ νά φορῆ πρός ἐνθύμησίν μου, τὴν ὁποῖαν ἀκριβῶς χαιρετῶ καὶ

έναγκαλιζόμενος περιπτύσσομαι. Λάβε ἔτι ἀπό τόν ἀτάδελφόν μου Φρατζέσκον δέκα γρόσια καί δός αὐτά τῷ αὐτόσε τοῦ Θεολόγου ἐφημερίῳ ἢ τῆς ἡγουμένης διά νά κάμουν ἕνα σαρανταλείτουργον διά τούς μακαρίτας γονεῖς μου καί παρακαλῶ τήν ἀγιωσύνην της νά εὔχεται καί ὑπέρ ἐμοῦ εἰς τάς πρός Θεόν παρακλήσεις καί ἐντεύξεις της καί νά μοί γράφῃ ἐνίοτε. δηλοποιῶν μοι περί τῆς ἀπειροποθήτου μοι ὑγείας. ἥς μέν τά ἔτη πλεῖστα τε καί σωτηριοδέστατα, αἱ δέ αὐτῆς εὐχαί εἶησαν μετ' ἐμοῦ διά βίου φυλακτήριον.

Τῆς ὑμετέρας ὀσιότητος ὄλος πρόθυμος εἰς τάς ἐπιταγάς ἐλάχιστος δοῦλος καί εὐπειθέστατος κατά πνεῦμα υἱός.

αωδ' (=1804) αὐγούστου ιστ' (=16) Γεώργιος ὁ ἀνεψιός της
Ἀπ' Ἰάσιον τῆς μολδαβίας».

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

1. Ὁ συντάκτης τῆς ἐπιστολῆς Γεώργιος, ἄνευ ἐπωνύμου ἢ ἄλλες πληροφορίες γι' αὐτόν, ὅπως καί οἱ κατονομαζόμενοι σ' αὐτήν πολλοί συγγενεῖς του τῆς Σίφνου, παραμένουν πρόσωπα ἀγνωστα· τοῦτο δέ ἐπειδή ἡ ἀναφορά σέ οἰκείους δέν χρειάζεται ἀναγραφὴ ἐπωνύμων, ἀλλ' ἀρκοῦν τά ὀνόματά τους. Ἔτσι θά ἀναζητήσωμε τόν ὑπογράφοντα τήν ἐπιστολή Γεώργιον μεταξύ ἄλλων «Γεωργίων» τῆς ἐποχῆς, γνωστῶν μάλιστα ἀπό τό ἀξίωμα στό ὁποῖο εἶχαν ἀναδειχτεῖ ἢ τήν πατρίδα τους «Σίφνο», ὅπως π.χ. «Γεώργιος Σίφνιος» ἢ «Γεώργιος γραμματικός». Γι' αὐτούς, ἔχομε ἤδη κάνει λόγον στό περιοδικό [βλ. «Σιφνιακά», 17 (2009), 83-85, 20 (2012), 166 + ὑποσημειώσεις καί 23 (2015), 78], ὅπου καί παραπέμπομε. Θεωροῦμε λοιπόν ὅτι, μεταξύ αὐτῶν, πρέπει νά ἐπιλέξουμε (μέχρι ν' ἀνευρεθοῦν ἱστορικά στοιχεῖα) τόν

Γεώργιο Σίφνιο

ὁ ὁποῖος, πρό τοῦ ἔτους 1785, εἶχε διατελέσει «γραμματικός» τοῦ αὐθέντη Ἀλέξανδρου Ὑψηλάντη, βοεβόδα τῆς Βλαχίας (1774-1782, 1796-1797) καί τῆς Μολδαβίας (1786-1788), ἀλλά καί «γραμματικός τοῦ Κοινοῦ» στήν ΚΠολη (1785-1788), ὅπου μάλιστα τόν συνέλαβαν καί φυλάκισαν οἱ Τοῦρκοι ὡς ἄνθρωπον τῆς οἰκογενείας Ὑψηλάντη, ἢ ὁποῖα εἶχε περιπέσει σέ δυσμένεια [βλ. «Σιφνιακά», 17 (2009), 83-85].

Δέν ἀποκλείεται λοιπόν αὐτός ὁ Γεώργιος Σίφνιος νά εἶναι ὁ «Γεώργιος» τῆς ἐπιστολῆς μας, ὁ ὁποῖος, ὡς γραμματικός τοῦ Ὑψη-

λάντη είχε πείρα τῆς ζωῆς στίς περιοχές τῶν ἡγεμονιῶν, ὅπου καί κατέληξε νά διαμένει μόνιμα στό Ἰάσιο, ὅπου πολύ πιθανόν νά διέθετε καί περιουσίαν ἀπό τούς κόπους του σέ διακεκριμένες, ἀλλά καί ἐπικίνδυνες, ὑπηρεσίες τῆς ἐποχῆς του. Ταῦτα πάντα ἄν ἐπισημοποιηθοῦν κάποτε μέ αὐθεντικές ἱστορικές μαρτυρίες.

2. Ὁ πανιερώτατος ἅγιος Δεσπότης.

Ὅπως ἔγραψε ὁ Γεώργιος, ὁ θεῖος του Γιαννάκης, ἀδελφός τῆς λήπτριας τῆς ἐπιστολῆς του «καλογραίας κυρίας Θεοτίμης». τόν ἐπισκέφθηκε γιά μικρό χρονικό διάστημα στό Ἰάσιο καί στίς 15 Ἰουνίου 1804 ἀνεχώρησε «καί ἐπῆγε εἰς Δουμπασπάρη καί ἀντάμωσε τόν αὐτάδελφόν του πανιερώτατον ἅγιον Δεσπότην ὑγιαίνοντα...». Μᾶς γνωστοποιεῖ δηλαδή ὁ Γεώργιος ἕναν ἀκόμη Σίφνιον ἀρχιερέα, εἴτε ἐφησυχάζοντα ἐκεῖ, εἴτε σέ ἐνεργό ἀρχιερατεία, χωρίς καί πάλι ἀναγκαῖες λεπτομέρειες, ἐκτός τοῦ ὅτι ὁ ἀρχιερέας, ἡ καλογραία Θεοτίμη καί ὁ Γιαννάκης ἦταν ἀδέλφια.

3. Κατά τήν ἐπιστολή α) ὁ κύριος Γιαννάκης, θεῖος τοῦ ἐπιστολογράφου Γεωργίου, εἶχε σύζυγο τήν «κυρία Φλουρί», καί τέκνο τους «τόν κύριον Ἀποστολάκη, λογιώτατον», δηλαδή ἄνθρωπο μέ σημαντική μόρφωση ἄν λάβουμε ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ τίτλος αὐτός ἀποδίδονταν τότε καί στούς διευθυντές σχολείων, β) ἡ ἄλλη θεία τοῦ συντάκτη, «ἡ γερόντισσα κυρία Παρθενία», ἀποκαλεῖται ἀπ' αὐτόν «διδασκάλισσά μοι», γι' αὐτό καί «δουλικῶς τήν προσκυνοῦσε καί τήν αὐτῆς δεξιάν μεθ' ὅσης πλείστης εὐλαβείας κατασπάζονταν».

Παρατηροῦμε λοιπόν ὅτι στήν οἰκογένεια τοῦ ἐπιστολογράφου Γεωργίου ἐπικρατοῦσε (ἀπό παλαιότερους χρόνους) ἡ ἐπιθυμία μόρφωσης τῶν μελῶν τῆς, ἀκόμη καί τῶν γυναικῶν, πράγμα σπάνιο κατά τούς παλαιούς χρόνους. Ἄν καί μεμονωμένη ἡ πληροφορία, ἀλλ' ἀσφαλέστατη, ὡς μαρτυρία, ἔχει ἰδιαίτερη σημασία γιά τήν Ἱστορία τῆς Ἐκπαίδευσης στό νησί μας. Ὅπως ἔχομε ἀποδείξει ἀπό τῶν σελίδων τῶν «Σιφνιακῶν», οἱ Σίφνιοι ἐπιδόθηκαν στήν ἐκπαίδευση τῶν νέων ἀπό τά τέλη ἀκόμη τοῦ 16ου αἰῶνα μέ τά στοιχειώδη γράμματα καί κατά τόν ἐπόμενο 17ο μέ μαθήματα πού παρέδιδαν οἱ βικάριοι, ἀπόφοιτοι κολλεγίων τῆς Ρώμης, μέχρι πού ἱδρυσαν τό ἔτος 1687 τήν περιώνυμη Σχολή τους, «τοῦ Παναγίου Τάφου» ἐπιλεγομένην, Σχολήν Μέσης Παιδείας, διάσημην κατόπιν πανελληνία γιά τό ἐπιτελούμενο σ' αὐτήν ἔργο ἀπό διακεκριμένους διδασκάλους.

Η ΑΜΑΥΡΩΣΗ [1824] ΤΗΣ ΠΡΩΤΑΡΧΗΣ ΤΟΥ '21 ΣΤΗ ΣΙΦΝΟ

Στό προηγούμενο τεύχος του περιοδικού (ἀριθμ. 25/2017), ἀφιέρωμα στή Σίφνο κατά τήν Ἐπανάσταση τοῦ 1821, γράψαμε μέ αὐθεντικά (ἀρχειακά) στοιχεία ὅτι οἱ Σίφνιοι τήν ἐνστερνίσθησαν ἀμέσως μέ ἐνθουσιασμό καί δυναμική συμμετοχή ἐκστρατευτικοῦ σώματος 150 πολεμιστῶν ὑπό τήν ἀρχηγία τοῦ διδασκάλου Νικολάου Χρυσογέλου στά πεδία τῶν μαχῶν τῆς Πελοποννήσου καί στίς θάλασσες. Γράψαμε ἀκόμη καί γιά τίς ἐν συνεχεία δραστηριότητες ἀριθμοῦ προσώπων ἀντιτιθεμένων στήν Ἐπανάσταση μέ ὑποκινητές τούς προξένους εὐρωπαϊκῶν κρατῶν στό νησί· ἐπικεφαλῆς αὐτῶν ἀναδείχθησαν, τελικά, ὁ Ἰωάννης Μπαός, πρόξενος τῆς Ἀγγλίας, καί ὁ γιός του Κωνσταντῖνος μέ συνέπειες δυσάρεστες πού ἀμαύρωσαν τή δυναμική πρωταρχή τοῦ ξεσηκωμοῦ στό νησί τους.

Ἐνα ἀπό τά θλιβερά περιστατικά τους, τό ἀτυχέστερο γι' αὐτούς, ἀφοῦ ὑπήρξε ἡ ἀφορμή πού τούς ὀδήγησε στό θάνατό τους μέσα στόν ἴδιο χρόνο (1824), πατέρα καί γιό Μπάους, περιγράφεται μέ λεπτομέρειες στό δημοσιευόμενο ἐδῶ ἔγγραφο τοῦ ἐπάρχου Σίφνου, Μήλου καί Κιμῶλου Παναγιώτη Καραϊωάννη (ἀποκείμενο στά Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους, προσφορά στήν ἐκδοσή μας τοῦ φίλου κ. Βασίλη Φραγκουλόπουλου ἀπό τή Νάξο, τόν ὁποῖο εὐχαριστοῦμε θερμά).

Τό ἔγγραφο-ἀναφορά τοῦ ἐπάρχου ἀπευθύνεται στό Ἵπουργεῖο Ἑσωτερικῶν, τό δέ περιεχόμενό του ἔχει ὡς ἐξῆς:

*«Προσωρινή Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος
Πρός τό Σεβαστόν ὑπουργεῖον τῶν Ἑσωτερικῶν
Ὁ Ἐπαρχος Σίφνου, Μήλου καί Κιμῆλου.*

Ἔρχομαι καί ἤδη νά βάλω ὑπό τήν ὄψιν τῆς Διοικήσεως διά τοῦ ὑπουργείου τούτου τά τῆς ἀναρχίας φρικώδη τολμήματα μέ τά ὁποῖα οἱ ἀντάρται ταύτης τῆς Νήσου κορύφωσαν τά προλαβόντα των ἀτοπήματα. Χθές εἰς τάς δυσμάς τοῦ ἡλίου ἐν ᾧ ἦτον χορός πλησίον τοῦ Ἐπαρχείου καί ἔστεκεν πολὺς λαός θεωρῶν, ἔρχεται ὁ διά τάς κακουργίας ἐπίσημος Ἀντώνιος Βρεμμένος ὁμοῦ μέ τούς

συνεταίρους του Νικολόν Ψιψήν, Φώτην Γεωργίου, ὅλοι οἰκειότατοι τοῦ ἐπαράτου Κ(ωνσταντίνου) Μπάου φέροντες μεθ' ἑαυτῶν καί κάποιον Ἐλευθέριον, υἱόν τοῦ Μάλαμα καί εὐθύς ἔδωσαν αἰτίαν ἔριδος εἰς τοὺς παρευρεθέντας· τό σχέδιο ὁμῶς ἦτον κατ' ἐμοῦ καί τῶν ἀνθρώπων μου, ὡς τό ἔδειξαν ἐμπράκτως ἐπειδή ὅταν ἄρχισε ἡ ταραχή ἀναμεταξύ των, ἐν ᾧ δύο στρατιῶται μου ἔστεκον εἰς τήν θύραν τοῦ Ἐπαρχείου ἔνοπλοι, ὥρμησαν κατ' αὐτῶν, τοὺς ἀφώπλισαν καί τοὺς ἐμαστίγωσαν. Ἐπάτησαν τέλος καί αὐτό τό Ἐπαρχεῖον ἀλαλάζοντες καί ὑβρίζοντες καί ἐζήτουν νά μέ θυσιάσωσι· μ' ὅλις ἀπέφυγα τήν ὀρμήν των παραμερίσας καί ἐσώθην παρά πᾶσαν προσδοκίαν, τούτων ἐστάθησαν πολλότατοι αὐτόπται καί αὐτήκοοι, διότι ἐπράχθησαν ἀναφανδόν.

Ἦθελον κάμη εὐθύς τάς ἀναγκαίας διαμαρτυρίας καί ἀναχωρήσει, ἂν δέν ἐπερίμενα τήν τριμελῆ ἐπιτροπήν τῶν νησιακῶν ἐπαρχιῶν· ὅθεν παρακαλῶ τό ὑπουργεῖον ν' ἀναφέρῃ εἰς τήν Δ<ιοίκησιν> ὅτι κινδυνεύω νά γίνω θῦμα ἀδίκως καί ἀνωφελῶς τῆς λύσεως καί δοξομανίας τοῦ ἐξωλεστάτου ἐκείνου Μπάου καί νά μέ δοθῇ ἡ ἄδεια νά ἔλθω ἕως αὐτοῦ διά νά παραστήσω εἰς τήν Διοίκησιν ἐκτενέστερον τά πάντα. Εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ Διοίκησις, προνοοῦσα διά τήν ἀσφάλειαν τῶν λειτουργῶν της θέλει συγκατανεύσει εἰς τό δικαιοτάτόν μου αἴτημα· μένω δέ μέ βαθύτατον σέβας.

Ἐν Σίφνῳ τῇ 5 Μαΐου 1824

Ἴσον ἀπαράλλακτον

τῷ πρωτοτύπῳ

Ἐν Ἄργει τῇ 18 Μαΐου 1824

Ὁ Γεν. Γραμμ. τῶν Ἐσωτερικῶν

(Τ.Σ) Γεώργιος Γλαράκης».

Ὁ Ἐπαρχος

Παναγιώτης Καραϊωάννης

Ὁ πρ(οσωρινός) Γεν. Γραμματεὺς

Νικόλαος Σπεράντσας

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

1. Ἡ ἀναφορά τοῦ Ἐπάρχου Καραϊωάννη, πέρα ἀπό προηγηθεῖσες ὁμοίες πρὸς τὴ Διοίκησιν μέ τίς ὁποῖες περιέγραφε τίς ἀντιδραστικές ἐνέργειες τῶν ἀντιτιθεμένων στήν Ἐπανάσταση, περιεῖχε πλέον καί ἀποδεικτικά στοιχεῖα τῆς πρόθεσῆς τους γιά κακοποίηση ἢ καί τόν θάνατο ἀκόμη τοῦ ἐπάρχου καί τῶν ἀνθρώπων του. Τό γεγονός ἐνεργοποίησε ἄμεσα τὴ Διοίκησιν, κατὰ τὰ ἤδη ἱστορηθέντα λεπτομερῶς, καί τὰ ἐξ αὐτοῦ ἀποτελέσματα μεταξύ τῶν ὁποίων καί

οί ακολουθήσαντες θάνατοι, μέσα στο έτος 1824, τόσο του πατρός Ιωάννη Μπάου στη Σίφνο <πολύ πιθανόν από αποπληξία>, όσο και του υιού του Κωνσταντίνου στο Ναύπλιο, από κακουχίες, έπειδή, τόσο άργά, είχαν πλέον καταλάβει ότι οί παλληκαρισμοί και τά προξενικά άξιώματά τους δέν είχαν απόδοση.

2. Τό έγγραφο μās πληροφορεί τά όνόματα τών «άχρειών» πού χρησιμοποιούσε ό «έπάρατος» (= καταραμένος, άναθεματισμένος) Κωνσταντίνος Μπάος μέ άρχηγό τους τόν Άντώνιο Βρεμμένο, αυτόν πού ή τριμελής έπιτροπή πού συγκρότησε ή Διοίκηση για τήν εξέταση του ζητήματος χαρακτήρισε «όργανον τών ταραχών και στάσεων και καταφρονητήν τής Έλληνικής σημαίας» και άπεφάσισε «νά γίνη προς καιρόν ύπερόριος από τήν Νήσον Σίφνον» στην όποία φαίνεται πώς δέν ξαναγύρισε έκτοτε. Ήμεινε πέρα από τά όριά της.

3. Είχαμε προσδιορίσει μέ διαφόρους συλλογισμούς ότι ό Ιωάννης Μπάος, πατέρας, είχε αποβιώσει στη Σίφνο μεταξύ 21ης Μαρτίου - 30ης Άπριλίου 1824 [*«Σιφνιακά»*, 1 (1991), 9-10, ύποσ. άριθ. 22]. Ήδη πρέπει νά ανακαλέσουμε και νά δεχτοῦμε ότι τό γεγονός συνέβη, κατά τό δημοσιευόμενο έδῶ έγγραφο του έπαρχου Σίφνου, μετά τήν 18ην Μαΐου 1824. Ό γιός του Κωνσταντίνος, ό όποιος, όταν κατενόησε ότι ή Διοίκηση θά τόν όδηγοῦσε διά τής βίας ενώπιόν της, έσπευσε νά έμφανισθει σ' αυτήν και νά δικαιολογηθει κατά τόν τρόπο του, άλλ' «έπλήρωσεν τό κοινόν χρέος» στις 8 Νοεμβρίου 1824 στο Ναύπλιο «όπου έκρατείτο υπό φυλακήν τής Γενικής Αστυνομίας Ναυπλίου» [*«Σιφνιακά»*, ό.π. έγγραφο ύπ' άριθμ. 12], από κακουχίες πού είχε περάσει ως τότε.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΤΩΝ ΚΥΚΛΑΔΟΝΗΣΩΝ

Έχομε γράψει στά «Σιφνιακά» [19 (2011), 155-164] ὅτι «μετά τήν ἀνακάλυψη στή Μήλο τοῦ ἀγάλματος τῆς Ἀφροδίτης (τό 1820), οἱ ἀρχαιοκάπηλοι, τόσο σ' αὐτό τό νησί, ὅσο καί στά ἄλλα τοῦ κυκλαδικοῦ συμπλέγματος ἀφηνίασαν. Ἡ ἀναστάτωση μάλιστα πού ἀκολούθησε ἀπό τά πολεμικά γεγονότα τῆς Ἐπανάστασης τοῦ 1821 συνετέλεσε “εὐεργετικά” γι' αὐτούς. Ἕλληνες πού ἤθελαν νά πλουτίσουν καί ξένους ἄρπαγες... Τότε εὐρέθησαν πολλές ἀρχαιότητες στίς Κυκλάδες, ἀλλ' οἱ περισσότερες ταξίδεψαν στό ἐξωτερικό πρωτοστατούντων τῶν ἐπισήμων ἐντεταλμένων τῶν δυτικῶν Κρατῶν τῆς Εὐρώπης»¹.

Ἐπί τοῦ ζητήματος αὐτοῦ ἔχομε συγκεντρώσει πολλά ἱστορικά στοιχεῖα γιά διάφορα νησιά, ἰδιαίτερα τή Μήλο, τά ὅποια παραμένουν ἀδημοσίεута. Μόνο 11 ἀπ' αὐτά ἔχομε παρουσιάσει στό ἀνωτέρω ἀριθ. 19 τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ προερχόμενα ἀπό τά Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους, σχετικά μέ τήν ἀνακάλυψη (τό 1843) τῶν κατακομβῶν τῆς Μήλου.

Ἀρχαιολογικά εὐρήματα «εἰς χεῖρας διαφόρων» κατοίκων τῆς Θήρας καί τῆς Ἀνάφης, ἀκολουθοῦν ἐδῶ. Προέρχονται ἀπό τά Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους, κατηγορία «Υπουργεῖο Ἐκκλησιαστ. καί Δημοσ. Ἐκπαιδεύσεως», 1848-1854, Τμῆμα Δ'. Ἀρχαιότητες, Θυρίς 173, «ἀνεύρεσις, διατήρησις καί ἀγορά ἀρχαιοτήτων» (παλαιά ἐνδειξις: Θυρίς 91, ἀριθ. 3, φάκ. 3).

Ἀριθ. 38 Πρός τήν ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καί τῆς
Σύρα τήν 9 Φεβρ. 1834 Δημ. Ἐκπαιδεύσεως Β. Γραμματ. τῆς Ἐπικρατείας.

Περί 27 λιθίνων καθισμάτων εὐρεθέντων εἰς Μήλον.

Ὁ Νομάρχης τῶν Κυκλάδων μ' ἔγγραφόν του ἀπό τῆς ε' τοῦ παρόντος μ' ἐγνωστοποίησεν ὅτι εἰς Μήλον ἀνευρέθησαν πρό τινων ἐτῶν, εἰς ἰδιόκτητον τόπον, 27 λίθινα καθίσματα ἡμικυκλικῶς, λέγει.

1. Στέλιου Λεκάκη, ἀρχαιολόγου, γιά τήν ἀρχαιοκαπηλία στίς Κυκλάδες καί ἀπό παλαιότερα, στά «Ναξιακά» 20 - Β' περίοδος, Μάρτιος-Μάιος 2006, 7-19.

θέμενα ὡς θρανία. Ἐξ μόνον ἔτυχε νά ἐκβάλῃ τότε ὁ ἰδιοκτήτης, ἐκ τῶν ὁποίων τό ἕν συνετρίβῃ, τά δέ λοιπά κείτονται εἰς τόν αὐτόν τόπον σῶα μ' ἐπιγραφάς, ἀλλ' ἐφθαρμένας καί δυσαναγνώστους.

Ὁ ἰδιοκτήτης αὐτῶν ἐζήτησε δι' ἀναφορᾶς του, τῆς 22 Δεκεμβρίου παρελθόντος, παρά τοῦ ἐπαρχοῦ τήν ἄδειαν νά δώσῃ δύο εἰς τόν Ἄγγλον Ναύαρχον ζητοῦντα αὐτά, ἀλλ' ὁ ἐπαρχος δέν ἐνέδωκεν εἰς ταύτην τήν ζήτησιν.

Προσεκλήθη ὁ ἐπαρχος νά δώσῃ ἀκριβεστέρας περί τούτων πληροφορίας καί ἄν ὁ ἰδιοκτήτης παραχωρῇ αὐτά εἰς τήν Κυβέρνησιν, ἄν ἀπαιτῇ περί αὐτῶν τινα ἀντιμισθίαν καί πόσῃν. Ἀνακαλέσθη δέ προσέτι εἰς τήν μνήμην αὐτοῦ ὅτι τά καθίσματα ταῦτα, ὡς συστήνοντα ὄλον τι ἐρειπίου ἀρχαίου, καλοῦ εἰς συντήρησιν, πρέπει εἰς τό ἐξῆς νά μένῃ ἀνέπαφον, κατὰ τάς διαταγὰς τῆς Β(ασιλικῆς) ταύτης Γραμματείας.

Εὐπειθέστατος
ὁ κατὰ τάς Νήσους συνεργάτης
τοῦ ἐπί τῶν Ἀρχαιοτήτων
Ι.Π. Κοκκῶνης».

«Ἀριθ. 40 Πρὸς τήν ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καί τῆς
Σύρα 19 Φεβρ. 1834 Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως Β. Γραμματ. τῆς Ἐπικρατείας.

Περί τῶν κατὰ τήν Ἐπαρχίαν Θήραν εὕρισκομένων ἀρχαιοτήτων εἰς χεῖρας διαφόρων, ὁμοῦ μ' ἐγκλειστον κατάλογον τῶν εἰς Ἀνάφην.

Ὁ Ἐπαρχος Θήρας εἰδοποιεῖ διὰ τοῦ Νομαρχεῖου ὅτι, κατὰ τήν ἐπαρχίαν ἐκείνην εὕρισκονται εἰς χεῖρας διαφόρων ἰδιωτῶν αἱ ἐξῆς ἀρχαιότητες.

Εἰς τήν Νῆσον Θήραν

Ὁ κ. Γ. Ἄλβης διασώζει εἰς τήν οἰκίαν του τέσσαρα ἀγάλματα, τό ἕν ἐξ αὐτῶν κάλλιστον, τό ὁποῖον καί πωλεῖ.

Ὁ κ. Ν.Ε. Ἰγγλέσης, μίαν προτομήν ἐκ μαρμάρου, ἀλλ' ἄτεχνον διόλου καί ἀτελεστάτην.

Ὁ κ. Ἀνδρέας Μπαζαῖος, ἄλλην ὁμοίαν πωλουμένην καί αὐτήν.

Ὁ κ. Χ. Γίζης, Ἀντιπρόξενος Ὀλλάνδας, πέντε ἐξ πίθους τεθραυσμένους.

Γεωργός δέ τις ἐκ τῆς κώμης Ἐμπορείου, ἕν ἀγαλμα συντριμμένον τούς πόδας καί τήν μίαν χεῖρα, ἀνευρεθέν κατὰ τό 1831.

Ὁ κ. Ἀναστάσιος Λιγνός, ἐξ δακτυλίδια χρυσά καί ἀργυρά μέ διάφορα δακτυλόγραφα λιθάρια - 15 τεμάχια ἐκ χρυσοῦ παριστάνοντα διαφόρους ἱστορίας - 7 ἐγκόλπια χρυσά μέ πετράδια - 2 ἐνώτια

χρυσά - ἓν μέταλλον ἔχον χρώμα θείου - 83 νομίσματα ἀργυρά
καί χάλκινα - 4 τεμάχια ἀργυρά ὀφιοειδῆ - 40 λαγήνια ὑάλινα καί
πήλινα - ἓνα πήλινον ἵππεά καί 5 τεμάχια ἐκ μετάλλου.

Εἰς τό Κουφονήσιον Ἀμοργοῦ

Γεωργός τις εὔρεν εἰς τόν ἀγρόν του κιβωτόν (σαρκοφάγον)
μαρμάρινον μέ σταυρούς, τό μήκος σπιθαμῶν 10, τό πλάτος 4 καί 3
τό βάθος, καλῶς τετορνευμένον καί τεχνηέντως κατασκευασμένον.

Εἰς τήν Νῆσον Ἀνάφην

Ὅσα σημειοῦνται εἰς τόν ἐγκλειόμενον κατάλογον, ὅστις εἶναι
ἴσον ἀπαράλλακτον ἐκ τοῦ γενομένου ὑπό τῶν ἐκεῖ δημογερόντων
καί σταλθέντος εἰς τόν Ἐπαρχον. Οὗτος δέ παρατηρεῖ ὅτι ἐνδέχεται
νά εὐρίσκωνται καί εἰς ἄλλων χειρας καί ἄλλα νομίσματα καί δα-
κτυλιόγλυφα, τά ὅποια διά τήν σμικρότητά των εὐκόλως κρύπτον-
ται. Ἐν τοσοῦτω προσεκλήθη νά ἐπαγρυπνῆ εἰς τήν μή ἐξαγωγῆν
τῶν ἄνω εἰρημένων ἀρχαιοτήτων, νά παραγγεῖλη εἰς τοὺς ἔχοντας
αὐτάς τήν ἀκριβῆ των διατήρησιν καί νά ἐξετάσῃ ὁποῖαν τιμήν ζητῶ-
σι χρηματικῆν. ἄν οἱ εὐπορώτεροι ἐξ αὐτῶν δέν ἔχωσιν εὐχαρίστησιν
νά τά προσφέρωσι δωρεάν εἰς τό Β(ασιλικόν) Μουσεῖον.

Κατά συνέπειαν τῆς ἄνω εἰρημένης προσκλήσεως δέν εἶναι ἀμφι-
βολία ὅτι αἱ ἀρχαιότητες αὗται θέλουν διατηρεῖσθε εἰς χειρας τῶν
ἐχόντων αὐτάς ἤδη ὥστε καί ἡ Κυβέρνησις νά δυνηθῆ ἐν καιρῶ ν'
ἀποκτήσῃ τās, ὅσαι ἐξετασθεῖσαι φανῶσιν ἐκλεκτότεραι καί ἄξιοι
νά ἐναποτεθῶσιν εἰς τό Β(ασιλικόν) Μουσεῖον. Πρέπει δέ νά ὑπάρ-
χωσι μεταξύ αὐτῶν πολλαί τοιαῦται.

Ταῦτα μέν τά μέτρα ἐλήφθησαν περί τῶν ἀνωτέρω· διά δέ τά
περαιτέρω πρακτέα, περιμένω καί τās διαταγὰς τῆς Β(ασιλικῆς)
ταύτης Γραμματείας.

Εὐπειθέστατος
ὁ κατά τās Νήσους σινεργάτης
ἐπί τῶν ἀρχαιοτήτων
Ι.Π. Κοκκῶνης».

Ἐπί τοῦ λευκοῦ περιθωρίου:

Διευθύνεται πρὸς τόν ἐπί τῆς διατηρήσεως καί ἀνευρέσεως τῶν
ἀρχαιοτήτων διά νά λάβῃ γνῶσιν τῶν ἐνδιαλαμβανομένων καί ἐπι-
στρέψῃ τήν παροῦσαν. Ναύπλιο τήν 4 Μαρτίου 1834

Ὁ ἐπί τῶν Ἐκκλ. κτλ. Γραμμ.
Κων(;) Δ. Σχινᾶς.

Πίναξ τῶν ὄσαι Ἀρχαιότητες εὐρίσκονται εἰς τήν νῆσον Ἀνάφην

1) Νικόλαος Χάλαρης

◆ 3 σώματα μισά μέ κεφαλᾶς - 13 σώματα μεγάλα καί μικρά χωρίς κεφαλᾶς - μισό κεφάλι ἀγάλματος ἐπάνω τοῦ ὁποίου εἶναι χέρι κολλημένον - ἓν χέρι ἀγάλματος - ἓν ἕτερον τεμάχιον τό ὁποῖον εἶναι δύο χέρια.

Ἐξ αὐτῶν εὐρίσκονται τά 5 εἰς τό οἶκημά του· τά 15 εὐρίσκονται εἰς τό ὑποστατικόν του, ὅπου τά εὐρήκε.

◆ 3 τεμάχια ἀπό ποδάρια ἀγαλμάτων - 1 τεμάχιον μικροῦ ἀγάλματος μέ ποδάρια - 1 πινάκιον τσακισμένον δίχροον - 6 τεμάχια μάρμαρα μέ γράμματα ἀρχαῖα - 13 μετάλαις (νομίσματα) ἀργυραῖς - 1 χαλκίνη.

Ἄλλα αὐτά τά ἔχει εἰς τό οἶκημά του.

Ὁ κ. Χάλαρης λέγει ὅτι εἰς αὐτάς τάς ἀρχαιότητας ἔχει σύντροφον τόν κ. Ἀναστάσιον Λιγνόν κάτοικον εἰς Θήραν. Καί ὅτι περιμένει νά τόν χρησιμεύσουν εἰς τήν ἀνάγκην τῆς οἰκίας του.

2) Ν. Πελέκης

Ἐν ἀγαλμα σῶον ἀπό κεφαλῆς ἕως ποδῶν εἰς ἀνάστημα ἀνδρός· τά ἄκρα τῶν δακτύλων τῶν χειρῶν του εἶναι συντριμμένα παλαιόθεν ὀλίγον· τό ἀνάστημά του εἶναι 7 1/2 σπιθαμῶν. Τό ἔχει εἰς τό οἶκημά του. Ὁ κ. Πελέκης λέγει ὅτι ἀπό αὐτό τό ἀγαλμα ἐλπίζει νά ὠφεληθῆ ἀπό τό Ἑλληνικόν κράτος καί νά τόν χρησιμεύσῃ εἰς τήν ἀνάγκην τῆς οἰκίας του ὄντας ἰδιοκτησία του.

3) Μακάριος ἱερομόναχος

Ἐν δακτυλίδιον χρυσοδεμένον παλαιόν· τό εἶδος τοῦ σκαλίσματος τῆς πέτρας ἔχει πρόσωπον ἥρωος. Τό ἔχει εἰς τό οἶκημά του. Ὁ κ. Μακάριος ἱερομόναχος λέγει ὅτι αὐτό τό δακτυλίδιον τό ἔχει διά τόν ἴδιόν του ἑαυτόν.

4) Γεώργιος Χάλαρης

Ἐν μνημεῖον μαρμάρινον 4 σπιθαμάς τό ὕψος καί 9 τό μήκος· γύρωθεν ἔχει τυπώματα ἀνθρώπων γυμνῶν καί ἵππων πτερωτῶν, καί ἄλλα ἀξιοπεριέργα σημεῖα. τά ὁποῖα ἔχουν πολλάς φθοράς μέ

τό νά ἦτον ἔκπαλαι εἰς τήν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς· ἔχει καί πολλά ραγίσματα· εἶναι καί τό μισόν του σκέπασμα ἀπό μάρμαρον.

Τό ἔχει εἰς τό ὑποστατικόν του πλησίον τοῦ κ. Ν. Χάλαρη, ὅθεν εὐρέθησαν καί τά λοιπά. Ὁ κ. Γ. Χάλαρης λέγει ὅτι ἐπιθυμεῖ νά ἐπιτύχη τήν τιμήν τοῦ αὐτοῦ μνημείου νά τό δώση.

5) Καθηγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Καλαμιώτισσας

Δύο μάρμαρα ἀρκετοῦ μεγέθους μέ παλαιά γράμματα· τό ἕν εὐρίσκεται ἄνω τῆς θύρας τοῦ τραπεζαρίου καί τό ἕτερον εἰς τήν αὐλήν τῆς ἐκκλησίας. Εὐρίσκεται εἰς τό Μοναστήριον. Ὁ Καθηγούμενος ἐπιθυμεῖ καί εὐχεται νά χρησιμεύσουν εἰς τό Ἑλληνικόν κράτος.

Ἐν Ἀνάφῃ τήν 15 Ἰανουαρίου 1834

Ἀπαράλλακτον τῷ πρωτοτύπῳ
τήν 2 Φεβρουαρίου 1834. Ἐν Θήρᾳ
Ὁ Ἐπαρχος Θήρας
[Τ.Σ] Ν.Κ. Γκίικας

Οἱ Δημογέροντες
Λογοθέτης Ν. Πελέκης
Ν. Ροῦσσο

«Ἀριθ. 50

Σύρα τήν 17 Ἀπριλ. 1834
ἀπάντησις εἰς τό παρά τῆς
Γραμματείας σταλθέν μοι
ἔγγραφον τοῦ ἐπιστάτου
τοῦ Β(ασιλικοῦ) Μουσείου.

Πρός
τήν ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καί
τῆς Δημ(οσίας) Ἐκπαιδεύσεως Β(ασιλικήν)
Γραμματείαν τῆς Ἐπικρατείας.

Περί τῶν εὐρισκομένων ἀγαλμάτων εἰς χεῖρας τοῦ ἐν Θήρᾳ Ἰ. Ἄλβη καί τοῦ ἐν Ἀνάφῃ Ν. Πελέκη.

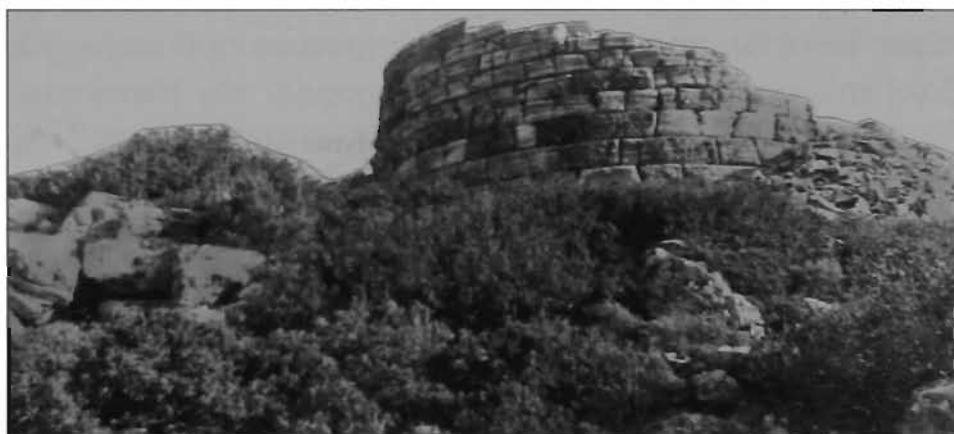
Τά παρά τοῦ Ἐπιστάτου τοῦ Β(ασιλικοῦ) Μουσείου ἀναφερόμενα εἰς τήν Β(ασιλικήν) Γραμματείαν ταύτην ἀγάλματα ὅτι εὐρίσκονται εἰς χεῖρας τοῦ ἐν Θήρᾳ Ἰ. Ἄλβη καί τοῦ ἐν Ἀνάφῃ Ν. Πελέκη, ὑπάρχουσι τῷ ὄντι ὁμοῦ μ' ἄλλα διάφορα ἀρχαῖα εἰς διαφόρους τῶν ἐκεῖ κατοίκων. Περί ὅλων δέ αὐτῶν ἀνέφερα εἰς πλάτος, διά τῆς ὑπ' ἀριθ. 40 ἀναφορᾶς μου τήν 19 Φεβρ., πρὸς τήν Β. Γραμματείαν ταύτην, ὅσα ἔ' Ἐπαρχος Θήρας σημειοῖ, καθώς καί περὶ τῶν ληφθέντων μέτρων εἰς συντήρησιν αὐτῶν. Ὁ αὐτός Ἐπαρχος διετάχθη παρά τοῦ Νομαρχείου πρὸς τοῖς ἄλλοις νά μᾶς φανερῶσιν τίνα τιμήν ζητοῦσιν οἱ ἰδιοκτῆτες αὐτῶν, ἂν δέν εὐχαριστῶνται

νά τά προσφέρωσι δωρεάν εἰς τό Β. Μουσεῖον· ἀλλά περί τούτου ἀπάντησιν ἀκόμη δέν μᾶς ἔδωκεν.

Ἀμφιβάλλον ἄν τις ἐξ αὐτῶν δύναται ἤ προαιρηῆται νά προσφέρῃ τι δωρεάν, ὅλοι ὁμως, ὡς φαίνεται εἰς τήν προειρημένην ἀναφοράν μου, δέν σκοπεύουν νά τά φυλάττωσι δι' ἑαυτούς πρός ἐπίδειξιν φιλοκαλλίας. Μεταξύ δ' αὐτῶν τῶν ἀρχαιοτήτων πρέπει νά εἶναι καί πολλά ἀντικείμενα ἄξια νά στολίσωσι τό Β. Μουσεῖον. Ἀλλά περί τῆς ἀποκτήσεως αὐτῶν ἀπόκειται εἰς τήν Β. Γραμματεῖαν ταύτην ν' ἀποφασίσῃ καί νά μέ διατάξῃ, ὥστε νά τά ἐξετάσω καί αὐτόσε.

Ἐν τοσοῦτω δ' ἐγώ θέλω ἐρωτήσῃ καί ἐκ δευτέρου τόν Ἐπαρχον Θήρας νά πληροφορηθῇ δι' ὁποίας καί πόσης ἀντιμισθίας δύνανται οἱ ἰδιοκτῆτες νά παραχωρήσωσιν αὐτά εἰς τό Β. Μουσεῖον.

Εὐπειθέστατος
ὁ κατά τās Νήσους συνεργάτης τοῦ
ἐπί τῶν ἀρχαιοτήτων·
Ι.Π. Κοκκῶνης»

ΟΙ ΖΗΤΟΥΝΤΕΣ CYNΤΑΞΕΙC

Γιά τίς ὑπέργηρες μονάζουσες στά δύο γυναικεία μοναστήρια τῆς Σίφνου πού, μετά τήν, διά νόμου, κατάργηση τῆς λειτουργίας τους τό ἔτος 1834, βρέθηκαν ξαφνικά στούς πέντε δρόμους, ἔχομε ξαναγράψει στό περιοδικό¹. Οἱ περισσότερες μάλιστα ἀπ' αὐτές χωρίς συγγενεῖς γιά νά καταφύγουν στήν προστασία τους, ἄλλες δέ ἄπορες καί ἀσθενεῖς. Οἱ νεώτερες σέ ἡλικία ἐπέστρεψαν στούς δικούς τους. Γιά τίς πρώτες ἀνέκυψε τότε ἀνάγκη παροχῆς μιᾶς «Βασιλικῆς Περιθάλψεως» ἀπό τό Ἐκκλησιαστικό Ταμεῖο βέβαια, μιᾶς μικρῆς ἔστω σύνταξης γιά τήν, κατά κάποιον τρόπο, ἐπιβίωσή τους, ἀφοῦ καμμία ἀπ' αὐτές δέν ἐπιθυμοῦσε νά ἐκπατριθεῖ στό ἓνα καί μοναδικό διατηρούμενο στό νέο Κράτος γυναικεῖο μοναστήρι τῆς Σαντορίνης. Σημειώνεται, ἐπ' εὐκαιρία, ὅτι ἐκεῖ πού δέν ἔγινε δυνατή ἡ ἐφαρμογή τοῦ νόμου κατάργησης τῶν μοναστηριῶν ἦταν ἡ περιοχή τῆς Μάνης. Σ' αὐτήν ἡ βαυαρική τριανδρία πού κυβερνοῦσε, ἀντί τοῦ ἀηλίκου βασιλέα, δέν ἐτόλμησε νά ἀποστείλει στρατιωτική δύναμη γιά τήν ἐπιβολή τοῦ νόμου τῆς ἀπό φόβο τόν ξεσηκωμό τῶν Μανιατῶν.

Ὅμως, ἐκτός ἀπό αὐτή τήν κατηγορία τῶν μοναζουσῶν, ὑπῆρχαν τότε καί πολλοί ἄλλοι δυστυχοῦντες, εἴτε γιατί εἶχαν ἀπωλέσει περιουσίες ἀπό τή συμμετοχή τους στόν Ἄγωνα, εἴτε εἶχαν τραυματισθεῖ κατ' αὐτόν ἀνεπανόρθωτα κ.λπ., ὅπως ὁ Σίφνιος Ἀντώνιος Πρεζάνης, ὄπλαρχηγός, ὁ ὁποῖος στίς 17 Ἰουνίου 1824, ἔγραψε, μεταξύ ἄλλων, στή Διοίκηση: «ἐπειδῆ ἐξ ἀρχῆς τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος διατρίβω εἰς πολέμους καί ἐξόδευσα ὅτι καί ἂν μοί ἐσώζετο χρηματική κατάστασις καί ἐδῶ (στό Ναύπλιο) δέν γνωρίζω τινά ἐξ οὗ νά μοί γίνη βοήθεια, ἐπομένως καί ὑστεροῦμαι τοῦ ἀναγκαίου ἄρτου...», παρακαλοῦσε «μετά δακρύων τήν φιλόνηρον διοίκησιν νά δείξει καί πρός ἐμέ τήν πρός πάντας συνήθη τῆς εὐσπλαγχνίαν...». Ἦταν δηλαδή τότε τελείως ἀνίκανος, εἴτε ἀπό ἀσθένεια, εἴτε ἀπό σοβαρό τραυματισμό

1. «Σιφνιακά», 14 (2006), 188-190, 19 (2011), 136-153, ὅπου περί ἀναξιοπαθόντων γενικά καί περισσότερα στοῦ Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Μοναστήρια τῆς Σίφνου*, Ἀθήνα 1984, 1-110.

του, γεγονός που δέν του επέτρεπε ούτε τά μέσα διαβίωσής του νά εξοικονομήσει, γι' αυτό και μέσα στό δεύτερο έξάμηνο του ίδιου χρόνου απέβίωσε. Βραδύτερα, στήν «Καλίτζα Άντωνίου Πρεζάνη, μέ αριθμό Μητρώου 2237 απενεμήθη από 1ης Ιανουαρίου 1837 μηνιαίον ποσόν συντάξεως δρχ. 8, όνόματι του άνδρός της (όπλαρχηγού), άποθανόντος τό 1824»².

Στή δεύτερη αυτή κατηγορία, τών δυστυχούντων δηλαδή από διαφόρους λόγους και αίτίες, κατατάσσεται και ή περίπτωση του πρεσβυτέρου τής Σίφνου Ιωάννη Μελούχης, ή όποία έχει ως έξής:

Α'. Πρεσβύτερος Ιωάννης Μελούχης

Ο πρεσβύτερος Ιωάννης Μελούχης, τής δύναμης τής Μητροπόλεως Σίφνου-Μήλου και Μυκόνου, γεννήθηκε τό έτος 1800 στή Σίφνο³. Μέ αίτησή του τής 19ης Φεβρουαρίου 1841 προς τόν μητροπολίτη Καλλίνικο Ηλιάδη, ανέφερε «τήν άκραν αυτού πενίαν και τήν, ως έκ ταύτης, άθλίαν κατάστασιν» του ίδιου και τής πολυμελούς οικογενείας του. Ο μητροπολίτης απέστειλε τήν αίτησή του μέ συστατικό έγγραφό του στήν Ίερά Σύνοδο, ή όποία έκρινε θετικά τό αίτημά του για οικονομική ενίσχυση και μετεβίβασε τή σχετική άλληλογραφία (κατά τά ισχύοντα τότε) προς τήν Γραμματεία τών Έκκλησιαστικών προκειμένου νά εισηγηθεί στόν βασιλέα και ζητήσει τήν ίκανοποίηση του πρεσβυτέρου μέ τήν άπαραίτητη έγκρισή του.

Η θετική εισήγηση τής Ίερας Συνόδου, μέ αναφορά στά σοβαρά αίτια τής δυστυχίας του πρεσβυτέρου, όπως και ή όμοια τής Γραμματείας τών Έκκλησιαστικών προς τόν βασιλέα Όθωνα, έχουν ως έξής:

«Αριθ. Πρωτ. 458

Αριθ. Διεκπ. 141

Έν Αθήναις

τήν 21 Μαρτίου 1841

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Πρός τήν επί τών Έκκλησιαστικών

και τής Βασ. Γραμματ. τής Έπικρατείας

Περί συντάξεως κ.λπ.

Ο κατά τήν έπισκοπήν Μήλου σεβασμιώτατος Μητροπολίτης διεύθυνεν από 19 Φεβρουαρίου αναφοράν του έκ Σίφνου πρεσβυτέρου

2. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Ιστορία τής Σίφνου από τήν Προϊστορική Έποχή*, Αθήνα 2014 (Γ' έκδοση), 266 και «Σιφνιακά», 25 (2017), 114.

3. «Σιφνιακά», 4 (1994), 161, όπου πίνακας υπ' αριθ. 5/7 Οκτωβρίου 1836 «τών έφημερίων εις τάς ένοριακάς έκκλησίας εύρισκομένων» τής Σίφνου.

Ἰωάννου Μελοῦχη, δι' ἧς ἐκθέτων οὗτος τὴν ἄκραν αὐτοῦ πενίαν καὶ τὴν, ὡς ἐκ ταύτης, ἀθλίαν κατάστασιν, ἐξαιτεῖται σύνταξιν τινά εἰς ἐξοικονόμησιν τῆς πολυαρίθμου, ἀδυνάτου καὶ ἀνηλίκου φαμελίας του. Ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος πρεσβύτερος, κατὰ τὴν πρὸς τὴν Σύνοδον ἀναφορὰν τοῦ εἰρημένου Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου, ἐκτός ὅτι παλαίει μὲ τὴν ἀκαταμάχητον αὐτοῦ πενίαν, ἐπειδὴ, ἀποθανούσης τῆς συζύγου του ἀπὸ φθίσιν, οἱ συγγενεῖς αὐτοῦ, διὰ νὰ προφυλάξωσι τῆς ἀσθενείας αὐτῆς τὴν λοιπὴν φαμελίαν του, παρέδωκαν εἰς τὸ πῦρ πάντα τὰ ἐπιπλα τῆς οἰκίας του, καὶ πᾶσαν τὴν ἐνδυμασίαν αὐτοῦ, κατεστάθη ἤδη καὶ αὐτός καὶ ἅπασα αὐτοῦ ἡ φαμελία γυμνὴ καὶ τετραχηλισμένη, στερουμένη ἤδη, ἐκτός τῆς τροφῆς, καὶ ἐνδύματος καὶ σκεπάσματος καὶ εἶναι, τῷ ὄντι, ἀξία ἐλέους.

Ὅθεν, ἡ Σύνοδος φιλανθρωπία κινουμένη ἀποδέχεται τὴν αἴτησιν του καὶ ἐπομένως κρίνει εὐλογον, νὰ συστήσῃ αὐτόν εἰς τὸ ἔλεος τῆς Α(ὐτοῦ) Μ(εγαλειότητος), γνωμοδοτοῦσα ἐν ταυτῷ διὰ νὰ λαμβάνῃ οὗτος ἀπὸ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου μηνιαίαν σύνταξιν δραχμῶν τεσσαράκοντα (40) εἰς περίθαλψιν καὶ ἐξοικονόμησιν τῆς δυστυχίας του, καὶ παρακαλεῖται ἡ Β(ασιλική) αὕτη Γραμματεία νὰ ἐνεργήσῃ τὰ περαιτέρω εἰς ἔγκρισιν.

- Ὁ Ἀργολίδος Κύριλλος, πρόεδρος
- ὁ Ὑδρας Γεράσιμος (ΤΣ) ὁ Γραμματεὺς
- ὁ Θήρας Ζαχαρίας
- ὁ Σελλασίας Θεοδώρητος
- ὁ Φωκίδος Νεόφυτος».

«724.7 /816

Περὶ συντάξεως τοῦ
πρεσβυτέρου Ἰωάννου
Μελοῦχη

Ἐν Ἀθήναις τῇ 3 Ἀπριλίου 1841
<Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν>
Μεγαλειότατε

Ἡ κατάστασις τοῦ ἐκ Σίφνου Πρεσβυτέρου Ἰωάννου Μελοῦχη, ὑπὲρ τοῦ οὗ οἱ ἱερά Σύνοδος τοῦ Βασιλείου ἐξαιτεῖται διὰ τοῦ ἐγκλεισμένου ἐγγράφου αὐτῆς μηνιαίαν σύνταξιν, εἶναι τῷ ὄντι οἰκτρά. Πατήρ πολυαρίθμου καὶ ἀδυνάτου καὶ ἀνηλίκου οἰκογενείας, μὴ ἔχων πόρον ἄλλον τοῦ ζῆν εἰ μὴ τὰ ἐκ τῆς ἐξασκήσεως τοῦ ἐπαγγέλματός του τυχηρὰ δικαιώματα, τὰ ὅποια πανταχοῦ τοῦ Κράτους πολλῶ δέ μᾶλλον κατὰ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου εἶναι εὐτελεῖ, ἔλαβε τὴν δυστυχίαν νὰ στερηθῇ τὴν σύζυγόν του ἀποθανούσαν ἀπὸ φθίσιν. Ἡ εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ ἐντετυπωμένη ἰδέα ὅτι τὸ μίσημα τῆς φθίσεως ἐνυπάρχει, οὐ μόνον εἰς τὰ ἐνδύματα τοῦ ἀσθενοῦς.

ἀλλά καί εἰς πᾶν ὅτι ὁ φθισικός προσήγγισεν ἢ προσέψαυσε, ἔγινεν αἴτιος νά καταστήσῃ τόν προκείμενον πρεσβύτερον γυμνότερον ὑπέρου, διότι οἱ συγγενεῖς του διά νά προφυλάξωσι τῆς ἀσθενείας τά τέκνα του καί αὐτόν, παρέδωκαν εἰς τό πῦρ ἅπαντα τά ἔπιπλα τῆς οἰκίας του καί πᾶσαν τήν ἐνδυμασίαν αὐτοῦ, ὥστε καί αὐτός καί τά τέκνα του ἔμειναν γυμνοί καί τετραηλισμένοι, στερούμενοι πρὸς τῇ τροφῇ καί ἐνδύματα καί σκεπάσματος.

Τοσοῦτον οἰκτράς οὔσης τῆς καταστάσεως τοῦ πρεσβυτέρου Ἰωάννου Μελοῦχη, δέν ἔχω τι ν' ἀντιτάξω εἰς τήν πρότασιν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, τολμῶ μάλιστα νά ἰκετεύσω καγώ τήν Ὑ(μετέραν) Μ(εγαλειότητα) νά εὐδοκήσῃ νά ἐγκρίνῃ τό ἐπισυνημμένον σχέδιον διαγράμματος.

Ὁ Γραμματεὺς
Ν.Γ.Θ.».

Μετά ταῦτα ὁ Ὅθων ὑπέγραψε σχετικό Διάταγμα τό ὁποῖο, στό σχέδιό του, ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ὅθων
κτλ.

Ἐπί τῇ εἰς ἡμᾶς ὑποβληθείσει καί διά τοῦ παρόντος ἐπιστρεφομένη ὑπ' ἀριθ. 9458 προτάσει τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Βασιλείου καί τῇ ὑπ' ἀριθ. 7247 ἐκθέσει τῆς ἡμετέρας ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Γραμματείας, ἀποφασίζομεν εὐμενῶς νά δίδεται εἰς τόν ἐκ Σίφνου πρεσβύτερον Ἰωάννην Μελοῦχην σύνταξις 40 (τεσσαράκοντα) δραχμῶν κατὰ μῆνα ἀπό τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου πρὸς περίθαλψιν τῆς ἐνεστῶσης ἐνδείας αὐτοῦ καί πρὸς ἐξοικονόμησιν τῆς πολυαρίθμου καί ἀδυνάτου οἰκογενείας του.

Ἐν Ἀθήναις τήν

Ἀπριλίου 1841».

ΓΑΚ/Γραμμ. Ἐκκλησιαστικῶν
Θυρίς 98 - φάκ. 7. 6/4

Β'. Ὑπέργηροι τέως μονάζουσες

Τό ζήτημα ἐτέθη στή Νομαρχία τῶν Κυκλάδων ἀπό τόν Ἐπαρχον Μήλου μέ τό ἐπόμενο ἔγγραφο του καί τόν κατάλογο τῶν τέως μοναζουσῶν στά μοναστήρια τῆς Σίφνου καί Σικίνου, ἐπαρχίας τῆς Μητροπόλεως Σίφνου.

«Αρ. 2664

Ἐν Μήλῳ τῇ 28

Μαΐου 1835

Δ(ιεκπ.) 2158

Πρὸς

τὴν Βασιλ. Νομαρχίαν τῶν Κυκλάδων

Ἐπὶ τοῦ ἀρ. 1690, ἀπὸ 29 Μαΐου, Διεκπ. 2158

Περὶ κατὰ τὴν ἐπαρχίαν ταύτην ὑπεργήρων Μοναζουσῶν

Σπεύδει τὸ Ἐπαρχεῖον νὰ διευθύνῃ πρὸς τὴν Β(ασιλικήν) Νομαρχίαν ἐπισυννημμένον ἐνταῦθα κατάλογον τῶν, κατὰ τὴν ἐπαρχίαν ταύτην, ὑπεργήρων καὶ πετηρωμένων Μοναζουσῶν, εἰς τὰς ὁποίας εἶναι δίκαιον νὰ χορηγῆται ἢ, παρὰ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου βοήθεια. Κρίνει δὲ χρέος του ν' ἀναφέρῃ ὅτι εἰς τόν, μὲ τὴν ἀπὸ 21 Νοεμβρ. 1834 ἀναφοράν, διευθυνθέντα κατάλογον ἔγεινε προσθαφαίρεσις, καθότι ἄλλαι μὲν ἐξ αὐτῶν ἀπέθανον, ἄλλαι ἔχουν κατάστασιν νὰ ζήσουν ἐν ἀνέσει καὶ ἄλλαι δὲν ἐσημειώθησαν εἰς τόν πρῶτον κατάλογον.

Εὐπειθέστατος

Ὁ Ἐπαρχος Μήλου

Νικόλαος Ε. Γερακάρης

ΓΑΚ/Γραμμ. Ἐκκλησιαστ.

Θυρίς 97/1, (5/2).

«Οἱ ζητοῦντες συντάξεις»

Διὰ τὸ ἀκριβές τῆς ἀντιγραφῆς

Ἐν Ἐρμουπόλει τῇ 13 Ἰουνίου 1835

Ὁ Γραμματεὺς

τῆς Β. Νομαρχ. τῶν Κυκλάδων

ὑπογραφή».

Σημειώνεται ὅτι ὁ ὀνομαστικός κατάλογος τῶν ὑπεργήρων μοναζουσῶν ἔχει δημοσιευθεῖ στὰ «Σιφνιακά», 8 (2000), 89, στήν ἐργασία γιὰ τὰ δύο γυναικεῖα Μοναστήρια τῆς Σίφνου.

Γ'. Χορήγηση σύνταξης σέ μοναχή

«Πρ. Ἀρθ. 249

Ἐν Σίφνω

τῇ 21 Ἰβρίου

1837

Βασιλεῖον τῆς Ἑλλάδος

Ἡ Δημαρχία Σίφνου

Πιστοποιεῖ

ὅτι ἡ Κυρία Μελετία Στρογγυλή, γέννημα καὶ θρέμμα τῆς Νήσου ταύτης, εἶναι μία ἐκ τῶν μοναζουσῶν εἰς τὴν ἐνταῦθα διαλυθεῖσαν

γυναικείαν Μονήν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἔχουσα ἡλικίαν 60 ἐτῶν, κράσεως φιλασθένου, ἄπορος καί ἐνδεής στερουμένη τῶν πρὸς τὸ ζῆν ὄλως.

Ἐφ' ᾧ καὶ δίδεται αὐτῇ τὸ παρόν ἐνδεικτικόν κατ' αἴτησιν τῆς ἰδίας.

Ὁ Δήμαρχος

N. Χρυσόγελος

Διὰ τὸ ἀκριβές τῆς ἀντιγραφῆς

Ἐν Σίφνῳ τὴν 2 θμβρίου 1837

Ὁ Δήμαρχος

[T.Σ.] N. Χρυσόγελος».

«Πρ. Ἀρ. 1486

Ἐν Μήλῳ

18 θμβρίου 1837

Πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν

κτλ. Β. Γραμματείαν τῆς Ἐπικρατείας

Ἐλήφθη τὴν 14 Δεκεμβρίου.

Περὶ τῆς μοναχῆς Μελετίας ἐπονομαζομένης Στρογγυλῆς.

Ἀπὸ τὸ ἐπισυναπτόμενον ἐσωκλείστως πιστοποιητικόν τοῦ Δημάρχου Σίφνου θέλει παρατηρήσει ἡ Β(ασιλική) αὐτῆ Γραμματεία τὰ περὶ τῶν περιστατικῶν τῆς Μελετίας, ἐπονομαζομένης Στρογγυλῆς, μοναχῆς τῆς ἐν Σίφνῳ διαλυθείσης Μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Ἡ εἰρημένη, ἐκτός τοῦ ὅτι διὰ τὸ γῆρας τῆς καὶ τὴν συνοδεύουσαν αὐτὸ σημερινὴν ἐνδεῆ κατάστασίν τῆς, εἶναι ἀξιωτάτη τῆς Β(ασιλικῆς) περιθάλψεως, ἔχομεν πληροφορίας ἀκριβεῖς ὅτι καλλιεργήσασα ἐξ' ἰδίων τῆς ἐν κτῆμα τῆς εἰρημένης Μονῆς, τὸ ὅποιον ἐφυτοκόμισεν εἰς ἄμπελον πρὸ ἐπτὰ περίπου χρόνων, δέν ἔφθασε νά ἐπικαρπωθῇ αὐτὸ διαλυθείσης τῆς Μονῆς ὥστε καὶ δι' αὐτόν τόν λόγον ἀκόμη εἶναι δίκαιον νά γηροκομηθῇ μέ μικράν τινα περιθάλψιν.

Τὴν γηραιάν λοιπόν ταύτην καὶ σεβασμίαν μοναχὴν μὴ ἔχουσαν οὐδέ συγγενῆ τινά ἐκ τοῦ πλησίον δυνάμενον νά τὴν περιθάλψῃ, συνιστῶμεν εἰς τὴν φιλανθρωπίαν τῆς Β(ασιλικῆς) ταύτης Γραμματείας διὰ νά ἐνεργήσῃ νά τῇ ἀποφασισθῇ μηνιαία τις σύνταξις πρὸς ἀνακούφισιν τῆς δυστυχίας μέ τὴν ὁποίαν θέλει ἐπιζῆσει τὰς ὀλίγας ἔτι ἡμέρας τῆς.

Εὐπειθέστατος

Ὁ Διοικητὴς Μήλου

Δ. Κυριακίδης».

«Ἀριθ. Πρωτ. 6397
Ἀριθ. Διεκ. 641
Ἐν Ἀθήναις
τὴν 15 Δεκ. 1837

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Ἡ ἹΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
Πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ.
Β. Γραμματεῖαν τῆς Ἐπικρατείας

Ἐπὶ τῆς ὑπ' ἀρ. 17239/3878 διευθύνσεως

Λαβοῦσα ὑπ' ὄφιν ἡ Σύνοδος τό, ἀπό 18 Νοεμβρίου πρὸς τὴν Β. ταύτην Γραμματεῖαν καὶ ὑπ' ἀριθ. 1485 ἔγγραφον τοῦ Διοικητοῦ Μήλου καὶ σκεφθεῖσα ἐπὶ τῶν ἐν αὐτῷ διαλαμβανομένων.

Ἐπειδὴ ἡ ἐκ Σίφνου ἀναφερομένη μοναχὴ Μελετία Στρογγυλὴ εἶναι γερόντισσα καὶ κατὰ τό πιστοποιητικόν τοῦ Δημάρχου Σίφνου ἄπορος καὶ δυστυχῆς, μὴν ἔχουσα τινα πόρον ἄλλον ζωῆς.

Γνωμοδοτεῖ

Νά λαμβάνη ὡς τοιαύτη ἀπὸ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου μηνιαίαν σύνταξιν δραχμῶν δέκα εἰς περίθαλψίν της.

Ταῦτα γνωμοδοτοῦσα περὶ αὐτῆς ἡ Σύνοδος, ἐπιστρέφει καὶ τό ἔγγραφον τοῦ Διοικητοῦ μετὰ τοῦ ἐν αὐτῷ τοῦ Δημάρχου.

Ὁ Κυνουρίας Διονύσιος, πρόεδρος

† Ὁ Ἀττικῆς Νεόφυτος

† Ὁ Σελλασίας Θεοδώρητος

ὁ Κυκλάδων Ἀνθιμος

† Ὁ Φωκίδος Νεόφυτος

Ὁ Γραμματεὺς

[Τ.Σ.] Θ. Φαρμακίδης»

«Ἀρ. Πρωτ. 17239-17358 ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Ἀρ. Διεκπ. 4018 Ἡ ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤ. ΚΑΙ ΤΗΣ
Ἐν Ἀθήναις ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΕΚΠΑΙΔ. ΓΡΑΜΜΑΤ. ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ
τὴν 18/30 Δεκ. 1837

κείμενο στὰ γερμανικά καὶ κάτωθι του:

Μελετία Στρογγυλὴ ἀπὸ τὴν Σίφνο.

Κατὰ πρότασιν τῆς ἡμετέρας ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Γραμματείας τῆς 18/30 Δεκεμβρίου τ.ἔ. ὑπ' ἀρ. 17239-17358 καὶ κατὰ γνωμοδότησιν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ὑπ' ἀρ. 6397 ἐγκρίνομεν νά δίδωνται ἀπὸ τῆς 12^{ης}/13 Ἰανουαρίου 1838 καὶ ἐφεξῆς μηνιαία σύνταξις 10 (δέκα) δραχμῶν ἀπὸ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου εἰς τὴν ἐκ Σίφνου μοναχὴν Μελετίαν Στρογγυλὴν πρὸς ἐξοικονόμησιν τῶν ἀναγκῶν της καὶ πρὸς περίθαλψιν τοῦ γήρωσ καὶ τῆς ἐνεστώσης ἐνδείας της. Τὰ ἐπισυννημμένα εἰς τὴν ἀναφορὰν ἐπιστρέφονται.»

[ΠΗΓΗ ΠΡΟΕΛ. ΤΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ

ΓΑΚ/Θυρίς 97, Φάκ. 1, «οἱ ζητοῦντες συντάξεις»]

ΜΙΑ ΥΠΟΘΕΣΗ ΑΠΑΤΗΣ [1824]

Ένα ενδιαφέρον θέμα, μέ τό όποιο δέν άσχοληθήκαμε ιδιαίτερα, είναι καί τό τυχόν διεξαγόμενο έμπόριο ή άλλες οικονομικές συναλλαγές (λ.χ. δανεισμοί) μεταξύ Σιφνίων έμπόρων καί συναδέλφων τους τής Ύδρας-Σπετσών, δηλ. νησιών έκτός του Κυκλαδικού Συμπλέγματος. Κατά τήν πρόσφατη όμως ένασχόλησή μας μέ τά γεγονότα τής Έπανάστασης του '21 καί τήν άρνητική στάση πού έπήραν σ' αυτά μέλη τής οικογενείας των Μπάων, ανασύραμε καί άλλα ιστορικά στοιχεία πού είχαμε συγκεντρώσει σέ χρόνους παλαιούς πλέον, όταν έρευνούσαμε στά Γενικά Αρχεία του Κράτους (άπό τό έτος 1957-2000). Από τά στοιχεία αυτά ξεχωρίσαμε αριθμό έγγραφων μιās άλληλογραφίας πού πραγματοποιήθηκε τον Οκτώβριο του 1824, στην όποία έμφανίζεται συμμετέχων καί ο Πέτρος Ίω. Μπαός, ο δεύτερος γιός δηλαδή του άλλοτε προξένου τής Άγγλίας στή Σίφνο καί άδελφός του πρωτότοκου Κωνσταντίνου ο όποιος είχε κληθεί, ακριβώς τότε, από τή Διοίκηση νά λογοδοτήσει για τήν κακή συμπεριφορά του εναντι τής Έπανάστασης, άλλ' άπεβίωσε εκεί, στό Ναύπλιο, στις 8 Νοεμβρίου 1824, από κακουχίες κατά τό ταξίδι του από τή Σίφνο προς Σπέτσες-Ύδρα-Ναύπλιο.

Σκεφθήκαμε λοιπόν ότι καλό είναι νά θησαυριστούν έδω αυτά τά έγγραφα ώστε νά φανούν χρήσιμα στους έπομένους ιστορικούς έρευνητές πού θά άσχοληθούν μέ τήν Ιστορία τής Σίφνου καί τίς τυχόν οικονομικές σχέσεις μεταξύ Σιφνίων-Σπετσιωτών-Ύδραιών.

ΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

«Πρός τήν Γενικήν Αστυνομίαν Ναυπλίου

Η αναφορά του Μανόλη Θανάση Τρατάρη εις αντίτυπον έσφραγισμένον παρά τής Γενικής άστυνομίας μοί έδόθη, εις αύτήν είδον τήν ζήτησιν του ρηθέντος διά τό έν κουτί βουλλομένον όπου μου

είχεν παραδώσει ὁ Κύριος Μανοῦσος Ρουσσάκης, Σφακιανός, εἰς Ἵδραν, νά στέκη εἰς χεῖρας μου δεπόζιτο <ἰταλ. deposito = παρακαταθήκη> καί κατά τήν αἴτησίν του θέλω φυλάξῃ εἰς χεῖρας μου χωρίς νά τό παραδώσω τοῦ Μανούσου Ρουσσάκη εἰμή ὅταν ἡ διαφορά μετά τοῦ Μανώλη Τρατάρη λάβῃ τέλος καί ἐκ συμφώνου μέ τό ἐλευθερώσωσιν· τό αὐτό τεπόζιτον ὅμως εἶναι εἰς βάρος ὁποιοῦ ἀκαρτερεῖ, ἕως ὅτου νά φθάσω αἰσίως εἰς Σίφνον καί τότε ἐννοῶ νά λάβῃ τόπον τό <δυσνόητη λέξις>· ὅθεν ἀπό ὅλα τά ρίζικα <= κίνδυνοι>, ἕως νά φθάσω εἰς Σίφνον, ξηρᾶς καί θαλάσσης, ἐγώ εἶμαι ἐλεύθερος.

Τῇ 8 ὀκτωβρίου 1824: ναύπλιον
ὅτι ἴσον ἀπαράλλακτον τῷ προτοτύπῳ
Πέτρος μπάος
Ὁ Γενικός Γραμματεὺς τῆς ἀστυνομίας
(Τ.Σ) Ζώρζης ἀνδρέου».

«Πρὸς τό Σεβαστόν Ἐκτελεστικόν Σῶμα

Ὁ ἐπιφέρων τήν παροῦσαν Μανώλης Τρατάρης, ἐγγυητής γενόμενος ἐνταῦθα πρὸς τόν Παντελῆ Χ.Σωτήρου διὰ γρόσια 802 τά ὁποῖα ἐχρεώσται εἰς τόν αὐτόν Παντελῆ ὁ Μανοῦσος Ρουσσάκης, Σφακιανός, στενοχωρεῖται νά τά πληρώσῃ, διότι ὁ Μανοῦσος ἔφυγεν ἐν ταυτῷ κρυφίως. Εἰς τοιαύτην περίστασιν μαθὼν ὁ Μανώλης Τρατάρης ὅτι ὁ ρηθεὶς Μανοῦσος παρέδωκε τῷ κυρίῳ Πέτρῳ Μπάῳ, Σιφνίῳ, εἰς παρακαταθήκην ἐν κουτί βουλωμένον, κατεκράτησεν αὐτό διὰ χεῖρός τῆς αὐτόσε Ἀστυνομίας, εἰς τήν ὁποίαν ὁ κύριος Μπάος ἔδωκεν ἔγγραφον ἀποδεικνῦον ὅτι τῷ ὄντι ἀπό τόν Μανοῦσον Ρουσσάκη τῷ παρεδόθη τό εἰρημένον κουτί καί αὐτό ὑπόσχεται νά κρατήσῃ [νά κρατήσῃ] εἰς χεῖρας του ἕως ὅτου ἀποφασισθῇ τό πρᾶγμα, δηλοποιῶν ὅτι ἐννοεῖ νά εἶναι εἰς βάρος οὔτινος ἀνήκει κάθε κίνδυνος τῆς φυλάξεως καί μετακομίσεως τοῦ αὐτοῦ κουτίου. Ἔρχεται λοιπόν αὐτοῦ ὁ ρηθεὶς Μανώλης Τρατάρης ἐπιφέρων τό ἀντίγραφον τῆς παρ' αὐτοῦ δοθείσης ἐγγυήσεως καί ἄλλο τῆς δηλοποιήσεως τοῦ κυρίου Μπάου ζητῶν τό κουτίον αὐτό νά σταλῇ ἐνταῦθα διὰ νά μείνῃ εἰς παρακαταθήκην εἰς τό Κοινόν μας ἕως νά ἔλθῃ ἐνταῦθα ὁ ρηθεὶς Μανοῦσος Ρουσσάκης νά πληρώσῃ τό χρέος του. Δέν ἀμφιβάλλομεν ὅτι ἡ Σεβαστὴ Διοίκησις θέλει συμφωνήσῃ

τήν αἴτησίν του ὡς δικαίαν καί μόνον παρακαλοῦμεν διά νά μήν ἀργοπορηθῆ ὁ ἄνθρωπος αὐτός καί ζημιωθῆ διά ἓν καλόν τό ὅποιον ἠθέλησε νά κάμη.

Μέ βαθύτατον σέβας ὑποσημειούμεθα.

Ἵδρα τῆ 11 Ὀκτωβρίου 1824.

(Τ.Σ) Οἱ πρόκριτοι τῆς νήσου Ἵδρας».

3

«Ἵπερτάτη Διοίκησις

Ἐπειδή ὁ κ. Πετράκης Μπαῶς (πρός τόν ὅποιον ὁ ἀπατεών Μανούσος Ρουσάκης σφακιανός, ἐκ ραδιουργίας παραλαβών παρ' ἐμοῦ τό ἐν ἐμοί χάριν ἐγγυήσεως ἐνέχυρόν του παρέδωσεν), μέλλω νά ἀπέλθω ἀλλοῦ (;) καί κινδυνεύω ὁ εὐεργέτης νά πληρώσω ζημίαν διά τήν φιλόανθρωπον ἐγγυήσιν μου, ἠναγκάσθην νά ἀναχωρήσω εἰς Ἵδραν καί νά λάβω τά ἀποδεικτικά ταῦτα, τά ὅποια ἐμπερικλείονται, ἔγγραφα καί νά ἐπιστρέψω ἐνθάδε καί νά ζητήσω εὐλόγως καί νομίμως παρά τῆς Σ(εβαστῆς) Διοικήσεως νά ἐνεργήσῃ νά λάβω παρά τοῦ Πετράκη ἐκείνου Μπαῶς τό ἐνέχυρον τοῦ ὑποχρεώσαντός με εἰς ἐγγυήσιν, ὥστε καί ἂν πληρώσω τά ἐγγυώμενα, νά μήν ζημιοῦμαι. Ὅθεν παρακαλῶ θερμῶς τήν σταθεράν εὐθυδικίαν της νά ἐπιτάξῃ, ὅπου ἀνήκει, νά ὑποχρεωθῆ ὁ εἰρημένος Πετράκης Μπαῶς νά παραδώσῃ εἰς ἐμέ, ὑπό τοῦ ὁποίου πρέπει νά κρατεῖται τό ἐνέχυρον. Δέν ἐκτείνομαι δέ πολύ, ἐπειδή τά ἐμπερικλειόμενα ὁμιλοῦσιν ἀρκούντως περί τοῦ δικαίου μου, ἀλλά μένω μέ σέβας βαθύτατον ἀναμένων τήν δραστήριόν της ἐνέργειαν.

Τῆ 12 Ὀκτωβρίου 1824, ἐν Ναυπλίῳ

ὁ πατριώτης

μανόλης τρατάρη».

4

«Περ<ί>οδος> Γ'

Ἀρ. 137

Προσωρινή Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος

Τό Ἐκτελεστικόν Σῶμα.

Πρός τό ὑπουργεῖον τῆς Ἀστυνομίας

Ἀπό τά ἐγκλειόμενα, ἔγγραφον τῆς Ἵδρας, ἀναφοράν καί ἀντίγραφον τῆς ἐγγυήσεως τοῦ Μανόλη Τρατάρη, πρὸς τόν Παντελεῆ

Χ^η Σταύρου διά γρόσια, τά όποία έχρεώσθη εις τόν αυτόν Παντελή ό Μανούσος Ρουσάκης, Σφακιανός, καί λοιπά, πληροφορεΐται τό ύπουργείον τά μεταξύ τών διαφορομένων τούτων διατρέξαντα καί τήν αίτησιν του Μανόλη Τρατάρη διά έν κουτί βουλωμένον, τό όποϊον ό διαληφθείς Μανούσος παρέδωκε τώ κύρ Πέτρω Μπάω εις παρακαταθήκην, τό όποϊον ήδη έξαιτάζεται (;) ό ειρημένος Τρατάρης ν' ασφαλισθῆ διά κάθε ένδεχόμενον εις Παρακαταθήκην εις τό κοινόν της Νήσου Ύδρας έως νά έλθη ό ρηθείς Μανούσος Ρουσάκης νά πληρώση τό χρέος του. περί του όποϊου τό ύπουργείον τουτο διατάττεται νά ενεργήση τήν δικαίαν ταύτην αίτησιν του Τρατάρη ώστε τό ειρημένον κουτί νά μείνη εις Παρακαταθήκην εις τό ύπουργείον τουτο, δίδον τό ύπουργείον εις τόν κύρ Μπάον επίσημον έγγραφον της παραλαβής του εις απόδειξιν.

Έν Ναυπλίω τῆ 13 Οκτωβρίου 1824.

(Τ.Σ)

Ό Αντιπρόεδρος
Παναγιώτης Μπότασης
Ασημάκης Φωτήλας
Αναγνώστης Σπηλιοτάκης
Ίωακείμ Μελέτης
Ό προσ. Γεν. Γραμματεΐς
Π.Γ. Ρόδιος».

ΓΑΚ./Ύπουργ. Άστυν, φάκ. 16 (όλα τά έγγραφα).

ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΣΙΦΝΟΥ
ΤΟΥ GIRO TUBINO, ΙΗΣΟΥΪΤΗ
[1638]

Σέ προηγούμενα τεύχη τῆς ἔκδοσής μας ἔχομε δημοσιεύσει ἱστορικά κείμενα-ἐκθέσεις περιγραφικές τοῦ νησιοῦ μας σχετικές μέ τό τί εἶδαν σ' αὐτό καί ἄκουσαν ἀπό κατοίκους του κατά τούς 17ο καί 18ο αἰῶνες, κυρίως ἐκκλησιαστικοί παράγοντες καί περιηγητές. Τώρα προσθέτουμε μιάν ἀκόμη, σύντομη στό περιεχόμενό της ἀναφορά, ἔτους 1638, Ἰουνίου 17, τοῦ περιερχομένου τά νησιά τῶν Κυκλάδων ἰησουΐτη μοναχοῦ Giro Tubino, τήν ἐπομένη (σέ ἐλεύθερη ἀπόδοσή της στά ἑλληνικά ἀπό τήν ἰταλική γλῶσσα).

«17 Ἰουνίου 1638

Ἐπίσκεψη τῆς νήσου Σίφνου καί τῆς πόλεως.

Στήν πόλη τῆς Σίφνου ὁ καθεδρικός ναός εἶναι τετιμημένος στό ὄνομα τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου Ἀββᾶ· ἔξω τῆς πόλεως <εὐρίσκονται οἱ ναοί> τῆς Ἁγίας Μαρίας στόν Κῆπο, τοῦ Ἁγίου Μιχαήλ καί τοῦ Ἁγίου Νικήτα. Ὁ καθεδρικός ναός διαθέτει ἅγιο ποτήριο μέ ἀσημένιο κύπελλο καί χάλκινη βάση, ἓνα δισκάριο ἀσημένιο, δύο φελόνια, τό ἓνα πράσινο ἀπό δαμάσκο καί τό ἄλλο μεταξωτό ρόζ, παλαιά καί τά δύο. Ἐναν μέγαλον ἀσημένιο σταυρό μέ ἐνίσχυση ξύλου. Ἐνα ὠμοφόριο δερμάτινο (;) χρυσαφί. Ἀκόμη ἔχει τέσσαρα τεμάχια γῆς τά ὁποῖα ἀποδίδουν ἐτησίως ἑπτά σκουῦδα ἀπό τά ὁποῖα πληρώνει στό ταμεῖο τοῦ Μεγάλου Κυρίου <= τοῦ Σουλτάνου> ἕξι σκουῦδα.

Ὁ σεβασμιώτατος Giacomo della Rocca ἔχει μόνον ἓναν ἱερέα ὀνομαζόμενον δόν Μάρκο Νταπόλλα, Συριανό. Ὑπάρχουν ὀκτώ λατινικές ψυχές, τέσσερις εἶναι ἐντόπιοι καί τέσσερις ξένοι. Ὁ περίγυρος τοῦ νησιοῦ εἶναι περί τά 36 μίλλια, οἱ δέ Ἑλληνας ἀνέρχονται σέ 4.000. Δέν ὑπάρχουν χωριά παρά μερικές κατοικίες διάσπαρτες σέ διάφορες τοποθεσίες τοῦ νησιοῦ. Τοῦτο δέν ὑπόκειται σέ κάποιον Ἑλληνα <ἐννοεῖ ὀρθόδοξον> ἐπίσκοπον ἐπειδή εἶναι ἄμεσα ἐξηρ-

τημένο και υποκείμενο στον Πατριάρχη ΚΠόλεως· υπάρχει μόνον ένας οικονόμος για την πνευματική διακυβέρνηση.

Ο κύριος Ίούλιος Δελλαγραμμάτικας του Λατινικού Δόγματος και ο κύριος Βασίλειος Λογοθέτης, καθολικός του έλληνικού δόγματος <= έννοσι ένωτικός, ουνίτης> ό όποιος άγαπά τους Λατίνους και είναι ό πιο πλούσιος του τόπου είναι οί πρόκριτοι, λέγουν ότι τό νησί δέν έχει άρκετή παραγωγή για τους κατοίκους του γι' αυτό γίνονται προμήθειες από διάφορα γειτονικά νησιά. Οί έντόπιοι κάτοικοι συμβάλλουν μέ τό νά άσκοϋν έμπόριο σέ διαφόρους τόπους χρησιμοποιώντας πενήντα barke <= πλοίαρια> μέ έξαιρετικά άποτελέσματα, πραγματοποιοϋν δέ και τό δρομολόγιο τών Θερμίων, όποτε και οί ιεραπόστολοι μποροϋν νά βοηθήσουν άποτελεσματικά εκείνον τόν τόπο διαμένοντας προκειμένου νά κάνουν σχολείο, ιεροπραξίες και τά λοιπά συνήθη και άπαραίτητα».

ΟΙ ΠΡΩΤΕΡΓΑΤΕΣ ΤΟΥ ΣΙΦΝΕΪΚΟΥ ΗΛΕΚΤΡΟΦΩΤΙΣΜΟΥ [1927]

Τό έτος 1927, όταν ακόμη οί περισσότερες περιοχές τής πατρίδας μας δέν έγνώριζαν σχεδόν τί θά πεί ήλεκτρικό ρεύμα, ένας φιλοπρόοδος νέος Σιφνιός, ό Στέλιος Τριαντάφυλλος (γνωστός σέ όλους ως «τό Στέ») σκέφτηκε και έπήρε τήν απόφαση νά ήλεκτροφωτίσει τό νησί μας. Σέ συνεργασία λοιπόν μέ τόν κουνιάδο του Γεώργιο Μπεκήρο δημιούργησε τήν «Ηλεκτρική Έταιρεία Σίφνου Σ. Τριαντάφυλλος» μέ αρχικό κεφάλαιο 150.000 δραχμές, από τίς όποιες οί 125.000 ήταν του Στέλιου. «Η Έταιρεία επί όλόκληρον μήνα δραστηρίως έργαζομένη εύρέθη τελείως έτοιμη τήν 20ήν Ιουλίου, πρós ανάληψιν τών ύποχρεώσεών της». (Έγραψε ή «Σίφνος» του 1927). Τό «έργοστάσιο» κατασκευάστηκε στήν αρχή στά σύνορα Απολλωνίας - Άνω Πεταλιού, στή θέση «Άτσιγαναρειό», στό σπίτι τής κυρά-Φροσύνης. Τά έγκαίνιά του έγιναν τό βράδυ τής 20ής Ιουλίου 1927:

«Από πρωΐας τής ημέρας ταύτης, οί δύο συνεταίροι Στυλιανός Ν. Τριανταφύλλου και Γ. Μπεκήρος διέτρεχον καλοϋντες εις τά κατά τό έσπέρας έγκαίνια. Από τής 7ης δέ μ.μ. κεκλημένοι και μή ήρχισαν προσερχόμενοι εις τό έργοστάσιον, εις ό, φιλοκάλως εύπρεπισμένον, ύπεδέχοντο εύγενώς οί έταίροι και αί οικογένειαι αυτών. Οί έν λόγω συνεταίροι και ό αντιπρόσωπος τής Έταιρείας μηχανημάτων Ν. Καμήλος και Σίας, έξ ής προέρχονται τά παγκοσμίου φήμης μηχανήματα, κύριος Μηνάς Καρύδης, μηχανολόγος-ήλεκτρολόγος Α.Σ.Ε.Μ.Π., λίαν εύγενώς παρείχον εις τούς διαφόρους έπιστέπτας σχετικάς πληροφορίας.

Περί τήν 8ην μ.μ. τό Έργοστάσιον και ό περίξ χώρος ήτο πλημμυρισμένος από κόσμον. Ό ιερός κληρος, ό άντισταγγελεύς του Άρείου Πάγου κ. Αντώνιος Κ. Ρωμάνος, αί αρχαί του τόπου, οί πρόεδροι τών Κοινοτήτων, δέσποιναι, κυριαί, κύριοι, κόσμος έκλεκτός... Μετά τόν άγιασμόν ώδηγήθησαν άπαντες εις τόν κάτω του Έργοστασίου εύπρεπισμένον χώρον ένθα προσεφέρθησαν άναψυκτικά. Έκει δέ

ὁ κ. Βέλλης ἐξεφώνησε λόγον καί ἀπήγγειλε ποίημα. Τὴν 8ην καὶ ἡμίσειαν, ἡ εὐμολπος κίνησις τῆς μηχανῆς, προσεῖλκυσε τὴν γενικὴν προσοχὴν καὶ θυμηδίαν καὶ εἰς ὀλίγα λεπτά τὸ ἰλαρὸν φῶς χυθὲν ἀστραπιαίως, ἐφώτισεν ἀπλέτως τὸν χῶρον ἐκεῖνον, διὰ τῶν ὠραίων αἰωρουμένων λαμπτήρων καὶ τὰς συνοικίας τῆς νήσου· καὶ ὁ κόσμος ἤρχισε ν' ἀποσύρεται εὐχόμενος ἐκ ψυχῆς τοῖς ἐταίροις τὰ βέλτιστα».

Οἱ πρῶτοι πελάτες τῆς Ἑταιρείας ἦταν περίπου ἑξήντα (60).

Τό 1928 ὁ Γ. Μπεκῆρος ἐπώλησε τὸ μερίδιό του στὸν ἀείμνηστο Γεώργιο Σοφιανόπουλο. Τὸν ἴδιο χρόνο οἱ Στέλιος Τριαντάφυλλος-Γεώργιος Σοφιανόπουλος μέ αἴτησή τους πρὸς τὸ ἡγουμενοσυμβούλιο τῆς Κυρίας Βρυσιανῆς ἐζήτησαν νά ἀγοράσουν τμῆμα τοῦ ἀγροῦ τῆς Μαρούσας γιὰ «νά οἰκοδομήσουν ἐργοστάσιον Ἡλεκτροφωτισμοῦ». Τό ἡγουμενοσυμβούλιο ἀποφάνθηκε τὴν 1η Μαρτίου 1928 ὅτι «ἐπειδὴ πρόκειται νά οἰκοδομηθεῖ ἐργοστάσιον ἠλεκτρικοῦ φωτισμοῦ τῆς νήσου πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ Κοινοῦ καὶ ἐπειδὴ ἡ Ἡλεκτρικὴ Ἑταιρεία προσφέρει ἀναλόγως τοῦ γηπέδου τιμὴν συμφέρουσαν ὑπὲρ ὠφελείας τῆς Μονῆς», πρέπει νά ἰκανοποιηθεῖ τὸ αἶτημα τῶν ἐνδιαφερομένων.

Ἔτσι λοιπὸν κτίσθηκε τὸ νέο ἐργοστάσιον στὴ θέση πού μεταφέρθηκε ἀπὸ τὸ σπίτι τῆς κυρα-Φροσύνης! Ἡ «Ἡλεκτρικὴ Ἑταιρεία Σίφνου Σ. Τριαντάφυλλος» προσέφερε ἐπὶ 35 σχεδὸν χρόνια, μαζί μέ τοὺς κληρονόμους Σοφιανόπουλου (τελευταῖος ὁ πολυαγαπητὸς φίλος Ἀντώνης) τίς πολύτιμες ὑπηρεσίες της στό νησί μας. Τό ἔτος 1961 ἐξαγοράσθηκε ἀπὸ τὴν Δ.Ε.Η. μέ ἀπόλυση τοῦ Στέλιου, τοῦ πρωτεργάτη τοῦ σιφνεϊκοῦ ἠλεκτροφωτισμοῦ μέ ἀποζημίωση 60 χιλιάδων δραχμῶν!

ΚΕΙΜΕΝΑ

Λογοτεχνικά - ποιητικά - λαογραφικά

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

Μέ τις επόμενες σελίδες της ή έκδοσή μας αποβλέπει α) στην προβολή λογοτεχνικών - λαογραφικών έργων συμπολιτών μας δημοσιευμένων ή ανεκδότητων που εύρισκονται από χρόνια στο Αρχείο μας και β) στην, μέσω αυτών, αφύπνιση του ενδιαφέροντος των νέων Σιφνίων στην αναγέννηση του λογοτεχνικού - λαογραφικού σιφνιακού Λόγου, όσο και της Ποιητικής που, ακόμη και αυτή ή όποια παλαιότερα άνθιζε ποικιλοτρόπως, εμφανίζεται πλέον σε αδύναμη στιχουργική πλοκή και σε λεκτικό πλούτο πάμπτωχη.

Τούτο δέν σημαίνει βέβαια ότι τά θέματα ιστορικού ενδιαφέροντος, που επί τόσα χρόνια ύπηρετούν τά «Σιφνιακά», εγκαταλείπονται λόγω εξάντλησης της ύλης (πού είναι αστήρευτη βέβαια), άλλ' από βαθύτατη επιθυμία και εμφανή ανάγκη νά υποδεχτούμε νέες και νέους δημιουργούς - συγγραφείς μέ τά δικά τους θέματα ποικίλου ενδιαφέροντος: ιστορικού, λογοτεχνικού, λαογραφικού, ποιητικού, αυτούς δηλαδή που θά καταγραφούν ως ενισχυτές - στερεωτές της, κατά τόν Γιώργο Βαλέτα, «Λογοτεχνικής Σχολής της Σίφνου», ή όποια αντιμετωπίζει απαράδεκτο κενό σε δημιουργικότητα, όλως αντίθετο στην ιδιοσυγκρασία των Σιφνίων. Άλλωστε, ένας μεγάλος ποιητής μας, ό Γιώργος Σεφέρης, έχει προΐδεάσει ότι

*«Σβήνοντας
ένα κομμάτι από τό παρελθόν
είναι σάν νά σβήνεις
και ένα αντίστοιχο κομμάτι
από τό μέλλον».*

έκτός άν τό υπάρχον αυτό κενό βεβαιώνει, τόν Τζώρτζ Μπέρναρντ Σό, ό όποιος έγραψε σε δύο άράδες:

*«Ή νεότητα είναι θαυμάσιο πράγμα·
τί κρίμα νά χαραμίζεται στους νέους».*

στους άπραγους νέους δηλαδή, στους χωρίς έργο νέους.

ΣΤΡΟΦΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΣΙΦΝΟ

Τοῦ Ἀντώνη Ι. Πρόκου

I

Σέ τραγουδᾶνε μέσα μου χίλιες χιλιάδες στόματα.
κάθε γκρεμνός, κάθε γιαλός, κάθε σου κατάσπρη ἐκκλησιά.
ὦ, Σίφνο, Σίφνο ἀξέχαστη, πρώτη μέσ στ' ἄλλα τά νησιά.
πού ἄς ἦταν νά ἴμωνα ξανά παιδάκι στά κροδῶματα.

Τρεχαντηράκι ἄς γίνονταν ἡ μνήμη νά σαλπάριζα.
Νά σ' ἔβρει φάχνει ὁ στίχος μου ξανά, πατρίδα μου ἀκριβῆ.
νιός λέει νά πάρω τά βιολιά (ξύπνα, καημένε Ἀντιλαβῆ).
παιδί σέ κάποιο αὐλόγυρο νά παίξω τήν ἀμπάριζα.

II

Ἄχ, πόσα χρόνια πέρασαν τόσο μακριά σου, ἀλίμονο.
Κι ὅμως δέν ξέρω ἂν κάποτε θά σοῦ ξανάρθω πίσω.
μιά λυγαριά στίς Βαλανιές τόν Ιούλη νά μυρίσω.
τοῦ Κάμπα τά κοντόπουλα νά δῶ στό μεσοχείμωνο.

Φέρτε ρακί, φέρτε μεζέ, κρασάτα ξεροχτάποδα.
τί ἀφήνω γειά στήν ξενιτιά μ' ὅλες τίς χάρες πό ἔχει
σέ νοσταλγίες μπερδεύομαι σάν ψάρι στήν ἀπόχη.
μέ τ' ὄνειρο πού μέθυσσα βλέπω τόν κόσμο ἀνάποδα.

III

Στόν Ἅγιο Ἀρτέμη νά ἴτανε μικρός νά ξαναγύριζα.
τό «ἀβιγαδέ» νά μάθαινα, φτου καί ξανά κι ἀπ' τήν ἀρχή.
ἐκεῖ πού ὁ «κώδων» δέ χτυπᾶ, στήν Καθαρεύουσα, μά «ἤχει»,
κι ὅπου ὁ Μαρίνος ἤθελε μαλλιά κομμένα σύρριζα.

Στή σκέψη μου τά ζέστανα σάν κάστανα στή χόβολη.
Ένα. Ένα τά θυμητικά: παιδί, άπ' τήν «πρώτη τή μικρή»,
ώς τότε πιά πού μου 'γενεφες, άπ' τό παράθυρο άντικρύ,
στόν έμπακέβγα μας νά βγώ, μωρή Φλουρή, καλόβολη.

IV

Ξενιτεμένος ένιωσα, πικρό στά χείλη άπήγανο,
τήν έρημιά, τή σκοτεινιά, τό δάγκωμα του πόνου.
– Πού 'ναι οί παιδιάστικες γιορτές νά ποϋμε: «καί του χρόνου!»
κεράτσα, πού μάς γλύκαινες μέ κάνα ξεροτήγανο;

Πόσοι καημοί άνεβαίνουνε στά χείλη, στά πικρόχειλα,
όσο τά χρόνια τ' άχαρα σωριάζονται στήν πλάτη,
καί λέω: – Πού νά 'σαι μωρέ Κω, νά πάμε στήν Πουλάτη,
νά παραβγοϋμε στίς βουτιές πάνω άπ' τόν Πρώτο Κόχυλα.

V

Χρόνια καί χρόνια πέρασαν. Εΐτανε λέει στήν «Άμυνα».
Γυρνούσανε μέ δίκωχα τά παλικάρια στό νησί.
Τό «άμάν-άμάν» τραγουδάγαν. Άλλοι τούς κέρναγαν κρασί,
κι οί νιές άπ' τίς αϋλόπορτες τούς έδιναν κυκλάμινα.

Καί ζήλευα τό Γιακουμή καθώς τόν καλωσόριζες,
όμορφονιά μου άπ' τό Σταυρί πού όμοια δέν είχε τό χωριό.
Γλυκό στό δίσκο του 'βγαλες άπ' τό παλιό νοικοκυριό
κι άπ' τήν αϋλή σου του 'κοφες μιάν άγκαλιά άρμπαρόριζες.

VI

Στόν Ίσιο Δρόμο πού έτρεχα μέ τ' άλλα συνομήλικα,
τά νέα, τ' άγνώριστα παιδιά θά ρίχνουν τήν άμάδα·
τά ίδια θά στήνουν στοϋ Μουγγου καί πέρα στή Λαγκάδα
πλακότσουνα γιά τόν ψαρό γιά μαυρομάτη μπίλικα.

Τούτη ή φωνή πού άνάθρεφες σου στέλνει χαιρετίσματα,
κι όσο άλλοι νά σε χαΐρουνται, καθώς μου φεύγει ή νιότη,
χαρά μου νά 'σαι στό χορό μέσ στίς Κυκλάδες πρώτη,
ώ Σίφνο έσύ, πού μου 'μαθες τής ρίμας τά τσακίσματα.

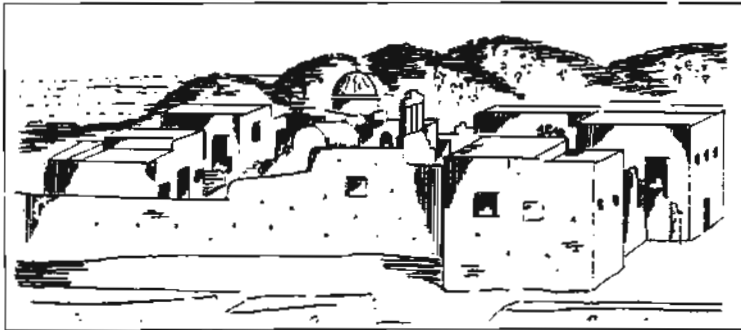
VII

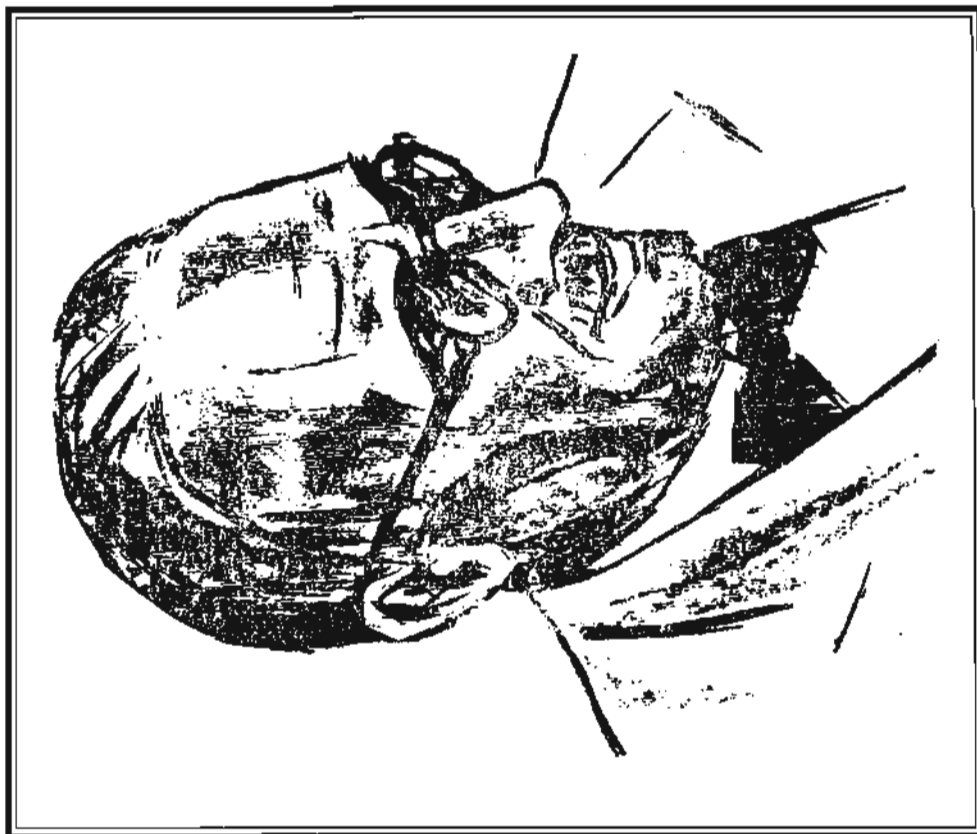
Τά πάθια ἀγκάθια μέσα μας σωριάσαν οἱ ἄτιμοι καιροί·
πάρ 'τα, ἀσπαλάθους κι ἀστοιβές, κάμε τά στάχτη, κάψαλε.
Ἄχ, νά τούς ἔβαζα φωτιά, μέ τό λαμπριάτικο κερι,
σίντα ὁ παπᾶς ὁ Γούμενος «Χριστός Ἀνέστη» θά 'ψαλε.

Τήν Τυρινή τήν Κυριακή πῶς ἔσερνε τόν «κύρ-βοριά».
Δέν ξέρω ἄν πιά λεβέντικα θά κράταε δυσκοπότηρο...
Παίρνουν ἀράδα οἱ θύμησες, ἀνηφοριά, κατηφοριά,
τά σπίτια πού μᾶς φίλευαν μελόπιτες μέ ἀθότυρο.

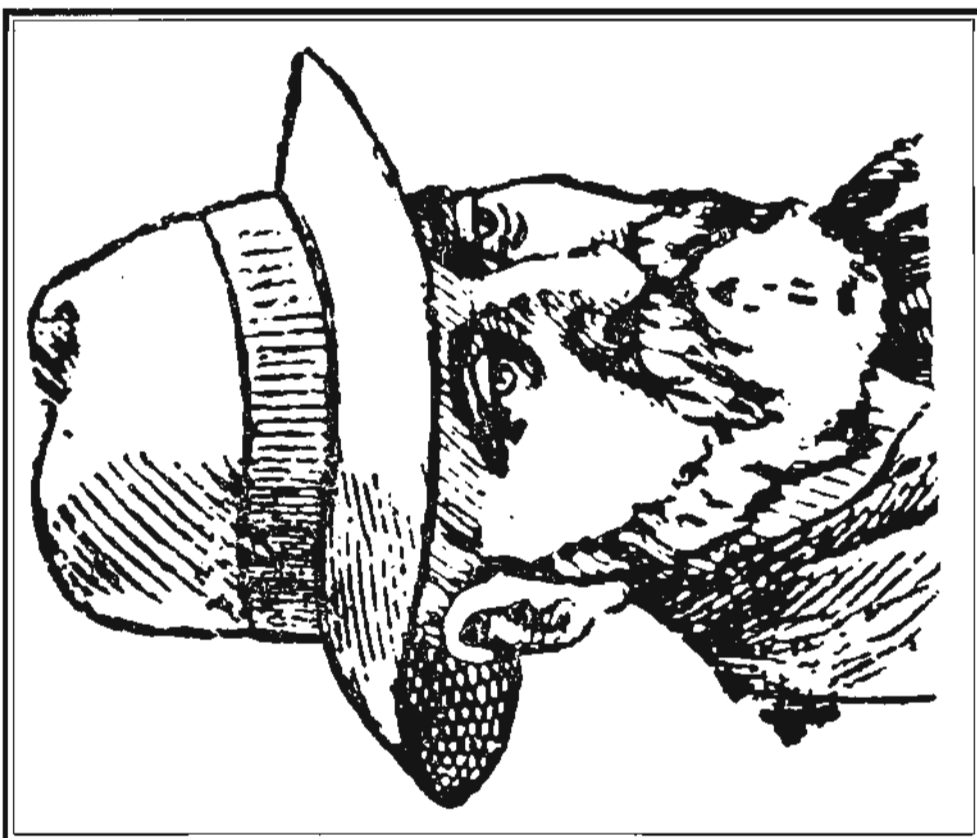
VIII

Ποιός τό σφυρίζει μέσα μου, ποιός Βεελζεβούλ, Ὁξαποδῶ,
πῶς τάχατε ἄν σαλπάριζα νά 'ρθω ξανά γιά νά σέ δῶ,
δέν θά 'χε ὁ Χρόνος, λέει, carta marina
πού νά μοῦ δείχνει, Σίφνο μου, τό πλάτος σου, τό μήκος σου,
τήν ὥρα πού σέ μίαν αὐλή, κάτω ἀπό κάποιο φύκο σου,
τήν Ἐρηγιώ φιλοῦσα, μιά τσαχπίνα;

Ιωάννης Γρουπάρης

Αριστομένης Προβελέγγιος

ΟΙ ΤΡΑΓΟΥΔΙΣΤΕΣ ΤΩΝ ΝΗΣΙΩΝ ΜΑΣ ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ - ΓΙΑΝΝΗΣ ΓΡΥΠΑΡΗΣ

Στήν άπεραντοσύνη τής θάλασσας, στήν άχλύ τοῡ πρωϊνοῡ καῑ στο̄ μυριόχρωμο τής δύσης, ανάλαφρα, νωχελικά, άπλώνουν τίσ άγκάλες τους τά όμορφα νησιά μας πού λές κι άργολικνίζονται στο̄ πέλαγοῡ τό πλάτος. Ήρες γαληνεμένες!

Στό βρύχασμα τοῡ κύματος στίς μέρες τής άντάρας, στ' άνεμοσκόρπι, γιᾱ στήσ βροχής τήν κοσμοχαλασιά, τιτάνιο λές μάχονται άγώνα ν' άγκιστρωθο̄ν στή θέση τους, έκει πού τ'άριξεν ό Πλάστης.

Σέ το̄υτες τίσ μεταλλαγές γλυκαίνεται ή ψυχή, εύφραίνεται, παρσέρνεται μέσ' τήν άντάρα καῑ πάσχει κι άγωνίζεται. Κι άνάλογα εκδηλώνεται ύστερα σμίγοντας τίσ εικόνες σέ μιά συνταίριαση περίτεχνη. Κι αναθυμάται, καῑ γεύεται γαλήνες καῑ στάζει αίμα στήν ψυχή, καῑ θλίβεται γιᾱ κατακλύζεται μέ πόνο.

Μέ τέτοια συναισθήματα κι εικόνες άζωγράφιστες από άνθρώπου χέρι, πλανίζονται οί ψυχές, μεστώνονται καῑ τραγουδο̄ν. Ξέχωρα μάλιστα οί νησιώτικες ψυχές, αυτές πού αναστήθηκαν, αυτές πού πλάστηκαν στή φύση τή νησιώτικη.

Γεννήματα καῑ αναστήματα τοῡ Κυκλαδικοῡ Αιγαίου, δυό ποιητές μας, πού ξέχωρη κρατάνε θέση στήν Έλληνική Γραμματολογία, ό Άριστομένης Προβελέγγιος καῑ ό Γιάννης Γρυπάρης, κι οί δυό από τή Σίφνο, τραγούδησαν τή θάλασσα καῑ τά νησιά μ' όλη τήν ένταση τοῡ ψυχικοῡ τους μεγαλείου.

Γιᾱ τό νησάκι, τοῡ καθενός μας τό νησάκι, πού όλο βλέπουμε μπροστά μας σάν ήμαστε μακρυνά, πού όλο ταξιδεύουμε γιᾱ αυτό στήσ φαντασίας ή τοῡ όνειρου επάνω τά καράβια, κι όλο πᾱμε... πᾱμε... χωρίς νά φτάνουμε ποτέ από τής ζήσης τ' άτέλειωτα εμπόδια, ό Γρυπάρης, παραστατικώτατος, ποιητικώτατος, έγραψε:

*Τό ώραίο νησί πού ό πόθος τοῡ μέ άνάβει,
φαντάζομαι πώς φεύγει κι άρμενίζει*

σάν πλώρες τῶν ἀφρῶν σκιρτοῦνε οἱ κάβοι
στῶν δέντρων τούς ἰστούς ὁ ἀγέρας τρίζει.
Τό δρόμο πού ξεκίνησε δέν παύει,
κι ἂν οὔτε πάει ἐμπρός οὔτε ποδίζει,
μά πάντα σάν ὀρθόπλωρο καράβι
δίχως ἐμέ τοῦ Αἰγαίου τό κῦμα σχίζει.
Δίδως ἐμέ! καί μέσα στή χαρά μου
σά νύφη ἀπό τά στέφανα τοῦ γάμου
πῆρε τό πλοῖο καί πάει καί δέ γυρνᾶ,
ἐνῶ ἀπ' τό βράχο πού ἔρημο καί μόνο
μ' ἔρριξε ἡ μοῖρα, βλέπω νά περνᾶ
καί μ' ἄκρη ἀπελπισιά τά χέρια ἀπλώνω.

Ὁ Προβελέγγιος εἶναι μιά ὀλοκληρωμένη ποιητική συνείδηση καί ἔκφραση, προσωποποίηση τῆς γαλήνης καί τῆς ἡμερότητας. Δέν ἀποχωρίστηκε τό νησί του μέχρι τά βαθειά του γεράματα καί ἄντλησε ἀπό αὐτό τήν εὐτυχία καί τήν ἡρεμία. Ἡ μνήμη καί τά βιώματά του χαρακτήθηκαν καί ἔμειναν στήν αἰωνιότητα μέσα στά ποιήματά του:

Μέ δάκρυα σέ χαιρετῶ πατρίδα μου μικρή,
πού σέ γαλάζια θάλασσα κοιμᾶσαι δροσερή
κι οἱ ἄνεμοι σέ νανουρίζουν,
πού κῦμα ταξιδιάρικο αἰώνια σέ χτυπᾶ
καί στά ψηλά περγιάλια σου ἀσημωμένο σπᾶ
καί οἱ ἀφροί του σέ ραντίζουν!
Ἐδῶ τό φῶς ἀντίκρυσσε τοῦ ἡλίου μιά φορά,
ἐδῶ τήν πρώτην ἔνιωσα τῆς γῆς αὐτῆς χαρά,
τό πρῶτο δάκρυ ἔχω χύσει,
ἐδῶ ἐπρωταγνάντεψα τ' ἀτέλειωτο νερό
κι ἔτρεξα ἐδῶ καί πήδησα, παιδάκι ζωηρό,
μέσ' στή νησιώτικη τή φύση.
Νά κι ἡ κατοχρονίτικη μεγάλη μας μουριά
ὀποῦ μικρό μ' ἐχόρεψε στά δυνατά κλαριά
κι ἄπλωσε ἀπάνω μου τό σκίό της,
αὐτή μου γλυκοξύπνησε τό στήθος τ' ἀπαλό
καί μ' ἔμαθε τό πρῶτο μου τραγούδι νά λαλῶ
μέ τόν κρυφό μουρμουρισμό της.

Κι ὁ γέρο-μύλος στέκεται· τόν βλέπω καί θαρρῶ
πῶς νά γυρνᾶ δέν ἔπαυσεν ἀπ' τόν παλιό καιρό
μέ τά κατάλευκα ξεφτέρια.

Ὁλόγυρά μου ἢ θάλασσα! Στά μάτια μου μπροστά
σάν ζωγραφιά θεόρατη ἀνοίγει, πού βαστᾶ
ἀπό τούς βράχους ὡς τ' ἀστέρια.

Κατοικία τοῦ Αἰόλου οἱ Κυκλάδες, εἶναι πάντα λουσιμένες στή
δρροσιά καί στά τρελλά μελτέμια, σ' αὐτά, πού ἄλλοτε ἀνάλαφρα,
χαϊδευτικά ρυτιδώνουν τό πλατύ τῆς θάλασσας γυαλί κι ἄλλοτε ξέ-
φρενα καί μανιασμένα, κάνουν τίς καμπάνες μόνες τους νά χτυπᾶν,
γιά σηκώνουν σέ μερόνυχτο χορό τά κύματα ἢ γυροφέρνουν τά σο-
κάκια θεριά οὐρλιαστικά κτυπώντας τά πορτοπαράθυρα ζητώντας
σεγοντάρηδες καί συντραγουδιστάδες.

Ὁ Γρυπάρης ζωγράφισε μέ τή δική του γλῶσσα ὅλη τή «δια-
δρομή» τοῦ μελτεμιοῦ καί περιέγραψε μέ ἀφθαστη ζωντάνια τή
συμμετοχή τῶν πάντων, ἀνθρώπων, θάλασσας, φυτῶν, λουλουδιῶν,
δέντρων, στόν τρελλό χορό πού στήνει μέ τό πέρασμά του:

Ἀδράσει ὁ ἥλιος ὁ ἀψύς τ' ἀπότιστο χορτάρι
στό κάμμα τό μεσημερνό ἀχνίζουν τά χαλίκια
καί πρὶν τήν ὕστερνή εὐωδιά ἢ λαύρα νά τοὺς πάρει
τήν ἀλμυρή τους μυρωδιά γύρω σκορποῦν τά φύκια.
Φωλιά καμίνι ἀφήνοντας καί τῆς στεριάς τά ρεΐκια
παίρνουν τά φίδια στό νερό, τίς σμυναριές ζευγάρι
κι ὅπου διπλά καθρεφτιστά κοιμοῦνται τά καΐκια
μόνοι ἀνεμίζουν μάρμαρο τῆ θάλασσα οἱ γλάροι.
Ξάφνου κρυφός παροξυσμός τό κῦμα λιανοτρέμει
κι ἀνάρια ἢ θάλασσα στρωτή στό σύγκριο μελανιάζει,
γιατί θεριό ἀπ' ἀνοιχτά πλακώνει, τό Μελτέμι.
Στήν πρώτη ὁ γλᾶρος ρουφαλιά ἀπό ψηλά χουγιάζει
καί σπάνοντας μ' ἀφροδοσιά τό κῦμα τό γεμάτο
γυρνοῦν τά φίδια στή στεριά κι οἱ σμυναριές στόν πάτο.

Ὁ Προβελέγγιος, ὁ ποιητής τῆς γαλήνης, ψάλλει μ' ἀνάλαφρους
στίχους τήν ἀπαλότητα τοῦ μελτεμιοῦ:

Τ' άλμυρά βοτάνια
μέσα στή βραχιά,
στακτερά καί σπάνια
ἀπ' τήν ἀβροχιά,
τό σκυφτό κεφάλι
τό σηκώνουν πάλι.
Πῶς ἀνατριχιάζει
τό γλαυκό νερό
καί γλυκά παφλάζει
στό βαρύ πλευρό
πλοίου π' ἀργολόγα
στοῦ πελάου τή φλόγα...

Ἦλθες νά δροσίσεις
τή φρυγμένη γῆ
καί ζωή νά χύσεις
στή νεκρή σιγή
π' ὄλα τά βαραίνει,
ὄλα τά μαραίνει.
Ἄρωμα βουνήσιο
πνέεις ἔλαφρό
φύκιο πελαγίσιο
στάζοντας ἀφρό,
στή μορφή σου τρέμει
γαλανό μελτέμι.

Ἅγιοι Ἀνάργυροι τῆς Πηγῆς (Φωτ. Σ. Μ. Συμεωνίδη, 1962).

ΟΙ ΑΓΩΝΙΣΤΕΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ
ΣΤΟ ΔΡΑΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Ο ΡΗΓΑΣ

Τοῦ Ἀριστ. Προβελέγγιου

ΔΡΑΜΑ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ ΠΕΝΤΕ

Ὁ μέγας Σιφνιός ποιητής Ἀριστομένης Προβελέγγιος, πέρα ἀπό τίς περίφημες συλλογές λυρικών ποιημάτων του, ἔγραψε καί σπουδαίες τραγωδίες καί δράματα, ὅπως τά «Νικηφόρος Φωκᾶς», «Φαίδρα», «Κόρη τῆς Λήμνου», «Ρήγας». Ἀπό τό δράμα του «Ρήγας», δημοσιεύουμε τίς σκηνές Ζ΄. Ἡ καί Θ΄ γιά νά δείξουμε τή μεγάλη τέχνη τοῦ Σιφνιοῦ ποιητή.

(Σκηνές ἀπό τήν Α΄ Πράξη)

ΣΚΗΝΗ Ζ΄ - Η ΚΑΤΟΙΚΙΑ ΤΟΥ ΡΗΓΑ

Ἡ κατοικία τοῦ Ρήγα. Δωμάτιον, πού στολίζουν τοὺς τοίχους του γεωγραφικοί πίνακες τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Ρήγας κάθεται ἐμπρός σέ γραφεῖο. Σφραγίζει ἐπιστολήν καί σηκώνεται.

ΡΗΓΑΣ:

(μόνος, μ' ἐπιστολήν στό χέρι)

Ἄραγε μεταδίδεται ὁ στοχασμός τοῦ νοῦ μας
καί τῆς καρδιάς μας ὁ παλμός μέ τ' ἄψυχα ψηφία;
Τά τόσα, τόσα γράμματα, πού στούς πιστούς σκορπίζω,
Τάχα τοὺς μεταδίδουνε τή φλόγα τῆς καρδιάς μου;

(τ' ὠρολόγι σημαίνει ἔξ)

Εἶνε πρῶτ' κ' ἐνόμιζα πῶς εἶνε νύκτ' ἀκόμη!

(Ἀνοίγει τό παράθυρο)

Χαράζει. Πρὸς ἀνατολάς ὁ οὐρανός ροδίζει.
ἐνῶ στὸν ἴσχιό ἀπλώνεται ἀκόμη ἡ πόλις κάτω,
παραδομένη στό γλυκό τ' ἀγκάλιασμα τοῦ ὕπνου
πού τὸν φυλάγει ὀρθάνοικτο τοῦ Νόμου τ' ἄϋπνο μάτι.

Βαθιά κοιμάται ἀμέριμνη καί ξένοιαστη. Δέν τρέμει,
μήπως τήν σφάξη ὁ τύραννος μέσ' τό ζεστό κρεββάτι.
Δέν τῆς ταράζει τά ὄνειρα μαύρης σκλαβιάς τό σκιάχτρο.
Ἄλλά σ' ἐμᾶς, πού ἡ μάννα μας στά σίδερα στενάζει.
τό δῶρον τό λυσίπονο δέν τό σταλάζει ὁ ὕπνος.
Ἄχ! τοῦ ζυγοῦ τῆς ὁ τριγμός καί τ' ἀναστέναγμά τῆς
ἕως στά τετραπέρατα τῆς γῆς μᾶς κυνηγοῦνε.
Κ' ἐνῶ τριγύρω βλέπομε νά ζῆ, νά χαίρη ὁ κόσμος,
ἐμεῖς, στά δῶρα τῆς ζωῆς καί στ' ἀγαθά τῆς ξένοι.
ἔχομεν ἕνα στοχασμό καί πόθον ἕνα μόνο,
τή χάρι τῆς ἐλευθεριᾶς νά φέρωμε στό Γένος.
Καί σάν τό μεγαλύτερο κακό νά μελετοῦμε,
κρυβόμεθα, φοβούμεθα τό φῶς, σάν τά θηρία.
Κι ὅμως εἶναι τρισάγιος καί θεῖος ὁ σκοπός μας
κ' ὑπό τήν σκέπην ζοῦμ' ἐδῶ πολιτισμένου κράτους.
Πατρίδα μας, σύ ἐφώτισες καί ἡμέρωσες τόν κόσμο,
ἀλλά τόν φωτοδότη του λησμόνησεν ὁ κόσμος.
Τῆς τέχνης, τῆς σοφίας σου τά θαύματα συνάζουν,
στολιίζουν τά μουσεῖα των, τό πνεῦμα των στολιίζουν!
Ἄλλ' ὅμως ποιός θυμήθηκε ποτέ, ποιός ἐστοχάσθη,
ὅτι τό αἷμα τῆς φυλῆς ἐκείνης, πού θαυμάζουν,
ζῆ μέσ' στούς ἀπογόνους τῆς καί χύνετ' ἀπό Τούρκους;
Πῶς ζῆ ἀκόμη ἡ γλῶσσα τῆς κ' ἐλευθερία κράζει;
(Ἡ θύρα κρούεται, ὁ Ρήγας ἀνοίγει κ' ἐμβαίνει ὁ Σκουφᾶς).

ΣΚΗΝΗ Η' - (ΣΚΟΥΦΑΣ - ΡΗΓΑΣ)

ΡΗΓΑΣ:

Σκουφᾶ, στήν ὥραν ἔρχεσαι.

ΣΚΟΥΦΑΣ:

Στούς ὀρισμούς σου, Ρήγα,

Γιά τό ταξειδ' εἰμ' ἔτοιμος.

(κοιτάζει γύρω τό δωμάτιον)

Ἀλλά δέν ἐκοιμήθης;

Βλέπω τήν κλίνη ἀνέγγιχτη

τά μάτια ἀγρυπνημένα.

ΡΗΓΑΣ:

Ὁ πυρετός τοῦ πνεύματος καί τῆς ψυχῆς σάν πέση,
τά φυσικά του δίκαια τό σῶμα θ' ἀπαιτήση.
Θάρθη καιρός νά κοιμηθῶ. Στίς κρίσιμες τίς ὥρες
οἱ ἔμπιστοι τῶν ἀρχηγῶν κι οἱ πλέον ἀγαπημένοι,
ἐκεῖνοι περισσότερο ἀπ' ὅλους κινδυνεύουν.
Ἄν σέ φονεύση ἡ ἀγάπη μου, θά μείνη εὐλογημένο
εἰς τό μαρτυρολόγιον τοῦ Γένους τ' ὄνομά σου.
Αὐτά πού σ' ἐμπιστεύομαι.

(τοῦ δίδει γράμματα)

ὅποιος μαζί του τάχει,
κρατεῖ μαζί τόν θάνατον. - ἀλλά κι ἀθανασία.
Ὅσα δέν γράφω θά τά εἰπῆς, θενά τά ζωντανέψης.
Ἀπόστολος τῶν ιδεῶν καί τῶν σκοπῶν μας γίνου.

ΣΚΟΥΦΑΣ:

Ἀντάξιός σου θά φανῶ.

ΡΗΓΑΣ:

Κι ἄν μαύρη προδοσία
τά χέρια ἀπλώση ἀπάνω σου, τό θάρρος σου μή χάσης.
Τό μυστικό μας φύλαξε, - ἀλλ' ὄχι τή ζωή σου.

ΣΚΟΥΦΑΣ:

Ἀπόγονος εἶμαι κ' ἐγώ τῆς γενεᾶς ἐκείνης,
πού ἐγέννησε καί σένανε. περήφανο βλαστάρι,
καμάρι κι ἀναγέννησι τοῦ παλαιοῦ κορμοῦ της.
Ἄν σύ τήν κληρονόμησες τήν πλούσιά της φλέβα,
ἔχω ἀπ' τό αἷμα της κ' ἐγώ ρανίδα στήν καρδιά μου,
καί νά τό χύσω προτιμῶ. παρά νά τό ντροπιάσω.
Ὅταν εἰς τήν πατρίδα μου τήν Ἑπειρον ἐζοῦσα
καί τῆς σκλαβιάς οἱ στεναγμοί τριγύρω μου ἀντηχοῦσαν,
μέ πόνο ἐδάκρυζα. μέ ὀργή τά στήθη μου κτυποῦσα,
κι ἔλεγα: «Πότε θά φανῆ ὁ λυτρωτής μας; πότε;»
Ἐφάνηκε! καί μέ χαρά καί προθυμία ἤλθα
στό πλάγι σου ν' ἀγωνισθῶ - μαζί σου ν' ἀποθάνω!
(φιλεῖ μ' ἐνθουσιασμό τό χέρι τοῦ Ρήγα)

ΡΗΓΑΣ:

(τόν ασπάζεται)

Πατρίς, πού τέκνα σάν κ' έσέ γεννᾶ δέν εἶνε δούλη,
Πήγαινε! κατευόδιο σου.

(Ὁ Σκουφᾶς φεύγει)

ΣΚΗΝΗ Θ'

ΡΗΓΑΣ (μόνος):

Ὡς σήμερον εὐρῆκεν

ἡ μυστική μου ἐνέργεια γενναίους ἀποστόλους
καί φίλους κι ὀπαδούς θερμούς. Ἄν τώρα κι ὁ Ζητσαῖος
ἀπό τόν Ναπολέοντα καλές εἰδήσεις φέρει.

(βηματίζει καί σταματᾶ καί κοιτάζει τόν χάρτη τῆς Ἑλλάδος)

Πόσον ωραία φαίνεσαι, πατρίς μου, καί μεγάλη!

Ὡ, νά μπορούσα ὀλόκληρον ἐγώ νά σέ λυτρῶσω.
ἀκέριαν, ὅπως σ' ἔγραψα σ' αὐτόν ἐδῶ τό χάρτη!

Ἡ κορυφή σου χάνεται μέσ' στοῦ βοριᾶ τά νέφη.

ἐνῶ τά πόδια σου βαθιά θεμελιωμένα στέκουν

μέσα στό νησοστόλιστο τῆς μεσημβρίας κῦμα.

Τόσο μεγάλη! –κ' ἔπρεπε νά καταντήσης σκλάβη!–

Τά σκορπισμένα σου παιδιά νά σέ γνωρίσουν πρέπει.

νά μάθουν τήν περήφανη, τρισένδοξή τους μάννα.

(σιωπᾶ συλλογισμένος)

Ἄλλ' εἶμαι ὁ ἐκλεκτός ἐγώ; Μ' ὥρισε τάχα ὁ πλάστης

νά τά συνάξω γύρω σου τά σκόρπια τά παιδιά σου

καί νά συντρίψω τό ζυγό καί νά σοῦ κράξω: «Ἀνάστα»!

Τί δισταγμοῦ μαρτύριο!

(σηκώνει τά χέρια του στόν οὐρανό. Ὁ ἥλιος πού ἀνατέλλει, τόν λούει
μέ τίς ἀκτίνες του).

Ὡ βασιλιά τοῦ κόσμου!

Ἄς πέσω ἐγώ, κι ἄς σηκωθῆ τό γένος νικηφόρο!

Μέσ' στήν ἀντάρα τῆς σκλαβιάς τό αἷμα μου ἄς σταλάξῃ.

σάν τή βροχή, πού ξαστεριά, χαρά Θεοῦ μᾶς φέρνει.

Ο ΚΟΝΣΟΛΑΣ

Τοῦ Νικόλαου Μπάου (†)

Ὁ σιόρ Γιαννάκης τοῦ Κονσόλου ἦτανε καί αὐτός Κόνσολας τῆς Γαλλίας ὅπως ὁ πατέρας του καί ὁ πάππος του. Ἀπό πολλές γενεές ἡ οἰκογένειά του εἶχεν αὐτό τό διπλωματικό ἀξίωμα στό νησί μας. Φαίνεται ὅτι τόν παλιό καιρό θά ὑπῆρχαν Γάλλοι ὑπῆκοι τῶν διαφόρων Καρόλων, Ἐρρίκων καί Λουδοβίκων, γιά νά βρεθῆ στήν ἀνάγκη ἡ μεγάλη ἐκείνη δύναμις νά ἔχη καί στό νησάκι μας ἐπίσημο ἀντιπρόσωπο.

Ἡ παράδοση δέν ἀναφέρει ἄν οἱ πρόγονοι τοῦ σιόρ Γιαννάκη ἤξεραν Γαλλικά γιά τήν ἐκπλήρωσι τῆς μεγάλης ἀποστολῆς των. βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι ὁ τελευταῖος ἀπόγονος τῶν Κονσόλων δέν ἤξερε καμμιά ἄλλη γλῶσσα ἐκτός τῆς δικῆς του καί ἐκείνη στραβά καί κακόμοιρα.

Ἀλλά καί τά διπλωματικά του καθήκοντα δέν τόν ἀπασχολοῦσαν καθόλου καί ἡ δουλειά του ἦτανε νά πηγαίνει ἀπό τό πρωί στά χωραφάκια, πού κληρονόμησε μαζί μέ τόν τίτλο του ἀπό τόν πατέρα του, νά τά ἐπιβλέπη καί νά καλλιεργῆ μόνος του δύο μικρά περιβολάκια, το ἕνα στίς Ἐρκιές καί τό ἄλλο στίς Λεῦκες, ἀπό δύο στενόμακρες λουρίδες τό καθένα.

Τό βράδυ τίς καθημερινές δέν ἔβγαινε ἀπ' τό σπίτι του, ὅπως ὅλοι δά τῆς σειρᾶς του, τό Σαββατόβραδο ὅμως, τίς Κυριακές καί τίς σκόλες ἐφοροῦσε τό καλό του ἀντερί σάν Βυζαντινός ἄρχοντας - καναρί μεταξωτό μέ μαῦρες ρίγες, τό κοντό Τουνεζιάνικο φέσι μέ τή γαλάζια φούντα ἀπλωμένη ἀπάνω, ἔπαιρνε τό μακρύ του τσιμπούκι καί κατέβαινε στή Λόζια τοῦ ἔξω κάστρου, ὅπου ἐμαζευόντουσαν ὅλο τό ἀρχοντολόϊ. Καί ἐκεῖ, καθισμένοι στίς πλατιές πεζοῦλες σκεπασμένες μέ πολύχρωμα χράμια, πού ἔφερναν οἱ παρακóρες γιά τόν κάθε ἀφέντη, ἀναβαν τά τσιμπούκια των καί συζητοῦσαν.

Ἦτανε δέ ἡ Λόζια ἡ μεγάλη στοά τῆς πόρτας τοῦ Κάστρου.

Κάποτε ἐπέρασε ἀπό τό νησί ἕνας Γάλλος περιηγητής καί ὁ Κόνσολας τά κατάφερε μιά χαρά μέ τά γνεψίματα. Συνεννοήθη-

καν μιά χαρά σάν μουγκοί. Άλλοτε κάποιος άλλος. Άλλ' αὐτός ἤξερε τόσο καλά τὰ Ρωμαίικα πού δέν εἶχε ἀνάγκη ν' ἀνησυχῆση καθόλου.

Κάποτε ξέπεσαν στό νησί δύο Ἴταλοί σαλτιμπάγκοι. Βέβαια καί ὁ σιόρ Γιαννάκης παρακολούθησε, ὅπως ὅλος ὁ κόσμος, τίς διάφορες ἐπιδείξεις των. Ἀπό κεῖ μάλιστα ὠφελήθηκε καί γλωσσικά, γιατί ἔμαθε καί μερικές λέξεις καί φράσεις Ἰταλικές πού ἀσφαλῶς θά τόν ἐβοηθοῦσαν πολύ στό καθήκοντά του.

Μιάν ἡμέρα πού εὕρισκόντανε σέ κάποιο ἀπό τὰ χωράφια του στό Φιργάνι καί καπνίζοντας τό τσιμπούκι του ἐπέβλεπε τήν ἐργασία τοῦ θερισμοῦ καί ἀπολάμβανε τή δροσιά πού ὁ μπάτης ἔφερνε ἀπ' τή θάλασσα, εἶδε νά κατεβαίνει ἀπό βορεινά ἓνα μεγάλο καράβι, πού ὕστερ' ἀπό πολλή ὥρα ἐμπῆκε στό λιμανάκι πού ἦταν κάτω ἀπό τό Κάστρο καί ἐφουντάρισε. Φαινόταν πολεμικό καί ἐπειδή τό χωράφι δέν ἦτανε μακρῶς ἀπό τό λιμάνι, διέκρινε ὅτι τό πλοῖο ἦταν ὄντως πολεμικό καί ὅτι ἡ σημαία του ἦταν Γαλλική.

Ἐσκέφτηκε λοιπόν ὅτι εἶχε ὑποχρέωσι νά τρέξη νά καλωσορίσῃ τοὺς ἀξιωματικούς, πού ἴσως νά ἔβγαιναν ὄξω καί νά μάθῃ μήπως ἤθελαν τίποτα. Καβάλλησε λοιπόν τό γαϊδουράκι του καί παρακινώντας το νά τρέξη μέ τὰ πόδια καί τό τσιμπούκι του, ἔφτασε λαχανιασμένος στό σπίτι.

Δέν εἶχε προλάβει δέ νά πλυθῆ καί ν' ἀλλάξῃ καλά καλά καί φασαρία μεγάλη ἀκούστηκε στό δρόμο. Ὅλο τό χωριό σχεδόν ἔφερνε σέ μεγάλη πομπή τόν καπετάνιο καί δύο τρεῖς ἀξιωματικούς μέ χρυσά γαλόνια καί στολές.

Ὁ Κόνσολας εἶχε φορέσει τό καναρί ἀντερί του καί τυλιζότανε στήν πλατιά ζώνη του, πού τήν ἄκρη κρατοῦσε ἡ γυναίκα του γιά νά μὴν τσαλακῶναι καί ἀφοῦ καθ' ὅλα ἐτακτοποιήθηκε ἔτρεξε ὁ ἴδιος καί ἀνοιξε τή μεγάλη πόρτα τοῦ ἀρχοντικοῦ του. Ἀπό τήν πόρτα αὐτή ἔμπαιναν στό σπίτι –δηλαδή στή σάλα τῆς κατοικίας– πού ἦτανε τόσο μεγάλη, ὥστε θά μπορούσε νά χωρέσῃ ἄνετα καί ἑκατό πρόσωπα.

Στή μέση τῆς σάλας ἐκρεμότανε ἀπό τό χοντρό μεσιανό δοκάρι πού ὑποβάσταζε τ' ἄλλα –βορδονάρι τό λέγανε– ἓνας μέγανος κρυστάλλινος πολυέλαιος μέ ἕξι μακρῶς μπράτσα γιά κεριά. Στούς τοίχους γύρω γύρω, δώδεκα κάδρα σέ μουσαμᾶ ἦταν κακότεχνα ζωγραφισμένοι οἱ δώδεκα μῆνες τοῦ χρόνου. Ἐντικρυ ἀκριβῶς ἀπό τήν πόρτα ἓνας καναπές μέ πολύχρωμο ντύμα καί μαξελάρες ἔπια-

νε από τόν ένα τοῖχο ὡς τόν ἄλλο. Μποροῦσαν νά καθίσουν χωρίς στενοχώρια καί τριάντα ἄνθρωποι ἐπάνω.

Ἀπ' τό δεξί μέρος ἕνα ὠραῖο ἀρμάρι μέ καθρέφτη πού στή μέση ἦταν ἀνοιχτό καί παρουσίαζε ἕνα πολύ εὐρύχωρο γραφεῖο μέ ἄπειρα συρταράκια στό βάθος. Ἐδειχνε ὅτι ἐκεῖνο ἦταν τό ἐπίσημο γραφεῖο τοῦ Προξενείου. Ἀριστερά μιά πελώρια κασέλλα μαύρη μέ σκαλίσματα διάφορα, ἰδίως κυπαρίσσια καί πουλιά πού καθόντουσαν στίς κορφές των, πιο μεγάλη ἀπό τά δέντρα. Ἡ κασέλλα ἦτανε σκεπασμένη μέ ἕνα ὁμορφόχρωμο μποξᾶ λαχουμή. Στή σειρά δέ σάν στρατιῶτες ἦταν παρατεταγμένες καρέκλες ἀπό ξύλο μαῦρο, σκαμιά καί ἕνα δύο θρανία, δηλαδή πολυθρόνες σκαλιστές μέ ἀψηλές καί τεχνικώτατα σκαλισμένες πλάτες.

Μόλις λοιπόν ἐμπήκαν στή σάλα οἱ ἀξιωματικοί, ὁ σιόρ Γιαννάκης ἔκαμε ἕνα βαθύτατο τεμενά, ἐπῆρε ἀπό τό χέρι τόν κυβερνήτη τοῦ караβιου καί τόν ἐκάθησε στό ἕνα θρονί, καί ἀποτεινόμενος στούς ἀξιωματικούς καί δείχνοντας μέ τά δύο του χέρια τά παρατεταγμένα στούς δύο τοίχους καθίσματα εἶπε μέ στόμφο.

Σί σινιόρι - τά σκαμιά
Βενίτε κουά - οἱ καρέκλες.

Ο ΣΦΑΚΙΑΝΟΣ

Τοῦ Νικόλαου Μπάου (†)

Ὁ Κωνσταντῆς ὁ Κάραβος, ὁ καλύτερος «λαονάρης» τοῦ νησιου, ἀπό τᾶγρια μεσάνυχτα ἦρθε νά μέ πάη νά πᾶμε γιά λαγό. Ἦξερε καλά τά μέρη, εἶχε καί ζαγάρια, πού ἀξίζανε ὅτι πῆς!

— Μοῦ παρήγγειλε τό Δημαρχάκι νά περάσωμε νά πάρωμε καί κείνο, εἶπε μέ τήν καλημέρα του καί θά τραβήξωμε γιά τή Μερυσίνη. Θά ἔρχη κι ὁ Χριστόδουλος. Ἐχει «πάννισι» καί θά κάμωμε γερή δουλειά.

Ὁ Δήμαρχος (ἄλλος βλαμμένος κι ἐκεῖνος), ἦτανε ξύπνιος καί μᾶς περίμενε. Μεγάλης ἡλικίας ἄνθρωπος, κοντός ἀλλά ὄλος νεῦρα καί ζωή. Ἄλλοτε κυνηγοῦσε στά βουνά καί στά χάλλαρα τίς πέρδικες,

ἀπό χρόνια ὅμως εἶχεν ἀφοσιωθεί στό κυνήγι τοῦ λαγοῦ, πού ἦταν ἀσύγκριτα πιό ξεκούραστο καί πιό ὠραῖο.

Ἐπῆραμε τά σκυλιά τοῦ Κωνσταντῆ. Τό Ραββίνο μέ τή μαύρη στριμμένη οὐρά, τό Γαϊτάνο καί τή Βλάχα τοῦ Χρήστου, ἕνα μικρό-σωμο ἀγριόμαλλο ζῶο, πού τό εἶχε στή δικαιοδοσία του ὁ Δήμαρχος. Αὐτή ἦταν ἡ καταστροφή τῶν λαγῶν στόν τόπο μας. Περισσότερους ἔβγαζε κάθε χρονιά ἀπό τίς ἡμέρες πού εἶχεν ὁ χρόνος. Καί ἀπ' αὐτούς λίγοι ἐγλύτωναν. Κάποια δερματική ἀρρώστεια τῆς εἶχε τρυπήσει τό δέριμα τῆς κοιλιᾶς, καί ἐπειδή δέν τήν ἐκοίταζε κανένας!!! ἐβρωμοῦσε φοβερά. Καί ἅμα μιά ἔπεφτε σέ λάτρα, ἦταν τῶν ἀδυνάτων νά μὴν τό βρῆ «καί στοῦ βοδιοῦ τό κέρατο» ἄν ἦταν κρυμμένος, ὅπως ἔλεγε ὁ ἀφέντης της καί ὅπως ἦταν ἡ ἀλήθεια.

Ὅπως μᾶς διηγήθηκε ὁ Δήμαρχος, ὅλη τή νύχτα ἦτανε σέ καρτέρι πέρα στά χωράφια τοῦ Μουγγοῦ. Εἶχε ἀκόμη κολλημένη στό τουφέκι του μιά λουρίδα χαρτί γιά νά βλέπη νά σημαδεύη. Τό μόνο του ὅμως κέρδος ἦταν νά τόν φᾶνε τά κουνούπια, γιὰτί οὔτε γάτα δέν εἶδε. Μιά ὄχεντρα μόνο φυσοῦσε στόν τοῖχο καί λές καί τοῦ ἐγροσουζέψε τή δουλειά!

Σέ λίγο ἦρθε ὁ Χριστόδουλος μέ τούς σκύλους του καί κείνος καί τραβήξαμε. Πήραμε τόν ἀνήφορο. Εἶχεν ἀκόμα πολλή νύχτα. Ἡ θάλασσα μαρμαρωμένη, ἐγυάλιζε στήν ἀστροφεγγιά. Τά τριγύρω νησιά –πελώριοι ὄγχοι– δέν ξεχώριζαν καλά. Τά χωριά μας κάτασπρα καί κατασκότεινα, ἐκοιμόταν τόν ἥσυχο ὕπνο των. Οὔτε φωνή οὔτε τραγούδι ἀκούονταν ἀπό πουθενά. Μιά κουκουβάγια ἔσκουζε λυπητερά ἀπ' τά χαλάσματα τοῦ παλιοῦ Μοναστηριοῦ καί τῆς ἀποκρίνονταν ἄλλη ἀπό τή μάντρα τοῦ Μαστρογιάννη, πού ἐμάβριζε στήν πλαγιά μέ τίς πελώριες φίδες της.

— Πού λέτε λοιπονά! Ἄρχισε ὁ Κωνσταντῆς, τό μπροχτές ἐκεῖ δά στοῦ Καντῆ τά δεντρά τόν ἐβγάλαμε, καί τόν ἠπαιξα σάν ἀπάαινε νά βγῆ τόν παραστημό. Ἐνας λάουδας πρῶτο μπόϊ. Τόν ἐσυχνιάντζαμε ἀπό τά χωραφάκια τῆς Καταβατῆς καί τόν ἐβγάλαμε ἐπαδά πάνω, ἐπρόσθεσε μέ θαυμασμό.

Ἀπ' ὅπου ἐπερνούσαμε, εἶχε νά διηγηθῆ κι ἀπό ἕνα κατόρθωμά του ὁ ἀπλοϊκός κυνηγός. Ἐκεῖδά ἐτουφέκισε, κοντά στό σκίναρο –θωρεῖς τονε– ἕνα πού ἐβγήκε πίσω ἀπό τά σκυλιά καί «λουπφά-λουπφά» ἀνηφόριζε. Ἐκεῖ πάρα κάτω ἔχασε ἕνα τουφεκισμένο. Εἶχε δέ βάσιμες ὑποψίες ὅτι τοῦ τόν ἐπῆρε ὁ ἀγροφύλακας ὁ Κορ-

νήλιος καί ἔκανε παράπονα στόν Δήμαρχο. Μᾶς διηγήθηκε διάφορα κυνήγια πού ἔκαναν μέ τόν Τρομπόνη τόν παπουτσή. Γνωστό μας γεροντοπαλλήκαρο, κάλλιστο κυνηγό, ἀξιόλογο ποιητή καί αἰωνίως ἐρωτευμένο σάν ποιητής.

Μέ τίς ἱστορίες του μᾶς ἔκανε νά μὴν καταλάβωμε τόν δρόμο. Καί ὅταν ἐφτάσαμε ἄρχισε νά ξεφεγγή. Ἐσταθήκαμε νά πάρωμε τήν ἀνάσα μας καί μερικά σύκα. πού μᾶς ἐπρόσφερεν ὁ Χριστόδουλος καί ὕστερα ἔβαλαν τά σκυλιά νά βροῦνε λάτρα στά χωράφια. πού οἱ λαγοί ἐβόσκησαν τή νύχτα.

— Δέν κάνουμε πιά τίποτις. Εἶπεν ὁ Κωνσταντῆς, μόνο πᾶμε, ἄ - θέτε, νά περάσωμε ἀπό τοῦ Σφακιανοῦ, νά φᾶμε κανένα σταφύλι, νά ξεκοιλιάσουμε καί τίς «καρλαύτιδες».

Ὁ Σφακιανός, καπετάνιος, στούς ωραίους ἀγῶνες τῆς πατρίδος του, ἦταν ἀποκαταστημένος στό νησί μας ἀπό χρόνια. Καλός νοικοκύρης καί κυνηγός ἄριστος. Εἶχεν ὅμως ὁ εὐλογημένος τή μανία, ν' ἀραδιάζει φοβερές τερατολογίες ἀπάνω στά κυνήγια του, τόσο πού ἀποροῦσε κανένας μέ τήν ὄρεξι πού εὔρισκε νά τίς λέει.

Κατεβαίνοντας τή δροσερή ρεμματιά, ἔπεσαν τά σκυλιά σέ γερή λάτρα. Δέν εἶχαμε δέ πιάσει καλά καλά τά πόστα μας, κι ὁ λαγός ἐπετάχτηκε. Βγῆκε πολύ μακριά. Τόν ἐτουφεκίσαμε, ἀλλά οὔτε πῆρε εἶδησι. Ἐκανε τόν ἀνήφορο μέ τά σκυλιά πίσω του. Ἐξαφνα ὅμως ἀκούσαμε μιά τουφεκιά καί εἶδαμε ἀγνάντια τόν Σφακιανό μέ τό λαγό στό χέρι. Τόν ἐκοίταζε μέ προσοχή καί χάιδευε τό δέριμα του. Σάν ἐπλησιάσαμε, ἀκούσαμε πού ἔλεγε στόν λαγό.

— Τό κακόμοιρο! Ἀπό μικρό τό τάϊζα. Ἐσκότωσα τή μάνα του χωρίς νά τό θέλω κι ἀπόμεινε ἄρφανό. Τό μεγάλωσα μέ γαλατάκι καί ὕστερα μέ χόρτο. Δέ μπορεί νᾶνε ἄλλο; Νά καί ἡ μαύρη βούλλα πού εἶχε στό κούτελλο! Κοιτάζοντας δέ τόν Κωνσταντῆ ἐπρόσθεσε. Ἐντε νᾶχης χάρι ἐδῶ —καί ἔδειξε τόν Δήμαρχο καί μένα— ἀλλοιώτικα ἤξερα τί ἤθελες ἐσύ. Πού πῆες νά μοῦ πάρης τόν λαγό «δικό μου πράμμα».

Ὁ Χριστόδουλος ἀνέβαινε λαχανιάζοντας. Ἦκουσε τίς φοβέρες τοῦ Σφακιανοῦ καί ἐφώνησε.

— Τό δίχως ἄλλο καπετᾶ Σίφη ἐτοῦτος θᾶνε τό παιδί ἐκείνου πού ἤπαιξες περίσου στίς Σαοῦρες καί σοῦ φυγε. Γιατί —θυμᾶσαι, ὁ ἴδιος μᾶς τόχεις πῆ— δέν εἶχες χοντρά σκάγια νά γεμίσης τό τουφεκί

κι ἔβαλες μέσα ἓνα κομμάτι ξερή σουπιά. Πρέπει πώς ἡ βούλλα πού ἔχει στό κούτελλο τό παιδί του αὐτό θᾶναι ἀπ' τό μελάνι τῆς σουπιᾶς!!

— Χωρίς ἄλλο Σίφη ἔτσι θᾶναι. Εἶπε σοβαρά ὁ Δήμαρχος.

Ἔοι ἐσχάσαμε τά γέλια. Καί πρῶτος καί καλύτερος ὁ Σφακιανός.

ΣΤΑ ΑΓΡΙΟΠΕΡΙΣΤΕΡΑ

Τοῦ Νικόλαου Μπάου (†)

Κυνηγοῦσα τά πουλιά αὐτά, πολύ συχνά τό καλοκαίρι, πίσω ἀπ' τά γκρεμνά τοῦ Φονιά.

Τό βορεινό μέρος τοῦ νησιοῦ μας, πρὶν χιλιάδες χρόνια, εἶχε βουλιάζει βαθιά στή θάλασσα. Ὁ Πausanias γράφει πώς τοῦτο ἔγινε γιατί ὁ Ἀπόλλων ἐθύμωσε ἐπειδὴ οἱ Σιφνιοὶ δέν ἔστειλαν, κάποια χρονιά, στοὺς Δελφοὺς, ὅπως εἶχεν ὀρίσει αὐτός, τό δέκατο τοῦ χρυσοῦ πού ἔβγαζαν ἀπό τά μεταλλεῖα τους.

Πρὸς τό μέρος ἐκεῖνο, τά γκρεμνά εἶναι κομμένα κάθετα - λές μέ μαχαίρι. Ἄν σταθῆ κανένας ἀπό κάτω καί κοιτάξῃ ἀπάνω, λογαριάζει πώς ἀπό τή θάλασσα ὡσαμεκεῖ, θᾶναι σέ πολλές μεριές ὀγδόντα ἢ καί ἑκατό μέτρα.

Ἦογκοι τετράγωνοι κρέμονται ἀκόμη ψηλά καί σιγά-σιγά, μέ τίς βροχές, φουσκώνει τό χῶμα ἀνάμεσα στοὺς ἀρμούς τους καί πέφτουν τόν χειμῶνα στή θάλασσα ἀπάνω στοὺς ἄλλους πού ἔχουν μαυρίσει πιά ἀπό τήν ἀρμύρα.

Σέ τρύπες καί σέ σχισμάδες φωλιάζουν τ' ἀγριοπερίστερα. Τήν αὐγή μέ τό χάραμα φεύγουν κοπαδιαστά, γιά βοσκή, πρὸς τό μέρος τοῦ Κάστρου καί τό μεσημέρι κοντά, γυρίζουν καί κουρνιαίζουν στή δροσιά. Λίγοι κυνηγοῦσαν τά περιστέρια ἐκεῖ, ἀπ' τήν ἐποχή μάλιστα πού, κατὰ τά πρωτοβρόχια, ἔπεσε ἓνας βράχος κ' ἐβούλιαξε κάποια ψαρόβαρκα, ἃν ἦταν καί μερικοὶ πού τοὺς ἄρесе τό γλέντι αὐτό, τό παράτησαν ὅλως διόλου. Τά περιστέρια βρῆκαν τήν ἡσυχία τους.

Τό χτύπημα αὐτοῦ τοῦ πουλιοῦ εἶναι δύσκολο γιατί καί φοβερὰ γρήγορα πετᾶ καί στίς πληγές ἀντέχει, γι' αὐτό εὕρισκα εὐχαρίστησι στό κυνήγι του.

Κανένας όμως δέν ήθελε νάρθη μαζί μου. Κι ό σκύλος μου ακόμη, άμα φθάναμε στό μονοπάτι, πού ανάμεσα σέ γκρεμνά, ανέβαινε στό λαιμό, καί γύριζε πρός τό βορεινό μέρος του Φονιά, μ' άφηνε, καί μέ κανένα τρόπο δέν ήθελε νά μ' ακολουθήση. Μέ περίμενε όμως νά γυρίσω, όσες ώρες κι άν έμενα, χωρίς νά κουνήση από κεϊ.

Εύρισκα μεγάλη ευχαρίστησι στην τρομερή μοναξιά. Έκει πίσω στην έρημιά, ανάμεσα στά σπαραγμένα στήθια της γής καί στό βόγγο πού άφηνε τό κύμα, σάν χτυπούσε μανιασμένα στά μυτερά γκρεμνά καί σκέπαζε τά πάντα μέ άρμυρή άχνα, έβλεπα πόσο άσήμαντο πράμμα είναι ό άνθρωπος εμπρός στό μεγαλειό της δημιουργίας. Όχι πιό μεγάλος από ένα μυρμήγκι, πού σερόνταν άπάνω στά κλώνια της καππαριάς, ή από ένα κοτούφι, πού σφύριζε άπ' την κορφή του σκίνου πού ξεπεταγόταν άπ' τό φρύδι του βράχου.

Άμα τά περιστέρια ξελογιάζονται, στριφογυρίζουν μ' έπιμονή, όσο νά γίνη πάλι ήσυχία νά ξανακαθίσουν στά βράχια. Σ' αυτά ιδίως τά περάσματα τους έρριχνα. Είναι δύσκολο νά τά κρατήσης, άλλ' άκόμα πιό δύσκολο νά βρης τά σκοτωμένα στά χάλλαρα.

Έκείνη τή μέρα, είχα πάει νωρίς. Έκανε φοβερή ζέστη. Άν καί έπρεπε νά είναι εκεί, τά περιστέρια, δέν ήταν κανένα ούτε έξω στά γκρεμνά, ούτε μέσα στις σκισμάδες πού έμεναν οι κλώσσεσ, άδικα στρίγκλιζα καί χτυπούσα τά χέρια ώρα πολλή.

Είχα καθίσει κ' έβλεπα τή θάλασσα, πού ήσυχη έρχόταν νά φιλήση τά βράχια πού χθές χτυπούσε μέ μανία. Άνοιχτά πολύ περνούσε ένα μεγάλο ψάρι —ένα δελφίνι— καί φαινόταν πότε-πότε ή μαύρη ράχη του καμπουρωτή, για μία στιγμή σ' ένα μέρος κ' ύστερα πάρα κάτω. Ένα караβάκι κολλημένο στό ίδιο σημείο, από τή μπουνάτσα, μέ τά πανιά του όλάνοιχτα, φαινόταν βαθειά κοντά στά νησιά εκεί αντίκρυ.

Άκούμπισα τό τουφέκι κι εξαπλώθηκα σ' ένα γκρεμνό.

Μέ μιās, ένα βαθύ μούγκρισμα άκούστηκε φοβερό, λές καί δέν έβγαινε άπ' τον άπάνω κόσμο. Τινάχτηκα καί κοίταξα νά δω τί ήταν από πάνω όμως άρχισαν βροχή, νά πέφτουν οι πέτρες, στην αρχή μικρές, ύστερα μεγαλύτερες. Τό γκρεμνό πού έστεκα άρχισε νά σαλεύη. Τό μούγκρισμα —κάτι πού πάγωνε τό αίμα καί δέν μπορεί νά περιγραφη— εξακολουθοϋσε. Τά βράχια άπάνω κουνιώταν, σάν κλαριά δέντρου πού τό τινάζει κανένας γίγαντας.

Πέρασαν μερικές στιγμές για νά καταλάβω πώς ήταν σεισμός. Στό νησί μας σπάνια συνέβαινε τέτοιο πράμμα.

Ρίχτηκα νά σωθῶ, ἀλλά πού; Ὀλάκερα γκρεμνά ἄρχισαν νά κυλοῦν, ἀπό μεγάλο ὕψος, στή θάλασσα, πού κάπνιζε σέ δύο τρία μέρη, καί κόχλαζε σάν νά ἦταν ἀπό κάτω φωτιά.

Εἶχα παραλύσει, τό λογικό δέ δούλευε καθόλου. Σάν πέρασε τό κακό, κ' ἤρθα στὸν ἑαυτό μου, βρέθηκα κάτω ἀπὸ μιά καμάρα, πού σχημάτιζαν δύο βράχια!

Ἔρριξα μιά ματιὰ γύρω μου. Ὅλη ἡ ἀγριοτοπιὰ εἶχε πάρει φοβερώτερη ὄψη. Τά κομμένα βουνά ἔδειχναν τά σημάδια, πού ξεκόλλησαν οἱ βράχοι, κόκκινα σάν ματωμένα. Καί τά μαῦρα γκρεμνά τῆς θάλασσας εἶχαν σκεπαστεῖ ἀπὸ καινούρια πού διατηροῦσαν, ἀπάνω χῶμα καὶ πρασινάδα - ἵχνη ζωῆς.

Ἔκανα τὸν σταυρό μου κι ἔφυγα τρέχοντας. Ἀντίκρυσσα γιὰ μιά στιγμή τὴ δύναμι τῶν στοιχειῶν, πού οἱ πρόγονοί μας ἐλάτρευαν γιὰ θεούς καὶ κατάλαβα, πὶο πολὺ ἀκόμη, πὼς δέν ἦμουν ἐμπρὸς των οὔτε κἂν κότσυφας πού σφυρίζει στὰ βράχια, οὔτε μέρμυγκας πού περπατεῖ στὰ φύλλα τῆς καππαριᾶς.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΚΥΝΗΓΙ

Τοῦ Νικόλαου Μπάου (†)

Εἶχε κοντά μεσημεριάσει ὅταν μαζεύτηκε ὅλη ἡ παρέα στοῦ Τρούμπα, μέ τίς τσάντες γιομάτες ὀρτύκια, μερικῶν μάλιστα πού εἶχανε τραβήξει μακρὰ, πρὸς τό μέρος τοῦ Κοντοῦ, ἦταν στολισμένες μέ πέρδικες ἢ κανένα λαγό. Ἀπὸ τό βουνό, τρεμουλιαστά ἀνέβαινε μιά λαύρα, λές καί κάτω ἀναβε καμίνι. Εἶπε κάποιος: «Πᾶμε στή Χρυσοπηγή; Ἐκεῖ ἔχει δροσιὰ. Ὁ Ἀριστομένης θάχη καί κρύο νεράκι». Κινήσαμε. Ἔπρεπε νά περάσωμε τ' ἀκρογιάλι τοῦ Πιάτ' Γιαλοῦ καί νά φθάσωμε στήν ἄλλη ἄκρη, πού σάν γλῶσσα προχωρεῖ καί πάει μέσ στή θάλασσα τ' ἀκρωτήρι μέ τὴν ἐκκλησία τῆς Παναγιᾶς τῆς Χρυσοπηγῆς, καί μερικά κελλιά πού τά κρατοῦσε πάντα ὁ ἐρημίτης ποιητής Ἀριστομένης Προβελέγγιος. Ἔμεν' ἐκεῖ, μακρὰ ἀπὸ τὸν κόσμον, ἀνάμεσα σ' οὐρανὸ καί θάλασσα μέ συντροφιά τ' ἀγαπημένα του βιβλία. Περάσαμε ὄχι μ' εὐκολία. Ἡ κούραση, ἡ ἀναμμένη ἄμμος, πού ἔφευγε κάτω ἀπὸ τά πόδια καί μερικά ὀρτύκια τοπακιασμένα

σέ λακουβίτσες δίπλα στό κύμα πού δέν εἶχε κουράγιο νά τά δροσίση μέ τήν ἄχνα του. δέν μᾶς ἄφηναν νά προχωροῦμε γρήγορα.

Σάν φθάσαμε στή γλῶσσα, τά σκυλιά πού νοιώσανε δροσιά καί νερό, πέρασαν γρήγορα τό γεφυράκι πού τήν ἐνώνει μέ τή στεργιά. Ὅταν περάσαμε ὅλοι, ἀπό τό μεγάλο κελλί ἐπρόβαλεν ἡ ὠραία ἑλληνική μορφή τοῦ ποιητῆ μέ τ' ἄσπρα γενάκια καί τά γελαστά γαλανά μάτια. Μέ τήν ἀπλή του εὐγένεια μᾶς καλωσώρισε καί μᾶς πῆρε μέσα.

Ἡ συντροφιά τοῦ ποιητῆ ἦταν μιά ἐξαιρετική ἀπόλαυση ἡ ὦρα περνοῦσε χωρίς νά τό καταλαβαίνωμε. Μέ τή μαλακιά φωνή του μᾶς ἱστοροῦσε πολλά ἀπό τή ζωή του στό Μόναχο πού σπούδασε καί στό νησί μας, πού τόσο ἐλάτρευε. Τά περισσότερα γιά νά μᾶς εὐχαριστήση, βέβαια, εἶχανε σχέση μέ κυνήγια, μέ ἐκδρομές, μέ χιονισμένα βουνά. Σέ μιά στιγμή πού μᾶς περιέγραφε μέ ἐνθουσιασμό, ἕνα ἀριστούργημα τῆς ἐκεῖ πινακοθήκης «κυνηγοῦ ἀγριογιδιῶν», ρώτησα ἂν ποτέ στή ζωή του ἦταν κι αὐτός κυνηγός, ὅπως ὁ ἀδελφός του, πού ὡς τά γεράματα τόν κρατοῦσε αὐτή ἡ μανία. Ὅχι μοῦ ἀποκρίθηκε, κουνώντας τό ὠραίο κεφάλι πού ἔμοιαζε μέ θεοῦ τοῦ Ὀλύμπου. Ἀπό τήν ἀρχή μοῦ κόπηκεν ἡ ὄρεξη. Καί νά δῆτε πῶς: Καί τότε ἐδῶ κάναμε καλοκαίρι. Μιά μέρα φαίνεται, θά εἶχε πολύ κυνήγι, γιατί ἔμοιαζε σάν ν' ἄκουες καμμιά ἀπό τίς μάχες τοῦ Κολοκοτρώνη. Τουφεκιές ἀπ' ὅλες τίς πλαγιές, ἀπ' τίς κορφές, ἀπ' τ' ἀκρογιαλία. Καπνός καί μυρωδιά μπαρουτιοῦ. Ἐγώ, σάν παιδί πού ἤμουνα, καθόμουν κι ἔκανα γοῦστο. Περισσότερο ὁμως πρόσεχα τή θάλασσα, πού διάφανη καί γαλανή ἀπλωνόνταν ἀτέλειωτη μπροστά μου.

Ἐκεῖ πού ἡ μικρή μου ψυχὴ εἶχεν ἀφοσιωθῆ στό θαυμασμό τοῦ φυσικοῦ μεγαλείου, ἀπ' ὅλα τά κελλιά βγῆκαν οἱ γυναῖκες καί μοῦ φώναζαν: – «Ἐνα τρυγόνι! Ἐνα τρυγόνι! Ἐλα! Τρέξε». Δέν μπορῶ ἀκόμη νά ἐξηγήσω τί μ' ἔπιασε. Τοῦτο μόνο ξαίρω, πῶς ἄρπαξα ἕνα τουφέκι τ' ἀδελφοῦ μου κ' ἐζήτησα νά μοῦ δείξουν τό θῦμα. Καθόταν ἐκεῖ. Νά! σ' ἐκεῖνο τό γκρεμουδάκι πού εἶναι στήν ἄκρη, βλέπετε; κοντά στά θυμάρια - πρὸς τή θάλασσα. Εἶχε μαζέψει τά φτερά του καί μέ τεντωμένο τό λαϊμό κύταζε, σάν νά καταλάβαινε, πῶς ἀπό κάπου θά τοῦ ἔκαναν κακό. Ἐγώ, ὁ καλός σου, σιγά-σιγά, σά δολοφόνος, πῆγα πίσω ἀπό τό τελευταῖο κελλί καί μόλις τό ἀντίκρυσά, ἐσημάδεψα καλά καί τράβηξα. Τό πουλί ἔπεσε. Ἐτρεξα ἀμέσως νά τό πάρω. Χρόνια καί χρόνια πέρασαν. Ἡ ζωή μέ τίς πίκρες καί τά βάσανά της, βαθειά αὐλάκωσαν τήν ψυχὴ μου. Δέν ξεχνῶ ὁμως ποτέ τή ματιά πού μοῦ ἔρριξε τό ἐτοιμοθάνατο ἐκεῖνο

πουλί. Ήταν σάν νά μοῦ ἔλεγε: «Σύ Ἀριστομένη ἔκαμες αὐτό;»

Πέταξα τό τουφέκι καί τρεχάτος πήγα καί κλείστηκα στό Ἱερό τῆς ἐκκλησίας. Ἐκεῖ δέν μποροῦσε νά ἔλθῃ κανένας νά μέ ταραξῆ. Κι ἐκεῖ -θυμοῦμαι- ἔκλαψα ὦρα πολλή. Στάθηκε λίγο, σάν ν' ἀντίκρουζε πάλι, μέ λύπη, τήν πονεμένη ματιά τοῦ τρυγониουῦ, ὕστερα ἐπρόσθεσε σιγώτερα:

– Ήταν ἡ πρώτη καί ἡ τελευταία φορά πού ἔκανα κυνηγετικό κατόρθωμα. Ἔτσι δέν ἔγινα κυνηγός.

Ἡ μορφή του φωτίστηκε μ' ἓνα ὠραῖο χαμόγελο, μᾶς κύτταξε στά μάτια, σάν νά παρακαλοῦσε νά βροῦμε ἀρκετή τή δικαιολογία πού δέν ἔγινε κι αὐτός, ἓνας ἀπό μᾶς, μέ τά μαυρισμένα χέρια, τά ματωμένα ροῦχα καί τά μπρούντζινα κουρσάρικα πρόσωπα.

Σίφνο, 1910

Ἀναδημοσίευση ἀπό τό περιοδικό
«Σιφνιακή Ἐπιθεώρηση», τ. 2. Φεβρ. 1967

ΦΑΝΤΑΣΜΑΤΑ

Τοῦ Ἄγγελου Κοσμῆ (†)

Ἡ νύκτα ἐδῶ εἶναι τρομακτική. Μόλις σκοτεινιάσει καί ἀρχίσουν νά φέγγουν οἱ λύχνοι στά πιό μακρυνά σπίτια τοῦ χωριοῦ, ἀρχίζουν φαινόμενα πού προκαλοῦν ἀνατριχίλια καί ἀνησυχία εἰς τήν ψυχήν τοῦ ἀνθρώπου καί μάλιστα ὅταν εἶναι κάπως εὐφάνταστος.

Ἀρχίζει πρῶτα ἡ φωνή τῆς κουκουβάγιας πού πετᾶ ἀπό τό δένδρο πού ἦταν ὅλη τήν ἡμέρα κουρνιασμένη καί ἀπό σπίτι σέ σπίτι λέγει τό πένθιμο τραγούδι της τό παρατεταμένο καί πετᾶ καί πηγαίνει σ' ἄλλο σπίτι γιά νά ξαναπῆ τόν σκοπό της. Οἱ γειτονιές πού δέχονται τήν ἐπίσκεψη τῆς κουκουβάγιας διατελοῦν τρομοκρατημένες.

Τήν ἴδια ὦρα σχίζουν τόν ἀέρα οἱ νυχτερίδες μέ τά σπαθωτά φτερά τους, πρόλογος κι αὐτές κακός γιά τόν προληπτικό χωριάτη. Ἄλλοίμονο σ' ἐκεῖνον πού θά τοῦ ἀγγίξῃ στό φτερούγισμά της ἡ νυχτερίδα· ἢ τήν ἴδια ἐβδομάδα ἢ τόν ἴδιο μῆνα θά πάθῃ ἢ αὐτός

ὁ ἴδιος ἢ κάποιος ἀπό τούς δικούς του. Καί ἀρχίζουν τά σταυροκοπήματα καί τά ξόρκια γιά τούς νυχτερινούς αὐτούς σατανάδες πού προκαλοῦν παντοῦ τό κακό καί πού προλέγουν τή συμφορά.

Τίς νύκτες, ἅμα δηλαδή προχωρήση ἡ ὥρα καί ἀρχίση νά ψηλώνη ἡ Πούλια καί νά δείχνη ὁ Ἰορδάνης τοῦ οὐρανοῦ τά νεφελώματά του, πού κρύβονται ἅμα ἔχη φεγγάρι ὁ νυχτοστρατοκόπος πού πηγαίνει στή δουλειά του, βαστᾷ ἀπαραιτήτως μαζί του τά ξόρκια, τό φωμί καί τό νερό, πού τόν σώζει ἢ ἀπό τίς νεραΐδες ἢ ἀπό τά στοιχεῖά πού βρίσκονται μέσα στά νερά καί μέσα στους ἴσχιους καί χαίρονται τίς ὥρες τῆς βασιλείας των.

Παντοῦ κίνδυνος, παντοῦ τρομάρα· ποτέ δέν ἡμπορεῖ νά πῆ κανεῖς ὅτι εἶναι σίγουρος, ὅτι θά περάση τούς δρόμους τήν νύκτα καί πρό πάντων τά τρίστρατα χωρίς νά τοῦ τύχη ἡ συνάντησις μέ κάποιο δαιμόνιο πού περιμένει τίς ὥρες αὐτές γιά νά πειράξη, γιά νά τρομάξη καί πρό πάντων γιά νά δείξη στό νυκτοπάτη πώς ὑπάρχουν κακά πνεύματα σ' αὐτό τόν κόσμο.

Τήν πιό μεγάλη ἀνατριχίλια αἰσθάνονται ὅλοι ὅταν εὑρεθοῦν σέ τρίστρατο· ἐκεῖ στήνουν τόν χορό τους οἱ νεραΐδες καί ἀνταμώνουν μέ τά στοιχεῖά πού τρέχουν κι αὐτά καί χλιμιντροῦν καί σφυροῦν καί κρημνίζουν τοίχους καί χαλοῦν κόσμο. Κάνουν οἱ νεραΐδες καί τά στοιχεῖά ὅ,τι κατεβάση ἡ μολυσμένη ψυχὴ τους ἕως τῆ στιγμῆ πού θά ψηλώση τό ἄστρο τῆς ἡμέρας, ἕως τῆ στιγμῆ πού θά ἀκουσθῆ ἡ πρώτη φωνή τοῦ πετεινοῦ νά διαλαλήση τήν ἀνατολή πού ἔρχεται. Τότε σκορπίζονται ὅλα τά κακοποιά στοιχεῖα καί κρύβονται στίς κρύπτες των καί ἀφήνουν τόν κόσμο ἡσυχο νά πηγαίνη στή δουλειά του.

Λένε μερικοί πώς καί τό μεσημέρι φαίνονται μέσα στά ποτάμια τά στοιχεῖα καί αὐτά εἶναι τά πιό τρομακτικά. Ἄλλοίμονο σ' ἐκεῖνον πού θά τολμήση ν' ἀνοίξη τό στόμα του νά μιλήση ὅταν βρεθῆ ἀντίκρυ σέ μεσημεριανό στοιχεῖο. Τήν ἴδια στιγμῆ χάνει τή λαλιά του καί χρειάζονται ὕστερα ξόρκια καί λιβάνια γιά νά μπερέση νά ξαναμιλήση.

Κανεῖς δέν τολμᾷ νά πῆ πώς τά πιστεύει, μά καί κανεῖς ὅμως δέν περιφρονεῖ τήν φήμην. Τά εἶδαν; ὅλοι λένε πώς τά εἶδαν.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΒΡΟΧΗΣ

Τοῦ Μάνου Φιλιππάκη

Ἀναδευτῆκαν τὰ κλαδιά στοῦ μαϊστραλιοῦ τῆ διάβα
κι οἱ κυκλαμιές τ' ἀνθάκια τους σκύψανε ταπεινά
λές καί καλοσωρίσανε τὰ νέφελα πού, μπλάβα
καί νοτισμένα, ἐπέζεψαν τ' ἀλαργηνά βουνά.

Σπάθισεν ἄγρια ἡ ἀστραπή στό Ξερό Ξύλο ἀγνάντια
καί τῆ βροντή ἀντιλάλησαν ὁ λόγγος κι οἱ σπηλιές.
Ἄριές, βαρειές σταλαγματιές –φανταστικά διαμάντια–
ξίπασανε τίς κορασιές πού μάζευαν ἐλῆές.

Μ' ἀργυρογέλια τρύπωσαν στήν ἄσπρη θεμωνιά,
στῆς μπόρας τ' ἀνεμόδαρμα ξεχνώντας τὰ «πινάκια».
Βρέχεται ὁ γερογαῖδαρος στοῦ φράχτη τῆ γωνιά
μασώντας κάποιας ἀγριληᾶς τὰ νειόβγαλτα κλαδάκια.

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΟ ΔΙΗΓΗΜΑ

ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ

Τοῦ Ἄγγελου Κοσμῆ (†)

Πλάτς-πλούτς, κτυποῦνε τὰ πέταλα τοῦ ζώου πού μέ πάει στό χωριό, μέσα στό ξεροπόταμο, πού τώρα τόν χειμῶνα ἐγέμισεν ἀπό νερά.

Εὐτυχῶς γιά ὅ,τι βλέπω εἶμαι γεμάτος χαρά, θαρρῶ πῶς εἶναι ὅλος ὁ κόσμος δικός μου.

Εἶμαι τόσο βιαστικός ὥστε ἔκαμα τό ζῶο νά μέ πάη σέ μιά ὥρα στό χωριό.

Ἄ! Νά το· κάτασπρο μέ τὰ καθάρια σπίτια του καί μέ τίς ὁμορφες ἐκκλησιές του εἶναι μπροστά μου καί τό βλέπω μέ παλμούς χαρᾶς, μέ συγκίνησιν ἀμέτρητη.

Ἀγαπημένο μου χωριό, πόσες φορές ἀναστέναξα γιά σένα, πόσες φορές μέσα στά μαῦρα σύννεφα τῆς ξενητειᾶς μ' ἐφώτισε τό γλυκό φῶς σου, πόσες φορές ἀπογοητευμένος ἀπό τὰ πικρά ποτήρια πού πίνει ὁ ξενητεμένος κάθε μέρα, δέν σοῦ θυμήθηκα. Μά τώρα τὰ ξέχασα ὅλα· εἶμαι κοντά σου· ἄλλο τίποτα δέν θέλω πιά.

Τρέχω καί μαζεύω ἀπό σπίτι σέ σπίτι εὐχές γιά τὰ Χριστούγεννα. Παίρνω καί δίνω φιλιά, τὰ γλυκά φιλιά τῆς καλῆς ἀντάμωσης.

Μέσα στά κάτασπρα σπίτια, πού τά κάνει σάν φανταστικές εἰκόνες, τοῦ συννεφιασμένου οὐρανοῦ τό σκοτάδι, τίς στιγμές πού σκορπιέται ἀπό τοῦ φεγγαριοῦ τίς ὀλιγόστιγμες ἀναλαμπές, ἀνταμών τούς δικούς μου.

— Καλῶς τό ξενητεμένο μας!

— Καλῶς σᾶς ηῦρα.

Γελοῦνε ὅλοι ἀπό τή χαρά τους, πού εὐρέθηκα κι ἐγώ μαζί τους σ' αὐτές τίς μεγάλες ἐορτές, γελῶ κι ἐγώ καί κλαίω ἀπό τή συγκίνησι πού μοῦ προξένησε αὐτή ἡ εὐτυχισμένη συνάντησις. Μ' ἐρωτοῦν καί τούς ἀπαντῶ· τούς ἐρωτῶ καί μοῦ ἀπαντοῦν γιά χίλια ζητήματα.

Ἡ νύχτα εἶναι προχωρημένη κι ἀπό στιγμή σέ στιγμή προσμένομε νά σημάνουν γιά τόν ὄρθρο. Μέ πόση λαχτάρα προσμένω αὐτή τή

στιγμή τή μεγάλη πού, ὅπως ἐγονάτιζα σάν ἤμουν μικρό παιδί, θά γονατίσω καί πάλι μπροστά στίς ἴδιες εἰκόνες!

Θᾶναι ἡ πιό εὐτυχισμένη στιγμή τῆς ζωῆς μου θά εἶναι ἡ πρώτη φορά πού, ὕστερ' ἀπό τόσα χρόνια, θά μπορέσω κι ἐγώ νά καταλάβω τή γλύκα τῆς ἐκκλησιᾶς.

Συνομιλῶ μέ τούς συγγενεῖς μου καί τή συνομιλία μας διακόπτει ἡ συνάθροιση τῶν φίλων μου, πού μόλις ἔμαθαν πώς ἤρθα καί τρέχουν νά μέ χαιρετίσουν. Στό πρόσωπο τοῦ καθ' ἑνός των διαβάζω κι ἓνα κομμάτι ἱστορία ἀπό τήν εὐτυχισμένη παιδιάστικη ζωή μου.

Ἔχω ὑψωθεί στό ζενίθ τῆς εὐτυχίας· ἤρχισα νά φοβοῦμαι μήπως ὅ,τι βλέπω εἶναι ψεύτικα εἰκόνα τῆς φαντασίας, μήπως εἶναι κανένα ἀπό τά παιγνίδια ἐκεῖνα τῆς μαυροστερημένης ψυχῆς μου, πού τά πλάττει γιά νά περάση λίγες στιγμές εὐτυχισμένες σ' αὐτοῦ τοῦ πομφόλυγος τῆ θελκτικῆ μαγεῖα.

Τώρα γλυκοχαράζει.

Μ' ὄλο τό κρῦο πού κάνει, ἐγώ ἄνοιξα τό παράθυρο καί κυττάζω ἔξω γιά ν' ἀπολαύσω τήν μαγικήν εἰκόνα πού παρουσιάζει τό πάλεμα τοῦ φωτός πρὸς τό σκότος, τῆς νύκτας πρὸς τήν ἡμέρα, τῆς ζωῆς πρὸς τόν θάνατον.

Φαντάζομαι πόση γλυκειά ἀνατριχίλα θά μοῦ προξενήσῃ τῆς νησιώτικης ἐκκλησιᾶς ἡ καμπάνα καί ἀνυπόμονα καρτερῶ αὐτήν τήν περιπόθητη ὥρα.

Ἡ φαντασία μου βιαστική, μοῦ παρουσιάζει τούς χωριανούς καί τίς χωριανές μέ τά κεριά ἀναμμένα μέσα στήν ἐκκλησία καί μοῦ φέρνει μιά γλυκειά ζάλη, μιά ψυχική εὐχαρίστησι σάν ν' ἀκούω μουσικῆς θείας ὑπερκόσμιους τόνους.

Σάν νά φοβοῦμαι μήπως κανένα ἄλλο περιστατικό μ' ἐμποδίσῃ ἀπό αὐτή τήν ἀπόλαυσι, βιάζομαι καί μετρῶ τά λεπτά τῆς ὥρας καί μοῦ φαίνονται αἰῶνες ὀλόκληροι.

Βαρειοί ἤχοι χαλκοῦ· κρότος πού ἤμπορεῖ νά σπάσῃ καί τά πιό γερά αὐτιά, μέ κτυπᾷ κατάκαρδα. Προσπαθῶ νά συνέλθω, ἀλλά πρὸς τί. Πολλές φορές εἶναι καλλίτερα νά μή καταλαβαίνῃ κανεῖς ποῦ βρίσκεται.

Ἡ γειτονική μου ἐκκλησία σημαίνει τόν ὄρθρο.

Τί σκληρῆ ἀντίθεσι! Ὅλα αὐτά πού εἶδα ἦσαν ὄνειρο!

Ἐνα βάρος μέ πιέζει στό στήθος, καί ἀφήνω ἓνα ἀναστεναγμό γεμάτο παράπονο. Κάθε στιγμή ἐπαναλαμβάνω τήν φράσι!

— Ά! δέν είμαι στην πατρίδα μου. Ό,τι είδα ήταν ένα από τά γλυκά όνειρα πού βλέπω στον ύπνο μου· ήταν μία από τίς εικόνες πού πολύ συχνά είναι τό αντικείμενο τών ρεμβασμών μου.

Σ.Σ. — Τό διηγημάτιον αυτό, γράφει ό ίδιος ό Κοσμής, ύπεβλήθη εις διαγωνισμόν τόν όποϊον είχε προκηρύξει επί τή εύκαιρία τών Χριστουγέννων του 1899 ή έφημερίς «Φωνή Κυκλάδων και Άθηνών» και έβραβεύθη πρώτον μεταξύ είκοσάδος άλλων και έδημοσιεύθη εις τήν έφημερίδα αυτήν κατά τόν Ιανουάριον 1900. Τήν δημοσίευσιν συνώδευσεν ή διεύθυνσις τής έφημερίδος μέ τάς ακόλουθους γραμμάς: «Δημοσιεύομεν σήμεραν τό βραβευθέν κατά τόν πρώτον διαγωνισμόν μας διήγημα του εκ Σίφνου νεαρωτάτου, άλλ' εύρυτάτου μέλλοντος, φίλου μας κ. Άγγέλου Α. Κοσμῆ, όν και συγχαίρομεν διά τήν νίκην του».

Ο ΓΕΡΟΣ ΑΓΙΟΣ

Του Άγγελου Κοσμῆ (†)

Στήν άκρη του χωριού, σχεδόν στην έξοχή, στέκει κάτασπρο ένα εκκλησιδάκι παλαιό, παμπάλαιο, πού τό τιμούν μέ τό όνομα του Άγίου Νικολάου. Μέσα στό χωριό άλλη εκκλησιά μεγάλη και καινούργια, ή ένοριακή, είναι τιμημένη μέ τό όνομα του ίδιου άγίου. Ό Άγιος Νικόλαος στά νησιά έχει τή μεγαλύτερη τιμή από όλους τούς άγίους, άφ' ου ή χάρι του προφθάνει στη θάλασσα και βάζει τό χέρι του και σώζει τούς θαλασσιούς άμα κινδυνεύουν μέ τήν μανίαν τών στοιχείων.

Ήταν ανάγκη νά ξεχωρίζη ό ένας Ναός από τόν άλλον και οι Χριστιανοί, χωρίς νά κάμουν κανένα ιδιαίτερον συμβούλιον διά τήν έξεύρεσιν του καταλλήλου κοσμητικου επιθέτου μέ τό όποϊον θα διέκριναν ή μία εκκλησία από τήν άλλην, έδωκαν εις τήν παλαιάν τό όνομα του Γέρου. Ό Γέρος Άη-Νικόλας από τόν καιρό πού απέκτησε τόν ιδιαίτερον αυτόν τίτλον φαινονταν στά μάτια του κόσμου σαν κάτι πιό σοβαρό, πιό θαυματουργό, πιό λατρευτό. Είναι κάτι κενόν ό γέρος, πιό σεβαστός και προκαλει τήν γενικήν εκτίμησιν, έτσι και στη θρησκεία συνετέλεσαν εις τό νά σχηματισθῆ μία ιδέα περισσοτέρου

σεβασμοῦ διὰ τόν ἅγιον πού εἶναι στεγασμένος κάτω στήν ἄκρη τοῦ χωριοῦ μέσα στά χωράφια. Ἐπάνω σ' ἓνα βράχο, ἔτσι ψηλά, ὅπως στέκει ψηλά ὁ καπετάνιος μέσα στό βαπόρι καί διοικεῖ ὅταν ἀρμενίζει.

Ἔχει καί τήν ἰδιαιτέραν χάριν ὁ Ἅγιος Νικόλας ὁ γέρος, ὅτι εἰς τό ἱερόν του, ἔπάνω στήν ἁγία Τράπεζα ἔχει ἀγίασμα πού δέν λιγοστεύει ποτέ ὅσο καί ἂν πάρης καί πού ὅσοι τό παρουν ἀφ' οὗ λειτουργήσουν θεραπεύονται ἀπό κάθε σπυρί πού βγάζει τό σῶμα τους.

Τρέχουν ἀπό ὅλα τά χωριά οἱ γυναῖκες τῶν θαλασσινῶν τίς νύκτες τοῦ χειμῶνα μέ παπᾶ καί κάνουν κρυφή λειτουργιά στή χάρι του γιά νά προστατεύση τούς ἰδικούς των πού ἀρμενίζουν μέ τίς φουρτοῦνες, γιά νά στείλουν τό ψωμί ποτισμένο μέ τήν ἄλμη ἀλλά καί μέ τό φαρμάκι τῆς κακοπέρασης καί τοῦ κινδύνου πού τίς ἔχουν συντρόφους εἰς ὅλη τους τή ζωή.

Καί βλέπουν ἀπό τό χωριό τίς λαμπάδες πού καίουν καί τά καντήλια πού ανάβουν καί ἀκούουν, ἅμα δέν φυσᾶ πολὺς ἀέρας, τή φαλμουδιά καί τίς δεήσεις τοῦ παπᾶ πού λέει μέ κατάνυξη τήν εὐχήν:

«ὑπέρ πλεόντων, καμνώντων, ὁδοιπορούντων» καί λένε ὅλοι κάνοντας τό σταυρό τους:

« - Κρυφολειτουργιά ἔχουν στόν ἅη Νικόλα τό Γέρο».

Κανεῖς δέν πηγαίνει στήν ἐκκλησιά ὅταν γίνεται κρυφολειτουργιά, ὄχι ἐπειδὴ τό ἀπαγορεύουν, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶναι καθιερωμένο νά μή διακόπτει ὁ ἓνας τήν προσευχή τοῦ ἄλλου, ὅταν θέλη νά τήν κάμη μοναχός του.

Ἡ ἐκκλησιά τοῦ προστάτου τῶν θαλασσινῶν ἀγίου δέ σβύνει ποτέ τά καντήλια του, πάντοτε γεμάτα, οἱ τοῖχοι του πάντοτε καινουργιοασβεστομένοι, τό κηπαράκι πού εἶναι ἀπ' ἔξω ἀπό τήν πόρτα του περιποιημένο. Ὁ ἅγιος ζωγραφισμένος, ποιός ξέρει ἀπό πότε, σεβαστός, ὅπως εἶναι σήμερα ὅλες οἱ εἰκόνες τοῦ παλαιοῦ καιροῦ, μέ τήν ἄσπρη γενειάδα του ἔχει μιά γλυκειά ὄψι πού ἐμπνέει τήν παρηγοριά, τήν ἐλπίδα καί προκαλεῖ τήν πεποίθησιν πῶς θά κάμη τό θαῦμα του γιά κείνους πού γίνεται ἡ δέηση.

Τό βράδυ-βράδυ καί τήν αὐγή κάποια γυναῖκα ἀπό τό χωριό, πότε ἡ μιά καί πότε ἡ ἄλλη, παίρνει τόν δρόμο πού βγαίνει στήν ἐκκλησιά μέ τό μπουκαλάκι τῆς γεμάτο λάδι καί πηγαίνει γιά ν' ἀνάψη τά καντήλια καί νά προσευχηθεῖ.

- Πάει γιά τόν Γέρο.

Αὐτή εἶναι ἡ φρασεολογία τῶν χωριανῶν ἀλλά καί τῶν ἀπό τά μακρινά χωριά πού πηγαίνουν νά προσκυνήσουν καί νά δεηθοῦν, ἔχουν

ἀποκτήσει τόσην οἰκειότητα μέ τόν ἅγιον πού στέκει ἐκεῖ προστάτης τοῦ χωριοῦ κάτω εἰς τήν ἄκρην, ὥστε δέν προσκυνοῦν ἀπλῶς, ἀλλά τοῦ μιλοῦν καί τοῦ λένε τίς στενοχώριες τους καί τοῦ ἐκφράζουν τά παράπονά τους καί φεύγουν παρηγορημένοι οἱ χριστιανοί πού ἐδεήθησαν μέ τήν πεποίθησιν ὅτι θά εἰσακουσθῇ ἡ δέησις των καί θά περάσουν τά δεινά των, μέ τήν βοήθειαν τοῦ ἁγίου τοῦ Γέρου.

Λένε πῶς πολλές φορές τή νύκτα εἶδαν φῶτα πολλά μέσα στήν ἐκκλησία καί ἄκουσαν ψαλμωδίαν χωρίς νά εἶναι κανεῖς ἐκεῖ νά ψάλλῃ. Αὐτό δέν τό εἶδα· ἡ χάρι του ὅμως προκαλεῖ τό προσκύνημα καί τήν κατάνυξι τοῦ Νησιοῦ. ὅσον ὀλίγες ἐκκλησίες· ὅλοι εὐλαβοῦνται τόν γέρο Ἄη Νικόλα.

Ἀπό τή «Σφαῖρα», 28 Αὐγ. 1921

Η ΜΠΟΓΙΑΤΖΟΥ ΚΙ Ο ΤΣΙΤΙΝΟΣ

Τοῦ Ἁγγελοῦ Κοσμῆ (†)

Μέσα στά μισοσκότεινα, μέ τή βοήθεια τῆς ἀστροφεγγιάς εὐρήκα μιὰ πεζούλα πού δέν ἔχει χαλάσει ἀκόμη. Ἐκεῖ ἐκάθησα. Εἶν' ἡ πεζούλα τοῦ σπιτιοῦ τῆς Μπογιατζοῦς, τῆς συντέκνισσάς μας. Ἔρχεται στό νοῦ μου ἡ μάνα της, μιὰ γρηά πού ἐκοίτουσαν χρόνια ὀλόκληρα ἀκίνητη, πιασμένη στό κρεβάτι καί πού μ' ἐπήγαινε ἡ μάνα μου γιά νά μοῦ διαβάσει τό ξόρκι γιά τό μάτιασμα ὅποτε ἀδιαθετοῦσα. Ἄλλες φορές μοῦλεγε κανένα παραμῦθι, ἀπό ἐκεῖνα τά παλιά, μέ τούς δράκους, μέ τά τελώνια καί μέ τίς πεντάμορφες, μέ τούς ἑφτά τζουτζέδες, μέ τά στοιχειά, μέ τίς νεραΐδες.

Πόσο ἀνατρίχιαζα ὅταν τήν ἤκουα νά μοῦ τό διηγῆται! Ἔτρεχα φοβισμένος στό σπίτι μας, ἐπήγαινα κοντά στή μάνα μου, τόν προστάτη μου, γιά νά σωθῶ ἀπό τούς δράκους κι ἀπό τά τελώνια. Μά ἐξαναπήγαινα στή γρηά γιατί ἤθελα νά τά ξανακούσω. Θαρρῶ πῶς τήν ἀκούω ἀκόμη νά μοῦ τά διηγῆται γερμένη ἀπάνω στά προσκέφαλα πού τῆς ἔβαζε ἡ κόρη της ἡ Μπογιατζοῦ, γιά νά ξεκουράζῃ τό κεφάλι της. Καί ἡ Μπογιατζοῦ, περασμένη στά χρόνια πιά, ἐκλωθε στή σβύα γιά νά κάμῃ μεσάτια κλωστή, ἡ ἐγύριζε τήν ἀνέμη γιά νά κάμῃ κουβάρια.

Ἡ κόρη της, τό Καλλιτσάκι, ἡ βαφτισιμιά τῆς μάνας μου, ἐδούλευε στόν ἀργαλειό καί ὕφαινε τραγουδώντας κάποιο τραγούδι τοῦ χοροῦ καί τῆς ἀγάπης καί μοῦ λεγε: «Ἄμα μεγαλώσης θά σέ βάλω νά πιήσης τόν ἔγκαρδο τῆς κρεβαταριάς καί ὕστερα ὅποιο ὄνομα γυναίκας ἀκούσης, νά ξέρης πώς αὐτό τό ὄνομα θάχη ἢ γυναίκα πού θά πάρης».

Βλέπω ἐκεῖ στήν ἄκρη τοῦ ρημαδιοῦ, πού ἔχει μείνει ἀπ' αὐτό τό σπίτι, τόν τόπο πού ἐκάθονταν ἡ ἄλλη κόρη τῆς Μπογιατζοῦς, ἡ Μαργαρίτα πού ὕφαινε στό τελλάρο βρακοζώνια κουνώντας τή σαίτα μέ γρηγοράδα. Ὁ γέρο Μπογιατζῆς μέ τήν ταμπακέρα γεμάτη ταμπάκο δίπλα του, ἔπλεκε καλάθια καί πανέρια, κι ἐβλαστημοῦσε τήν ὥρα πού τόν ἔμαθε γιατί ἐξώδευε γι' αὐτόν μιὰ πεντάρα τήν ἡμέρα.

Ὅλοι ἐδούλευαν, ὅλοι ἐζοῦσαν εὐχαριστημένοι κι ἐγώ ἔνοιωθα μιὰ χαρά βαθειά μέσα στήν παιδίστικη ψυχή μου γιά τή ζωή των αὐτῆ πού ἦταν καί σάν δική μου ζωή. Πιο κάτω βλέπω τό σπίτι τοῦ Κωνσταντῆ τοῦ Τσίτινου, πού εἶχε παντρευτεῖ τρεῖς φορές καί εἶχε ἔντεκα παιδιά πού εἶχαν σκορπίσει στίς ξενιτιές καί τόν εἶχαν ἀφήσει ὀλομόναχο καί χηρευόμενο μέσα στά γεράματά του νά κάνη τό βοσκό γιά νά ζήσει. Μ' ὄλα τά γεράματά του ὅμως καί μ' ὄλη τή φτώχεια του καί τά σεκλέτια του, ἄμα ἤκουε πώς παίζουν κάπου στή γειτονιά βιολιά, ἐπήγαινε καί, σβέλτος σάν παλληκαρόπουλο ἐτραβοῦσε τό χορό καί τόν ἐκαμάρωναν ὅλοι γιά τή λεβεντιά του. Ἐμάζεψε τή φουφούλα τῆς βράκας του στό ζωνάρι, γιά νά μή τόν ἐμποδίζη κι ἐχόρευε τό μπάλο ἔτσι πού δέν ἤμποροῦσε κανεῖς ἄλλος νά τόν χορέψη σάν κι αὐτόν.

Ἐσηκώθηκα ἀπό τήν πεζούλα καί, σάν ὄνειροπαρμένος, σάν νυκτοβάτης ἐπροχώρησα σ' ἓνα σοκάκι, χωρίς νά ξεχωρίζω τίποτα...

ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΤΟΥ ΔΙΟΝΥΣΟΥ

Τῆς Μιμίνας Πρόκου

Γαλάζια ἢ θάλασσα, γαλάζιος κι ὁ οὐρανός, καί μόνο οἱ λόφοι τοῦ νησιοῦ ἔδειχναν, ποῦ σταματοῦσε τό ἓνα, καί ποῦ ἀρχιζε τό ἄλλο.

Οἱ πρῶτοι γλάροι ἀνυπόμονοι, πλησίαζαν κι ὄλο πλησίαζαν τό πλοῖο μας μέ περιέργεια. Δέν ξέρω ἀλήθεια, ἂν ὑπάρχει ὠραιότερο πρᾶγμα στή φύση, ἀπό τό νά βλέπεις, νά νιώθεις τό πλοῖο νά πλη-

σιάζει σέ κάποιο Έλληνικό νησί. Μιά ακρογιαλιά, Ένας - δυό λόφοι και λίγα Άσπρα σπιτάκια χτισμένα στήν πλαγιά. Τοῦτο εἶναι ἡ πιό συνταρακτική ἀπλότητα τῆς τελειότητας...

Κι ἡ Νάξος σάν ὅλα τά Αἰγαιονήσια, δίνει στό πρῶτο ἀντίκρουσμα τήν ἐντύπωση ἑνός ἄγονου κομματιοῦ ριγμένου στή θάλασσα. Μά ὅταν μπῆς μέσα του, στήν καρδιά του, τότε μένεις ἐκστατικός, ἀπ' τήν ὁμορφιά και τήν εὐφορία του.

Στήν ἀρχαιότητα τό νησί τοῦτο εἶχε κι ἄλλα ὀνόματα, πού ἔδειχναν, πώς εἶχε κάποια σχέση μέ τούς θεούς, ὅπως, Δία ἢ Διονυσιάς. Καί φαίνεται, πώς ὄχι ἄδικα, ὠνομάστηκε Διονυσιάς, γιατί τά κρασιά της εἶναι ἀπό τά καλλίτερα τῆς χώρας μας. Ὡς και οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς τήν ἐπαινοῦν γιά τά κρασιά αὐτά, και μάλιστα μερικοί μιλοῦν γιά κάποιο μυθικό ποταμό τοῦ νησιοῦ, πού ἀντί γιά νερό, στήν κοίτη του ἔτρεχε κρασί! Αὐτό μᾶς λέει πώς οἱ Ναξιῶτες ἤξεραν νά τιμοῦν μέ τό παραπάνω τόν Βάκχο!

Ἡ πρωτεύουσα Νάξος εἶναι κτισμένη στή θέση πού ἦταν ἡ ἀρχαία πόλις τοῦ 6ου και 5ου αἰῶνα π.Χ. Κοντά σ' αὐτήν ἔστεκε και ὁ λαμπρός ναός τοῦ Διόνυσου, πάνω στή μικρή νησίδα, ὅπου ἀκόμα βρίσκομε μερικά λείψανα.

Πίσω ψηλά, ἀπό τό Βοριά μέχρι τό Νοτιά, τό νησί χωρίζεται σέ δυό κομμάτια ἀπό τό γυμνό βουνό Ζιά. Τά δυό κομμάτια ὅμως αὐτά εἶναι τελείως διαφορετικά μεταξύ τους. Τό Ἀνατολικό, εἶναι ὄρεινό, μέ βαθειές χαράδρες, πού φτάνουν μέχρι τή θάλασσα. Τό Δυτικό, πούναι και τό μεγαλύτερο, ἔχει λιγώτερες χαράδρες, μά πλούσιες κοιλάδες κατάφυτες μέ δέντρα. Δίκαια, λοιπόν, τό νησί ἔχει ἄφθονα κυνήγια, ἀφοῦ καταφέρνει νά προσφέρει στά ντόπια και διαβατάρικα πουλιά, τόσο σίγουρα και φιλόξενα καταφύγια. Μέχρι τό 1800 περίπου, λένε ξένοι περιηγηταί, πώς στό νησί ζοῦσαν και ἐλάφια πού σιγά-σιγά λιγόστεψαν και χάθηκαν ὀλότελα...

Γιά τό θεϊκό βουνό Ζιά –βουνό τοῦ Δία– τράβηξα ἐκεῖνο τό ἀπομνημόνιο. Ἦταν οἱ μέρες πού τό νησί πνιγόταν στά τριγόνια. Πρῶτες μέρες τοῦ Σεπτέμβρη. Μά τό νησί εἶχε χάσει πιά τή φρεσκάδα του. Ὅπωςδήποτε τό φθινόπωρο εἶχε πιά ἔρθει. Τά ἴδια τά δέντρα, ἡ χλόη, τό χῶμα, ὅλα μοῦ τό ἔδειχναν. Τ' ἀμπέλια εἶχαν κιτρινίσει, τά φύλλα ἔπεφταν τό ἕνα μετά τό ἄλλο. Μά γιά τούς κυνηγούς αὐτός ὁ μήνας εἶναι ὁ πιό ἀγαπημένος. Δέν χρειάζεται νά σκαρφαλώσης σέ χαράδρες και βουνά γιά νά βρῆς τό θήραμα. Ὅσο νά φτάσης στήν πλαγιά τοῦ βουνοῦ τά κοιτάδια σοῦ χτυποῦν τή μύτη...

Ὁ ἥλιος κατηφορίζει ἀργά-ἀργά πρὸς τὰ πίσω. Ἡ μέρα πλησιάζει πιά στό τέλος της. Οἱ σκιές τῶν δέντρων ἔδειχναν τώρα μεγαλύτερες, μακρύτερες. Τά κατάφυτα πλαγιάσματα τῶν λόφων, ρουφούσαν ἄπληστα τήν ἀπαλή δροσιά τοῦ θαλασσινοῦ ἀέρα. "Ἐνωθα τά ρουθούνια μου ν' ἀνοίγουν στό συνάντημά τους μέ τή μυρωδάτη αὔρα τοῦ δειλινοῦ. Στάθηκα γιά λίγο νά καμαρώσω τήν ἀσύγκριτη ὁμορφιά τοῦ νησιοῦ. Κοντά μου μιά δροσερή πηγγή ἔστελνε στόν κάμπο τά διάφανα νερά της, τραγουδώντας τό μονότονο αἰώνιο τραγούδι της. Γονάτισα πλάι της καί ἤπια. Θεῖο δῶρο ἢ ἄδολη προσφορά της. Ποιός ξέρει τάχα, ποιός θεός τήν ἔφτιαξε! Κάθισα στό γρασίδι πού φούντωνε δίπλα της. Ἀκούμπησα κοντά μου τ' ὄπλο καί τό σάκκο μου. Τότε μόνο πρόσεξα πώς ἦταν ὀλότελα γεμάτος. Γεμάτος γιά πρώτη του φορά! "Ἐνωθα βαθειά χαρά καί ἱκανοποίηση. Ἰκανοποίηση μέ μερικά τριγόνια!

Τί ἀστεῖο! Πῶς ἀλλάζουν οἱ καιροί! Ἄν ζοῦσα δυό-τρεις χιλιάδες χρόνια πίσω, σίγουρα δέ θά καταδεχόμουν νά ρίξω τό βλέμμα μου σ' ἓνα φτερωτό! Τότε θά κυνηγοῦσα ἐλάφια, κι ἴσως στόν δρόμο μου νά συναντοῦσα θεούς καί Γίγαντες. Τόν ὜το καί τόν Ἐφιάλτη τούς θεοπάλαβους Γίγαντες ἀδελφούς πού θέλησαν νά σκαρφαλώσουν στόν Ὀλυμπο καί νά κατακτήσουν τόν θρόνο τῶν ἀθάνατων θεῶν.

Γιά νά τά καταφέρουν ἔσυραν καί ἔρριξαν τό βουνό Πήλιο πάνω στήν Ὀσσα. Αὐτό βέβαια ἦταν τερατούργημα καί φοβερή ἀσέβεια γιά τούς θεούς, πού ἔξαλλοι τούς καταγκρέμισαν ἀπό τούς βράχους τους. Σάν νά μήν ἔφθανε αὐτό ὅμως καί χωρίς νά συνέλθουν ἀπό τήν τιμωρία οἱ δυό γίγαντες, τόλμησαν μέσα στήν ἀλαζονεία τους νά σηκώσουν μάτια πάνω σέ δυό θεές. Στήν Ἥρα καί στήν Ἄρτεμη. Ἡ παρθένα τῶν βουνῶν ἔγινε ἔξω φρενῶν ἀπό τήν προσβολή αὐτή. Ἄρχισε λοιπόν νά σκέπτεται μέ ποιό τρόπο θά τιμωροῦσε τούς ἀσεβεῖς.

Οἱ μέρες περνοῦσαν, χωρίς ἀκόμη νά ἔχει διαλέξει τόν τρόπο τῆς τιμωρίας. Κάθε τι πού σκεπτόταν, τῆς φαινόταν πολύ λίγο, ἀνάλογα μέ τή μεγάλη ἱεροσυλία τους.

Κάποιο σούρουπο, ἡ Ἄρτεμη γύριζε κατάκοπη ἀπ' τό ὁλόήμερο κυνήγι της μέ συντροφιά τά πιστά σκυλιά της. Ὁ ἥλιος ἔγερνε πίσω ἀπό τούς λόφους τῆς Νάξου, κι ἡ ἀπαλή αὔρα χαΐδευε τά μαλλιά τῆς λυγερόκορμης θεᾶς. Στάθηκε γιά λίγο, πάνω σέ κάποιο βράχο, κι ἀγνάντεψε γύρω της, τά νησιά καί τή θάλασσα. Πόσο ὁμορφα τάχε φτιάξει ὅλα ὁ πατέρας της Δίας! Μά ξαφνικά, τό βλέμμα της στηλώθηκε ζωηρό σέ κάποιο σημεῖο. Μιά ἄγρια λάμψη πέρασε μέσα του. Ἡ στιγμή τῆς ἐκδίκησης εἶχε φθάσει. Σφύριξε τρεῖς φορές, κι

ἀμέσως ἓνα περήφανο ἐλάφι ἔτρεξε κοντά της. Ἐκείνη ἔσκυψε, κάτι τοῦ ψιθύρισε καί μετά τ' ἄφησε ἐλεύθερο. Στό πέρασμά του τά κλαδιά καί τά φύλλα ἔσκυβαν τρομαγμένα. Τό θεϊκό ἐλάφι, γρήγορο σάν βέλος διάβηκε τό λόγγο καί χώθηκε στό πυκνό δάσος. Ἐκεῖ στάθηκε καί κύτταξε γύρω του...

Οἱ γίγαντες, περπατοῦσαν ἀνύποπτοι ἀνάμεσα στά ψηλά δέντρα. Γύριζαν κι αὐτοί ἀπ' τό κυνήγι τους κουβεντιάζοντας εὐχαριστημένα. Μά ἡ ματιά τους, πῆρε ξαφνικά, μιά σκιά ζώου πού ἔτρεχε καταπάνω τους. Κι οἱ δυό μαζί σάν ἓνας ἄνθρωπος, τράβηξαν ἀπό τή φαρέτρα ἓνα θανατερό βέλος.

Τό θεϊκό ἐλάφι ἦταν πιά κοντά τους. Τρέχοντας σάν ἀστραπή πλησίασε καί πέρασε ἀνάμεσά τους. Οἱ Γίγαντες τέντωσαν τή χορδή τοῦ τόξου τους κι ἄφησαν τό βέλος νά σχίσει τόν ἀέρα. Ἀλλά τήν ἴδια στιγμή, δυό σπαραχτικές κραυγές ἔσχισαν τόν ἀέρα... Τό ἐλάφι τῆς Ἄρτεμης, συνέχισε γρηγοροπόδαρο τόν δρόμο του, ἐνῶ τά ἀδελφικά βέλη χωνόντουσαν στά δασειά στήθια. Τ' ἀντρε'ωμένα σώματα, σύρθηκαν ἄψυχα στό χῶμα, καί κατακύλησαν τό ἓνα κοντά στό ἄλλο στήν πλαγιά τοῦ βουνοῦ. Τό θεϊκό ζῶο πέρασε ἀπέναντι, πλησίασε τή σκληρή Κυρά του, κι ἀφέθηκε στά χάρδια της. Ἐκείνη, ἱκανοποιημένη, τοῦ χაΐδεψε τό μαλακό μέτωπο μέ μάτια πού ἔλαμπαν ἀπό ἄγρια χαρά. Εἶχε πιά ἐκδικηθῆ...

.....
— Ἄϊ-ἄϊ, ἀκούστηκε μιά διαπεραστική κραυγή μέσα στή γαλήνη τῆς ὥρας.

Πετάχτηκα ὄρθια, ἔτοιμη νά τρέξω μακριά. Μά δέν πρόφτασα. Γρήγορα ποδοβολητά ἀκούστηκαν πίσω μου. Γύρισα μ' ἀγωνία τό κεφάλι, νιώθοντας τήν καρδιά μου νά χτυπᾷ ξέφρενα...

Κάποιος γέρο-βοσκός κυνηγοῦσε θυμωμένος ἓνα μικρό κατσίκι.

Τό θεότρελλο! Ποιός ξέρει πῶς τᾶχε καταφέρει νά ξεκόψει ἀπό τό κοπάδι του...

Μάζεψα ἀπό κάτω τά πράγματά μου, τάχα ἀδιάφορα καί τράβηξα κι ἐγώ τό μονοπάτι πίσω τους...

Αὐτό δά ἔλειπε, νά τρομάξω στ' ἀλήθεια, ἀπό ἓνα ἀπλό ξαναγύρισμα τῆς σκέψης στά παλιά!!!

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΗ ΣΙΦΝΟ

Τοῦ Ἀντώνη Γ. Τρούλλου

Ὁ Γιώργης τοῦ Ἀλέ, ἦταν ἓνα ἀπό τά πολλά παιδιά μιᾶς φτωχοφραμελιᾶς, πού ζοῦσε κείνα τά προπολεμικά χρόνια στή Σίφνο. Ὁ πατέρας του ἦταν πολυτεχνίτης καί δούλευε συνεχῶς γιά νά τά βγάλη πέρα καί νά ξεπεράσῃ τίς δυσκολίες. Παρ' ὅλα αὐτά, καί παρά τήν ἀγραμματοσύνη του, ἦτανε στοχαστικός ἄνθρωπος τό Ἀλέ. Συμμετεῖχε στίς διάφορες κοσμικές συγκεντρώσεις, ἔπινε, κερνοῦσε καί, πρό παντός, τραγουδοῦσε. Τραγουδοῦσε καί ἔφτιαχνε δικούς του στίχους, ἰδιαίτερα μάλιστα στόν καιρό τῶν Ἀπόκρεω, ἄσχετα ἂν εἶχανε διαφορετική ἀρχή ἀπ' τό τέλος!

Στήν περίοδο τῆς κατοχῆς ὅμως, ὁ πολυτεχνίτης τραγουδιστής πέθανε. Κι ἔτσι ἡ χήρα μάννα μέ τά μικρά παιδιά ἔδωσε τῶν ἐματιῶν της.

Πούλησε ὅπως-ὅπως τά ὑπάρχοντα, συγκέντρωσε λίγα χρήματα γιά ν' ἀντιμετωπίσῃ τά πρῶτα ἔξοδα καί τράβηξε γιά τή ξενητιά. Ἦρθε στήν Ἀθήνα, ὅπου πάλαιψε ἀκόμα πιό σκληρά, ἀντιμετώπισε καινούργιες δυνατές μπόρες, ταιλαιπωρίες, ἀπογοητεύσεις, δυσκολίες.

Τά παιδιά βολεύτηκαν κάποτε, δημιούργησαν δικές τους μικροδουλειές, ζήσανε. Πότε-πότε ὅμως ξύπναγε μέσα τους ἡ παλιά Σίφνος, τό πατρικό σπίτι, τά παιδικά παιγνίδια, ἡ νοσταλγία γιά τό νησί, γιά τόν φτωχό πατέρα, πού τόν εἶχαν παντοτεινά παραδωμένο στό μυρωδάτο Σιφνεϊκό χῶμα!

Πέρασαν ὅμως τόσα πολλά χρόνια ἀπό τότε πού ὅλα ἄλλαξαν...

Οἱ ἄνθρωποι μεγάλωσαν, τό νησί πρόκοψε, ἡ γειτονιά στολίστηκε μ' ἀρμούς καί γλάστρες καί τό σπίτι (ἡ φτωχοκαλύβα τοῦ Ἀλέ) μέ τά χασαπιά, τίς μάντρες καί τά χῶματα, βρῆκε ἴσως τό νοικοκύρη του καί νοικοκυρεύτηκε. Ἀπέκτησε ὠραῖα δωμάτια, στέρνα, νερό, τουαλέτα καί ντούς κι ἄσπρους, καθαρούς, σάν τό γάλα, τοίχους...

Ἔτσι εἶχαν ἐξελιχθεῖ περίπου τά πράγματα, ὥσπου κάποιο Αὐγουστιάτικο δειλινό, τότε πού ἡ κίνηση εἶχε φτάσει στό κατακόρυφο καί πού τό νησί λουζόταν στ' ἀσημένιο φῶς τοῦ φεγγαριοῦ, ζωντανό, κεφᾶτο, χαρούμενο, γεμᾶτο ἀπό ξένο κόσμο, ἀπό Σιφνιούς καί ξενη-

τεμένους, ὁ Γιώργης ξεμπαρκάρισε σάν ἄγνωστος στήν πατρίδα του!

Κανέννας δέν τόν θυμήθηκε, ἀλλά καί κανέναν ὅμως δέν γνώρισε. Ὅλοι τόν πέρασαν γιά τουρίστα! Ἐκεῖνος ὅμως ἀπό τή στιγμή πού ἔφθασε στό νησί ζοῦσε τό δικό του δράμα! Βρῆκε κατ' ἀρχήν μιά Καμάρα ἀγνώριστη, φωταγωγημένη, πολύβουη, μέ ταξιά, μέ κότερα, μέ ψησταριές καί ἐστιατόρια. Κι ὅταν κατέβηκε ἀπ' τό λεωφορεῖο γιά νά δῆ τό χωριό του, τήν Ἀπολλωνία, κυριολεκτικά τᾶχασε! Καταστήματα, φωταγωγημένοι δρόμοι, μουσικές, κόσμος, κίνησι, παιδιά, φασαρία, ὅλα μιά ωραία ἀντίθεση, τό θαμπό ὄνειρο τῶν παιδικῶν κατατρεγμένων χρόνων, τῆς παλιάς χαμένης ζωῆς.

Ἐρευνοῦσε ὁ ταπεινός νοσταλγός νά ξαναβρῆ τήν καλύβα του. Ἐκανε ἓνα σωρό ὑπολογισμούς νά συνδέση τά παλιά μέ τά σύγχρονα καί ἡ στέρηση τῆς Σιφνέκιας γῆς, τόν ὑποχρέωνε νά ὑποφέρει καί νά λαχταρᾷ τήν πουλημένη περιουσία τους!

Μιά μέρα μόνο ἔμεινε στήν ἀγκαλιά τῆς γλυκειᾶς πατρίδας ὁ ἀνήσυχος ἐπισκέπτης. Μιά μέρια πού ἔμοιαζε χρόνος!

Ὁ φευγομός του ἦταν ἴδια μυστικός ὅπως καί ὁ ἐρχομός! Μόνο πού τώρα ἦταν ὑπερήφανος γιά τό νησί του, γιά τήν ἀσύλληπτη ἀλλαγῆ, τήν προκοπή καί τήν κίνησι!

Τό καυτό δάκρυ πού κύλησε πάνω στόν τάφο τοῦ φτωχοῦ γονιοῦ του, ἦταν ἴσως ὁ πιό δυνατός κρίκος πού θά συνέδεε τά περασμένα μέ τά μέλλοντα. Ἔτσι ἡ ἐπιστροφή στή Σίφνο ἦταν ἓνα ὀρόσημο! Ὁ Γιώργης... εἶχε ἀνακαλύψει τό νησί τῶν ὀνείρων του!

ΘΥΜΗΣΕΣ

Τοῦ Νίκου Ἰωάννου

*Καί πάλι ἀπόψε -στό ἄγνωστο- τό κουρασμένο βῆμα
σέρνοντας, πῆρα τό στρατί πού κι ἄλλοτε εἶχα πάρει
γιομάτος πόθους, ὄνειρα πού μοῦφερνε τό κῶμα
μέ τήν περίσσια του ὀμορφιά, μέ τήν οὐράνια χάρι.*

Καί νά!... Ξαναγουρίζουνε μ' ἐπιμονή στό νοῦ
χίλιες παληές ἀνάμνησες, σβυσμένες ἀπ' τά χρόνια.
πού μοῦ τίς φέρνει ἀνάλαφρος ὁ ἀγέρας τοῦ βουνοῦ
καί μοῦ τίς ψιθυρίζουνε στ' αὐτί τ' ἀηδόνια.

Μά ἐγώ, πού τόσο γροίκησα σέ πιά παληούς καιρούς·
τή θάλασσα, τ' ἀνάλαφρο τό γαλανό της κῦμα.
ταξίδια, χῶρες μακρυνές, Κινέζους πονηρούς,
ἀπόψε τήν ἐπόθησα γιά τό στερνό μου μνημα.

Ο ΚΑΡΠΟΣ ΤΗΣ ΠΕΤΡΑΣ

Τοῦ Γιάννη Τσουνάκου

Ἀπό τό λιμάνι τοῦ νησιοῦ πού τό πλοῖο τόν ἄφησε ἀντίκρυσε τό χωριό. Κάτασπρο, πρόβαλλε, σκαρφαλωμένο στήν πλαγιά ἑνός κοντινοῦ λόφου. Ἐκείνη τήν ὥρα ὁ ἥλιος ἔγερνε πίσω του κι ἀπ' ὅτι ὑπελόγιζε ὁ Παῦλος ἴσα-ἴσα θά προλάβαινε τίς τελευταίες ἀχτίνες του πατῶντας το. Σταμάτησε μπροστά σέ μιά γυναίκα πού καθόταν ἔξω ἀπό τήν πόρτα της, καλησπέρησε καί ρώτησε γιά τό πανδοχεῖο. Ἐκείνη σηκώθηκε καί τοῦδειξε πρόθυμα τό δρόμο. Ἦταν εὐκολο, γιατί ἦταν ὁ μοναδικός. Διέσχισε ὅλο τό χωριό μέχρι τά τελευταία σπίτια στήν κορυφή τοῦ λόφου. Στή μέση περίπου βρισκόταν ἡ μικρή πλατεία, στρωμένη κι αὐτή μέ μαλτεζόπλακα ὅπως κι ὁ ὑπόλοιπος δρόμος καί μέ μιά προτομή στημένη στή μιά ἄκρη της. Ἀπέναντι ἕνα δίπατο σπίτι, τό ἀνώγειο τοῦ ὁποίου χρησίμευε γιά ξενοδοχεῖο καί τό ἰσόγειο γιά ἐστιατόριο. Τόν δέχτηκαν πρόσχαρα. Τό χωριάτικο φαγητό τοῦ φάνηκε νόστιμο καί τό συνόδευσε μέ μιά κούπα τσουχτερό κρασί. Κατόπι ζήτησε τό δωμάτιό του κι ἀποτραβήχτηκε γιά ὕπνο.

Ἡ περιέργεια τῶν ἀνθρώπων τοῦ τόπου δέν ἄργησε νά ἐκδηλωθῇ. Ἀπό τήν ἐπομένη κι ὅλας ἄρχισαν νά ρωτοῦν ποιός ἦταν καί τί

γύρευε. Τούς ἐξήγησε πώς ἀπό κεί καταγόταν κι αὐτός καί μερικοί ἀπό τούς γεροντότερους θυμήθηκαν –ἢ καμώθηκαν πώς θυμήθηκαν– τόν πατέρα του. Ἐκείνου πάλι τοῦ ἄρεσαν οἱ συντροφικές τῶν ντόπιων. Δυό βήματα ἀπό τό πανδοχεῖο ἦταν ὁ καφενές κι ἐκεῖ σταματοῦσε συχνά τ' ἀπόβραδα νά παρακολουθῆ τούς ἄντρες νά παίζουν, νά συζητοῦν, νά πειράζονται. Ἀπόψε οἱ λιγοστοί πελάτες εἶχαν πάρει τίς καρέκλες τους –μέ κάποια βιασύνη ποιός θά προλάβῃ τήν καλοστεκούμενη– κι εἶχαν βγῆ ἀράδα-ἀράδα στό δροσερό πεζούλι ν' ἀπολαύσουν τή δροσιά πού λίγο πρὶν εἶχε ἀρχίσει νά νοτίζει τούς δρόμους. Τά παιχνίδια εἶχαν σταματήσῃ. Τά χαρτιά μαζεμένα σ' ἓνα ράφι κι ἡ σάλα γυμνή ἀπό καθίσματα ἔμοιαζε περιφρονημένη. Οἱ χωρικοί φάνηκαν νά προτιμοῦν τή δροσιά ἀπό τό παιχνίδι, τή μόνη τους διασκέδαση. Κι ἀφοῦ ἀντάλλαξαν μερικές κουβέντες, διηγήθηκαν καί γέλασαν μέ τίς ἱστορίες τοῦ χαζοῦ τοῦ χωριοῦ· ὕστερα τά θέματα τελείωσαν. Μιά στιγμή παύσης, ἀμνηχανίας κι ἔπειτα τά βλέμματά τους συναντήθηκαν. Στρώθηκαν καλύτερα στίς καρέκλες τους, μερικοί τίς μετακίνησαν καί λίγο, ἔτριψαν τά χέρια τους, τεντώθηκαν καί ξανάπεσαν πάλι σέ ἡρεμία. Ἦταν φανερό πώς κάτι τούς ἔλειπε. Ἕνας ἀπ' αὐτούς δοκίμασε μιὰ νέα συζήτηση: «Μωρέ Νικολό, εἶναι ἀλήθεια, καῦμένε, ὅτι προχθές σέ κατάφερε ὁ Γιωργῆς στήν πρέφα;» Ὁ Νικολός –καῦμένος κατά τό συγχωριανό του– δέν πρόλαβε ν' ἀπαντήσῃ. Φρόντισαν οἱ ἄλλοι νά βεβαιώσουν τό γεγονός. Ἀντί γι' ἀπάντηση αὐτός τούς θύμισε ἄλλες, δικές τους νίλες κι ἔτσι ἡ συζήτηση ζωήρεψε πάνω σ' ἓνα θέμα ἐνδιαφέρον. Ἡ διαπίστωση ἦταν φανερή: ἴσως ἔκανε ζέστη γιά νά παίξῃ κανεῖς μά τίποτε δέν ἐμπόδιζε τήν κουβέντα γιά χαρτιά.

Εἶχαν περάσει ἀρκετές μέρες κι ὅμως ἡ παρουσία ἑνός ξένου ἀνάμεσά τους δέν τούς εἶχε ἀκόμη προσφέρει τήν ἐξήγησι πού τ' ἀνήσυχια, ἀπροσάρμοστα σ' ὅτιδήποτε καινούργιο, μυαλά τους ζητοῦσαν. Ἦταν ὥρες πού ὁ Παῦλος χανόταν σέ μοναχικούς περιπάτους μέ τό πρόσωπο πιότερο σκυμμένο στή γῆς παρά ψηλά, σάν κάτι νάψαχνε. Ἦταν φανερό πώς εἶχε κάποιο σκοπό, μά δέν τούς ἦταν μπορετό ν' ἀντιληφθοῦν. Ἀπλοί κι ἀγνοί ἄνθρωποι αὐτοί τό μόνο ποῦξεραν ἀπό τή φτωχή γῆς, τό βαστηγμένο μέ ξηρολιθιά χῶμα, ἦταν νά τή δουλεύουν, νά τήν καλλιεργοῦν γιά νά τούς δώσῃ καρπό· ἔληές καί λάδι, ἀμπέλια καί κρασί.

Ὁ καιρός προχωροῦσε σιγά-σιγά κι ἡ λέξη «δικός» ὄλος καί

ξέκλεβε ἔδαφος ἀπό τόν «ξένο» στίς σχέσεις τους μέ τόν νιόφερτο. Ὡσπου ἕνα πρωϊνό ἦλθε ἡ ἐρώτηση νά τούς ξαφνιασῆ. Ρωτοῦσε γιά τά δρομολόγια τῶν πλοίων. Ἐπρεπε νά φύγῃ, εἶπε. Τήν ἐπομένη κι ὄλας, πρίν ἀκόμη χαράξῃ, βρισκόταν στό λιμάνι περιμένοντας τό καράβι. Καί καθώς ρουφοῦσε τόν καφέ πού ὁ μαγαζάτορας μέ τᾶγουρα ἀπό τόν ὕπνο μάτια τοῦχε ἀπιθώσει μπροστά του τό βλέμμα του πλανιόταν ἀντικρα στό βάθος τοῦ ὀρίζοντα πού ἡ πλάκα τοῦ ἡλίου, ὀλόφωτη λές Ἀφροδίτη, εἶχε βαλθῆ ν' ἀνεβαίνη σιγά-σιγά μέσ' ἀπό τή θάλασσα χρωματίζοντας μέ χίλιες ἀνταύγειες, τά ἤσυχα, διάφανα νερά της. Τό νησί ξυπνοῦσε. Γλάροι πῆραν νά μαζεῦονται γύρ' ἀπό τίς τράτες, θαλασσοποτισμένα, ξέφτια σκαριά πού φάνηκαν νά γυρίζουν ἀγκομαχώντας στό λιμανάκι. Μέσ' ἀπό τά ψάρια –λογῆς λογῆς παράξενα χρώματα– καί τά δίχτυα ξεχώριζαν οἱ φιγοῦρες τῶν ξενυχτισμένων, τσακισμένων ἀπό τό μόχθο τῆς νύχτας ψαράδων. Μερικοί, φτωχοί στόν ὕπνο, παραθεριστές ἄρχισαν νά μαζεῦονται στήν ἀκτῆ νά δοῦν τήνπραμάτεια καί νά διαλέξουν τό καλύτερο. Ἀνάμεσά τους κι ὁ ξένος ζωγράφος μέ τό μοῦσι, ἔτοιμος, μέ τά σύνεργά του, γιομᾶτος ἐνεργητικότητας, ἀνυπόμονος νά βρῆ μέσα στήν πρωϊνή αὐτή σκηνή τό θέμα του. Οἱ ἄγκυρες φουντάρησαν ἡ μιά κατόπι τῆς ἄλλης στά ριχά κι οἱ ψαροποῦλες –μικρή πομπή σέ ταιριασμένη ἀράδα– ρίξαν σκοινιά στό μῶλο γιά ν' ἀράξουν. Καί πρίν ἀκόμη προφτάσῃ νά διαλυθῆ αὐτή ἡ εἰκόνα μέσα στή θολούρα τῆς πρωϊνῆς πάχνης, ἡ σειρήνα τοῦ βαποριοῦ ἀκούστηκε ἀπό τήν ἐμπατή τοῦ κόλπου. Στήν ἀρχή φάνηκε ἀμυδρά μὰ γρήγορα πῆρε τό σχῆμα τοῦ πλοίου.

Μέ λύπη ἀποχαιρέτησε ὁ Παῦλος κι ἐπιβιβάστηκε. Καί καθώς ἀπομακρυνόταν τή σκέψη του ἀπασχολοῦσε ἡ τύχη τοῦ τόπου πού ἄφηνε. Εἶχε πάρει τό μυστικό μαζί του. Εἶχε ἐργασθῆ στό χωριό παίρνοντας δείγματα –πέτρες ἀπό διάφορα μέρη τῆς περιοχῆς– γιά νά κάμῃ ἀναλύσεις γιά μετάλλευμα. Ἄν τ' ἀποτελέσματα ἦσαν θετικά, τότε ἡ ζωῆ θᾶλλαζε στό νησί. Ὅρυχεῖο, εὐημερία, τά καλά τοῦ πολιτισμοῦ. Μά θά μπορούσε νά κρατήσῃ καί τό καλοσυνάτο, γραφικό χρῶμα του; Τότε θᾶταν μιά εὐκῆ, μιά εὐλογία τῆς γῆς. Ἄν πάλι τίποτε δέν συνέβαινε γιά νά τούς τά πῆ, νά τούς ταράξῃ τήν γαλήνη τους μάταια; Ἦταν ἡ γῆς τοῦ φευγάτου πιά ἀπό τόν κόσμο πατέρα του κι ἔνοιωσε κάτι παράξενα ζεστό ὅταν τήν ἐπισκέφτηκε.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

- Μέ πρωτοβουλία του άξιότιμου Προέδρου του Εὐγενιδείου Ἰδρύματος κυρίου Λεωνίδα Δημητριάδη-Εὐγενίδη, τὰ «Σιφνιακά» καί ἄλλες ἐκδόσεις-ἐργασίες μας ἔχουν ἤδη ψηφιοποιηθεῖ στό Internet. Θεωροῦμε ὅτι τό γεγονός ἔχει ὅλως ἰδιαίτερη σημασία δεδομένου ὅτι τὰ ἐν λόγω κείμενα, πού ἔχουν ἄμεση σχέση (τά περισσότερα) μέ τήν Ἱστορία τῆς Σίφνου μας καί ἄλλων Κυκλαδονήσων, καθίστανται πλέον ἄμεσα προσιτά σέ κάθε ἐνδιαφερόμενον πού μπορεῖ μέ τό «κλειδί» Sifniaka.eu/books νά ἔρχεται σέ ἄμεση ἐπαφή μ' αὐτά καί ἐξυπηρέτησή του. Ἐμεῖς, καταὑποχρεωμένοι, εὐχαριστοῦμε ἀπό μέσης καρδίας τόν ἀξιότιμο συμπολίτη μας κύριον Λεωνίδα Δημητριάδη-Εὐγενίδη καί τὰ μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Εὐγενιδείου Ἰδρύματος τῆς προσφορᾶς γιά τήν προσγενομένη ἰδιαίτερη τιμή στό πρόσωπο καί τό ἔργο μας. Ἡ Ἱστορία τῆς Σίφνου καί τῶν ἄλλων νησιῶν μας ἀνοίγει ὀλοπρόθυμα ἀγκάλες σέ κάθε φίλο-σπουδαστή της. Εἶναι, ἀλήθεια, πολύ καλό!

- Ἕνας καλός φίλος τοῦ νησιοῦ μας, ὁ Ἄγγελος Δεληβορειᾶς, Διευθυντής τοῦ Μουσείου Μπενάκη ἐπί σαράντα καί πλέον χρόνια, ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον. Τό γεγονός ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμή νά γραφοῦν ὀλοσέλιδα ἄρθρα ἐφημερίδων-περιοδικῶν ἐπί ἡμέρες γιά τόν ἐκλιπόντα, τήν προσωπικότητα καί τό τεραστίας σημασίας ἔργο του. Εἶχα τήν καλή τύχη νά τόν πρωτογνωρίσω στούς μουσειακούς χώρους του, τότε πού ἐρευνοῦσα στό Ἀρχεῖο Ἐγγράφων τοῦ Μουσείου Μπενάκη (ὅταν τοῦτο εὐρίσκονταν ἀκόμη στήν ὁδὸ Κουμπάρη). Ὅλως ἰδιαίτερα ὁμως θαύμασα τόν ἐξαιρετο συζητητή καί ἐπιστήμονα κατά τρεῖς συναντήσεις-συνεργασίες μας σχετικές μέ τήν προσπάθεια προσέγγισης τοῦ ὀνόματος διακεκριμένης προσωπικότητος τοῦ 15ου αἰῶνα στόν γάμο τῆς ὁποίας προσφέρθηκε ὡς δῶρο ἓνα ἐξαιρετικῆς τέχνης κέντημα τῆς Σίφνου μας, τό ὁποῖο εὐρίσκεται πλέον στό Μουσείο Τέχνης τοῦ Κλήβελαντ (Cleveland Museum of Art). Δέν εἶναι δυνατόν νά περιγράψω ἐδῶ τίς συζητήσεις μας κατ' αὐτές τίς πολύωρες συναντήσεις, οὔτε βιβλια τή διδασκαλία νά μέ εἰσαγάγει, ἐμένα τόν ἀνίδεο στή συγκεκριμένη Τέχνη καί τεχνική, ὥστε νά ὀδηγηθῶ ἱστορικά στήν ἐποχὴ τῆς ἐπιζητουμένης προσωπικότητος. Θά περιορισθῶ μόνο σέ μιάν ἄποψη πού διατυπώθηκε, μεταξύ ἄλλων, στήν ἐφημερίδα «ἡ Καθημερινή» τῆς Κυριακῆς, 29 Ἀπριλίου 2018, κατά τήν ὁποία: «μπορεῖ νά ὑποθέσει κανεῖς ὅτι ὁ Ἄγγελος Δεληβορριάς σήμαινε γιά τόν καθένα ἀπό ἐμᾶς κάτι». Πράγματι, γιά ἐμένα σημαίνει ἓνας ἀκόμη τρόπος

διεισδυτικής σκέψης κατά τις επιλύσεις ιστορικών ζητημάτων· ό πλέον αξιόπιστος έκτοτε! Αιώνια ή μνήμη του.

• Τόν Στέφανο Λαζαρίδη (1942-2010) τόν γνώρισα, όλως τυχαία, τόν Σεπτέμβριο τού 1970 στό καφενείο πού τακτικά συναντούσα τόν αείμνηστο Νίκο Κεφαλληνιάδη, Νάξιον καλό μου φίλο, από τήν έποχή πού έρευνούσαμε στά Γενικά Άρχεία τού Κράτους [1957 και έξής]. Είχε καθήσει νά ξεκουραστεί στό διπλανό τραπέζι και, δέν θυμούμαι γιατί, πιάσαμε κουβέντα. Κατά τή συζήτησή μας τού άνέφερα, μεταξύ άλλων, ότι ήμουν έκδότης ενός περιοδικού για τά νησιά μας, τού έδωσα μάλιστα και ένα τεύχος, όποτε ό Στέφανος έδειξε μεγάλο ενδιαφέρον και συζητήσαμε λεπτομερώς γι' αυτά, τήν 'Ιστορία τους κ.λπ. Έκείνος μου άνέφερε στή συνέχεια τήν καλλιτεχνική του ιδιότητα και ότι εργάζονταν στό Λονδίνο, όπου διέμενε τόν περισσότερο καιρό. Η τυχαία εκείνη συνάντηση είχε συνέχεια· νά ξαναβρεθούμε δηλαδή στόν ίδιο χώρο άλλες δύο φορές, στή μία από τίς όποιες τού έδειξα φωτογραφίες μου από τή Σίφνο και άλλα νησιά πού είχα παραλάβει νωρίτερα. Άπ' αυτές ξεχώρισε δύο τής Σίφνου, μία τού Κάστρου και μία τού Άρτεμώνα και ζήτησε νά τίς κρατήσει. Αυτές τού έδωσαν έμπνευση νά τίς κάνει ζωγραφικά έργα, τά όποια έφερε στό γραφείο μου, στό Γενικό Λογιστήριο τού Κράτους, μίαν ήμέρα πρίν άναχωρήσει για τό Λονδίνο, δώρο -ένδειξη καλής φιλίας. Μετά ταύτα, άφού συνέλεξα πληροφορίες γι' αυτόν και τό έργο του, άνταπέδωσα, μέσω τού περιοδικού μου [«Κυκλαδική Έπιθεώρησης», τ. 20-22 (Αύγ. - Όκτ. 1971)], μέ σύντομο άρθρο μου πού είχε τήν καταληκτική εύχή, όχι μόνο στό Λονδίνο, όπου μεσουρανούσε από τότε, αλλά «και νά επιβληθεί στόν παγκόσμιο καλλιτεχνικό χώρο». Η εύχή εκείνη έπιασε, άφού και τώρα έπαναλαμβάνεται, από ειδικούς μάλιστα τού καλλιτεχνικού στερεώματος, ένας μόνο χαρακτηρισμός γι' αυτόν, δηλαδή: «άπό τούς σημαντικότερους σκηνογράφους-σκηνοθέτες διεθνώς», ή «ένας διεθνής "Έλληνας δημιουργός», ή «ό διεθνής Στέφανος Λαζαρίδης».

Η άναφορά μας αυτή στόν αείμνηστον Στέφανο Λαζαρίδη γίνεται μέ άφορμή τό γεγονός ότι ή Έθνική Λυρική Σκηνή έτίμησε τόν πρώην καλλιτεχνικό Διευθυντή της [2006-2007] μέ μία πρωτότυπη έκθεση μέ τίτλο «Στέφανος Λαζαρίδης, κυνικός ρομαντικός» μέ έπιμέλεια τού κ. Άντώνη Βολανάκη στό αίθριο τής Έθνικής Βιβλιοθήκης σέ συνεργασία ΜΙΕΤ-Έθνικής Λυρικής Σκηνής, Κέντρου Πολιτισμού Ίδρύματος Σταύρου Νιάρχου. Η έκθεση σημείωσε έξαιρετικήν έπιτυχία μέ άλλεπάλληλες παρατάσεις της (άπό 4 Φεβρουαρίου μέχρι και τόν Μάιο).

Δύο νέα σπουδαία δημιουργήματα του διασημμένου Παριονού γλύπτη κ. Νίκου Περαντινού, ή Μαντώ Μαυρογένους, που στήθηκε στην Πάρο, όπου πέρασε τις τελευταίες δυστοχιμένες μέρες της ζωής της ή κορυφαία Κυκλαδίτισσα ήρωίδα του 21 και ο Σίφνος βουλευτής — αρχιστράτος Γεώργιος Κουλούρης. Την προτομή του Γ. Κουλούρη παρήγγειλε στον κ. Περαντινό ή 'Αδελφό της Σίφνου εὐ 'Αγιος Στυλιανὸν, τιμώντας τὸ πρόσωπο τοῦ μεγάλου ἐκπαιδευτοῦ τῆς Σίφνου. Ἡ προτομή αὐτή θὰ στηθῆ σὲ διαμορφωθὲν κατάλληλο γῆτρο τοῦ λιμένος τῶν Καμαρῶν Σίφνου.

Γραμματα και Τεχνες

Μιά από τις πιο λαμπρές παραστάσεις που έγιναν την τελευταία δεκαετία στο Λονδίνο ήταν ή όπερα του Μότσαρτ «Αρπαγή από τὸ Σεράφι» που ανέβασαν από τὸ Σάντλερ'ς Γουέλς τὸν περασμένο Μάρτη. Στην παράσταση αὐτή τὰ σκηναϊκά και τὰ κοστούμια ήταν τοῦ Στέφανου Λαζαρίδη για τὴ δουλειά του οποίου ὁ ἀσπυρὸς κριτικὸς 'Αντριου Πόρτερ ἔγραψε: «Τὸ σκηναϊκὸ τοῦ Στεφ. Λαζαρίδη, ντυμένο σὸ χροιά και τὸ γούλιζο εἶναι ἀραβότατο, πλάσιο, ἀλλὰ ὄχι ἐπιδεικτικὸ, λεπτομερὲς και ἐπιτεταμένο. Τὰ κοστούμια εἶναι ἐπίσης θαυμάσια. Ἦταν μιά παράσταση ὅπου ὅλα ήταν τέλεια... Μιά παράσταση πὸν θὰ ήταν πολὺ φυσικὸ νὰ τὴν προτείνῃ κανεὶς σὲ θεατρίβλ τοῦ Πλύντερον ή τοῦ Σόλτσομπουργκ».

Ὁ Στέφανος Λαζαρίδης διακρίνεται σήμερα σὸ Λονδίνο, ὅπου ἀπὸ τετραετίας ἐργάζεται σὸ θέατρο. Πρωτοφανήθηκε ὡς σκηνογράφος - ἐνδυματολόγος σὸ Γκλνφορντ τοῦ Σάρρεϊ μὲ τὸ ἔργο τοῦ Τένεση Οὐίλιαμς «Ἐκκεντρικότητες ἐνὸς ἀθηναίου» κι ἀμέσως ντυματονάρισε σὸ «Κέθεν Γκάρντεν», ὃ που ἔκανε κοστούμια και σκηναϊκά για τὸ μπαλέτο «Περιπλανώμενος Ἴππότης».

Ἀκολούθησαν τὰ θαυμάσια σκηναϊκά και κοστούμια πὸν ἔκανε τὸν Μάιο τοῦ '70 για τὴν παράσταση τῆς «Κάρμεν» τοῦ Μπιζέ σὴν ὅπερα Σάντλερ'ς Γουέλς και μετὰ ὁ θρίαμβος μὲ τὴν «Αρπαγή ἀπ' τὸ Σεράφι».

Ἡ «Κυκλαδική» χαίρεται ἰδιαίτερο για τὴς ἐπιτυχίες και τὴν μεγάλη ἐνοδο τοῦ Στέφ. Λαζαρίδη σὸν σπουδαίο Λονδρέζικο καλλιτεχνικὸ χῶρο και τοῦ εὐχεταί ἀπὸ τὴν καρδιά τῆς νὰ ἐπιβληθῇ και σὸν παγκόσμιο.

Ὁ Στέφ. Λαζαρίδης, προσωπικὸς φίλος τοῦ διευθυντῆ τοῦ περιοδικοῦ μας, ἔχει ἀσχοληθῆ καλλιτεχνικὰ και μὲ τὸν κυκλαδικὸ χῶρο, ἕνα δὲ ἀπὸ τὰ δημιουργήματά του εἶναι και τὸ δημοσιευμένο σ' αὐτὴ τὴ σελίδα ἀσπυρμαίρο ἔργο του μὲ τὸν τίτλο «Δρομάκι τοῦ 'Αρτεμῶνα» (Σίφνου).

Ἡ ἐλεγκτὴ ἡθοποιὸς τοῦ θεάτρου και τοῦ κινηματογράφου Τζένη Κορέλη, ζωντανεύει σὴν ὄδον μιά ἱστορικὴ προσωπικότητα τοῦ 21, τὴ Μυκονιάτισσα ἡρωίδα Μαντῶ Μαυρογένους. Ἡ ταινία, πὸν χαρακτηρίζεται ὡς ὑπερπαραγωγή, θὰ προβληθῇ σὴ φετινὴ κινηματογραφικὴ περίοδο.

* Μέσα σὸ πλαίσιο τῆς Ναυτικῆς Ἐβδομάδας πραγματοποιήθηκε σὴ Σύρα ἔκθεση ζωγραφικῆς, γλυπτικῆς και χαρακτικῆς τῆς Διευθὸς Γενικεῆς Μορφωτικῆς Ὁμοσπονδίας.

* Στὸ Κοινωνικὸ Κατάστημα Πάρου στεγάστηκε ἔκθεση μὲ ἔργα λαϊκῆς τέχνης, εἰκόνες, παλαιὰ ἔγγραφα, ἱστορικὰ κειμήλια τοῦ 1821 κ.ά., μέσα σὸ πλαίσιο τῶν πανηγυρικῶν ἐκδηλώσεων τῆς 150ετηρίδος.

* Στὴν καλοκαιρινὴ ὁμαδικὴ ἔκθεση νέων τοῦ Πρακτορείου Πνευματικῆς Συνεργασίας ή κ. Ἐλένη Ζαφειροπούλου - Βλεουσόφερ, εἶδε μιά μιά ὀρειότατη ἔργασια τῆς μὲ θέματα - τοπία τῶν νησιῶν μας.

* Στὴς 3 Ὀκτωβρίου, ή 'Αδελφότης τῶν Τηνῶν ἐν Ἀθήναις, σὲ συνεργασία μὲ τὴν Κοινότητα Πανοριμιῶν Τηνου, ἐτέλεσε τὰ ἐγκαίνια τοῦ νεοδουθέντος ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΓΙΑΝΝΟΥΛΗ ΧΑΛΕΠΑ σὸν Πύργο τῆς Τήνου.

Ἄνω: Ὁ Στέφ. Λαζαρίδης

Κάτω: Ὁ πίνακας τοῦ «Δρομάκι τοῦ Ἀρτεμῶνα Σίφνου».

Ἀναπαραγωγή σελίδας ἀπὸ τὴν «Κυκλαδική» τοῦ 1971, για τὸν Στεφ. Λαζαρίδη.

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ

- Γεωργίου Κ. Σπυριδάκη (1906-1975), *Λαογραφικά Σύμμεικτα της Κιμώλου*. Εισαγωγή - Έπιστημ. και έκδοτική επιμέλεια - γλωσσάριο του Παναγ. Ίω. Καμηλάκη. Αθήνα 2015, σσ. 400, χορηγία έκτυπώσ. του Δήμου Κιμώλου. Έκδοση της Ακαδημίας Αθηνών.
- Στέφ. Δ. Ημέλλου - Margaret Kenna, *Ανάφη*. Αθήνα 2015, σσ. 287, χορηγία έκτύπωσ. του Δήμου Ανάφης. Έκδοση της Ακαδημίας Αθηνών.
- Παναγ. Ίω. Καμηλάκη, *Οικονομική Ζωή και επαγγέλματα της Κιμώλου (18ος-20ός αιώνας)*. Αθήνα 2016, σσ. 175, έκδοση έφημ. «Κιμωλιακά Νέα».
- Γερασίμου-Θεοδώρου Γ. Μαγκανιώτη, Μίμης Άντ. Άφεντάκης (1903-1959), *Ο Κιμώλιος εϋπατρίδης και όραματιστής*. Αθήνα 2016, σσ. 224, έκδοση έφημ. «Κιμωλιακά Νέα».
- Μανόλη Άρτ. Κατσούρη, *Έργα και ήμέρες στον Κυνίδαρο της Νάξου*. Αθήνα 2016, σσ. 94.
- Λάζαρου Ν. Θεόφιλου, *Ο Κυκλαδικός Τύπος και ή Ένωσή του*. Αθήνα 2016 (ανάτυπο από τά «Ναξιακά Γράμματα»), τεϋχος 20, σελ. 20-25.

Σημείωση: Ο φίλος κ. Α. Ν. Θεόφιλος λησμόνησε στην άνωτέρω έργασία του νά καταγράψει και τίς δικές μας περιοδικές έκδόσεις: α) «ή Σιφνιακή», από Ίαν. 1967 σέ τεϋχη-μήνες 37, β) «Κυκλαδική Έπιθεώρησις», από Ίάν. 1970 σέ τεϋχη-μήνες 26 και γ) τά παρόντα «Σιφνιακά» από Ίαν. 1991-2017 (τεϋχη 25).

- Λάζαρου Ν. Θεόφιλου, τά ανάτυπα:

α) «Καταγραφή τών κατοίκων της Κοινότητας Κάστρου Νάξου του έτους 1838», Αθήνα 2017, β) «Καλπονοθεία στίς δημοτικές έκλογές του Δήμου Νάξου τό 1887», Αθήνα 2017 και γ) «Οί πρώτες άμεσα έκλεγμένες Δημοτικές Άρχές της Νάξου (1866)», Αθήνα-Νάξος 2017.

- Μανόλη Άρτ. Κατσούρη, *Ο Κυνίδαρος της Νάξου και ή κοινωνία του μέ 100 φωτογραφίες έποχής*. Αθήνα 2017, σ. 139.
- Δημήτρη Ν. Κασαπίδη, *Τρία κείμενα για την Ίστορία και Έργοβιογραφία (1984-2017)*, Θεσσαλονίκη 2017, σ. 59.
- Νίκου Χρ. Άλιπράντη, *Αναδρομές στον κόσμο της Αρχαίας Πάρου*. Αθήνα 2017, σ. 453.

- Κωνσταντίνου Νικ. Χρυσόγελου. «Κωνσταντίνου Μανασσή Ὀδοιπορικόν. Κριτική ἔκδοση - Μετάφραση - Σχόλια», Μάρτιος 2017, σ. 236.

Παρουσίαση

Ὁ κύριος Κωνσταντίνος Νικ. Χρυσόγελος, σιφνιακῆς καταγωγῆς, εἶναι κάτοχος πτυχίου Φιλολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, μεταπτυχιακοῦ τίτλου στή Νεοελληνική Φιλολογία τοῦ ἰδίου Πανεπιστημίου καί διδακτορικοῦ τίτλου στή Βυζαντινὴ Φιλολογία τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Τό ἀνωτέρω βιβλίο εἶναι ἡ ἐμπεριστατωμένη διατριβή του πού ὑποστηρίχθηκε τόν Ἰούνιο τοῦ ἔτους 2015 στό Ἀριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης σέ πολυτελῆ ἤδη ἔκδοση 236 σελίδων τοῦ ποιήματος «Ὀδοιπορικόν» τοῦ λογίου τοῦ 12ου αἰ. Κωνσταντίνου Μανασσή. Μὲ ἰδεολογικά καί αἰσθητικά στοιχεῖα πού παραπέμπουν στή σύγχρονη τοῦ ποιητῆ ἐπιστολική καί μυθιστορική παραγωγή, ἡ σχέση του μέ τά τῆς αὐτοκρατορικής οἰκογένειας καί τῶν πλούσιων ἀριστοκρατῶν, ὁ ἔντονος ἐγωκεντρισμός καί ἡ συναισθηματική φόρτιση τοῦ δημιουργοῦ του, ὅλα αὐτά εἶναι τά ζητήματα πού ἀπασχολοῦν τήν ἔρευνα τοῦ συγγραφέα. τό κύριο μέρος τῆς ὁποίας ἀποτελεῖται ἀπό τήν κριτική ἔκδοση τοῦ κειμένου, τό ὅποιο διαφοροποιεῖται σέ ἀρκετά σημεῖα ἀπό παλαιότερη τοῦ ἔτους 1904.

- Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη. «Περί τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Μήλου καί Κιμῶλου καί ἀνίδρυσης τῆς Μητροπόλεως Σιφνομήλου» [1535-1797], Ἀθήνα 2018, σ. 80. Ἔκδοση τῆς ἐφημ. «Κιμωλιακά Νέα».

Ἐφημερίδες - Περιοδικά

- Ἀμοργός. Κιμωλιακά Νέα. Σιφναϊκά Νέα. Ἀρναία. Ναξιακά Γράμματα.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

I. ΟΝΟΜΑΤΩΝ - ΤΟΠΩΝ

- Άγάπιος** (Γρυπάρης), μητρο-
πολ. Κυζίκου, 6
Άγία Έδρα, 80
Άγία Προπαγάνδα, 34, 38, 42,
52, 57, 59, 60-68, 71-79,
80-96.
Άγιος Νικήτας, κτήμα στήν
Άνδρο, 60
Άθανάσης, διάκος, 101
Άλβης Γ., 113-116
Άλυκές, κτήμα Κιμώλου, 60
Άναπλιώτης
- Λουκάς 87
- Νικολός 87
Άνάφη, 114
Άνδρέου Ζώρζης, Γεν. Γραμ.
Άστυνομίας, 126
Άνδρος, 33, 40, 41, 52, 53, 56,
59, 61-63, 67, 68, 70, 74, 76,
77, 93
Άνδρου Καθολ. Έκκλησία, 75
Άνθιμος
- μητροπ. Βελιγραδίου, 6
- επίσκ. Λαμφάκου, 6
Άντίπαρος, 37
Άπατσιανό, κτήμα Άνδρου, 33,
46, 47, 53, 57
Άρβανιτάκης
- Λεάνδρου Γεώργιος, 22-23
- Λεάνδρος, 7, 22
Άρζεντιέρα, 63
- Βαλέτας**
- Γιώργος, 5-32, 134
- **Ίωάννης**, 7, 18
- **Σπυρίδων**, φιλικός, 19
Βαμβακερός Μιχ., διδ., 7, 19
Βάμβας Νεόφυτος, διδ., 7
Βασταρδή Μαρία, 13
Βατικανό, 38, 60
Βελάνο Φραντσέσκος, νοτάριος,
4-8
Βέλλης
- **Γεώργιος**, εκδότης, 2, 17
- **Δημήτριος**, εκδότης, 2, 17
- **Χρυσόγελος**, εκδότης, 17
Βενετία, 33-50, 79-86, 95-97,
101
Βενέτικη Άρμάδα, 73
Βενετοί, 35, 80
Βεντούρης, ιατρός, 14
Βερνίκος
- **Σακελλ. Γεώργιος**, 23, 29
- **Νικόλαος**, 7
- **Βιζυηνός**, 26
- **Βιτάλης Φιλάρ.**, αρχιμ. 31
- **Βρεμμένος Αντώνιος**, 109
- Γαβριηλίδης**, 25
Γερακάρης Ε. Νικ., έπαρχος
Μήλου, 122
Γεράσιμος, επίσκ. Ύδρας, 120
Γεώργιος
- **Γραμματικός**, 107
- **Σίφνιος**, 105-108
Γεωργίου Φώτης, 110
Γίζης Χ., 113
Γιουστινιάνη Αντώνιος,
καθολ. επίσκ. Σύρου, 66, 75

Γκίκας Κ.Ν., ἑπαρχος Θήρας,
116
Γκιών Κάρολος, διδάσκαλος-
ιστορικός, 7, 21, 34
Γλαράκης Γεώργιος, γραμματ.
Ἑσωτερικῶν, 110
Γοδεφρίγος, καρμελιτάνος μο-
ναχός, 35, 36
Γοζαδίνος Ἀντώνιος, δόν, 68, 89
Γρηγόριος Σίφνιος, ἱεραπόστο-
λος Ἰνδιῶν, 6
Γρυπάρης Ἰωάννης, 7, 11, 23,
24, 139 ἑπ.

Δαλματία, 86
Δέκα, κτῆμα Κιμῶλου, 60
Δεκαβάλλας
- Ἀντώνης, 23
- Γεώργιος, Ἀντιπρόεδρος Ἐλε-
γκτικοῦ Συνεδρίου, 22
- Νικόλαος, 7
- ποιητής, 13
Δελαγραμμάτικας Ἰούλιος, 130
Δεπάστας
- ἱατρός, 14
- ἐκδότης, 14
Δεσποτικό, νησί, 34
Δημοσιά, κτῆμα Ἄνδρου, 60
Διαλησμάς Κωνσταντίνος, 23,
29
Δολφῆ Μοσχού, 37
Δολφῆς Φραντζέσκος, παπᾶς, 37
Δούναβης Ἰωάννης, δόν, 37, 69
Δραγάτης
- Αἰμίλιος, 30
- Ἰάκωβος, 7, 19, 30

Ἐκκλησία Καθολική Ρωμαϊκή,
73, 79
Ἐπισκοπὴ Λατινική Σίφνου, 60

Ἐφημερίδες
- «Ἀμερόληπτος», 17
- «Ἀνατ. Μηνύτωρ», 2, 17
- «Βαλκανικός Ταχυδρόμος»,
26
- «Ἑλλάς», 26
- «Ἐργασίας», 26
- «Νέος Κόσμος», 26
- «Πρωτεύουσα», 26
- «Σιφνιακὴ Φωνή», 27
- «Ταχυδρόμος», 2, 17

Ζαχαρίας, ἐπίσκοπος Θήρας,
120

Ζηλήμων Ἀντώνιος, πρόεδρος
Ἀρείου Πάγου, 22

Ἡράκλειο Κρήτης, 43
Ἡλεκτρικὴ Ἐταιρεία Σίφνου,
132

Θεοδώρητος, ἐπίσκοπος Σελλα-
σίας, 120

Θεολόγος Πεταλιανός Γιώργος,
23, 30

Θεοτίμη, μοναχὴ Θεολόγου, 106
Θήρα, 113

Ἰάσιο, 105

Ἰγγλέσης Ε.Ν., 113

Ἱερό Δικαστήριον, 77

Ἱερόθεος Β΄, πατριάρχης Ἀλε-
ξανδρείας, 6

Ἰωαννίκιος, πατριάρχης Κων-
σταντινουπόλεως, 79

Ἰωνᾶς, κύρ, 94

Καβαφάκης Ἀνδρέας, δημοσιο-
γράφος, 17

Καῖρη Εἰρήνη, 49

- Καΐρης
 - Λεονάρδος, 50, 64, 100
 - Λεονάρδου Μιχαήλ, 64, 65, 66, 74, 76, 93, 98, 100
 Καλογήρου Ἀπόστολος, ἐκδότης ἐφημ. «Σίφνος», 17
 Καλομασιά, κτῆμα Ἄνδρου, 60
 Καλονᾶς Ἰωάννης, καντζηλιέρης Τήνου, 57
 Καμίλλης Ἰωάννης Ἀντώνιος, ἐπίσκοπος Μήλου - διαχειριστής Σίφνου, 66-67
 Καμπάνης
 - Ἄριστος, δημοσιογράφος, 17, 23, 26
 - Νικόλαος, ἐκδ. «Σίφνου», 17
 Κανακάρης Ἀντώνιος, 27, 31
 Κάντια (= Ἡράκλειο), 43
 Καντιώτη Καλλίτσα, 37
 Καπετανάκος Λεονάρδος, 51
 Καπλάν πασαῶς, 34
 Καραβᾶς, 13
 Καραϊωάννης Παν., ἑπαρχος, 109
 Καρανάσης Λέλιος, 30
 Καρύδης Μηνᾶς, μηχανολόγος, 131
 Κέα, 35, 37, 51, 97, 98
 Κίμωλος, 37, 61, 63, 64, 67, 84
 Κοκκῶνης Π.Ι., ἀρχαιολόγος, 113, 117
 Κολλέγιο Urbano, 79
 Κοτάκης Ν. Μιχαήλ, 33
 Κοντόσταβλος
 - Μιχ. Ἀντώνιος, 33-58
 - Λεον. Γάσπαρης, 3, 38-48, 61, 62, 68
 - Λεον. Μιχελέτος, 33-58, 62, 88, 94, 98
 - Λεον. Νικολός, 33-58, 96
 - Γάσπ. Νικολός, 38-46, 88
 - Γάσπ. Alvise, 38, 46, 47
 - Γάσπ. Michele, 38-46, 47
 Κοντόσταβλου
 - Κατερίνα, σύζ. Μιχ., 33
 - Margertina, σύζ. Νικολοῦ Β', 47
 - Οἰκογένεια, 38
 Κορέσιος Κωνσταντῖνος, γραμματικός, 7
 Κορρές Μανώλης, 23
 Κορφιάτης Μικελέ, δόν, 72
 Κορωνιά, κτῆμα Ἄνδρου, 60
 Κοσμῆς Ἄγγελος, 17, 23, 29
 Κουφονήσι, 114
 Κρήτη, 34, 43, 62, 81, 86
 Κυλίτης Παῦλος, 7
 Κυριακίδης Δ., Διοικητής Μήλου, 123
 Κύριλλος, ἐπίσκοπος Ἀργολίδος, 120
 «Κυψέλη», ἡμερολόγιο, 29
 Λαζαρίδης Στέφανος, σκηνοθέτης-σκηνογράφος, 4, 175-177
 Λεῦκες, κτῆμα Κιμώλου, 60
 Λιγνός Ἀναστάσιος, 113
 Λογοθέτης Βασίλειος, 94-130
 Λογοθέτη Βασιλικός Ἐμπορικός Οἶκος, 93
 Λορεντάνο Φραντσέσκος, δόν, 72
 Μακάριος, ἱερομόναχος, 115
 Μακράκη «Λεύκωμα Ἀναμνήσεων», 29
 Μακράκης Ἀπόστολος, 14, 23, 27
 Μαραγκός Νικ., βικάριος Ἄνδρου, 39, 41, 44

- Μαριδάκης Γεώργιος, καθηγητής-ἀκαδημαϊκός, 22
 Μαρούλης Ἰωάν., δικηγόρος, 14
 Μαρτῆς, σέρ, διάκος, 94
 Μάτσα, κτῆμα Κιμῶλου, 60
 Μαυρογένης Νικόλαος, δραγομάνος στόλου, ἡγεμόνας Μολδοβλαχίας, 6
 Μελέτης Ἰωακείμ, 128
 Μελούχης Ἰωάννης, πρεσβύτερος, 119, 120
 Μέρτζιος Δ. Κωνσταντῖνος, 94
 Μῆλος, 33, 35, 72-82
 Μήλου Καθολικὴ Ἐκκλησία, 99
 Μικελλούτσι Φραντσέσκος, μοναχός, 35, 36, 90
 Μοισιόδαξ Ἰώσηπος, 7
 Μολδαβία, 105
 Μοσχόπουλος
 - Μπατῆς, 14
 - Νικηφόρος, 29
 Μπαζαῖος Ἀνδρέας, 113
 Μπᾶος
 - Ἰωάννης, πρόξενος Ἀγγλίας, 109
 - Κωνσταντῖνος, πρόξενος Γαλλίας, 36
 - Πέτρος, 126, 127
 Μπεκῆρος Γεώργιος, 131
 Μπότασης Παναγιώτης, 128
 Μπρόντζας Λούκας, καπετάνιος, 68
- Ναθαναήλ, Σίφνιος, ἱεραπόστολος Ἰνδιῶν 6
 Νάξος, 39, 72, 81, 87, 88
 Ναύπλιο, 118, 125
 Νεόφυτος, ἐπίσκοπος Φωκίδος, 120
 Νιρβάνας Παῦλος, 25
- Νταπόλλα
 - Ζώρξης, 68
 - Μᾶρκος, βικάριος, 129
- Πάδοβας πανεπιστήμιο, 38
 Παπαγιάννης
 - Γιαννούλης (Κωνσταντῖνι), 23
 - Κώστας, 13
 Παπαδόπουλος-Σύλβιος Ἀνδρέας, 30
 Παρθενία, μοναχὴ-διδασκάλισσα, 106
 Πασχάλης Δημ., 93
 Πατέριο Ἰωάννης Πατίστα, ἀποστολικός βικάριος Σίφνου, 53
 Πατρίνης Γεώργιος, 57
 Πελέκης
 - Ν. Λογοθέτης, 116
 - Ν., 115
 Πέρης Γεώργιος, δόν, 79-92
 Περιοδικό
 - Ἑλληνικὰ Χρονικὰ, 27
 - Νέον Κράτος, 27
 Πολέμης Ἰ. Δημήτριος, 47
 Πόλλα Βαρθολομαῖος, 89
 Πολύκανδρος, 37
 Πράσα, κτῆμα Κιμῶλου, 60
 Πρεζάνη Ἀντ. Καλίτζα, 119
 Πρεζάνης Ἀντ., ὄπλαρχηγός, 118
 Πριβιλέγγιος Γεώργιος, ἐφημέριος, 37
 Πρίντεζης Ἰωάννης, δόν, 69
 Προβελέγγιος
 - Ἀριστομένης, 23, 25, 139 ἐπ.
 - Κωνσταντῖνος, εἰσαγγελεύς - πρόεδρος Συμβουλίου Ἐπικρατείας, 22
 Πρόκος
 - Ἀντώνης, 23, 30, 135-137
 - Ἀριστείδης, 23, 30

- Ραγούζα, 86
 Ρόδιος Γ.Π., 128
 Ρόζα
 - Κατερίνα, 94
 - Π. Μοσχού, 64, 98, 100
 Ρόζας Ίγνάτιος, καθολικός επί-
 σκοπος Ἄνδρου, 41, 44, 55,
 66, 74
 Ρόζας
 - Πέτρος, 64, 93, 94, 95, 97
 - Ἐνρίκο, 99
 Ρότσι Γεώργιος, δόν, 26
 Ρουσσάκης Μανούσος, 120, 126
 Ροῦσσος Ν., 116
 Ρωμάνος Ἄντ., ἀντεισαγγελεύς
 Ἀρείου Πάγου, 131
 Ρώμη, 59, 62, 73, 79, 83

 Σακάρης Γ., διδάσκαλος, 11
 Σαντορίνη, 40, 41, 118
 Σαντορίνης μοναχές, 37, 53
 Σγουρδαῖος, ἰατρός, 14
 Σέριφος, 37, 88
 Σέρρας Ἀντώνιος, καθολικός
 ἐπίσκοπος, 79, 8
 Σεφέρης Γεώργιος, 134
 Σίκινοσ, 37
 Σίφνου - Θερμίων - Κέας, Λατι-
 νική ἐπισκοπή, 59
 Σίφνου - Μήλου - Μυκόνου
 μητρόπολη, 119
 Σοφιανός, ἐπίσκοπος, 81
 Σοφιανόπουλος
 - Ἀντώνης, 132
 - Γεώργιος, 132
 Σοφρά Ἐλένη, 26
 Σπεράντσας
 - Θεοδόσης, 13, 23, 25, 29
 - Νικόλαος, διδ., 110
 - Στέλιος, 26

 Σπέτσες, 125
 Σπηλιοτάκης Ἀναγν., 128
 Σταφυλοπάτης Νίκος, 23, 30
 Στρογγυλή, μοναχή, 122, 124
 Σῦρος, 40, 41, 53, 79, 81, 86,
 116
 Σχινᾶς Δ. Κων., 114
 Σχολεία
 - Ἄθωνα, 6
 - Ἐκπαιδευτήριον Ἰωάννη
 Βαλέτα Σύρου, 14
 - Δημητσάνας, 6
 - Δραγάτσιο, 15
 - Ἰωαννίνων, 6
 - Κυδωνιῶν, 6
 - Πάτμου, 6
 - Σπυρίδωνος Πατμίου ἰδιωτικόν
 Λύκειο, 14
 - Σχολή Παναγίου Τάφου Σίφ-
 νου, 108
 Σχολή
 - τοῦ Καμπᾶ, 25
 - τοῦ Παλαμᾶ, 25
 - τοῦ Δροσίνη, 25

 Τήνος, 69
 Τρατάρης Θ. Μανόλης, 125
 Τριανταφύλλου Στέλιος, 131
 Τριανταφύλλου - Ραμπαγᾶς
 Κλεάνθης, 23, 24
 Τροῦλλος Ἀντώνης, 23, 31
 Τσελεμεντές, 10

 Ὑδρα, 125, 126
 Ὑψηλάντης Ἀλέξανδρος, βοεβό-
 δας
 Βλαχίας, Μολδαβίας, 107

 Φερραῖος Ρήγας, 25
 Φιλιππάκης Μάνος, 23, 31

Φιλόθεος, μητροπολίτης Καισα-
ρείας, 6
Φραγκουλόπουλος Βασ., 109
Φυτιές, κτήμα Άνδρου, 60
Φωτήλας Άσημάκης, 128

Χάλαρης
- Γεώργιος, 115
- Νικόλαος, 115

Χατζησωτήρης Παντελής, 126
Χρυσόγελος Νικόλαος, 6, 21,
109, 123

Ψαραύτης Γεώργιος, διδάσκα-
λος 6, 21
Ψαχαροπούλου - Πολενάκη
Κατερίνα, 23
Ψιψής Νικόλαος, 110

II. ΤΟΠΩΝΥΜΙΩΝ

Άτσιγαναργιά, 131
Έρκιές, 66
Λίμνες, 67
Λουριά (Άνδρου), 55

Μαρουῖσα, 132
Σπίλα (Άνδρου), 55
Φάλικας (Άνδρου), 55

III. ΝΑΩΝ - ΜΟΝΩΝ

Άγίας Μαρίας Κήπου, 129
Άγίου Ανδρέα καθολική Άν-
δρου, 33, 37, 45
Άγίου Άντωνίου καθολική Σίφ-
νου, 37, 129
Άγίου Γεωργίου, καθολική
Σύρου, 37
Άγίου Μιχαήλ, καθολική Σίφ-
νου, 68, 129

Άγίου Νικήτα, καθολική Σίφνου,
129
Άγίου Σεβήρου (Βενετίας), 48
ΜΟΝΕΣ
Άγίου Ιωάννου Θεολόγου Μο-
γκοῦ, 105, 123
Άγίου Ιωάννου Χρυσοστόμου
στή Φυτειά, 9
Παναγίας Βρυσιανής, 6, 132

IV. ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΩΝ

- Antoniatì Antonio, 46
Camilli G.A., vescovo di Milo,
69, 73
Castelli Vincenzo, 33, 39, 66
Cecha, 39, 41
Condostavlo Gasparo, 71
Corner Andrea, 99
Della Rocca Giacomo, vesc., 59,
60, 129
Doria Mauricio, 60
Fidele Michel, 36
Girolamo Nazareto, 42
Giustignani Antonio, 40, 78
Gozadino Antonio, 90
Guarchi Luigi, 37, 47, 53, 98
Mainer Vincenzo, 84
Maragon Nicolo, 40
Martinengho Pietro, 36
Morone Vincenzo, 60
Querini, 100
Roidi
- zorzi, 46
- zuane, 46
Romania, 51
Paterii Giovanni, 36, 68, 89
Peris Giorgio, 87
Polla Bartolomeo, 83
Privileggio Leon., 38
Santo Ufficio, 80
Sebastiani, vesc., 35, 36
Tubino Giro, 129
Velano Francesco, 36.

Έκδοτική Παραγωγή

ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ Α.Β.Ε.Ε.

Άρδηττού 12-16, 116 36 Άθήνα

Τηλ.: 210.921.7513, 210.921.4820 • Fax: 210.923.7033

www.eptalofos.gr • e-mail: info@eptalofos.gr

